

КЛАСИЧНИЙ ПРИВАТНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

**ФОРМУВАННЯ ЕФЕКТИВНИХ
МЕХАНІЗМІВ ДЕРЖАВНОГО
УПРАВЛІННЯ ТА МЕНЕДЖМЕНТУ
В УМОВАХ СУЧАСНОЇ ЕКОНОМІКИ:
ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА**

24 листопада 2023 р.

Матеріали
XI Міжнародної заочної
науково-практичної конференції

Запоріжжя
Класичний приватний університет
2023

УДК 330.59
ББК 65
Ф 79

Редакційна колегія:

Огаренко В. М., д. держ. упр., професор
Мащенко О. В., д. е. н., професор
Покатаєв П. С., д. держ. упр., професор
Боклаг В.А., д. держ. упр., професор
Мерзляк А. В., д. держ. упр., професор
Мордвінов О. Г., д. держ. упр., професор
Томарева-Патлахова В. В., д. е. н., професор
Хрипко С. Л., д. тех. н., професор

Ф 79 *Формування ефективних механізмів державного управління та менеджменту в умовах сучасної економіки: теорія і практика: матеріали XI Міжнародної заочної науково-практичної конференції 24 листопада 2023 р. / за ред. В. М. Огаренка, О. В. Мащенко та ін. Запоріжжя : КПУ, 2023. 332 с.*

Збірник містить матеріали за такими тематичними напрямками: «Розвиток публічного управління і адміністрування в умовах суспільної нестабільності», «Сучасні виклики розвитку менеджменту як передумови ефективного функціонування підприємств та технології адміністративної діяльності: українські реалії та зарубіжний досвід», «Сучасні інформаційно-комунікаційні технології в управлінні та електронне врядування».

Для студентів, аспірантів, викладачів та фахівців, які працюють у галузі державного управління, економіки, менеджменту та інформаційних технологій.

УДК 330.59
ББК 65

ЗМІСТ

РОЗВИТОК ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ І АДМІНІСТРУВАННЯ В УМОВАХ СУСПІЛЬНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

<i>Aubakirova G. M., Yessenbekova T. I.</i> ON THE ISSUE OF SUSTAINABILITY OF DEVELOPMENT ECONOMY OF KAZAKHSTAN	12
<i>Biryukov V., Musina Z.</i> SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF AGRICULTURAL PRODUCTION AS A BASIS FOR ENSURING FOOD SECURITY OF THE COUNTRY	15
<i>Daribekova A., Kalguzhinova D.</i> FINANCIAL LITERACY OF THE POPULATION AS A BASIS FOR OPTIMIZING FINANCIAL BEHAVIOR IN CONDITIONS OF SOCIAL INSTABILITY	18
<i>Daribekova N., Shilts N.</i> FINANCIAL LITERACY: FINANCIAL LITERACY OF THE POPULATION AS A WAY TO DEVELOP THE MIDDLE CLASS	20
<i>Magripova Z. M., Baikenova D. Kh.</i> IMPROVING THE QUALITY OF LIFE THROUGH MANAGED URBANIZATION	22
<i>Більковець А. В.</i> ПРИРОДА ЯВИЩА КОРУПЦІЇ В СИЛОВИХ СТРУКТУРАХ ДЕРЖАВИ (У РОЗРІЗІ ФУНКЦІОНАЛУ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ).....	25
<i>Бобровська О. Ю.</i> ПЕРЕДУМОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ВІДНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ	31
<i>Бобровський О. І.</i> РОЗУМІННЯ ТРАНСФОРМАЦІЇ В СИСТЕМІ ОРГАНІВ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ.....	34
<i>Бойчунь С.</i> РЕГУЛЯТИВНА ФУНКЦІЯ ДЕРЖАВИ У СФЕРІ ГРОМАДСЬКОГО ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ	37
<i>Боклаг В. А.</i> КОМПЛЕКСНЕ ПЛАНУВАННЯ ЯК МОДЕРНІЗАЦІЯ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ТЕРИТОРІЙ	38
<i>Бондаренко Д. М.</i> НЕОБХІДНІСТЬ ТРАНСФОРМАЦІЙНИХ ЗМІН ДЕРЖАВНОЇ ПРОМИСЛОВОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ В ПІСЛЯВОЄННИЙ ПЕРІОД	41
<i>Бондаренко Л. І.</i> НЕОБХІДНІСТЬ ПОСИЛЕННЯ УВАГИ ДО ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ АВТОТРАНСПОРТНОЇ ГАЛУЗІ В УМОВАХ СУСПІЛЬНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ	44
<i>Вовк В. С.</i> ДЕРЖАВНІ ЦІЛЬОВІ ПРОГРАМИ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПІДТРИМКИ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА	46
<i>Данишин А. Г.</i> ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА В УКРАЇНІ	49
<i>Дегтярьов А. П.</i> РЕСУРСНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТРАТЕГІЧНОГО РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД	51

<i>Денисюк І. В.</i> ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ РИНКУ ЗЕМЛІ В КОНТЕКСТІ ПЕРСПЕКТИВ ЙОГО ІНТЕГРАЦІЇ У ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ТА СВІТОВИЙ РИНКИ.....	54
<i>Доценко К. М.</i> ВДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ЗЕМЛЯМИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПРИЗНАЧЕННЯ В УМОВАХ ФОРМУВАННЯ РИНКУ ЗЕМЕЛЬ	57
<i>Драган В. О.</i> УПРАВЛІННЯ ОБ'ЄКТАМИ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАСНОСТІ.....	60
<i>Дробаха І. І.</i> ФЕНОМЕН КОРУПЦІЇ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ СУСПІЛЬНОГО РОЗВИТКУ	62
<i>Закарлюка А. С.</i> ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА ЯК ОБ'ЄКТ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ..	66
<i>Захарчук К. Е.</i> АКТУАЛЬНІСТЬ ДОСЛІДЖЕННЯ ЛІДЕРСТВА В ПУБЛІЧНО-УПРАВЛІНСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ.....	69
<i>Кавилін О. А.</i> АНГЛОСАКСОНСЬКА МОДЕЛЬ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ: ВІТЧИЗНЯНИЙ ТА ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД	72
<i>Кірнос М. О.</i> ПОНЯТТЯ ТА ПРОБЛЕМАТИКА ФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ МОЛОДІ	75
<i>Козарь Т. П.</i> СТАН УПРАВЛІННЯ ЛЮДСЬКИМИ РЕСУРСАМИ НА ПУБЛІЧНІЙ СЛУЖБІ В УКРАЇНІ	77
<i>Козаченко Ю. П.</i> ЦИФРОВІЗАЦІЯ В ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ПОДАТКОВОЇ СЛУЖБИ ...	80
<i>Копейкін М. В.</i> РОЛЬ І МІСЦЕ ДЕРЖАВНОЇ АУДИТОРСЬКОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ В СИСТЕМІ ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ	82
<i>Корнієнко А. С.</i> ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЇ СТАЛОГО РОЗВИТКУ АГРАРНОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ	85
<i>Кошаєв В. В.</i> ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ РИНКУ ЖИТЛА В УКРАЇНІ	87
<i>Кравченко Т. А.</i> ПРОЦЕС ФОРМУВАННЯ ПОЛІТИЧНОЇ ЕЛІТИ УКРАЇНИ: ВИКЛИКИ ТА НОВІ МОЖЛИВОСТІ.....	89
<i>Лекаркін О. О.</i> ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ ТА ЗАГРОЗАМИ В УМОВАХ НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ.....	92
<i>Лясковецький А. А.</i> КАДРОВА ПОЛІТИКА ПУБЛІЧНИХ ІНСТИТУЦІЙ У ПЕРІОД СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ В УКРАЇНІ	94
<i>Ляшенко А. З.</i> АНАЛІЗ ФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ.....	96
<i>Малиновський В. Я.</i> СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ В УКРАЇНІ.....	98
<i>Маслов К. С.</i> ПРАВОВІ АСПЕКТИ ПУБЛІЧНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА В УКРАЇНІ	100

<i>Матяж В. Л.</i> ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМИ ФОРМУВАННЯ ІНСТИТУЦІОНАЛЬНОГО СЕРЕДОВИЩА ЗЕМЕЛЬНИХ ВІДНОСИН В УКРАЇНІ	103
<i>Матяж Є. В.</i> ОРГАНІЗАЦІЙНА СТРУКТУРА ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ РЕСУРСІВ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ.....	105
<i>Мельник Д.</i> УПРАВЛІННЯ МОДЕРНІЗАЦІЙНИМИ ПРОЦЕСАМИ У СФЕРІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я: ДЕРЖАВНИЦЬКИЙ АСПЕКТ	108
<i>Мерзляк А. В., Смірнова Д. О.</i> ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я.....	109
<i>Мордвінов О. Г., Задорожний А. О.</i> ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ У СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ.....	113
<i>Мордвінов О. Г.</i> ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ЗЕМЕЛЬНИМИ РЕСУРСАМИ.....	115
<i>Муркович О. О.</i> ФОРМИ БЕЗПОСЕРЕДНЬОЇ УЧАСТІ ЧЛЕНІВ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ У ВИРІШЕННІ ПИТАНЬ МІСЦЕВОГО ЗНАЧЕННЯ.....	118
<i>М'якота С. А.</i> ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ В УКРАЇНІ: ОСНОВИ ТА ПРОБЛЕМАТИКА ВИЗНАЧЕННЯ	121
<i>Оліфіренко Д. О.</i> ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОЇ СИСТЕМИ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ЯКІСТЬ НАДАННЯ ОСВІТНІХ ПОСЛУГ	123
<i>Панін М. В.</i> ЧИННА ПРАКТИКА ФУНКЦІОНУВАННЯ КАДАСТРОВИХ СИСТЕМ У КРАЇНАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ	126
<i>Педак І. С.</i> НЕОБХІДНІ УМОВИ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ВИРОБНИЦТВА В УКРАЇНІ	129
<i>Пеньков М.</i> МЕХАНІЗМИ СТИМУЛЮВАННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ДЕРЖАВНІЙ ПОЛІТИЦІ УКРАЇНИ	132
<i>Пеньков М.</i> УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ СТАБІЛЬНІСТЮ В КОНТЕКСТІ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ.....	133
<i>Печеник К. В.</i> ДЕРЖАВНА ПІДТРИМКА РОЗВИТКУ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ТА СПОРТУ В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ.....	134
<i>Примаков Є. Г.</i> ДОВІРА НАСЕЛЕННЯ ДО СИСТЕМИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ	137
<i>Радченко А. В.</i> СИСТЕМА ВІЙСЬКОВОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ	139
<i>Роцин О. В.</i> ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЗДІЙСНЕННЯ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ	141

<i>Савченко А. О.</i> ПРОФЕСІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА ЇХ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ	143
<i>Савчин Я. І.</i> УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ ПОСАДОВИХ ОСІБ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ	146
<i>Сіромах Д. Ф.</i> ВЗАЄМОДІЯ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ З ОРГАНАМИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ	148
<i>Скрябіна Д. С., Літенко О. О.</i> ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА В УКРАЇНІ	150
<i>Соколова Н.</i> ОСОБЛИВОСТІ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ОБМЕЖЕНЬ	153
<i>Федоров Я. С.</i> СКЛАДОВІ МОТИВАЦІЙНОГО МЕХАНІЗМУ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ	155
<i>Чернов О. М.</i> ПРОФЕСІЙНА ЕТИКА ЯК СКЛАДОВА ПІДВИЩЕННЯ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ	157
<i>Щебетун І. О.</i> ПІДПРИЄМНИЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ОБ'ЄКТ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ...	159
СУЧАСНІ ВИКЛИКИ РОЗВИТКУ МЕНЕДЖМЕНТУ ЯК ПЕРЕДУМОВИ ЕФЕКТИВНОГО ФУНКЦІОНУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ ТА ТЕХНОЛОГІЇ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: УКРАЇНСЬКІ РЕАЛІЇ ТА ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД	
<i>Akhayev A. S.</i> EMPLOYEE MOTIVATORS: IMPORTANCE, TYPES AND APPLICATION METHODS	162
<i>Lustov N.</i> MARKETING AND MANAGEMENT IN TRANSPORT IN KAZAKHSTAN	164
<i>Omarova B., Biryukov V.</i> ECOLOGICAL AND ECONOMIC DEVELOPMENT IN MODERN CONDITIONS	167
<i>Sobczyk-Kolbuch A., Adamus-Matuszyńska A., Ruprich M., Trokhymets O.</i> MODERN CHALLENGES IN MANAGEMENT OF EDUCATIONAL SECTOR – POLISH UNIVERSITIES EXPERIENCE IN E-LEARNING AND DISTANCE LEARNING IN CONDITIONS OF UNCERTAINTY	171
<i>Андрюхін О. О.</i> ВИДІЛЕННЯ ЕТАПІВ АДАПТАЦІЇ ПРАЦІВНИКА В ОРГАНІЗАЦІЇ НА ПРИКЛАДІ ТОВ «ГЛОБІНСЬКИЙ М'ЯСОКОМБІНАТ»	174
<i>Андрюхін О. О.</i> КОРПОРАТИВНА АДАПТАЦІЯ НОВИХ СПІВРОБІТНИКІВ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ	177
<i>Бабиц В. О.</i> УПРАВЛІННЯ ТРУДОВИМИ РЕСУРСАМИ НА ПІДПРИЄМСТВІ ЯК ОСНОВНА СКЛАДОВА ЕФЕКТИВНОСТІ ВИРОБНИЦТВА	180
<i>Батраченко Д. Г.</i> УПРАВЛІННЯ КАДРОВИМ ПОТЕНЦІАЛОМ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ	183

<i>Безземельна Т. О.</i> АКТУАЛЬНІ АСПЕКТИ АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ.....	185
<i>Водолазська Н. В.</i> ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА.....	187
<i>Вьюнікова В. Р.</i> ПІДХОДИ ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ В УПРАВЛІННІ ІННОВАЦІЯМИ.....	189
<i>Головіна О. В.</i> УПРАВЛІННЯ ЕФЕКТИВНІСТЮ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА РОЗДРІБНОЇ ТОРГІВЛІ	191
<i>Івко Є. Є.</i> ПРОЦЕСНИЙ ПІДХІД В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ЕФЕКТИВНІСТЮ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА	193
<i>Карпунін С. М.</i> СТРАТЕГІЧНИЙ МАРКЕТИНГ ТА ЙОГО РОЛЬ У ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА.....	195
<i>Карпуніна М. С.</i> УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ РЕСУРСОЗБЕРЕЖЕННЯМ В МЕТАЛУРГІЙНІЙ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ.....	198
<i>Клещунів А. М.</i> ПРОБЛЕМИ І ПІДХОДИ УПРАВЛІННЯ СТРАТЕГІЧНИМ ПОТЕНЦІАЛОМ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ НЕСТАБІЛЬНОСТІ ЗОВНІШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА	200
<i>Кокоріна В. І.</i> ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ УПРАВЛІННЯ СТРАТЕГІЧНИМ ПОТЕНЦІАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ НЕСТАБІЛЬНОСТІ ЗОВНІШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА	202
<i>Колеснік Н. В., Нікульченко В. В.</i> КУЛЬТУРА ОХОРОНИ ПРАЦІ В СУЧАСНІЙ СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ОХОРОНОЮ ПРАЦІ	204
<i>Король І. О.</i> УПРАВЛІННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЮ ПРИВАБЛИВІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА	208
<i>Кулаков О. О.</i> АНАЛІЗ МІЖНАРОДНОГО ДОСВІДУ ІНВЕСТУВАННЯ В РОЗВИТОК АЛЬТЕРНАТИВНОЇ ЕНЕРГЕТИКИ.....	210
<i>Лисенко А. А.</i> ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ РОБОТИ АДМІНІСТРАТИВНО- УПРАВЛІНСЬКОГО ПЕРСОНАЛУ ОРГАНІЗАЦІЇ.....	212
<i>Лисенко Є. А.</i> ЗМІСТ ПРОЦЕСУ ПРИЙНЯТТЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ В ОРГАНІЗАЦІЇ	213
<i>Онищук І. В.</i> СТРАТЕГІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ ОРГАНІЗАЦІЇ.....	215
<i>Поліщук І. Г., Волчков О. В., Серкін В. М.</i> СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ НА ГІРНИЧО-МЕТАЛУРГІНОМУ ПІДПРИЄМСТВІ.....	217
<i>Саричев А. М.</i> УПРАВЛІННЯ ТРУДОВИМИ РЕСУРСАМИ ЯК СКЛАДОВА ЕФЕКТИВНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ	220
<i>Саричева А. С.</i> УПРАВЛІННЯ МОТИВАЦІЄЮ ПЕРСОНАЛУ ПІДПРИЄМСТВА	222

<i>Сафронська І. М., Катков Д. В.</i> АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЩОДО СТРАТЕГІЧНИХ НАПРЯМКІВ УДОСКОНАЛЕННЯ СТРУКТУРИ УПРАВЛІННЯ В СУЧАСНИХ УМОВАХ РОЗВИТКУ АГРАРНОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ.....	225
<i>Соріна О. О., Іраки Є. С.</i> ОСОБЛИВОСТІ РЕКЛАМНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ АПТЕЧНОЇ УСТАНОВИ	227
<i>Статьєва Ю. П.</i> НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ СТИЛЮ УПРАВЛІННЯ КЕРІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я.....	229
<i>Ткаченко В. П.</i> УПРАВЛІННЯ САМОРОЗВИТКОМ ОСОБИСТОСТІ.....	232
<i>Трохимець О., Собчик-Колбух А., Адамус-Матушинська А., Руприх М.</i> СУЧАСНІ ІНСТРУМЕНТИ МАРКЕТИНГУ, ОРІЄНТОВАНІ НА МІНЛИВЕ СЕРЕДОВИЩЕ.....	235
<i>Шевченко О. А.</i> ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ СУЧАСНОЇ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ ОРГАНІЗАЦІЇ.....	238
<i>Ясенєва О. В.</i> ПІДГОТОВКИ БАКАЛАВРІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ДО ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ У ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ЗДО	240
СУЧАСНІ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В УПРАВЛІННІ ТА ЕЛЕКТРОННЕ ВРЯДУВАННЯ	
<i>Adamus-Matuszyńska A., Sobczyk-Kolbuch A., Ruprich M., Trokhymets O.</i> KOMUNIKACJA POKOLENIA «Z» Z ORGANIZCJĄ I W ORGANIZACJI W CYFROWYM SPOŁECZEŃSTWIE	243
<i>Plutalova I., Aubakir L.</i> EFFECTIVENESS OF USE OF INFORMATION AND COMMUNICATION TECHNOLOGIES IN THE FIELD OF PUBLIC ADMINISTRATION	245
<i>Ruprich M., Trokhymets O., Sobczyk-Kolbuch A., Adamus-Matuszyńska A.</i> CYFROWA REWOLUCJA – NOWE HORYZONTY W ZARZĄDZANIU I KOMUNIKACJI.....	248
<i>Аксьонов О. В.</i> ПЕРСПЕКТИВИ УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ЗЕМЕЛЬНИМИ РЕСУРСАМИ З РОЗВИТКОМ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ ГЕОПРОСТОРОВИХ ДАНИХ	250
<i>Бречко Н. А.</i> СКЛАДОВІ БЕЗПЕКИ СУЧАСНИХ БАЗ ДАНИХ.....	252
<i>Булуй О. Г., Плотнікова М. Ф., Присяжнюк О. Ф.</i> СУЧАСНІ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В БІЗНЕСІ ТА ГРОМАДАХ	254
<i>Веремеєнко С. П.</i> ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЯ ПУБЛІЧНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ КІБЕРБЕЗПЕКИ	258
<i>Власов І. О.</i> ДОСЛІДЖЕННЯ ІНТЕГРАЦІЇ API OPENAI У ПРОГРАМИ.NET.....	261
<i>Гарамов В. Е.</i> ДОСЛІДЖЕННЯ ВИКОРИСТАННЯ ЕМОЦІЙНОГО АНАЛІЗУ ТЕКСТІВ ЗАСОБАМИ NLTK.....	263
<i>Давидова В. В.</i> ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОГО ДИЗАЙНУ.....	265

<i>Жарий Є. О.</i> ДОСЛІДЖЕННЯ ОБРОБКИ ТЕКСТУ ЗАСОБАМИ TENSORFLOW	268
<i>Заїченко В. В.</i> ДОСЛІДЖЕННЯ ВИКОРИСТАННЯ ЗАСОБІВ ПРОГРАМУВАННЯ ДРОНІВ	270
<i>Златанова З. В.</i> ДОСЛІДЖЕННЯ БАГАТОРІВНЕВОЇ АРХІТЕКТУРИ ДОДАТКУ МЕТОДОМ МОДУЛЬНОГО ТЕСТУВАННЯ	273
<i>Кирилюк В. С.</i> ДОСЛІДЖЕННЯ ВИКОРИСТАННЯ ЗАСОБІВ ЕМОЦІЙНОГО АНАЛІЗУ ТЕКСТІВ TEXTBLOB	275
<i>Ковтун В. А.</i> ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛКИ МОВИ ПРОГРАМУВАННЯ PYTHON	277
<i>Кудирко О. В.</i> ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ПЕРСОНАЛУ В ДИСТАНЦІЙНОМУ ФОРМАТІ.....	278
<i>Кукса К. В.</i> ДОСЛІДЖЕННЯ ВИКОРИСТАННЯ ЗАСОБІВ ЕМОЦІЙНОГО АНАЛІЗУ ТЕКСТІВ SPACY	281
<i>Логвінов В. Г.</i> АУТСОРСИНГОВІ РІШЕННЯ ДЛЯ ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ.....	283
<i>Набока К. О., Гриценко Д. О.</i> ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТОК ЕЛЕКТРОННОГО УРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ.....	286
<i>Некрасов А. О.</i> ПЕРЕВАГИ ВИКОРИСТАННЯ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ У ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ	288
<i>Ніколаєв Д. В.</i> ДОСЛІДЖЕННЯ РОЗРОБКИ ВЕБПОШУКОВОЇ СИСТЕМИ З ВИКОРИСТАННЯМ МЕТОДІВ АНАЛІЗУ ТЕКСТУ	290
<i>Овруцька Г. А.</i> ДОСЛІДЖЕННЯ ТЕХНОЛОГІЇ БЛОКЧЕЙНУ ДЛЯ МІКРОКРЕДИТУВАННЯ В ОСВІТНІЙ СФЕРІ.....	293
<i>Онішкевич Ю. В., Андрусик О. В.</i> ЗАСТОСУВАННЯ WEBRTC-ТЕХНОЛОГІЇ В РІШЕННЯХ ДЛЯ КОМУНІКАЦІЇ ЗА ДОПОМОГОЮ БРАУЗЕРІВ КОРИСТУВАЧІВ	296
<i>Плетінь І. Г.</i> ДОСЛІДЖЕННЯ ПЕРЕТВОРЕННЯ ФАЙЛІВ У БАЗІ ДАНИХ ЗА ДОПОМОГОЮ BERT	298
<i>Рябчук Є. А.</i> ДОСЛІДЖЕННЯ СУЧАСНИХ МЕТОДІВ ТА ПРОГРАМНИХ ЗАСОБІВ ДЛЯ ПОШУКУ БАЛАНСУ ЕФЕКТИВНОГО СТИСНЕННЯ ЗОБРАЖЕНЬ	300
<i>Саглаєв Б. Р.</i> ДОСЛІДЖЕННЯ КРОСПЛАТФОРМОВОГО МЕХАНІЗМУ РОБОЧИХ ПРОЦЕСІВ WEXFLOW	304
<i>Смачна О. В.</i> ОПТИМІЗАЦІЯ ДОДАТКІВ, ЩО ПРАЦЮЮТЬ ІЗ ВЕЛИКИМИ ДАНИМИ, НА ВСІХ ЕТАПАХ РОЗРОБКИ	307
<i>Степаненко Д. І.</i> ДОСЛІДЖЕННЯ ПЕРЕТВОРЕННЯ ФАЙЛІВ У БАЗІ ДАНИХ ЗА ДОПОМОГОЮ БІБЛІОТЕКИ FASTTEXT	309
<i>Супрун М. Є.</i> ДОСЛІДЖЕННЯ ВИКОРИСТАННЯ ЗАСОБІВ ЕМОЦІЙНОГО АНАЛІЗУ ТЕКСТІВ NLP	312

<i>Ткаченко С. М.</i> СУЧАСНІ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В УПРАВЛІННІ.....	314
<i>Торопов М. М.</i> ДОСЛІДЖЕННЯ ПЕРЕТВОРЕННЯ ФАЙЛІВ У БАЗІ ДАНИХ ЗА ДОПОМОГОЮ WORD2VEC.....	318
<i>Хрипко О. С.</i> ІННОВАЦІЙНІ ТЕНДЕНЦІЇ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ ПРАЦІВНИКІВ КОМПАНІЙ.....	320
<i>Хрипко С. Л.</i> СТВОРЕННЯ КВАНТОВОЇ СУПЕРПОЗИЦІЇ ТА ВИМІРЮВАННЯ КВАНТОВОГО СТАНУ	323
<i>Целіковський В. В.</i> ОСНОВНІ ЗАВДАННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ ІНФОРМАТИЗАЦІЇ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ	326
<i>Щербаков С. С.</i> СТВОРЕННЯ БЛОКЧЕЙНУ НА БАЗІ ETHEREUM	328
<i>Щербина О. В.</i> ЦИФРОВІЗАЦІЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПУБЛІЧНИХ ІНСТИТУЦІЙ В УКРАЇНІ	330

РОЗВИТОК ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ І АДМІНІСТРУВАННЯ В УМОВАХ СУСПІЛЬНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

Aubakirova G. M.

Doctor of Economics, professor Departments
of Economics and Enterprise Management
Abylkas Saginov Karaganda Technical University

Yessenbekova T. I.

senior teacher Departments of Economics and Enterprise Management
Abylkas Saginov Karaganda Technical University

ON THE ISSUE OF SUSTAINABILITY OF DEVELOPMENT ECONOMY OF KAZAKHSTAN

Kazakhstan is among the top ten countries exporting hydrocarbons and mineral resources. This imposes an additional responsibility to the world community for fulfilling international obligations to reduce greenhouse gas emissions under the Paris Agreement, and introducing the principles of a «green» economy into the strategic development system.

Kazakhstan has assumed even greater responsibility for the principles of sustainable development by joining the World Alliance for the Cleanest Technologies (World Alliance for Clean Technologies) in 2021.

In the context of moving towards national goals and building a new model of sustainable development, Kazakhstan should focus on integrated actions, planning and setting clear objectives at all levels of management, strengthen the search for the relationship between the corporate strategy adopted by the enterprise that corresponds to sustainable development and the creation of consumer value. Otherwise, in addition to increasing reputational risks and falling investment attractiveness, unresolved environmental problems will contribute to the emergence of barriers to commodity exports in the medium term.

Kazakhstan is the most energy-intensive among the Central Asian countries (half of the industry is allocated to the mining sector, about 70% of electricity production depends on coal). It is the «greening» of the extractive industry that is designated as a key task in achieving sustainable development in the medium and long term.

In recent years, a lot has been done in Kazakhstan to achieve the fundamental goal of sustainable development – to provide favorable conditions for the formation of human capital and the implementation of measures to protect the environment, the formation of an environmental safety system.

In terms of carbon dioxide emissions, which have the greatest impact on global warming, Kazakhstan is significantly inferior not only to European countries, but also to the countries of Central Asia.

As can be seen from the data provided (Table 1), in Kazakhstan the dynamics of emissions of key pollutants into the atmosphere during 2016–2021 was unstable.

Table 1

Indicators of Kazakhstan's sustainable development

Indicator	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Emissions per capita, kg/person	127,7	130,7	133,9	134,1	130,1	126,7
Emissions per unit area, kg/sq.km	776,0	790,0	816,0	912,0	880,0	879,0
Domestic consumption of natural gas, billion cubic meters	15	16	16	19	21	22
The amount of allocated funds for projects of the General Scheme of gasification, billion tenge	27	36	22	88	51	146
The number of deaths in labor-related accidents, people per 10,000 employees	0,47	0,43	0,42	0,37	0,39	0,34
Expenses for financing scientific and scientific-technical projects on the «green economy» within the framework of grant and program-targeted financing, billion tenge	0,1	0,8	1,2	1,4	1,6	0,2

A source: [3]

The issue of gas production and consumption is fundamental for the sustainable development of the country, which tends to increase and by 2050 25%-30% of electricity generation in Kazakhstan is planned to be carried out at the expense of gas (Table 1)[1]. In terms of gasification, Kazakhstan is inferior to all the EAEU member states, except Kyrgyzstan: 59% of the population in Kazakhstan uses gas with a total population of 19.7 million people, in Kyrgyzstan – 38% of citizens.

According to forecast estimates, the needs of the domestic market for gas, which becomes the most important resource in the transition to environmentally friendly fuel, will exceed its available resources by about 1.7 billion cubic meters.m and already from 2024 the country will face a gas shortage.

The country's gasification is hindered by problems that require huge financial resources to solve. We are talking about difficulties with resource provision (over the past 30 years, not a single new field has been discovered in the country, which is why Kazakhstan will inevitably face a gas shortage), an urgent need for new gas processing enterprises.

One of the most urgent problems is the high level of physical and moral deterioration of the backbone networks. The business environment is increasingly introducing new tools within the framework of the principles of sustainable development. In particular, conceptual approaches to social responsibility, the promotion of inclusive, more viable business for the benefit of society are being improved, more and more attention is focused on the growth of the business reputation of economic entities in the context of meeting the ever-increasing needs of customers.

In Kazakhstan, social responsibility is becoming an especially important focus of attention for city-forming enterprises that are building a business model, increasing investment attractiveness and capitalization, observing ESG (Environmental, Social, and Corporate Governance) factors.

ESG is a sustainable development system that has concentrated such principles of activity as a prudent attitude to the environment, social responsibility, and high quality corporate management.

Enterprises face the challenge of training qualified employees who are able to integrate the principles and goals of sustainable development in business process management, meet technological progress and consumer expectations.

The problems of labor protection and the growth of its safety remain unresolved, despite the fact that, according to state statistics, there is a decrease in industrial mortality in Kazakhstan. Also, despite the actions taken by the quasi-public sector, the ESG orientation of the Kazakh economy is still very insignificant.

We especially note the low level of financing of scientific and scientific-technical projects on the «green economy» on the scale of grant and program-targeted financing (Table 1).

The role of mining and metallurgical and mining complexes, whose activities involve high ESG risks related to both increasing environmental threats and social issues, is particularly significant. At the moment, many enterprises are not interested in investing in «green» projects due to their low profitability. Summing up, we emphasize that Kazakhstan currently does not conduct an environmental assessment of programs and concepts for further development for the state planning system, solving environmental problems is not a national priority.

As a result, the low effectiveness of solving environmental problems for the implementation of sustainable development, low investment attractiveness of the country. The above underlines the urgency of the identified problems for Kazakhstan and the need for their urgent solution.

In the future, the development of the concept and scientifically-based principles of sustainable development by enterprises will increase the scientific validity of management decisions made in conditions of increasing geopolitical uncertainty.

References

1. On the approval of the Strategy for achieving Carbon Neutrality of the Republic of Kazakhstan until 2060 : Decree of the President of the Republic of Kazakhstan dated February 2, 2023 № 121. URL: <https://adilet.zan.kz/docs/U2300000121> (date of request: 11.06.2023).

2. Code of the Republic of Kazakhstan dated January 2, 2021 № 400-VI «Environmental Code of the Republic of Kazakhstan» (with amendments and additions dated December 27, 2021). URL: https://online.zakon.kz/-Document/?doc_id=39768520 (date of request: 07.06.2023).

3. Bureau of National Statistics of the Agency for Strategic Planning and Reforms of the Republic of Kazakhstan. URL: <https://stat.gov.kz> (date of request: 12.05.2023).

4. Aubakirova G. M., Isataeva F. M. The role of investment attractiveness of the exploration industry in achieving sustainable development of the state. *Oil and gas*. 2022. № 4 (130). P. 140–155.

Biryukov V.

Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Departments of Economics and Enterprise Management
Abylkas Saginov Karaganda Technical University

Musina Z.

assistant
Abylkas Saginov Karaganda Technical University

SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF AGRICULTURAL PRODUCTION AS A BASIS FOR ENSURING FOOD SECURITY OF THE COUNTRY

The main objective of sustainable development is to meet human needs and aspirations. It is important to emphasize that sustainable development requires meeting the most essential needs of life for all people and providing everyone with the opportunity to satisfy their aspirations for a better life equally.

The concept of sustainable development is based on five basic principles.

1. Humanity is truly capable of making development sustainable and lasting so that it meets the needs of living people without depriving future generations of the opportunity to meet their needs.

The existing restrictions in the field of exploitation of natural resources are relative. They are associated with the current level of technology and social organization, as well as with the ability of the biosphere to cope with the consequences of human activity.

It is necessary to satisfy the basic needs of all people and provide everyone with the opportunity to realize their hopes for a more prosperous life. Without this, sustainable and long-term development is simply impossible. One of the main causes of environmental and other disasters is poverty, which has become commonplace in the world.

4. It is necessary to reconcile the lifestyle of those who have large resources (monetary and material) with the environmental capabilities of the planet, in particular regarding energy consumption.

5. The size and rate of population growth must be consistent with the changing productive potential of the Earth's global ecosystem.

Important approximations to the concept of sustainable development were the concept of dynamic growth, the concept of organic growth, and the concept of dynamic equilibrium discussed in the works of the Club of Rome. What all these approaches have in common is a comparison of the global economic system with a living organism, which is especially evident in the concept of organic growth. Quantitative growth plays no role in the evolution of living organisms or biological systems. The main place here belongs to vitality and the ability to survive, i.e. qualitative improvement and adaptation to the environment. Organic growth leads to dynamic equilibrium because a living, mature organism is constantly renewed.

A society that has reached a state of dynamic or stable equilibrium is one that, in response to changes in internal and external conditions, is capable of es-

establishing a new equilibrium corresponding to these changes both within itself and within its environment. As for quantitative growth, which traditional economics has focused on, even from a purely mathematical point of view, sooner or later it must stop, and with the most unfavorable consequences. The most striking example of undifferentiated quantitative growth in nature is the proliferation of cancer cells. The true limits of the material growth of mankind are determined not so much by physical reasons as by environmental, biological and even cultural and psychological reasons.

Growth rates in themselves are not decisive. Sufficiently high growth rates may not lead to adverse environmental consequences. At the same time, with low or even negative growth rates (i.e. economic recession), the environment may deteriorate and non-renewable natural resources may be depleted.

The distinction between economic development and economic growth is fundamental to the very concept of sustainability. Growth is aimed at a quantitative increase in the scale of the economy in its physical dimension. This involves an increase in the volume and speed of material and energy flows passing through the economy, quantitative population growth and an increase in the volume of stocks of human labor products.

Development implies qualitative improvements in the structure, design and composition of physical volumes and flows.

The potential for economic progress based on sustainable development involves qualitative improvements greater than economic growth based only on increases in quantitative indicators. Genuine economic progress is only progress that is carried out not at the expense of the environment, but, on the contrary, through the coordination of economic activity and all human behavior with biogeochemical cycles of various levels and the full inclusion of the economic system in the structure of the global closed life-supporting environment. If economic growth based solely on quantitative indicators ultimately leads to self-), then economic development understood primarily in a qualitative sense can be sustainable.

Analysis of the works of domestic and foreign authors made it possible to identify similar scientific positions of different authors, which highlight problems whose solution is associated with sustainable development. They boil down to maintaining:

1. a sustainable scale of the economy that would correspond to its ecological life support system;
2. fair distribution of resources and opportunities not only within the current generation of people, but also between current and future generations, as well as between humans and other biological species;
3. efficient distribution of resources over time, which would adequately take into account natural capital.

In accordance with this, we can talk about three goals of sustainable development: environmental integrity, eco-efficiency and eco-justice.

Limited resources have long been recognized as a fundamental economic

ment. Currently, there are a large number of different approaches to assessing the value of natural resources.

It is important to emphasize that it is the economic approach that is the core of the concept of sustainable development. At the same time, the concept of sustainable development has allowed us to take a fresh look at the very concept. Moreover, it turned out that long-term economic projects, the implementation of which take into account natural patterns, ultimately turn out to be cost-effective, while those implemented without taking into account long-term environmental consequences are unprofitable.

The concept of sustainable development is socially oriented. It was the awareness of the paramount importance of solving social problems that was the impetus for the creation of the Club of Rome and, ultimately, for the emergence of the very concept of sustainable development.

Thus, from a theoretical point of view, sustainable development means maximizing the national income of society on the basis of ensuring the stability of its socio-economic life, protecting the environment and natural resources.

In relation to agriculture, the concept of sustainable development means the progressive transformation of agricultural production in order to most fully meet the growing needs of society for food based on optimizing the use of basic production resources: land, labor and capital, as well as ensuring the social development of the village, rural lifestyle and environmental protection.

The main goal of sustainable development of agricultural production is to meet the food needs of the country's population.

This goal is realized in solving the following tasks:

1. Accelerating the pace of development of agricultural production and changing the quality of agricultural growth in order to most fully meet the demand for food;

2. Stabilization and improvement of the demographic situation in the country;

3. Development and improvement of the resource potential and material and technical base of agricultural production based on the introduction of achievements of scientific and technological progress;

4. Introduction of a risk management system and reducing the dependence of the results of agricultural production on the influence of unfavorable external environment, and, first of all, natural and climatic factors;

5. Transition to a comprehensive assessment of the efficiency of agricultural production, taking into account the environmental and social aspects of the functioning of agriculture.

Sustainable development finds its measurement in the use of statistical indicators that characterize this process. Indicators of sustainability can be divided into universal ones, reflecting what is characteristic of all formations, applies to all eras and can be uniformly measured; and specific, fixing what is special that is characteristic of the economic relations of each method of production or individual stages of its development.

Daribekova A.

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Abylkas Saginov Karaganda Technical University

Kalguzhinova D.

teacher

Department of Economics and Enterprise Management
Abylkas Saginov Karaganda Technical University

FINANCIAL LITERACY OF THE POPULATION AS A BASIS FOR OPTIMIZING FINANCIAL BEHAVIOR IN CONDITIONS OF SOCIAL INSTABILITY

Rapid changes in the economic situation in the Republic of Kazakhstan in recent years have determined a number of changes in the domestic and foreign policy of the leadership, including the financial policy of the state aimed at improving the financial literacy of the population. The implementation of this policy, on the one hand, lays the foundation for the stable development of the economy of the state as a whole, on the other hand, determines the ability and ability to achieve personal financial success, increases the well-being of an individual. As catalysts for such transformations, it is worth highlighting the economic crisis, due to which citizens have an increased need to account for and distribute personal finances with rising prices, a decrease in the real value of savings, a decrease in wages, lack of knowledge in the field of finance or unwillingness to receive them, a sharp change in the exchange rate of the national currency relative to foreign, etc.

As part of the policy aimed at improving the level of financial literacy in the Republic of Kazakhstan in 2020, the «Concept of improving financial Literacy for 2020 – 2024» was adopted [1]. This project is designed for 5 years.

Financial literacy is understood as a combination of the following components:

- 1) the ability to use financial services and instruments;
- 2) skills of managing your own financial resources;
- 3) the level of public awareness about the financial system, the principles of its functioning, as well as consumer protection in the field of financial services.

The growth of digital and financial literacy of the population of Kazakhstan plays a huge role in the period of accelerated global technological development. Successes in this area directly affect the development of human capital and the standard of living of the population as a whole.

If citizens strive to master and use various financial instruments to their advantage, everyone will benefit from this. Financial literacy of the population needs to be developed both in the family and at the state level.

In 2022, Freedom Life insurance company was engaged in the study of the level of financial literacy of citizens of the Republic of Kazakhstan. The Agency for Regulation and Development of the Financial Market is working on the same issue.

Assessing the level of financial literacy of the population is a time-consuming task. The components such as the management of own funds, awareness of opportunities, the ability to use the services of financial organizations are

analyzed. Since 2022, analysts have been paying attention to such components as financial literacy of people with disabilities, fraud.

Here are some results of the study:

- 48.6% of respondents pay all their bills on time.
- 46.2% of participants take into account their purchasing abilities,
- 43.8% of respondents keep records of income and expenses.
- 67.9% save money. At the same time, some respondents keep savings in cash, there are also persons who have deposit accounts open. According to statistics, the number of citizens of the Republic of Kazakhstan who have the opportunity to save money every month is growing [2].

There is a special question about fraud. To date, 56% of respondents easily recognize telephone and Internet scammers. Unfortunately, most of the victims are among the older generation.

But it is still too early to talk about the high financial literacy of the population. At the present stage, there are the following reasons for low financial literacy among Kazakhstanis: lack of skills in drawing up a personal financial plan, the formation of cash reserves in case of force majeure; insufficient level of payment discipline and proper fulfillment of obligations arising from contracts with credit institutions. At the same time, borrowers who got into a difficult financial situation due to the debts incurred, laid responsibility and «blamed external circumstances for the troubles» – the state, the employer, the global crisis, economic sanctions, changes in the exchange rate of foreign currency, etc., and not their own personal financial management guidelines.

Low financial literacy of the population is caused, in our opinion, by the main problems that are inherent in society. The first is connected with the lack of an effective model of teaching financial literacy in educational institutions of different levels, the shortage or lack of understandable and accessible programs for teaching personal finance accounting (this is especially true for schools, colleges, universities), the lack of qualified teachers teaching financial literacy.

The second problem is complex and is represented by the following elements:

- lack of legislative and legal support, i.e. lack of regulatory documents and legal norms concerning mandatory information and training, as well as handling personal finances;
- lack of information support of the population in the field of consumer protection of financial services;
- low level of logistical, personnel, information support, approved programs and planned activities to improve financial literacy.

Financial literacy is understood as a set of skills and attitudes regarding financial management.

The concept includes provisions on the need to introduce financial literacy training in the country in educational institutions at the school, college, university level, as well as in the workplace at the expense of the employer. For example, in Japan, the population uses the popular Kabeba system – a methodology for maintaining and accounting for personal and family budgets, which was developed back in the XIX century. Children have been taught to use this scheme since elementary

school. In particular, due to the use of the described system in Japan, such a high standard of living.

Financial literacy is based on financial planning. Any plan is developed in order to achieve the desired result, and shows what actions need to be carried out in order to get what you want. To do this, a person should clearly formulate life goals. Everyone has their own, and everyone independently decides what he wants in life. At the same time, in our opinion, there are three universal goals that are suitable for any individual.

The first universal goal is a decent and secure future, i.e. personal savings and assets that you can live on in old age.

The second goal is housing.

The third common goal for many people is the upbringing and education of children and assistance in solving their housing problem.

A personal financial plan helps to achieve these goals – a tool based on sources of income, the cost of the goal and the time to achieve it.

Thus, improving the financial literacy of the population in Kazakhstan, taking into account the coordination of the work of all participants in economic activity, as well as the adoption and approval of the Concept are particularly relevant and mandatory mechanisms for ensuring rational behavior of society and, as a result, improving the standard of living of an individual citizen. All this will allow the population to gain the necessary knowledge and skills in the field of financial literacy, increase the level of confidence in the financial and banking systems, reduce risks in the field of personal finance, increase the degree of well-being and strengthen the economic security of the state in conditions of social instability.

References

1. Resolution of the Government of the Republic of Kazakhstan dated May 30, 2020 № 338 «The concept of improving financial literacy for 2020 – 2024». URL: <https://adilet.zan.kz/kz/docs/P2000000338> (date of request: 12.10.2023).

2. Results of the financial literacy study of 2022 citizens of the Republic of Kazakhstan. URL: <https://bank.kz/wikibank/> (date of request: 12.10.2023).

Daribekova N.

Master of Economics Science, Senior Teacher
Abylkas Saginov Karaganda Technical University

Shilts N.

Master of Economics Science, Senior Teacher
Abylkas Saginov Karaganda Technical University

FINANCIAL LITERACY: FINANCIAL LITERACY OF THE POPULATION AS A WAY TO DEVELOP THE MIDDLE CLASS

In a dynamic and interconnected global economy, the concept of financial literacy is expanding beyond its traditional role, becoming a key factor not only in shaping the destinies of individuals, but also of society as a whole.

At the very center of this phenomenon is the middle class, often described as the engine of economic stability and growth. Marketing strategies, sales of goods and services are built around the middle class, it is calculated how much money people are willing to spend, what kind of education they prefer to receive.

Financial literacy is understood as a combination of the following components:

- 1) ability to use financial services and instruments;
- 2) skills in managing your own financial resources;
- 3) the level of awareness of the population about the financial system, the principles of its functioning, as well as the protection of consumer rights in the field of financial services [1].

At its core, financial literacy is the basis for a successful and independent life.

Financial literacy is not just a set of knowledge and skills, it is a way of thinking that allows you to make informed decisions in the field of personal finance. Learning to manage your money gives you the ability to take control of your life rather than letting circumstances control us. From the art of effective budgeting and strategic investing to the intricacies of debt management, financial literacy equips people with the tools to make informed decisions, helping to increase economic stability on both the micro and macro levels.

The meaning of financial literacy is simple: it is the ability to deeply understand the laws of the financial world and act according to them. This is self-sufficiency, the ability to learn and improve one's knowledge in the field of economics, readiness to constantly expand one's knowledge base, and lack of fear of investing in anything or taking out a profitable loan.

Financial literacy actually has a huge number of components, each of which leads to successfully managing your money and earning passive income with it.

In the political sphere, the middle class acts as a guarantor of socio-political stability, which is due to the desire of middle class representatives for legal security, economic and social independence [2].

The middle class is a conductor of modernization processes, not only an object, but also a fairly influential subject of politics, since its representatives are clearly aware of their goals and, through political institutions that express their interests, can represent their values and claims in the political sphere.

Among other things, financial literacy is closely related to the ability to navigate the intricacies of loans, consider interest rates and take responsibility for a loan obligation. This competency gives people the power to manage effectively and reduce debt, avoiding the cycle of financial hardship.

Armed with a deep understanding of investment tools, financially literate people thrive in the complex world of financial markets. Their informed decisions not only protect against economic uncertainty, but also contribute to the accumulation of wealth over a long period of time, promoting long-term financial stability.

A financially literate middle class serves as a powerful catalyst for economic growth. Informed consumers with the ability to make smart financial decisions play a key role in stimulating demand for goods and services, thereby lifting economic activity to new heights.

Financial literacy is becoming a powerful tool in the fight against income inequality. Empowered individuals with the skills to create and grow wealth act as a buffer against the widening chasm of economic inequality, promoting a more equitable distribution of resources.

In addition, financial literacy fuels the entrepreneurial spirit within the middle class. People equipped with financial knowledge are not only more likely to start a business, but also contribute to job creation and local economic development, further strengthening the economic foundation of societies.

Overcoming barriers to financial education, such as language, socioeconomics and geography, is necessary to ensure universal access to financial knowledge. Inclusion in educational programs is becoming a priority, requiring a careful approach to diverse populations.

The integration of technological innovation is becoming an integral part of the development of financial education. Mobile apps, online courses, and interactive tools are becoming essential tools in making personal finance education accessible and fun for a diverse audience.

When it comes to social progress, financial literacy emerges as a transformative force. Not only does it shape the destinies of individuals by providing the tools to navigate the complex landscape of personal finance, but it also becomes key to developing a strong middle class and the foundation of sustainable economic growth and prosperity.

As societies invest in the education of their populations, the dividends extend far beyond individual well-being, contributing to the overall economic security and resilience of nations.

Prioritizing financial literacy becomes not just a choice, but a strategic necessity, laying the foundations for the sustainable development of a strong middle class and, therefore, sustainable economic development and prosperity in the coming decades.

References

1. Decree of the Government of the Republic of Kazakhstan dated May 30, 2020 № 338 «Concept for improving financial literacy for 2020 – 2024». URL: <https://adilet.zan.kz/kz/docs/P2000000338> (date of request: 12.10.2023).

2. Middle class in Kazakhstan: who are all these people and how do they influence the economy of Kazakhstan? URL: <https://ekonomist.kz/zhussupova/> (date of request: 12.10.2023).

Magrupova Z. M.

Doctor of Economics, professor
Departments of Economics and Enterprise Management
Abylkas Saginov Karaganda Technical University

Baikenova D. Kh.

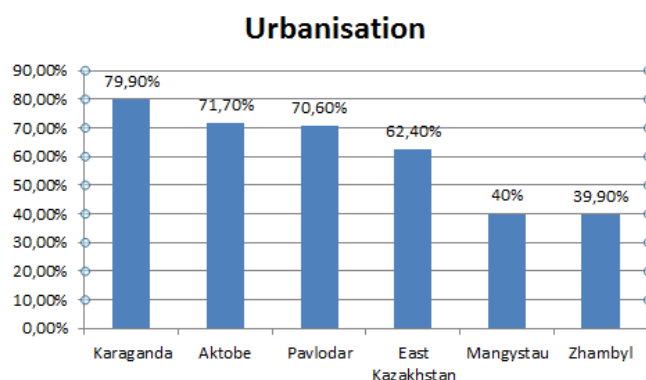
Master of Economics Science, senior teacher
Departments of Economics and Enterprise Management
Abylkas Saginov Karaganda Technical University

IMPROVING THE QUALITY OF LIFE THROUGH MANAGED URBANIZATION

At present, new approaches to spatial development have been developed and enshrined in the Plan of Territorial Development of Kazakhstan until 2025. The goal of the State Program is to increase the economic competitiveness of the regions and improve the quality of life of the population through controlled urbanization. In general, the Plan for the territorial development of the country is a

system of rational distribution of productive forces, production, social and other infrastructure, resettlement of the country's population by regions to ensure the sustainable development of the country.

According to the new State Planning System of the Republic of Kazakhstan, the National Project «Strong Regions - the Driver of the Country's Development» was adopted in the implementation of the Country's Territorial Development Plan, which suggests the integrated development of cities and rural settlements [1]. This is the relevance of the study conducted by the authors. Periodical, statistical, analytical and translated literature in the field of research was used as information resources. In the coming years, cities in Kazakhstan will grow exponentially. According to forecasts, 5 million people will migrate to megacities within 10 years, another 3 million – natural population growth. And this means that cities should develop and the problems associated with this should be solved [3]. The state program suggests the achievement of 3 target indicators. One of which: level of urbanization by region, % (target indicator not achieved). As of January 1, 2021, the level of urbanization was 59.1% against the plan of 59.5%. Compared to 2019, the level of urbanization increased by 0.9%, or the increase in the urban population amounted to 451.5 thousand people. The reasons for not achieving the target indicator for urbanization lie in the negative impact of the pandemic on the processes of external and internal migration of the population [7] (Fig. 1).

The value of the indicator is higher than the republican level in Karaganda (79.9%), Pavlodar (70.6%), Aktobe (71.7%), East Kazakhstan (62.4%), a low level is noted in Zhambyl (39.9%) and Mangystau (40.0%) regions. Continuing the theme of urbanization, it should be noted that the development is changing towards the development of urban infrastructure around residential complexes, and in the future this will be introduced into the standards. That is why in Kazakhstan it is planned to introduce new standards for the integrated development of cities. Creating an optimal urban environment with bringing the system of regional standards to the appropriate parameters deserves special attention. And here it should be noted that the System of Regional Standards suggests ensuring the minimum mandatory level of accessibility of facilities and services (benefits) to the population, and only within the limits of funds in local budgets. Within the framework of the System of Regional Standards, local executive bodies re-

solve issues on the provision of cities with objects and services (benefits) on the principle of «20-minute walking distance» of the population to them. In the context of cities, the average provision with facilities and services is 85.8%. The least provided with facilities and services (benefits) is Astana city 65.4%. In Shymkent this figure was 80.8%.

The bottom lines of the rating are occupied by the cities of Uralsk, Semey, Taraz. Thus, according to the rating results, the weak sides of the development of the city of Taraz are «Social sphere» (low level of average per capita income, migration, etc.) and «Urban infrastructure» (the city lags behind other regional centers in terms of transport infrastructure). According to the subfactor «Economy» the cities of Astana, Almaty and Aktau are in the lead. The bottom positions for this subfactor are in the years. Shymkent, Turkestan and Taldykorgan. In terms of the development of the business environment, the leaders are also the years. Astana, Almaty and Aktau, the worst results show the years. Aktobe, Semey and Taldykorgan. According to the state of urban infrastructure, the leaders are Nur-Sultan, Aktau and Atyrau. The worst indicators of urban infrastructure in the cities Shymkent, Taraz and Turkestan. Taldykorgan, Petropavlovsk and Pavlodar show high indicators of the quality of the urban environment, and Uralsk, Astana and Aktobe show low indicators. Based on the results of the analysis of the rating results, recommendations were developed for each city-center of a functional urban area, to solve systemic problems for each subfactor. Monitoring the implementation of the strategies for the development of large cities until 2050 showed that the Strategies were approved in all 18 large cities by the relevant decisions of maslikhats. At the same time, additional sources of funding are not required.

Currently, local executive bodies are working on the approval of new strategies for 2021–2025. At the same time, it should be noted that within the framework of the new state planning system, work is underway to revise the Territorial Development Programs. As part of the master plan, 3 specific goals were set for the city of Astana [4]: Comfortable city for people, a sustainable city with a clean environment, healthy city with an active lifestyle. To achieve these goals, the following principles must be adhered to: 1. City structure; 2. Mobility; 3. Infrastructure for ecology. Until 2024, it is planned to fully digitize the engineering infrastructure of large settlements. In the current year, an inventory of 9.3 thousand hectares of the built-up area of the cities of Aktobe, Karaganda, Ust-Kamenogorsk, Lisakovsk (Kostanay region) and Arys (Turkestan region) is being carried out. According to the results of the first half of this year, 3.800 hectares of territory were inventoried. At the expense of the local budget, an inventory of underground and surface communications of 107.000 hectares of settlements is carried out [5]. The second aspect is related to the fact that the urban area allocated for construction is expanding, which, in turn, creates a burden on engineering networks and additional budget costs. Prospects for the development of housing construction are very favorable. This is a driver of economic growth, and we underestimate its potential. In the next five years, Kazakhstan plans to build 103 million square meters of housing at the expense of all sources

of financing. Under the program, 237.000 areas provided to citizens for the construction of individual housing (110,000 areas in rural areas and 125.000 areas in regional centers and small towns) will be provided with engineering communications. Financing of the construction of social rental housing by akimats will be completed. In order to further the qualitative implementation of the State Program (before the adoption of the National Projects), it is proposed to interested state bodies and akimats of the regions, Astana, Almaty and Shymkent, as well as other organizations: continue to provide a set of measures for effective planning and achievement of target indicators and performance indicators, as well as the timely implementation of the activities of the State Program; when planning budget expenditures within the framework of the State Program, proceed from the real need for financed activities and their compliance with the republican tasks of the country's socio-economic development; strengthen control over financial discipline when spending budget funds allocated for the development of the regions, over the effective distribution and use of funds from the republican budget, ensure the completeness and quality of the development of funds allocated for the implementation of the State Program, and also consider the possibility of increasing the volume of project financing at the expense of local budgets and extrabudgetary funds; on an ongoing basis, carry out work to identify and eliminate corruption risks in the implementation of the activities of the State Program.

References

1. Message of the President of the Republic of Kazakhstan Kassym-Zhomart Tokayev to the people of Kazakhstan dated September 1, 2022 «Kazakhstan in a new reality: time for action». URL: https://www.akorda.kz/kz/addresses/addresses_of_president/ (date of request: 25.10.2023).
2. Akhmetzhanov B. A., Tazhibekova K. B., Khishaueva Zh. T. Strategic planning of regional development of the Republic of Kazakhstan. *Bulletin of the KarSU*. 2015. URL: <https://articlekz.com/article/13028> (date of request: 25.10.2023).
3. Competitiveness rating of 16 regions of Kazakhstan – Forbes Kazakhstan. 2014. URL: https://forbes.kz/process/probing/partii_regionov (date of request: 25.10.2023).
4. What should the Town Planning Code be like? 2022. URL: https://www.inform.kz/ru/kakim-dolzhen-byt-gradostroitel-nyy-kodeks-jibek-joly_a3976364 (date of request: 25.10.2023).
5. The engineering infrastructure of the regions of the Republic of Kazakhstan will be fully digitized until 2024. URL: <https://www.inform.kz/kz/> (date of request: 25.10.2023).

Більковець А. В.

юрисконсульт
військова частина А4651

ПРИРОДА ЯВИЩА КОРУПЦІЇ В СИЛОВИХ СТРУКТУРАХ ДЕРЖАВИ (У РОЗРІЗІ ФУНКЦІОНАЛУ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ)

Корупція в силових структурах української держави є серйозним негативним соціальним явищем, яке потребує ретельного дослідження та аналізу задля ефективного його подолання. Іноді його школа є співрозмірна для суспільства з бойовими втратами та руйнуваннями у часи війни.

Корупція – використання визначеною особою наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття такої вигоди чи прийняття обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб або відповідно обіцянка/пропозиція чи надання неправомірної вигоди визначеній особі, або на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам з метою схилити цю особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей.

Силові структури України – це органи та інституції, які входять в структуру виконавчої влади та відповідають за охорону правопорядку, забезпечують внутрішню та зовнішню безпеку України шляхом застосування силових засобів та методів.

Міністерство оборони України (Міноборони) є центральним органом виконавчої влади та військового управління, у підпорядкуванні якого перебувають Збройні Сили та Держспецтрансслужба, уповноваженим центральним органом виконавчої влади в галузі державної авіації та головним органом у системі центральних органів виконавчої влади, який забезпечує формування та реалізує державну політику з питань національної безпеки у воєнній сфері, сферах оборони і військового будівництва у мирний час та особливий період.

Збройні сили України (ЗСУ) – це військове формування, на яке відповідно до Конституції України покладаються оборона України, захист її суверенітету, територіальної цілісності і недоторканності. Забезпечують стримування збройної агресії проти України та відсіч їй, охорону повітряного простору держави та підводного простору у межах територіального моря України у випадках, визначених законом, беруть участь у заходах, спрямованих на боротьбу з тероризмом (для зручності в далі також буде використовуватись як синонім термін «**Армія**»).

Метою даної роботи є розкриття природи явища корупції в силових структурах Української держави, визначення її основних причин та наслідків, а також пошук можливих шляхів боротьби з цим явищем.

Матеріали та методи. Для досягнення поставленої мети в даній роботі використовуються теоретичний аналіз літературних джерел сучасного законодавства та історико-наукових творів, статистичних даних, інтерв'ю з експертами та представниками силових структур, а також порівняльний аналіз зарубіжного досвіду.

Джерела дослідження є наступні матеріали: Конституція України (1996), Закони України «Про запобігання корупції» та «Про збройні сили України», трактат Ж. Руссо «Суспільний договір» (1762 р.), праця Й. Гердер «Ідеї до філософії історії людства» (1784 – 1791 pp.), Положення про Міністерство оборони України затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 26 листопада 2014 р. № 671 (у редакції постанови Кабінету Міністрів України від 19 жовтня 2016 р. № 730). Окрім того автор використав у дослідженні матеріали з сайтів «Антикорупційна правозахисна рада», стаття «Поняття та структура держави» від 14.08.2016 (<https://com1.->

org.ua/ponyattya-i-struktura-derzhavi/), «Національного агентства з питань запобігання корупції», стаття «НАЗК за пів року виявило у воєнкомів необґрунтовані активи на понад 255 млн грн» від 23.10.2023 (<https://nazk.gov.ua/uk/novyny/nazk-za-piv-roku-vyyavylo-u-vojenkomiv-neobgruntovani-aktyvy-na-ponad-255-mln-grn/>), «Українська правда», стаття «ВАКС вперше ухвалив виплату винагороди викривачу – отримає понад 13 мільйонів гривень» від 02.10.2023 (<https://www.pravda.com.ua/news/2023/10/2/7422295/>).

Обговорення. Отже з моменту початку в 2014 році «гібридної» війни та подальшого широкомасштабного вторгнення росії на територію України 24.02.2023 року, стало очевидним, що система ЗСУ має безліч прогалин як кадрових так і законодавчих. Наявність таких недоліків спричинила можливість проникнути в структуру ЗСУ зрадників, сепаратистів, диверсантів, осіб з корупційними нахилами, «заробітчани», осіб нерелевантних займаним посадам через низку факторів. Проте основною проблемою була і залишається корупція, оскільки всі перелічені вище деструктивні елементи є цільовою аудиторією для корупційних маніпуляцій, а законодавчі недоліки підвищують такий ризик в значній мірі.

Задля розпізнання причини таких негативних явищ необхідно встановити їх причинно-наслідковий зв'язок, відповідно треба визначити що являється причиною і що наслідком, щоб не боротися з ознаками які носять лише симптоматичний характер, а так би мовити, з самою «хворобою».

Така концепція також досить органічно вписується в «Органічну теорію держави», яка нам особисто дуже імпонує. Ця теорія була розвинена німецьким філософом та істориком Йоганн-Готфрідом Гердером у його праці «Ідеї до філософії історії людства». У ній він висував ідеї щодо спільної природи та органічного розвитку держави на основі аналогії з живими організмами.

Також таке визначення чудово доповнює твердження франко-швейцарського філософа-просвітника Жан-Жака Руссо «функція будує орган».

Жан-Жак Руссо вперше висловив ідею «функція будує орган» в написаному трактаті «Суспільний договір», що був опублікований в 1762 році. У цій праці Руссо розглядає питання політичної філософії та теорії права, і саме тут він сформулював вищезгадану ідею.

Вислів «функція будує орган» відображає концепцію, яка підкреслює важливість взаємозв'язку між функцією (роллю, завданням) та структурою (органами, інститутами) у контексті суспільних, політичних та організаційних систем. Основна ідея цієї концепції полягає в тому, що структура (органи) суспільства або організації повинна відповідати їхнім функціям або завданням, і відсутність такої відповідності може призвести до неефективності, корупції, та інших проблем.

Загалом, ідея «функція будує орган» наголошує важливість раціонального проектування і адаптації організаційних структур до конкретних

завдань і функцій, що повинні бути виконані, для досягнення більшої ефективності та успіху в конкретній сфері.

Таким чином можна розглядати армію як орган живого організму де корупція є «хворобою» в результаті дії зовнішніх та внутрішніх факторів, які нам і треба визначити. Розглядаючи питання в спектрі вказаних вище наукових творів, такі фактори також можна порівняти з біологічними. Фактори слід розділи на внутрішні та зовнішні. Внутрішні фактори пов'язані з внутрішніми процесами організму держави, а тому в першу чергу треба починати з них, адже саме на них держава та громадяни мають більший вплив, то їм треба приділити більше уваги. І вже здоровий організм може краще протистояти зовнішнім факторам, які діють на організм держави та на її органи зовні.

Розглянемо внутрішні фактори:

1. Низький рівень патріотизму: Україна відносно недавно вийшла з під впливу іншої держави та культури і багато з дорослого населення народженого в СРСР не повністю відчують себе частиною українського суспільства через нав'язану ідеологію того часу. Виховання патріотизму у військовослужбовців дасть можливість їх самоідентифікації як частини організму держави як структури та як суспільства, збереження якої призведе до збереження їх самих як її частини. Гердер вірив у важливість вивчення історії та культури нації для розвитку суспільства. Важливо взяти до уваги історичний контекст та традиції, пов'язані з армією, і відновити їх значення. Не менш важливим є розвиток мови: її милозвучності, зручності вживання, збільшення цікавого та якісного контенту українською мовою, що людям, особливо дітям, це не видавалось нав'язуванням, щоб їм самим хотілось використовувати рідну мову.

2. Застаріла структура армії: Зміна структури армії під нові умови, функції та завдання, оскільки в умовах нових «гібридних воїн» старі структурні форми є не завжди дієвими. З'являються нові технології в озброєнні, нові методи психологічного впливу на свідомість окремої людини та суспільство в цілому. Згідно з органічною теорією Гердера, різні частини суспільства (у цьому випадку, армія) повинні виконувати свої функції, які відповідають загальному інтересу. Важливо чітко визначити ролі та функції армії і забезпечити їх виконання.

3. Застаріле законодавство: Зараз військове законодавство дуже розгалужене та має дублювання та колізії. Чітка структура прав та обов'язків зменшить дискретні повноваження та можливості для деструктивних маніпуляцій, в тому числі і корупційних. Важливим в контексті законодавчого забезпечення є соціальний пакет який повинен надаватися всім військовослужбовцям чесно та пропорційно виконаним завданням.

Руссо наголошував на тому, що влада має служити загальним інтересам, а не окремим групам чи особам. Це може бути досягнуто через контроль і відкритість у владі. Відкритість у військовій справі звісно не завжди є корисним, оскільки ворог не спить, але в частині соціального захисту військовослужбовців відкритість може бути реалізована в повній мірі.

Ще одним не врегульованим правовим питанням є співпраця з благодійними організаціями. На практиці з цим виникає безліч проблем в частині складання договорів, процедури їх реалізації, постановкою на баланс та списання наданих благ.

Звісно не можемо не згадати про процедуру залучення нових військовослужбовців. Понад 225 мільйонів необґрунтованих активів виявили за пів року у воєнкомів. Відповідну інформацію опублікувало Національне агентство з питань запобігання корупції (НАЗК). Звісно, якщо б законодавством були передбачені більш чіткі і відкриті правила обліку та проходження комісій для громадян яких призивають на військову службу, зазначена статистика була би значно меншою.

4. Низький рівень суспільного контролю: Гердер вважав, що громадянське суспільство може виступити як контрольний механізм над владою та боротися з корупцією через активну участь громадян. На щастя станом на сьогоднішній день в Україні рівень суспільного контролю зріс значною мірою порівняно з дореволюційним періодом (до 2014). Про що свідчить наявність ЗУ «Про запобігання корупції» та відпрацьована НАЗК процедура співпраці викривачів, їх захисту і заохочення. Наприклад, ВАКС вперше ухвалив виплату винагороди викривачу який отримує понад 13 299 950 грн. Також, як приклад згадаємо як з цим боролись в радянські часи через анонімки, які часто були необґрунтованими наклепами і призводили до покарання невинних людей. Зараз же передбачена чітка процедура ідентифікації викривача і відповідності його інформації реальним фактам.

5. Неналежність та нерівномірність забезпечення: Неналежне та нерівномірне забезпечення окремих військових підрозділів може призвести до нерівності в умовах служби та життя військовослужбовців. Це створює незадоволення та дискомфорт серед особового складу, що може стимулювати корупційні прояви, такі як платні послуги або підкуп, прагнення військовослужбовців залишатися важливіші в стратегічному значенні підрозділи заради комфортного знаходження в менш важливих, але більш забезпечених, або переходити на менш небезпечні посади з аналогічним рівнем забезпечення.

Ця проблема існує і досі, але особливо проблемним це питання було на початку війни, коли значна частина підрозділів перебуваючи в тилах отримувала кошти і засоби в якості і об'ємі кращому за тих хто знаходився першій лінії фронту. Надлишок таких ресурсів і відсутність загрози створював спокусу їх розтрати, привласнення та використання не за призначенням.

6. Недостатнє сприяння розвитку науки та інновацій: Недостатнє сприяння розвитку науки та інновацій: Брак інвестицій у наукові дослідження та інновації, обмежене використання нових технологій призвело до того, що зараз, а особливо на початку війни, Україна змушена шукати підтримки в інших країн, що в першу чергу значно сповільнює дієвість армії та створює можливість спекуляції такими ресурсами на шляху їх пряму-

вання до кінцевого отримувача. Приклад: США активно інвестує у розвиток військової науки і співпрацює з приватним сектором для створення передових військових технологій, що забезпечує їм перевагу в сучасних конфліктах.

А тепер повернемося до зовнішніх факторів, серед яких виокремлюємо:

1. Політичні: Зміни в політичному середовищі можуть впливати на виділення фінансових ресурсів для армії. Політичні конфлікти чи співпраця з іншими державами можуть призвести до тиску на розподіл фінансування та укладення контрактів. Це може створити можливості для корупційних дій у процесі укладання контрактів та розподілу коштів між військовими чиновниками.

2. Економічні: Стан економіки країни впливає на фінансування оборони. Умови економічної нестабільності можуть зменшити виділення коштів для армії, а це може призвести до недостатнього забезпечення та зростання корупції. Відсутність необхідних ресурсів може спонукати військових чиновників до вимагання хабарів або інших корупційних практик.

3. Природні: Географічне розташування та природні умови можуть впливати на потреби армії у різних регіонах. Країни, які стикаються з природними катастрофами чи природними загрозами, можуть потребувати значних ресурсів для реагування на них. Це може створити умови для корупції у розподілі коштів та ресурсів для надзвичайних ситуацій.

Висновки. Отже силові структури держави відіграють важливу роль у збереженні стабільності та безпеки країни. Корупція в армії, як в силовій структурі є серйозною проблемою, і її виникнення обумовлене як внутрішніми, так і зовнішніми факторами. Внутрішні фактори, такі як неналежність та нерівномірність забезпечення, недостатнє сприяння розвитку науки та інновацій, низький рівень патріотизму, застаріла структура армії, застаріле законодавство та низький рівень суспільного контролю, створюють умови для корупції серед військовослужбовців та військових чиновників.

Зовнішні фактори, включаючи політичні, економічні та природні аспекти, також впливають на поширення корупції в армії. Політичні конфлікти та співпраця можуть сприяти неналежному розподілу ресурсів, економічна нестабільність може змусити військових шукати додаткові джерела фінансування через корупційні шляхи, а природні умови можуть вимагати додаткових ресурсів для реагування на надзвичайні ситуації.

Для боротьби з корупцією в армії необхідний комплексний підхід, який включає в себе політичні реформи, економічну стабілізацію, розробку інновацій та сучасних технологій, виховання патріотизму, а також перегляд структури армії та осучаснення (модернізацію відповідно до умов теперішнього буття) законодавства. Важливо створити систему контролю, відкритості та відповідальності, спрямовану на запобігання та припинення корупційних практик, тим самим забезпечуючи авторитет та ефективність впливу військових структур та національну безпеку. Окремо варто виокремити кадрову проблему. Яка часто й породжує корупційні явища в ЗСУ.

Ті військові, що прийшли під час війни з цивільного життя теж часто приносять з собою ті негативні явища, якими була (та і є) інфікована кожна сфера життя українського суспільств.

Бобровська О. Ю.

доктор наук з державного управління, професор кафедри економіки та соціально-трудова відносин
Університет митної справи та фінансів

ПЕРЕДУМОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ВІДНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Руйнування економічного середовища України, її суб'єктів господарювання та інфраструктури внаслідок воєнних дій суттєво загострили й ускладнили вирішення питань щодо підвищення ефективності державного управління процесами економічної стабілізації та економічного зростання, погіршили умови управління процесами забезпечення якості суспільного життя. Ускладнились процеси розширення і поглиблення економічної взаємодії та співпраці в міжнародному вимірі і визначення їх перспективних трендів для побудови процесів реалізації в умовах економічної глобалізації.

Реалізація розроблених у довоєнний період концепцій економічного розвитку, стратегій, програм і планів діяльності країни на середньо- і довгостроковий періоди призупинилась. Вони потребують до перегляду і внесення відповідних змін у зміст, методи і способи їх реалізації. Такі зміни можуть бути позитивно підтримані ефективним здійсненням процесів управління економікою завдяки інноваційному перегляду змісту економічних функцій держави. Функції являють собою відносно самостійні, цілеспрямовані складники державної управлінської діяльності, від складу і якості яких залежить створення умов для підвищення економічної міцності держави, формування і побудова динамічного плину процесів економічного розвитку.

Економічні функції держави присутні в будь-якій галузі суспільної діяльності, в будь-якій сфері і в окремих суб'єктах господарювання. Їх перелік, зміст і завдання тісно пов'язані з розвитком виробничих сил і потребами суспільства, його окремих колективів і жителів. Державний апарат, організуючи суспільне господарське життя, визначає економічні потреби населення, що стимулює появу відтворювальних процесів виробництва, продукції, товарів і послуг, економічних процесів і економічних функцій. При цьому останні розглядаються як самостійні елементи формування і розвитку економічних систем.

Розвиток діяльності держави в напрямі управління економічними системами обумовлюється розвитком країни загалом: покращенням життя людей на рівні інноваційності наявних економічних процесів, їх технологічної спрямованості, інформаційно-комп'ютерному і соціально-економічному перетворенню, підвищує інституційну спроможність органів влади, забезпечує економічну безпеку і розвиток суспільних благ для макрое-

кономічного зростання і макроекономічної стабільності держави. Більшість цих характеристик перебуває під постійним впливом процесів економічного розвитку і слугує важелями для застосування і реалізації економічних функцій. Головні чинники управління сфокусовані на діяльності держави і контролю за змістом і результатами реалізації економічних функцій.

На кожному рівні управління державою економічні функції реалізуються через систему уповноважених державою органів у певних правових формах з використанням різноманітних галузевих складових елементів і їх багатокритеріальної оцінки. Особливістю економічних функцій держави є те, що держава, реалізуючи їх, впливає на всі інші функції і створює підґрунтя й умови формування та реалізації існуючих інтересів суспільства.

Теоретичні основи виокремлення видів і змісту економічних функцій досліджувались ученими за сферами, напрямками і змістом, способами застосування, критеріями здійснення, суб'єктами, об'єктами і засобами регулювання. Надані пропозиції і стосовно поділу функцій на внутрішні і зовнішні, за спектрами державних інструментів управління і регулювання процесами, за методами прямого і непрямого впливу. Висновки і пропозиції науковців підтверджують, що в діяльності суспільства і у функціях щодо її реалізації економічні функції відіграють визначальну роль.

Віддаючи належне великій кількості досліджень економічних функцій держави закордонними й українськими вченими, слід підкреслити, що їх достатньо глибокий і різнобічний розгляд не мають достатнього застосування. Науково-теоретичні й методологічні погляди на їх зміст, особливості і напрями, оцінки економічного розвитку суспільства враховуються фрагментарно і не пов'язуються з безпосередніми практичними процесами організації економічної розбудови країни. Недостатньо висвітлюються організаційні й управлінські умови побудови економічних процесів та їх реалізації в суспільних трансформаційних змінах і у формуванні позитивних впливів на цілеспрямованість економічних зрушень як суспільного життя.

Функція в практичній діяльності повинна реалізовуватись шляхом конкретних дій, спрямованих на досягнення поставлених цілей. Структура економічної системи країни складається із низки сфер, напрямів діяльності, їх об'єктно-суб'єктної структури і спрямування їх діяльності на забезпечення результатів функціонування і розвитку країни. У сукупності процеси економічної діяльності формують, підтримують і розвивають економічну міцність і економічний потенціал країни. Втім, узагальнений огляд видів, змісту, способів і результатів реалізації економічних функцій держави показує, що ні їх змістовно-діяльнісне наповнення, ні способи організаційного здійснення достатньо не конкретизовані і напряму жорстко не пов'язані в послідовні провесно обумовлені ланцюги інформації, необхідної для розробки управлінського впливу. У наявних нормативно-законодавчих і організаційно-регулюючих документах з управління економікою наголошені в основному напрями чи заходи діяльності без переліку назв дій і їх призначення, без їх конкретної практичної значущості і

очікуваних результатів впливу на підвищення чи підтримку економічного стану країни. Це не мотивує і не сприяє визначенню й удосконаленню технології реалізації функцій та їх професійно-кваліфікаційному, інформаційно-комунікативному і комп'ютерно-цифровому удосконаленню. Не поглиблюється також уявлення про управління економікою як цілісної національної системи економічного розвитку країни.

У воєнний і повоєнний час зростання економічної нестабільності, невизначеності й непередбачуваності перед урядом країни постає необхідність кардинального перегляду і системної перебудови економічних відносин, застосування нових форм економічної взаємодії, підвищення якості організаційних механізмів управління економікою, а також підвищення економічної і соціальної відповідальності органів влади. Це потребує надання економічним функціям держави і процесам їх здійснення нового контенту, поглиблення, розширення і конкретизації напрямів діяльності, оновлення змісту, способів, методів, технологій і механізмів їх реалізації.

Створення економічних умов для забезпечення країни необхідною кількістю грошей і формування організаційно-правових засад функціонування економіки, усунення ринкових вад, захисту конкуренції і контролю за використанням економічних ресурсів та інших напрямів економічної діяльності необхідно починати з перегляду видів економічних функцій з точки зору відповідності їх змісту і технологій їх здійснення сучасним, еволюційним і навіть революційним змінам у процесах суспільної діяльності постіндустріального поступу розвитку суспільства. Це мотивує додати до виконуваних функцій такі, які доповняють, інноватизують і забезпечать цілісність і системність процесів їх реалізації, гармонізують і збалансують діяльність відповідних органів влади, які формують і реалізують процеси функціонального економічного управління. У складі самостійних елементів функціонального змісту економічної діяльності органів виконавчої влади слід виділити: інформаційно-аналітичну, прогнозну, відтворювальну, відновлювальну, інноваційно-реформаторську, організаційно-комунікативну, управлінсько-регулятивну і розподільчу функції. Уточнення змісту цих допоміжних функцій, їх методологічно-правову, кадрову і ресурсну забезпеченість і вмонтування у процес управління економікою забезпечить їх цілісність і системність, конкретизує показники рівня економічного розвитку, сформує склад аналітично обґрунтованих показників оцінювання економічного зростання за рахунок розроблення планів розвитку з використанням технологій Індустрії-4, розгляду їх конкретного змісту, завдань і технологій виконання.

Це створить можливість для формування більш вагомого, далекосяжного впливу на процеси економічної стабілізації, підвищення економічної стійкості і розширення можливостей подальшого розвитку, в якому всі дії і процеси управління тісно пов'язані, взаємообумовлені і зорієнтовані на досягнення очікуваних результатів сучасними технологічними засобами.

Бобровський О. І.

доктор філософії в галузі публічного управління та адміністрування,
доцент кафедри економіки

Херсонський навчально-науковий інститут

національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова;

докторант кафедри публічного управління та митного адміністрування

Університет митної справи та фінансів

РОЗУМІННЯ ТРАНСФОРМАЦІЇ В СИСТЕМІ ОРГАНІВ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

За час незалежності України реформи набули широких масштабів, охопивши усі сфери життя. Вони стосувалися центральних органів виконавчої влади на державному і місцевому рівні, галузей економіки і розвитку соціальної сфери, розбудови держави як демократично безпечного утворення для життя суспільства, інтеграції країни в Євросоюз та розбудови інших перспективних можливостей подальшого розвитку. Особливо збільшився пакет реформ останніми роками. Зміст їх суттєвої частки ототожнювався з розробкою нормативно-правової бази та її відповідності нормативним базам розвинутих країн. Об'єктами стратегічного реформування стали пріоритетні напрями діяльності, які ставлять перед собою передові економіки світу і стають основою для розвитку всіх галузей національного господарства, створюючи синергетичний ефект. Але в складі прийнятих Україною реформ за більш ніж десятирічний період майже немає повністю завершених запланованих завдань за відповідними показниками. Це підтверджує і Європейське інноваційне табло, яке є компонентом аналітичної системи, що діагностує підприємницьку політику, конкурентоспроможність країни й оцінює реалізацію інноваційної політики країн за п'ятьма напрямками.

Щоб заходи реформування продукували всі прогресивні зрушення, якісні зміни й оновлення, створюючи каркас суспільного життя, повинні бути створені надійні умови. Для визначення і забезпечення цих умов потрібні глибокі зрушення в діяльності центральних органів виконавчої влади (далі – органів виконавчої влади), розуміння особливостей, напрямів і видів необхідних змін і їх впливу на стан суспільного життя зараз і в майбутньому.

На сучасному етапі темпи змін пришвидшилися, сфери їх застосування набули комплексності, а методи використання стали складнішими. Вони потребують наближення до нових технологій в напрямі Індустрії-4. При формуванні передумов управління змінами в різних сферах діяльності стали використовувати терміни «оцифрування», «цифровізація», «трансформація» управлінських процесів у різних сферах діяльності. Шлях їх імплементації в діяльність органів виконавчої влади і функціонування суспільства змотивовує поглиблення уявлення стосовно феномену трансформації, глибокої вираженої політики, її підтримки і застосування в стратегіях і планах розвитку шляхом проведення подальших наукових досліджень цих процесів.

З появою ознак четвертої промислової революції стали здійснюватися суттєві зміни в тенденціях розвитку суспільства одночасно в соціальній, економічній, технологічній та інших сферах функціонування, сприяючи прискоренню темпів формування економіки знань, появи нових якісних і кількісних характеристик виробництва, суспільних благ, способів, методів, технічного та іншого інструментарію. Стали широко вживатися терміни «трансформація» і «трансформаційні зміни». Їх зміст наповнює і відображає прояв науково-технічних здобутків у різних науках і сферах діяльності, попри те що вони вже давно застосовувались у фізиці і природознавстві, в біології і генетиці, техніці й економіці. На сучасному етапі ці поняття застосовують і в суспільних науках – політиці, наукознавстві, у державних та інших видах управління. Але єдине розуміння поняття «трансформація» відсутнє. Різні науки тлумачать його досить широко, застосовуючи для всіх істотних змін у структурах та системах суспільства.

В економіці поняття «трансформація» трактувалось як процес подолання істотних елементів старого порядку та формування якісно нового стану економічної системи. В соціальній сфері «трансформація» трактується як перетворення її соціальної сутності, викликане потребами суспільного розвитку, внутрішніми перетвореннями сутнісних компонентів соціуму і всіх аспектів і сфер суспільного життя. У правознавстві термін «трансформація» пов'язаний із теорією приведення в дію норм міжнародного права в межах внутрішньодержавного правопорядку. У політології цей термін вживається при аналізі процесів, що відбуваються в певних політичних режимах, коли для їх опису недостатньо загальновизначених моделей демократизації суспільних дій. Але поки немає єдності поглядів щодо розуміння причин і факторів, які впливають на швидкість виникнення, формування і розвиток трансформаційних процесів і механізмів регулювання. Тобто поняття «трансформація» є нейтральним стосовно змін суспільного життя. Однак воно дає можливість оцінити їх прогресивність, складність та інші характерні риси.

Нами ретельно розглянутий зміст поняття «трансформація», що дозволило створити ширше уявлення про зміст очікуваних змін, їх прогресивність чи регресивність, цілеспрямованість, системність, революційність та інші поведінкові тенденції в процесах суспільного розвитку, що потребує конкретизації цього терміна для системи державного управління. Трансформація в системі діяльності органів виконавчої влади являє собою сукупність процесів, які реалізують практичну спрямованість інтегрованої парадигми підвищення ефективності управлінської діяльності органів виконавчої влади, що будується на основі опанування прогресивних змін у відповідних видах діяльності із застосуванням інноваційних методів і управлінського інструментарію, які здатні реалізувати можливості оновлення і створення нових суспільних благ, достатніх за обсягами та іншими параметрами як сьогодні, так і подальшого розвитку систем управління.

Найбільше значення трансформацій у системі управління займають процеси інформатизації та цифровізації діяльності органів виконавчої влади. Основними компонентами розробки інформаційно-комунікативних і

цифрових технологій у системах управління були визначені теоретико-методологічні засади, методи постановки завдань і засоби їх вирішення (апаратні і програмні). У процесах трансформації міст поняття інформатизація розкривається безпосередньо в особливостях самого поняття: її цінності, актуальності, достовірності, логічності інформаційних процесів, типах інформаційних ресурсів, видах інформаційної діяльності, алгоритмах і моделях обробки. Центральне місце в процесах діяльності органів виконавчої влади займають інформаційно-комунікативні потоки руху інформації та її цифровізація, до удосконалення яких прикована основна увага дослідників і влади. Але попри великий проміжок з часу прийняття першого законодавчого документа стосовно розробки і реалізації Національної програми інформатизації суспільства, повністю вона так і не була виконана. Частково змінились умови і характер праці, послідовність дій в інформаційному полі, характер і структура зайнятості працівників, посилились наукові компоненти праці (методологічне оснащення для здійснення інформаційних завдань), але окремі завдання національної програми інформатизації повністю не були виконані. Глибокий аналіз причин, через які не були досягненні поставлені цілі, не здійснений. Відсутня і висновки стосовно якості запровадження Національної програми інформатизації, а країна перейшла на наступний етап інформатизації – цифровізацію її процесів. Останні формуються на основі нових інноваційних ідей, парадигмах, траєкторіях руху, які сьогодні також не мають достатньої передбачуваності і потребують особливої уваги. Заходи щодо цифровізації включають усі стратегії і плани розвитку, тому проводяться дослідження для їх наукового супроводу. Але до яких змін у майбутньому вони призведуть, спрогнозувати складно. Тому трансформаційні процеси пов'язані із цифровізацією і в подальшому потребують особливої уваги в частині управління ними з боку держави.

Трансформаційні процеси в країні – це насамперед питання діяльності органів виконавчої влади, які виконують функції держави й наділені владними повноваженнями в управлінні її розвитком. Для повної реалізації в країні результатів трансформаційних процесів, їх засобів, можливостей і здатностей, наприклад цифровізації суспільства, першу за все необхідно здійснити ці процеси в системі діяльності самих органів виконавчої влади, підвищити інноваційність використовуваних ними методів організації праці і трансформування її результатів для створення суспільних благ. Управлінська діяльність органів влади не може бути успішною без її повсюдності. Їх процеси повинні формуватись і впроваджуватись не тільки шляхом збереження наявних ефективних принципів, а й шляхом максимальної заміни вже застарілих методів на інноваційні із застосуванням інформаційно-комунікаційних технологій. Застосування саме такого підходу дозволить створити умови для послідовного і швидкого переходу країни до нових трендів її розвитку.

Головним трендом на сучасному етапі став рух трансформаційних зрушень Індустрія-4, яка чинить революційний вплив виключно на всі процеси виробництва, економічну, соціальну та інші сфери і глибоко зачі-

пає процеси управління ними, способи і форми діяльності, ключові управлінські функції, інноватизує управлінські завдання, керовані ресурси, умови їх реалізації і впливу на пришвидшення трансформаційного руху в суспільстві. Постає проблема управління процесами змін на всіх рівнях і сферах, а також їх трансформації в діяльність суспільства.

Основною ознакою управлінських трансформацій є їх системність, що дозволяє охопити й докорінно перетворити форми та зміст управлінської системи і стан справ керованих об'єктів, методологію, інноватизацію всіх складників процесів діяльності, продукованих ними результатів. Для цього сама система управління переходить у новий стан, який формує зміни державно управлінських парадигм, політики, функцій, методів, технологій і підходів до їх впровадження. Особливістю процесів трансформації на рівні державного управління є те, що в них постійно відбуваються зміни, оскільки вони пов'язані з організаційно-правовими аспектами прийняття рішень, з історичними основами побудови суспільства, історичним розвитком і новими явищами, що виникають у суспільстві.

Вимогою до трансформації діяльності в системі державного управління є те, що процеси трансформації і форми їх побудови і впровадження повинні бути адекватними змісту перетворень у суспільстві і власності країни, відповідати етапам її розвитку, бути ефективними, своєчасними і співставними з процесами розвитку прогресивних зарубіжних країн.

Бойчунь С.

аспірант

наук. кер. – Покатаєв П. С., доктор наук з державного управління, професор
Класичний приватний університет

РЕГУЛЯТИВНА ФУНКЦІЯ ДЕРЖАВИ У СФЕРІ ГРОМАДСЬКОГО ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ

Здорова фізично та ментально нація є першочерговою умовою процвітання будь-якої держави, це – запорука її соціально-економічного розвитку.

Як задекларовано в статті 49 Конституції України, кожен має право на охорону здоров'я, медичну допомогу та медичне страхування. Охорона здоров'я забезпечується державним фінансуванням відповідних соціально-економічних, медико-санітарних і оздоровчо-профілактичних програм. Держава створює умови для ефективного і доступного для всіх громадян медичного обслуговування. ... Держава сприяє розвитку лікувальних закладів усіх форм власності. Держава дбає про розвиток фізичної культури і спорту, забезпечує санітарно-епідемічне благополуччя [4].

Оскільки здоров'я з позиції саме громадського здоров'я потребує збереження його і примноження, на чому акцентує В. Грибан, «людина розумна повинна розглядати своє здоров'я не лише як особистий капітал, але і як державну цінність» [2, с. 11].

Здоров'я нації – це показник цивілізованості держави, що відображає рівень її соціально-економічного розвитку, головний критерій доцільності й ефективності всіх сфер діяльності людини [3, с. 3]. Слід зазначити, що в

Україні тенденція погіршення здоров'я населення набуває загрозливого рівня. Це зумовлено збідненням значної частини населення, погіршенням екологічної ситуації, розповсюдженням здоров'яруйнівних стереотипів поведінки, ситуацією з розповсюдженням Covid-19, інших загрозливих для людського життя та здоров'я чинників тощо.

На думку К. Вишньовської, «реформа охорони здоров'я, яку проводить та чи інша цивілізована країна, передбачає насамперед поліпшення стану здоров'я членів суспільства, підвищення ефективності системи охорони здоров'я та більшу доступність людей до медичних послуг» [1, с. 78]. Дослідниця вважає, що однією з причин різкого зростання витрат фахівці вважають розвиток нових, надзвичайно дорогих технологій, новітніх методик лікування й діагностики хворих. Якщо, наприклад, польська система охорони здоров'я працює зараз достатньо успішно, то на вітчизняну – впливають негативні тенденції.

У контексті державної політики громадське здоров'я є однією з найбільших цінностей країни. Але тривалий час основним призначенням української системи охорони здоров'я десятиліттями було надання медичної допомоги людям із певними захворюваннями, проте завдання збереження, зміцнення того здоров'я, що має людина, та профілактики його порушення й виникнення хвороби не стало пріоритетним.

Отже, тому так гостро постає питання державного регулювання розвитку громадського здоров'я та розробки й удосконалення механізмів публічного управління та адміністрування у цій сфері згідно з європейськими стандартами. Чітко структурована злагоджена система громадського здоров'я має стати основою профілактичної медицини.

Список використаної літератури

1. Вишньовська К. Проблеми реформування системи охорони здоров'я в Україні. *Світ фінансів*. 2008. № 3 (16). С. 78–86.
2. Грибан В. Г. Валеологія : навч. посіб. для студентів ВНЗ. Київ : Центр навчальної літератури, 2008. 256 с.
3. Загальна теорія здоров'я та здоров'я збереження : колективна монографія / за заг. ред. проф. Ю. Д. Бойчука. Харків : вид-во Рожко С. Г., 2017. 488 с.
4. Конституція України від 28 червня 1996 р. (зі змінами). URL: <https://www.president.gov.ua/documents/constitution> (дата звернення: 25.09.2023).

Боклаг В. А.

доктор наук з державного управління, професор кафедри публічного управління та землеустрою
Класичний приватний університет

КОМПЛЕКСНЕ ПЛАНУВАННЯ ЯК МОДЕРНІЗАЦІЯ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ТЕРИТОРІЙ

За сучасних умов категорії «реформування» та «модернізація» регіонального та місцевого розвитку міцно закріпились в економічному та управлінському лексиконі як науковців у галузях економічних, юридичних і управлінських наук, так і представників усіх рівнів публічного (державного та місцевого самоврядування) управління. Необхідність публічної політики в сфері місцевого розвитку впливає з місцевої дискретності простору, нері-

взначності території за чинниками та завданнями їхнього розвитку, внаслідок чого будь-яка публічна політика формується диференційовано в територіальному та місцевому аспекті.

Основний зміст категорії модернізації міститься в різноманітних наукових і звичайних словниках. Згідно зі словником англійської мови Меріам-Вебстер, модернізація має два основних значення: по-перше, це дія, яка має на меті бути сучасною або адаптуватися до сучасних потреб, тобто здійснення модернізації; по-друге, це держава, яка має ознаки сучасності або яка відповідає сучасним потребам, тобто держава після здійснення модернізації. Говорячи про модернізований (оновлений) об'єкт чи процес, маємо на увазі найновіший, найкращий і найпрогресивніший. Різні теоретичні школи по-різному пояснюють модернізацію, але наразі не досягнуто згоди щодо розуміння та пояснення модернізації, в тому числі в управлінській сфері. З позиції політичної економії тлумачення модернізації ґрунтується на поясненнях модернізації в різних національних економічних політиках, включаючи різні стратегії та заходи щодо сприяння модернізації.

В українській дійсності під модернізаційними змінами в системі публічного управління вже протягом багатьох років розуміється проведення широкомасштабної адміністративної реформи. Традиційно під адміністративною реформою у вітчизняній фаховій літературі розуміється форма структурного впорядкування, удосконалення та розвитку системи органів державної влади як єдиного механізму держави, що утворився на основі інтеграції матеріальних, фінансових і людських ресурсів, підприємств, установ, організацій та відповідної їх взаємодії, заснованої на принципах розподілу влади в межах чинного законодавства, що забезпечує виконання завдань і функцій держави. При цьому така реформа не може обмежуватися лише удосконаленням структури і повноважень державних органів виконавчої влади на центральному і місцевому рівнях, а зачіпає цілий комплекс перетворень у системі державного управління і місцевого самоврядування, адміністративно-територіального устрою країни, розв'язуючи зокрема такі завдання:

- створення ефективної організації виконавчої влади як на центральному, так і на місцевому рівнях управління;
- формування сучасної системи місцевого самоврядування, спроможної вирішувати комплекс місцевих проблем та забезпечувати сталий розвиток територій, на яких вони утворені;
- запровадження нової ідеології функціонування виконавчої влади і місцевого самоврядування як діяльності щодо забезпечення реалізації прав і свобод громадян, надання якісних і доступних публічних послуг на засадах відкритості та прозорості;
- організація професійної, політично нейтральної та відкритої публічної служби (державної служби та служби в органах місцевого самоврядування);
- запровадження раціонального адміністративно-територіального устрою. Під адміністративною реформою в Україні розуміється насамперед реформа системи державного управління, але яка також створює сприятливі

умови і для розвитку місцевого самоврядування, а своєю основною ціллю вона має наближення органів влади до потреб суспільства, місцевого населення та кожної людини. Тобто за своїм змістом адміністративна реформа є комплексом скоординованих заходів, спрямованих на суттєве підвищення рівня управління суспільним розвитком шляхом створення ефективного механізму державного управління, поліпшення правового, кадрового, фінансово-економічного і інформаційно-технічного забезпечення організації виконавчої влади та місцевого самоврядування.

Серед модернізаційних заходів стосовно подальшого розвитку територій можемо виділити такий як просторове планування, що тісно пов'язане із вирішенням питань містобудування та землеустрою в перспективі. Програма просторового планування територій є також досить ефективним інструментом для післявоєнного відновлення України. Проекти просторового планування у цьому контексті набувають подвійної важливості. Вони дають змогу не просто відновити інфраструктуру та функціональність громад, а й створити новий, більш функціональний та ефективніший простір.

Просторове планування є одним із найважливіших видів діяльності у розвитку сучасного суспільства. Воно йде пліч-о-пліч із стратегічним плануванням громад та країн і за своєю суттю є спробою суспільства впливати на просторовий розподіл людей, їх діяльність та ресурси. Просторове планування є діяльністю в публічному секторі та відбувається на місцевому, регіональному, національному та міжнародному рівнях. Ця діяльність зазвичай призводить до створення просторового плану, в якому галузеві політики мають бути узгоджені.

Згідно Закону України «Про регулювання містобудівної діяльності» комплексний план просторового розвитку території територіальної громади – одночасно містобудівна документація на місцевому рівні та документація із землеустрою, що визначає планувальну організацію, функціональне призначення території, основні принципи і напрями формування єдиної системи громадського обслуговування населення, дорожньої мережі, інженерно-транспортної інфраструктури, інженерної підготовки і благоустрою, цивільного захисту території та населення від небезпечних природних і техногенних процесів, охорони земель та інших компонентів навколишнього природного середовища, формування екомережі, охорони і збереження культурної спадщини та традиційного характеру середовища населених пунктів, а також послідовність реалізації рішень, у тому числі етапність освоєння території. Розробляється комплексний план просторового розвитку території територіальної громади на всю територію територіальної громади та передбачає узгоджене прийняття рішень щодо цілісного (комплексного) просторового розвитку населених пунктів як єдиної системи розселення і території за їхніми межами.

Зважаючи, що Україна поступово наближається до членства в Євросоюзі, не останню роль у запровадженні просторового планування в нашій країні відіграли країни ЄС. Можемо зазначити, що Європейська концепція просторового розвитку (англ. European Spatial Development Perspective, ESDP) була затверджена й ухвалена в 1999 р. у Потсдамі неформальною Ра-

дою міністрів з просторового планування тоді ще 15-ти країн-членів ЄС і її суттєвою ціллю стало посилення інтегрованості й взаємного доповнення стратегій просторового розвитку країн ЄС. При цьому різноманіття європейських регіонів оцінюється як здобуток, який варто зберігати й розвивати далі. Наступна ціль європейської політики просторового розвитку – це досягнення сталого й збалансованого розвитку.

У західноєвропейських країнах просторове планування формулює принципи розвитку території. На сьогодні цивілізація створює для природи та життя й здоров'я людини загрози, тому існує незаперечна необхідність здійснення заходів щодо просторового планування відповідно до принципів сталого розвитку. Принцип сталого розвитку означає, що документація з просторового планування повинна правильно враховувати екологічні проблеми, належне управління водними ресурсами, стійку мобільність, захист культурної та природної спадщини, а також вимоги, що виникають у зв'язку з необхідністю адаптації до зміни клімату. Просторове планування також є платформою, на якій необхідно розглянути, обговорити та збалансувати суперечливі державні та приватні інтереси, пов'язані з розвитком території. Практично документація з просторового планування, яка визначає можливість розвитку території (і правила такого розвитку), є основою отримання адміністративних дозволів на здійснення інвестицій у цю територію. Окрім цього, затвердження документації з просторового планування радою громади підвищує почуття стабільності серед мешканців (поінформовані, що може бути і що не може бути побудовано по сусідству), серед землевласників (мають конкретну основу для оцінки їх нерухомості), а також серед інвесторів (отримують чіткі та прозорі правила використання території).

Отже, сьогодні просторове планування є одним з головних інструментів для досягнення сталого розвитку громад. Ним користуються сучасні розвинуті країни для створення довгострокових стратегій. Воно відіграє ключову роль у збалансуванні потенційно конкуруючих потреб економіки, суспільства та збереження навколишнього середовища. Просторове планування має сенс лише тоді, коли головним органом, який його впроваджує є громади. Саме у їх інтересах повинні створюватися плани. З огляду на новий територіально-адміністративний устрій в Україні та необхідність післявоєнного відновлення, для українських громад просторове планування є надзвичайно актуальним.

Бондаренко Д. М.

аспірант

Національний технічний університет «Дніпровська політехніка»

НЕОБХІДНІСТЬ ТРАНСФОРМАЦІЙНИХ ЗМІН ДЕРЖАВНОЇ ПРОМИСЛОВОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ В ПІСЛЯВОЄННИЙ ПЕРІОД

Величезні збитки, яких зазнала Україна в період воєнного часу, зумовлюють необхідність оновлення концепції підтримки її поточного економічного стану і майбутнього розвитку, що потребує модернізації існую-

чого теоретичного конструкту і методичних підходів до вибору й обґрунтування шляхів і принципів модернізації її господарського комплексу. Провідною сферою і базою матеріального виробництва, основою, що забезпечує ефективність національного соціального економічного розвитку, є промисловість.

Сьогодні у світі розробляються різні типи промислової політики, які базуються на застосуванні інституційних, організаційних, економічних методів, математичних методів прогнозування аналітичних даних, адміністративних методів, нормативно статистичних стандартів якості та нормативних державних документів. Промислова політика в успішних країнах базується на формуванні високотехнологічних галузей промисловості.

В Україні процеси формування промислової політики мають певну специфіку. За часів незалежності ставлення органів влади до промислової політики було неоднозначним і змінювалось разом із трансформаційними змінами у суспільстві й навколишньому середовищі. Після затвердження на Саміті ООН глобальних цілей сталого розвитку до 2030 р., які підтримали всі країни, до цього процесу приєдналась і Україна, схваливши Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020». Вона підтримала проголошені ООН глобальні цілі в Національній доповіді «Цілі сталого розвитку: Україна» і прийняла загальну концепцію сталого розвитку, яка передбачає використання таких інструментів розвитку, як стала індустріалізація суспільства, що презентується як фактор економічного розвитку, всеохоплюючого промислового розвитку, екологічної сталості і соціальної інклюзивності. Після їх наголошення в Україні почалось масштабне опанування методології розробки стратегій і планів розвитку на національному, галузевому і місцевому рівнях. Нині налічуються десятки прийнятих і запропонованих стратегій на довго- і середньостроковий періоди часу. В цих стратегіях промисловість розглядається як основна база економічного розвитку.

Доцільно також підкреслити такі характерні особливості стратегій, як їх якість і методологічний рівень, урахування в їх розробці даних стану і результатів діяльності об'єктів господарювання, для яких вони розробляються. Майже кожна стратегія розвитку в тій чи іншій галузі чи сфері містить стратегічні цілі, мету, ключові напрями і їх досягнення, базові інструменти й завдання, механізми реалізації з урахуванням сучасних світових тенденцій і особливостей розвитку України. Відрізняються стратегії також хорошою структурованістю. Однак високий рівень методологічної розробки на практиці поки що не був реалізований через прогалини в розвитку технологічних процесів і техніки, в комунікаціях, у відсутності сучасних стандартів виробництва промислової продукції, у слабкій адаптації галузей до змін та ін.

Суттєва частка факторів, які впливають на розвиток промисловості і досі не враховується. В аналітичних дослідженнях фактори, що визначають зміни в промисловості визначають зміни і науково-технічного прогресу України, кооперацію і розвиток спеціалізації, напрями відтворювальних процесів, відображаються неявно. Подорожчання відтворювальних проце-

сів, матеріальні потреби населення, внутрішні потреби країни майже не розглядаються. Недостатня увага приділяється удосконаленню спеціалізації, формуванню технологій розподілу праці, структурі і виробничій збалансованості, соціальній і виробничій інфраструктурі, раціоналізації перевезень, збалансованості і пропорційності виробництва.

Водночас аналізуючи передумови розроблення стратегій, стратегічних програм і планів розвитку, можна побачити й однотипність наданих систем показників, які використовуються в структурах аналізу. Ознайомлення з пропозиціями аналітичних центрів України, змістом стратегій і планів розвитку показує, що вони не розробляються за взірцями стратегій країн ЄС (що безумовно є позитивним), а просто копіюють їх. І хоч досвід цих країн надзвичайно важливий для України, її сьогоденній стан і можливості вже недостатні для повного використання досвіду країн ЄС. У післявоєнний період слід спиратися на власні можливості, розглянути позитивні риси наявних стратегій розвитку, позбутись хронічних недоліків і недоопрацювань, підвищити колективну й індивідуальну відповідальність, усунути інституційні й регулятивні бар'єри, активніше запроваджувати прогресивні структурні зрушення та залучити до реалізації стратегій високопрофесійний кадровий потенціал, що дасть надію на інтеграцію країни в економіку ЄС.

На сучасному етапі звертає на себе увагу відсутність в аналізі передумов розробки стратегій і планів, причин і наслідків невиконання заходів попередніх стратегічних програм і появи ще більшої кількості невирішених проблемних питань. Оприлюднені нові стратегії мають безглузді гасла, що викликають недовіру до їх виконання ще на початку шляху, тим більше що заходи попередніх стратегій також не були повністю виконані, але причини й наслідки такого стану вкрай недостатньо аналізуються. Постійне наголошення на нестачі коштів не викликає довіри до використання всіх можливостей органів влади в подоланні наявних негараздів. Відсутність коштів надзвичайно важливий чинник, але для виконання планів крім фінансів необхідна ціла низка інших чинників, які не оприлюднюються, не використовуються і надалі залишаються некерованими і нерегульованими.

Необхідне більше розуміння і врахування теоретичного підґрунтя для аналізу й обґрунтування факторів модернізації і якісної трансформації існуючих політичних стратегій України, розроблених у довоєнний період, зменшення технологічних і технічних розривів промислових процесів, що сприятиме вибудовуванню трансформаційних змін в єдину систему державного управління. Для опору негативним змінам існуючих теорій необхідно обирати каталізатори соціально-економічного зростання з урахуванням недопущення кумулятивних системних причин занепаду, використовуючи інноваційні моделі державного управління.

Розробці стратегій і планів післявоєнного відновлення промисловості повинні передувати аналіз існуючого стану і готовності суб'єктів господарювання до відновлення, зростання і викликів майбутнього. Визначення характеристик їх критичного стану, ключових драйверів, необхідних для

нарошення виробництва, можливе за допомогою активізації технічних, сировинних, людських і соціальних факторів розвитку.

Потребує перегляду змінених умов господарювання для своєчасної релаксації підприємств, які мають зосереджуватись на пріоритетних галузях, хоча базові галузі не повинні залишатися поза увагою. Важливим є врахування їх суспільної значущості для потреб населення і територій. Базовою умовою розвитку повинно стати зростання інноваційно активних підприємств, які вже використовували і в подальшому можуть використовувати прогресивні технології і потенціал людського розвитку.

Пошук нових ідей щодо зміцнення і розвитку промисловості України повинен здійснюватись на основі активізації наукового, людського, виробничого і підприємницького потенціалів з урахуванням їх інфраструктури, встановленні динаміки позитивних змін і падіння за низкою показників, які відображають існуючий стан. Детермінація відносин у процесах діяльності повинна враховувати політичні, адміністративні, демократичні і ринкові умови функціонування.

Бондаренко Л. І.

викладач

Автотранспортний фаховий коледж НТУ ДП;

аспірантка

Університет митної справи та фінансів

НЕОБХІДНІСТЬ ПОСИЛЕННЯ УВАГИ ДО ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ АВТОТРАНСПОРТНОЇ ГАЛУЗІ В УМОВАХ СУСПІЛЬНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

Швидкість впровадження в різні сфери автотранспортної галузі інноваційних засобів і технологій створення, виготовлення і використання техніки потребує якнайшвидших випереджальних заходів по забезпеченню її висококваліфікованими фахівцями, здатних ефективно працювати в умовах інноваційних змін. Зрозуміло, що пріоритетним питанням стає формування конкурентоспроможного, креативного, висококваліфікованого фахівця, здатного до ефективної реалізації у професійному середовищі автотранспортної сфери зайнятості. Зміни на ринку праці настільки стрімкі, що система освіти не завжди встигає на них реагувати, це спричиняє невідповідність навичок, які отримують випускники закладів професійної (професійно-технічної) освіти запитам ринку праці. Визначальними факторами позитивних змін у професійній (професійно-технічній) освіті є розвиток технологій та урбанізація, що окреслюють «правила гри» для всіх учасників освітнього ринку, спонукаючи їх до впровадження новітніх освітніх моделей, методик, технологій. Останнє десятиліття виявилось дуже насиченим для автотранспортної галузі: створення смарт автомобілів, випробування електричних вантажівок, розвиток технологій безпілотного керування, впровадження технологій доповненої реальності, штучного інтелекту та нейронних мереж в автомобільну індустрію, запуск 5G мереж, які необхідні для підключення та над швидкого керування пристроями, в тому чис-

лі під час розвитку безпілотного автомобільного транспорту. Попри стрімкий технологічний прорив випускники закладів освіти автотранспортного профілю, які пов'язані з експлуатацією, обслуговуванням і ремонтом автомобільного транспорту, часто, маючи ґрунтовні теоретичні знання, не володіють достатніми практичними вміннями та знаннями сучасного технологічного обладнання, основами роботи на ньому та сучасними пристроями на основі цифрових технологій, що в теперішніх умовах обмежує їх конкурентоспроможність. Простежується недостатній рівень готовності майбутніх кваліфікованих робітників автотранспортної галузі до застосування інноваційних виробничих технологій.

В той же час підвищення попиту на фахівців автотранспортного профілю інтенсивно прогресує, і відповідно запити ринку праці стають визначальним орієнтиром для вдосконалення системи підготовки дипломованих фахівців, а відтак задають основні вимоги щодо їхніх знань, умінь та навичок. Це продиктоване тим, що постійне удосконалення конструкції автомобілів з метою економії палива, підвищення потужності, покращення екологічних показників та рівня комфорту експлуатації транспортних засобів вимагає кваліфікованого їх обслуговування та ремонту.

Однією з основних проблем підготовки таких фахівців є саме зростаючий розрив між теорією і практикою, відірваність навчального процесу від проблем забезпечення реальних виробничих технологій, відсутність можливостей розвитку творчих здібностей, ініціативи й отримання практичного досвіду роботи в конкретних бізнесових структурах. Необхідні зміни традиційних навчальних планів, введення додаткових курсів і дисципліни з розширеним практикумом, збільшена кількість і тривалість навчально-виробничих практик.

Вирішення проблем пов'язаних з недосконалістю тісної співпраці автотранспортних підприємств із закладами професійної (професійно-технічної) освіти стосовно практичного навчання студентів в період виробничої і переддипломної практик із подальшим працевлаштуванням. Необхідним стає створення більших можливостей проходження практик за межами міст, в яких знаходяться навчальні заклади, і які не мають потужних автотранспортних суб'єктів господарювання. Для подолання перешкод у налагодженні такої співпраці слід насамперед вирішити низку організаційних і фінансово-економічних питань, знаходити ефективні важелі для зацікавлення й стимулювання спільних дій з удосконалення процесу освіти. Це можуть бути введення пільгових оплат за оренду приміщень, використання виробничого обладнання та діагностичної апаратури для навчальних цілей, надання студентам можливостей проведення навчально-виробничих практик із закріпленням за ними керівників-наставників від підприємств при належній оплаті їхньої праці, надання права відбору кращих випускників після закінчення навчання, надання переваг працівникам підприємств та їхнім дітям при зарахуванні до освітніх закладів та ін.

Актуальним сьогодні є і пошук можливостей участі студентів в програмах обміну між студентами різними вітчизняними і зарубіжними закла-

дами професійної (професійно-технічної) освіти. Можливість участі у таких проєктах стало б кращою мотивацією готовності студентів стати учасниками програм обміну підвищуючи свою академічну успішність та активність у громадському житті.

Надзвичайно важливим питанням є і підвищення уваги до набуття знань не тільки за програмами навчальних дисциплін, а і опанування інноваційних напрямів розвитку галузі в майбутньому і процеси майбутнього працевлаштування. До проведення практичних занять на випускних курсах потрібно залучати професіоналів-практиків, експертів галузі, представників роботодавців. Використовувати в процесі навчання методи імітаційного моделювання, практичні симуляції, ділові ігри, тренінги, колоквиуми, круглі столи. Все це суттєво б розширило уяву студентів про масштаби галузевої сфери, існуючий досвід її побудови і функціонування, стратегії майбутнього розвитку, підвищувало віру студентів у перспективність обраної ними спеціальності ще до вибору тем дипломних робіт. Можливість гарантованої праці за набуваною спеціальністю надає студентам потужного мотиваційного стимулу до самовдосконалення, до розширення знань і конкретних мрій про кар'єрне зростання і самозабезпеченість власного життя. Вирішення окреслених питань важливе не тільки для студентів, а і для викладачів, які сьогодні працюють практично в умовах відсутності підтримки влади і бізнесу у вирішенні спільної справи – підготовки фахівців майбутнього.

Вовк В. С.

аспірант

Класичний приватний університет

ДЕРЖАВНІ ЦІЛЬОВІ ПРОГРАМИ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПІДТРИМКИ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

Державна цільова програма – є комплексом взаємопов'язаних завдань і заходів, які спрямовані на розв'язання найважливіших проблем розвитку держави, окремих галузей економіки або адміністративно-територіальних одиниць, здійснюються за рахунок коштів Державного бюджету України. Вони можуть бути: загальнодержавними (економічного, науково-технічного, соціального, національно-культурного розвитку, охорони довкілля – охоплюють всю територію держави або значну кількість її регіонів, мають довгостроковий період виконання і здійснюються центральними та місцевими органами виконавчої влади); й інші програми, метою яких є розв'язання проблем розвитку економіки та суспільства, окремих галузей економіки та адміністративно-територіальних одиниць, що потребують державної підтримки (ст.1 Закону [1]).

За своєю спрямованістю державні цільові програми поділяються на: економічні; наукові; науково-технічні; соціальні; національно-культурні; екологічні; оборонні; правоохоронні; з питань розвідувальної діяльності.

Ініціаторами розроблення програми можуть бути Кабінет Міністрів України, центральні органи виконавчої влади, Національний банк, Національна академія наук, обласні ради.

Ініціювання розроблення програми здійснюється за наявності підстав:

- наявність проблеми, яку не можна розв'язати засобами територіального чи галузевого управління та яка потребує державної підтримки;
- відповідність мети програми пріоритетним напрямам державної політики;
- необхідність забезпечення міжгалузевих і міжрегіональних зв'язків;
- наявність реальних можливостей для забезпечення виконання програми: фінансових ресурсів – коштів державного, місцевих бюджетів та інших джерел, матеріально-технічних і трудових ресурсів [2].

Цільові комплексні програми – інструментом програмно-цільового управління. Програмно-цільове управління в країнах з ринковою системою господарювання можна назвати своєрідною формою державного планування, що спирається на систему державних замовлень. В Україні становлення програмно-цільового управління було обумовлене прийняттям Бюджетного кодексу України, а також інших нормативно-правових актів, але, на сьогодні, цей метод потребує більш детального розвитку та вдосконалення [3].

Сутність програмно-цільового управління полягає в досягненні конкретних програмних результатів за допомогою реалізації комплексних цільових програм, що містять економічні, виробничі та організаційні завдання, які пов'язані між собою за строками, ресурсами та виконавцями. Там розписані чіткі етапи, порядок і механізм управління процесом послідовного досягнення цілей [4, с. 59].

Під час визначення проблем, які необхідно розв'язувати програмними методами, використовуються кілька критеріїв: суттєва значущість заходів для країни чи регіону; принципова новизна та висока ефективність програмних заходів; неможливість розв'язання проблем, що виникли, шляхом застосування ринкових механізмів; необхідність цільової координації міжгалузевих зв'язків у процесі реалізації програмних заходів. Кожен етап реалізації програми має бути конкретним, працювати на досягнення поставлених перед даною сферою економічної політики метою. Визначення заходів економічної політики має бути коротким і комплексним, охоплювати найбільш суттєві проблеми, що мають вирішуватися у наступному році [5, с. 104–107].

ЗУ «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні» було передбачено: залучення суб'єктів малого підприємництва до виконання науково-технічних і соціально-економічних програм, здійснення постачання продукції (робіт, послуг) для державних та регіональних потреб; забезпечення фінансової державної підтримки малих підприємств шляхом запровадження державних програм кредитуван-

ня, надання гарантій для отримання кредитів, часткової компенсації відсоткових ставок за кредитами (ст. 4 Закону [6]).

Останнім часом найбільш дієвою програмою підтримки малого підприємництва стала «Державна програма стимулювання економіки для подолання негативних наслідків, спричинених обмежувальними заходами щодо запобігання виникненню і поширенню гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2, на 2020 –2022 роки», яка передбачала підтримку за наступними напрямками:

1. *Забезпечення доступу до фінансів.* Забезпечення ставки за кредитом для позичальників – суб'єктів малого бізнесу в розмірі 3 % шляхом надання державою компенсації банкам; розширення програми кредитування «Доступні кредити 5–7–9 відсотків»; надання державних гарантій на портфельній основі для забезпечення часткового виконання боргових зобов'язань перед банками-кредиторами; проведення інформаційної компанії щодо можливості отримання фінансової допомоги по частковому безробіттю постраждалим від наслідків COVID-19 суб'єктам малого бізнесу.

2. *Забезпечення доступу до ринків.* Проведення інформаційних кампаній щодо залучення малого бізнесу до здійснення заходів із соціально-економічного розвитку окремих територій; створення національної онлайн автоматизованої платформи сталого підприємництва як єдиного вікна дистанційного доступу до інформації, фінансування, навчання, консультування до діючих програм державних, банківських, донорських, прямих інвестицій тощо; створення та просування інкубаційних та акселераційних програм розвитку підприємницької культури для підприємств пріоритетних секторів економіки; створення он-лайн майданчика для замовлення послуг із цифровізації бізнесу (розроблення веб-сайтів, автоматизації бізнес-процесів, консалтингу, діджитал-маркетингу тощо) [7].

На сьогодні, із запровадженням в Україні воєнного стану мале підприємництво особливо потребує підтримки. В межах Урядової програми безповоротних грантів для створення та розвитку власного бізнесу – «Робота передбачено надання грантових програм як допомоги від держави для відновлення, створення власної справи з нуля, реалізації амбітних проєктів, генерування нових робочих місць та здобуття потрібних на ринку праці спеціальностей [8]. Але, доцільно було б законодавцям розглянути питання щодо зниження податкового тиску на представників малого бізнесу в межах реалізації державної програми підтримки, адже, на сьогодні скасовані пільгові режими оподаткування для представників третьої групи платників єдиного податку та повернуто раніше існуючу ставку у розмірі 5% від розміру отриманого доходу (замість пільгової ставки 2%) та повернуто право контролюючих органів на здійснення податкових перевірок та нарахування штрафних санкцій за вчинення податкових правопорушень.

Список використаної літератури

1. Про державні цільові програми : Закон від 18 березня 2004 р. № 1621-IV. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1621-15#Text> (дата звернення: 10.09.2023).

2. Про затвердження Порядку розроблення та виконання державних цільових програм : Постанова від 31 січня 2007 р. № 106. *Кабінет міністрів України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/106-2007-%D0%BF#Text> (дата звернення: 10.09.2023).

3. Балджи М. Д. Застосування програмно-цільового підходу в управлінні розвитком регіону. *Менеджмент розвитку соціально-економічних систем у новій економіці* : матер. Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., м. Полтава, 19 жовтня 2017 р. Полтава : ПУЕТ, 2017. URL: <http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/handle/123456789/7241> (дата звернення: 10.09.2023).

4. Пашенко О. П. Цільовий підхід в управлінні підприємствами харчової промисловості: суть, особливості та значення. *Економіка, управління та адміністрування*. 2010. № 1 (51). С. 205–211.

5. Головня О. М. Програмно-цільове управління соціально-економічним розвитком Вінницької області. *Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2016. № 11. С. 103–112. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efmapnp_2016_11_12 (дата звернення: 11.09.2023).

6. Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні : Закон від 22 березня 2012 р. № 4618-VI. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4618-17#Text> (дата звернення: 10.09.2023).

7. Про затвердження Державної програми стимулювання економіки для подолання негативних наслідків, спричинених обмежувальними заходами щодо запобігання виникненню і поширенню гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2 на 2020–2022 роки : Постанова від 27 травня 2020 р. № 534. *Кабінет міністрів України*. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-derzhavnoyi-programi-stimulyuvannya-ekonomiki-534-270520> (дата звернення: 10.09.2023).

8. Дія.Бізнес. URL: <https://erobota.diia.gov.ua/#start> (дата звернення: 10.09.2023)

Даншин А. Г.

аспірант

Класичний приватний університет

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА В УКРАЇНІ

Державно-приватне партнерство в Україні – система відносин між державним та приватним партнерами, при реалізації яких ресурси обох партнерів об'єднуються з відповідним розподілом ризиків, відповідальності та винагород (відшкодувань) між ними, для взаємовигідної співпраці на довгостроковій основі у створенні (відновленні) нових та/або модернізації (реконструкції) діючих об'єктів, які потребують залучення інвестицій, та користуванні (експлуатації) такими об'єктами.

В Україні Закон «Про державно-приватне партнерство» передбачає реалізацію проектів лише у формі договору, тоді як, наприклад, у ряді європейських країн такого обмеження немає, переважно створюється спеціальна структура у формі юридичної особи за участю публічного і приватного партнера, у ряді випадків – ще за участю фінансових інститутів. У межах даного об'єднання і укладаються договори, що дозволяє досягти максимальної структурованості і прозорості операції.

Держава гарантує додержання установлених цим Законом умов для провадження діяльності приватних партнерів, пов'язаної з виконанням договорів, укладених в рамках державно-приватного партнерства, додержання їх прав і законних інтересів.

За даними центральних та місцевих органів виконавчої влади в Україні станом на 01.01.2023 на умовах ДПП укладено 193 договори, з яких реалізується 18 договорів (9 – концесійних договорів, 5 – договорів про спільну діяльність, 4 – інші договори), 162 договори не реалізується (116 – не виконується, 46 – розірвані / закінчився термін дії), 13 призупинені у зв'язку зі збройною агресією російської федерації (рис. 1).

Від початку великої війни в Україні зруйновано або захоплено щонайменше 23,8 тис км доріг, 6,3 тис км залізничних колій, 41 залізничний міст, 643 лікувальні заклади, 1 123 заклади освіти, 621 дитсадок, 192 культурні та 115 релігійних споруд, 178 складів, 99 адмінбудівель, 28 нафтобаз та 19 торгових центрів.

Рис. 1. Договори, укладені на умовах ДПП, які реалізуються станом на 01.01.2023 [1]

Відновлення цих об'єктів – пріоритет для України щонайменше на наступні десять років, а ДПП є одним із найзручніших способів реалізації цього плану. Головна перевага такого варіанту – у розділенні можливостей, які Україна буде використовувати: від допомоги з міжнародних фондів до роботи з приватними інвесторами. Це дасть можливість пришвидшити весь процес, адже бізнеси будуть зацікавлені в швидкій реалізації проєктів та отриманні коштів.

Зараз бюрократичні процедури ДПП тривають близько двох років. Це суттєво впливає на бажання приватних партнерів брати участь у реалізації проєктів. Нацрада з відновлення України пропонує реформувати законодавство. Зокрема, пропонується пришвидшити терміни погодження проєктів вартістю до 5,3 млн дол. завдяки використанню системи електронних закупівель. Це гарантуватиме прозорість і дозволить громаді стежити за виконанням проєкту. Серед переваг для держави – скорочення ви-

трат на утримання об'єктів після відбудови, бо такі видатки лягають на плечі приватного інвестора. Держава також може використати досвід бізнесу для більш ефективної роботи об'єктів.

Два роки тому Кабмін затвердив «Перелік пріоритетних для держави інвестиційних проєктів до 2023 року», серед яких – інфраструктурні, культурні та медичні об'єкти. Важливою змінною чинної реформи стане розширення переліку об'єктів для швидкого виконання якомога більшої кількості проєктів.

Серед перспектив – ефективніше управління державною та комунальною власністю, якісніші публічні послуги для населення та бізнесу, використання новітніх технологій, зниження навантаження на державний бюджет, удосконалення розподілу видатків на публічні послуги та утримання установ. Є і більш значущі переваги: можливість залучити до відбудови України вітчизняний бізнес та міжнародних інвесторів. Про збільшення ВВП України, яка змушена витратити величезні кошти на війну, у короткостроковій перспективі не йдеться, але це важливо для зміцнення інвестиційної привабливості у світлі майбутнього вступу в Євросоюз [2].

Усі ці плюси вказують на те, що необхідно якнайшвидше реформувати законодавство та повноцінно запуснути спрощені процедури. Успішний розвиток ДПП як механізму активізації інвестиційної діяльності та залучення приватних інвестицій у стратегічно важливі для держави сфери можливий лише за умови, коли буде забезпечено баланс інтересів держави і приватного інвестора.

Список використаної літератури

1. Стан здійснення ДПП в Україні. URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=9fc90c5e-2f7b-44b2-8bf1-1ffb7ee1be26&title=StanZdiisnenniaDpp-VUkraini&isSpecial=true> (дата звернення: 19.09.2023).

2. Панченко К. Як колаборація бізнесу та держави допоможе відновлювати Україну. 2022. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/07/19/689341/> (дата звернення: 19.09.2023).

Дегтярьов А. П.

аспірант

Класичний приватний університет

РЕСУРСНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТРАТЕГІЧНОГО РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

Конституція України до ресурсного забезпечення місцевого самоврядування відносить: рухоме і нерухоме майно, доходи місцевих бюджетів, інші кошти, землю, природні ресурси, що є у власності територіальних громад сіл, селищ, міст, районів у містах, а також об'єкти їхньої спільної власності, що перебувають в управлінні районних і обласних рад [1, ст. 142]. Дослідниці Л. Баценко і В. Мантула визначають ресурсний потенціал територіальної громади таким чином: економічна категорія, що представляє собою систему різних видів ресурсів та їх потенціалів, розташованих на конкретній території, використовуваних для досягнення стратегічних цілей розвитку регіону (громади), підлягають кількісній оцінці і мають на-

бір якісних характеристик, що визначають ефективність їх використання і потенційні можливості розвитку [2, с. 243]. Для встановлення взаємозв'язку між окремими видами ресурсів території авторки поділяють їх на природні (зокрема рекреаційні), людські (зокрема інтелектуальні), матеріально-технічні (зокрема інноваційні), фінансові (зокрема інвестиційні), інформаційні (зокрема віртуальні), нематеріальні (зокрема компетентнісні).

На думку М. Горшкова, під час розроблення стратегій розвитку територіальних громад фахівці не використовують системний підхід до аналізу стану всіх видів ресурсів та не формують прямі зв'язки «ресурси-цілі-результати», тому автор пропонує механізм управління ресурсним потенціалом, який включає цілі, пріоритети, технології та інструменти для кожного окремого виду ресурсів (табл. 1). Вважаємо зауваження і пропозиції автора слушними, оскільки запропонований підхід дозволяє здійснювати моніторинг і контроль кожного виду ресурсів, що має вагомий вплив на ефективність реалізації стратегій розвитку територіальних громад.

Таблиця 1

Механізм управління ресурсним потенціалом територіальної громади [3]

Ресурси	Цілі	Пріоритети та напрями діяльності	Технології менеджменту та інструментарій забезпечення
Природні	Збереження та відтворення	Оцінка ресурсів. Розвиток ресурсозберігаючих виробництв Удосконалення контролю за використанням та відтворенням ресурсів	Публічно-приватне партнерство. Програмно-цільове управління. Моніторинг за індикаторами використання та відтворення ресурсів. Технології екологічного менеджменту
Фінансові ресурси	Наявність бюджету для підтримки та розвитку ТГ	Оцінка ресурсів. Формування бюджету та його розподіл за пріоритетами.	Ресурсний аналіз. Сценарне моделювання. Технології фінансового менеджменту
Інвестиційні ресурси	Залучення інвестицій для розвитку ТГ	Залучення та оцінка інвестицій. Сприяння розвитку позитивного інвестиційного клімату	Технології інвестиційного та проектного менеджменту
Виробничі	Підтримка розвитку, наповнення бюджету, робочі місця	Розвиток виробничих підприємств для наповнення бюджету та надання робочих місць	Технології публічно-приватного партнерства; управління державними підприємствами та установами
Інфраструктурні (інженерні)	Підтримка життєдіяльності території	Розвиток інженерної інфраструктури території для підтримки високого рівня якості життя	Технології стратегічного, оперативного, проектного, екологічного менеджменту

Інфраструктурні (соціальні)	Підтримка соціальних процесів ТГ	Розвиток соціальної інфраструктури підтримки життєдіяльності громади	Технології стратегічного, оперативного, проєктного, екологічного менеджменту, управління соціально-економічними процесами
Людські	Підтримка демографічних процесів, розвиток освітнього та культурного середовища	Підтримка рівня розвитку демографічних процесів, збереження та відтворення населення, забезпечення його здоров'я, освіти, можливостей культурного зростання	Технології стратегічного, оперативного, проєктного, інвестиційного менеджменту
Інформаційні	Створення та підтримка інформаційного середовища розвитку територіальної громади	Створення динамічного інформаційного середовища для комунікацій мешканців території з владними інституціями, забезпечення відкритого доступу до інформації та здійснення контролю з боку громади, обговорення та прийняття рішень щодо розвитку ТГ	Технології інформаційного менеджменту
Інноваційні ресурси	Активний розвиток інноваційних можливостей в усіх сферах життєдіяльності ТГ	Створення інфраструктури інновацій за різними напрямками техніки, економіки, освіти та культури	Технології інноваційного менеджменту

На нашу думку зазначені вище класифікаційні переліки ресурсної бази стратегічного розвитку територіальних громад необхідно доповнити ресурсами цифровізації, до яких належать:

1) матеріальні ресурси:

– інфраструктура (доступ до широкопasmового та мобільного Інтернету, наявність сайтів та корпоративних сторінок у соціальних мережах, хмарні сервіси, бази даних та їх інтеграція, можливість доступу та інтеграції із зовнішніми системами, сервери для обробки, передачі та зберігання даних);

– програмне забезпечення (інтегровані системи аналітики, системи безпеки та ризик-менеджменту, системи управління даними, відкрито розповсюджене програмне забезпечення, системи звітності та візуалізації даних);

- оцифровані дані.
- 2) нематеріальні ресурси;
 - практики управління (цифровізація процесів контролю та контроль цифрових процесів, координація та моніторинг діяльності, глобальне бачення бізнесу та планування з урахуванням інформаційних технологій (ІТ), способи прийняття рішень, співвідношення між бізнесом та ІТ, політика та правила організації);
 - культура роботи з цифровими процесами та культура, заснована на даних (data-driven culture);
- 3) людські ресурси (знання математики, статистики, вміння користуватися комп'ютером, вміння програмувати, вміння працювати з розподіленими системами, навички бізнес-аналітики, уміння співробітників взаємодіяти один з одним) .

Список використаної літератури

1. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text> (дата звернення: 17.11.2023).
2. Баценко Л., Мантула В. Оцінка ресурсного потенціалу об'єднаної територіальної громади. *European Journal of Economics and Management*. 2019. № 5. Ч. 1. С. 242–256. URL: <https://repo.snau.edu.ua/bitstream/123456789/6890/1/Баценко%20Л.%20Оцінка-%20ресурсного%20потенціалу.pdf> (дата звернення: 17.11.2023).
3. Горшков М. А. Методи та механізми управління ресурсами територіальної громади. *Ефективна економіка*. 2019. № 10. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/10_2019/80.pdf (дата звернення: 17.11.2023).
4. Mikalef P., Pateli A., van de Wetering R. IT flexibility and competitive performance. *The mediating role of IT-enabled dynamic capabilities* : Proceedings of the 24th European conference on information systems (ECIS). Istanbul, 2016. URL: https://www.researchgate.net/publication/302905747_IT_flexibility_and_competitive_performance_The_mediating_role_of_IT-enabled_dynamic_capabilities (date of request: 17.11.2023).

Денисюк І. В.

студент магістратури

наук. кер. – Кравченко Т. А., доктор наук з державного управління, професор
Класичний приватний університет

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ РИНКУ ЗЕМЛІ В КОНТЕКСТІ ПЕРСПЕКТИВ ЙОГО ІНТЕГРАЦІЇ У ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ТА СВІТОВИЙ РИНКИ

На сучасному етапі розвитку України проблема досягнення стабільності функціонування ринку земель сільськогосподарського призначення набуває особливої значущості.

Земельна реформа, з одного боку, є позитивним явищем, з іншого боку, виявила ряд недоліків, пов'язаних із недосконалістю земельного законодавства та недостатньою розвиненістю ринку земель сільськогосподарського призначення.

Ринки сільськогосподарських земель більшості розвинених країн та країн, що розвиваються, є одними з найбільш регульованих ринків.

Істотним чинником на ринку землі є регулювання. Важливою сферою державного регулювання є обіг земель сільськогосподарського призначення. Дотримання основних цілей державної політики призвело до розвитку державної системи регулювання ринку землі, купівлі-продажу, оренди, успадкування та ін.

У результаті створюється дуже складний конгломерат сучасного ринку сільськогосподарських земель з поєднанням ринкових сил та багатостороннього державного регулювання.

Більшість країн здійснює достатній контроль над ринком сільськогосподарських земель.

Так, наприклад, у Німеччині підтримується контроль за будь-якими змінами власності чи оренди сільськогосподарських угідь. Перехід прав вимагає спеціального дозволу, який необхідний у таких випадках:

- якщо перехід прав призводить до небажаного розподілу земель (переведення із сільськогосподарських у несільськогосподарські);

- щоб уникнути надмірної концентрації землі (максимально до 500 га);

- з метою уникнення надмірного дроблення земельних ділянок (жоден земельна ділянка не повинна бути меншою за 1 га);

- за наявності кількох осіб, які бажають придбати або орендувати землю (перевага надається тому, хто вже веде сільськогосподарське виробництво).

У багатьох розвинених країн застосовується практика зонування земель, планування землекористування, створені задля обмеження виведення земель із сільськогосподарського обороту.

Водночас є країни з більш ліберальним режимом ринку землі, хоча й там існують обмеження щодо виведення сільськогосподарських земель із сільськогосподарського обороту, оподаткування, права успадкування та інших факторів.

Трохи менший контроль у Великій Британії, Греції, Бельгії, Австралії та ін. країнах, проте держава також резервує за собою право втручання, наприклад, з екологічної точки зору. У Австралії, де більша частина землі є державною власністю, дозвіл на її використання або здачу в оренду зобов'язує фермерів дотримуватися відповідних правил використання землі, наприклад, контроль над ерозією та запобігання запустелюванню.

У ряді країн практикується обмеження на придбання сільськогосподарських земель у власність іноземцями (Ірландія, Мексика, Японія, Нова Зеландія та ін.).

Характер даних обмежень у країнах різний, у деяких випадках стосується як іноземців, так й нерезидентів.

Наприклад, у Японії заборонені іноземні капіталовкладення у земельні ділянки, а також й у сільськогосподарське виробництво.

Таким чином, при всій різноманітності заходів загалом політика в розвинених країнах має одну спільну мету – збереження сільськогосподарських земель в умовах швидкої урбанізації та трансформації економіки.

Крім адміністративних заходів, поширені економічні – фінансове стимулювання, спрямоване збереження землі на сільськогосподарському використанні. Основним інструментом є пільгове оподаткування сільськогосподарських земель (починаючи з надання пільг до повного звільнення від земельного податку). Наприклад, в Австралії сільськогосподарські землі повністю звільнено від земельного податку.

Важливе значення має законодавство з оренди земель. Багато держав прагнуть збільшити терміни оренди та стабілізувати орендні ставки

Враховуючи проведений аналіз світових тенденцій розвитку ринку землі, можна констатувати:

1. Світовий досвід функціонування ринку земель сільськогосподарського призначення свідчить про те, що існують різні моделі земельних відносин, які можуть бути ефективними, якщо вони здійснюються відповідно до алгоритму економічного механізму державного регулювання.

2. Найбільш поширеними способами передачі прав землеволодіння та землекористування є купівля-продаж та оренда землі, в основному з метою укрупнення ферм та створення економічно стабільних господарств.

3. Весь комплекс адміністративних та фінансових заходів спрямований на збереження земель у сільськогосподарському використанні.

4. Серед обмежень в обороті сільськогосподарських земель можна виділити такі обмеження: за громадянством, кваліфікацією, розмірами земельних ділянок, термінами землекористування та оренди, а також цінами угод купівлі-продажу та ін. Важливу роль грають обмеження екологічного характеру та на несільськогосподарське використання земель сільськогосподарського призначення. Деякі з цих обмежень необхідно використовувати при регулюванні ринку земель сільськогосподарського призначення.

5. Практика регулювання орендної плати визначається з специфіки кожної країни.

6. Існують різні підходи до спадкового права, але необхідність недопущення роздробленості господарств вимагає застосування законодавства, яке дозволило б зберігати рентабельні господарства, навіть після зміни власників.

7. У системі забезпечення земельного ринку більшості розвинених країн важливе місце займають землеустрій, кадастровий облік та реєстрація прав на земельні ділянки, їх взаємодія переважно визначають ефективність функціонування ринку сільськогосподарських земель.

8. Удосконалення земельних відносин у сільському господарстві України має здійснюватися відповідно до алгоритму економічного механізму державного регулювання, починаючи з постановки мети та закінчуючи підсумковим результатом, з урахуванням зарубіжного досвіду.

Таким чином, формування та розвиток земельного ринку, виконання вимог структурних та інституційних перетворень в економіці країни має забезпечуватись шляхом здійснення взаємозалежних заходів держави, які спрямовані на подолання проблем, пов'язаних із функціонуванням ринку

землі. Напрями державної політики розвитку земельного ринку включають: розвиток ринкової частки землі, у тому числі у поєднанні із суміжними властивостями; створення інфраструктури, інформаційна підтримка земельного ринку.

Доценко К. М.

студентка магістратури

наук. кер. – Кравченко Т. А., доктор наук з державного управління, професор
Класичний приватний університет

ВДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ЗЕМЛЯМИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПРИЗНАЧЕННЯ В УМОВАХ ФОРМУВАННЯ РИНКУ ЗЕМЕЛЬ

Використання та охорона земель є одним із пріоритетних напрямів державної політики у сфері природокористування, екологічної та продовольчої безпеки й охорони навколишнього природного середовища і є невід'ємною умовою збалансованого соціально-економічного розвитку країни. Територія України характеризується надзвичайно високим показником сільськогосподарської освоєності, що значно перевищує екологічно обґрунтовані межі. Порівняно з європейськими країнами, орні землі яких сягають 30–32% загальної площі, розораність українських земель – 53,8%.

Сучасний стан земельних ресурсів можливо охарактеризувати як загрозливий, а головною причиною такого стану є нераціональне та необґрунтоване їх використання суспільством в процесі господарської діяльності.

Як на-рівні окремих підприємств, так і у рамках народного господарства в цілому вказана проблема може бути вирішена шляхом удосконалення системи управління земельними ресурсами.

Важливість проблеми підвищення ефективності використання, відтворення і збереження земельних ресурсів в Україні зумовлена не тільки наявною тенденцією поглиблення значних структурно – динамічних змін у використанні, відтворенні і охороні цього найважливішого природного ресурсу, специфічними особливостями їх в країні, але й існуючою можливістю підвищення рівня їх віддачі. На сьогодні в Україні не сформовано цілісної ефективної системи управління земельними ресурсами. Її окремі ланки та інструменти функціонують розрізнено, безсистемно, без необхідної взаємодії один з одним.

Тому, дуже актуальним сьогодні є питання формування злагодженої цілісної системи управління земельними ресурсами, яка буде налічувати значний перелік ефективних та взаємопогоджених методів, та притаманних їм інструментів, що є її складовими.

Державним управлінням земельним фондом є діяльність державних органів щодо забезпечення раціонального використання і ефективної охорони земель з урахуванням проведення організаційно-правових і адміністративно-управлінських заходів у поєднанні зі стимулюючими заходами економічного характеру.

Загальне державне управління здійснюється державними органами загальної компетенції, тобто такими суб'єктами, владна компетенція яких і поширюється на всі чи на більшість правовідносин, що виникають у суспільстві, та органами спеціальної компетенції, тобто суб'єктами, чия компетенція повністю чи переважно спрямована на регулювання вузької, і специфічної групи суспільних відносин.

Різновидом державного управління земельними ресурсами є галузеве (відомче) управління. Суть його полягає в певній організаційній діяльності окремого міністерства чи відомства щодо забезпечення належних умов використання та охорони земельних ресурсів, які експлуатуються підприємствами, що йому підпорядковані. Конституція України, земельне та екологічне і законодавство визнають громадське управління земельними ресурсами важливим конституційним принципом земельного і екологічного права. Громадське управління є проявом демократизації екологічного права. Масштаби і ефективність здійснення цього виду управління свідчать, з одного боку, про рівень самосвідомості громадян, з іншого – про рівень демократизації влади у державі.

Державне планування раціонального використання і охорони земель характеризується своїми особливостями. Завдання щодо використання та охорони землі полягає в забезпеченні оптимального розподілу між галузями виробництва і для інших народногосподарських потреб, а також максимальному збереженні земель сільськогосподарського призначення, особливо найбільш цінних сільськогосподарських угідь. Це пов'язано також із залученням в сільськогосподарський обіг земель, що не використовуються, і постійним підвищенням їх родючості, здійсненням протиерозійних та протисельових заходів, створенням умов для широкої рекультивації земель і всебічної охорони їх від забруднення та засмічення.

Для вирішення цих завдань розроблюються загальнодержавні та регіональні програми використання та охорони земель, на підприємствах розробляються плани охорони навколишнього середовища і раціонального використання природних ресурсів. Планування використання та охорони земель включає наступні основні види робіт:

- 1) формування пропозицій по використанню та охороні земель на державному рівні;
- 2) відчуження земель;
- 3) природно-сільськогосподарське районування та зонування земель;
- 4) формування спеціальних резервних фондів земель (масивів земельних ділянок);
- 5) землеустрій.

Організація землекористування залежить від специфіки виконуваних робіт. Однак можливо виділити певну систему заходів, які сприяють досягненню поставлених цілей, це:

- побудова раціональної системи управління;
- формування оптимальної структури;
- забезпечення необхідними ресурсами.

Оскільки на цій стадії система управління пристосовується до виконання задач, які були сформульовані на етапі планування, то недостатньо чітко поставлені цілі позначаються потім і на організації їх виконання.

Більшість дослідників визначають регулювання як систему відносин, що забезпечує функціонування процесів, якими керують, в рамках завданих параметрів. Потреба у регулюванні є об'єктивним чинником, оскільки не залежить від характеру здійснюваної діяльності і специфіки міжособових відносин. В залежності від двох вищеназваних чинників можуть змінюватися лише форми і методи регулювання, а потреба в його здійсненні є завжди. Основним завданням процесу регулювання є встановлення відхилень від заданого режиму функціонування, та подолання перешкод, що з'явилися на шляху реалізації запланованих цілей.

В рамках управління земельними ресурсами регулювання здійснюється органами державного управління шляхом встановлення регуляторів економічного і адміністративного характеру. До адміністративних регуляторів відносять встановлені нормативи, стандарти та ліміти впливу на природне середовище, видачу ліцензій та штрафні санкції. Закріплені чинним законодавством, а також потенційно можливі заходи економічного регулювання можна підрозділити на декілька груп: економічні санкції, екологічні стимули і економічні гарантії.

Функція обліку земельних ресурсів являє собою діяльність уповноважених державних органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, спрямовану на систематизацію відомостей стосовно правового, природного та господарського стану земельних ресурсів. Облік земельних ресурсів проводиться у формі ведення державного земельного кадастру.

Дані кадастру широко використовуються у складанні планів використання земельних ресурсів, при встановленні прав на земельні ділянки, здійсненні угод, визначенні вартості і розміру платежів, визначенні збитку, що нанесено господарською діяльністю людини тощо.

Контроль являє собою складову частину управління, що полягає у нагляді за об'єктом з метою перевірки відповідності стану об'єкту, що спостерігається, необхідному стану, передбаченому законами, положеннями, інструкціями та іншими нормативними актами, а також програмами, планами, договорами і проектами.

Сучасна система контролю раціонального використання та охорони земельних ресурсів включає п'ять основних елементів:

- 1) державний контроль;
- 2) самоврядний контроль;
- 3) громадський контроль;
- 4) екологічна експертиза;
- 5) моніторинг.

Розвиток ринку землі на сучасному етапі передбачає здійснення заходів з використанням правових і економічних важелів регулювання ринкових земельних відносин на засадах поєднання суспільних і приватних інтересів, законності і прозорості проведення земельної реформи.

Драган В. О.

аспірант

Класичний приватний університет

УПРАВЛІННЯ ОБ'ЄКТАМИ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАСНОСТІ

Державна власність відрізняється від інших колективних форм власності тим, що її суб'єктом виступає не окрема асоціація людей (колективів), а уповноважений суб'єкт держави в особі представників органів державної влади. Якщо держава демократична, то вони приймають рішення про використання об'єктів державної власності на підставі встановлених юридичних законів, інструкцій, правил і процедур. Усі вони націлені на задоволення потреб суспільства в цілому.

Наявність дієвого державного сектора дозволяє вирішити такі завдання:

- посилити контроль з боку держави над найважливішими народногосподарськими процесами;
- підвищити загальний антикризове вплив;
- регулювати потоки інвестицій;
- зміцнити незалежність національної політики держави в промисловості та інших галузях матеріального виробництва;
- протистояти іноземному капіталу в стратегічно важливих галузях економіки.

Вплив державного сектора на економіку можна оцінити за допомогою таких показників: частка ВВП, ВВП, що створюється в державному секторі; кількість зайнятих в ньому робітників і службовців; питома вага зайнятих по окремих сферах і галузям народного господарства; кількість підприємств держсектора в цілому і по окремих сферах галузях [1].

Наразі ефективність державної власності вкрай низька. Інформація про результати проведення єдиного моніторингу ефективності управління об'єктами державної власності за I півріччя 2022 року свідчить про те, що з 88 суб'єктів управління лише вісім (9%) ефективно управляють державним майном (рис. 1). Державне майно вкрай інерційне, не володіє необхідним запасом міцності для швидкої адаптації до умов ринку.

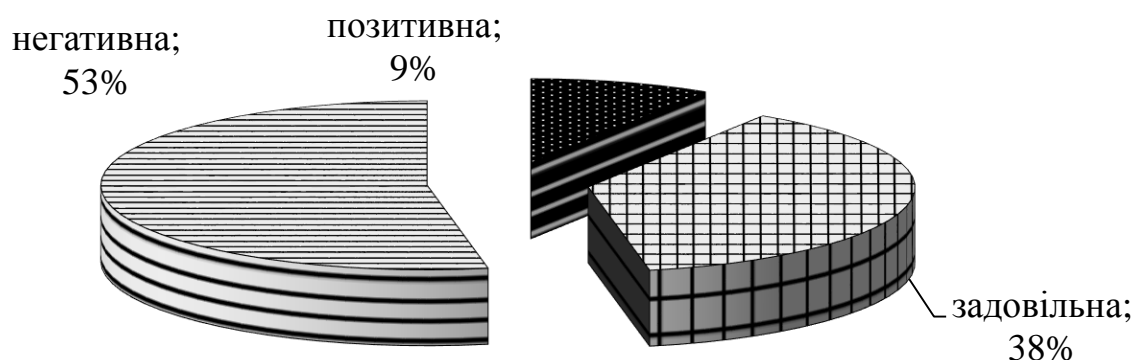

Рис. 1. Оцінка ефективності управління державним майном суб'єктами управління за підсумками I півріччя 2022 року [2]

У різних державних системах інфраструктури (енергосистеми, транспортні системи, комунікації, аеропорти, авіаційні компанії тощо) з погляду рентабельності ефективність нижча, ніж у приватних. Подібні об'єкти не приносять прибутки, а також слід наголосити на високих та тривалих термінах їх окупності. Тому приватним підприємцям не вигідно вкладати в них кошти і їх віддають державі. Але така власність неефективна не тому, що вона державна, а навпаки, вона державна, тому що неефективна і передана державі для виконання деяких важливих загальних функцій. Що ж стосується її комерційної ефективності, то вона розкривається опосередковано – через надання безкоштовних послуг у ряді сфер і низьких тарифів на транспортні перевезення та електроенергію, підвищення конкурентоздатності вітчизняних компаній.

Варто зазначити, що не лише на практиці, а й у законодавчому регулюванні управління державною власністю існують вагомі прогалини, зони «слабкого» регулювання. Зокрема, в Україні управління державною власністю розосереджене між великою кількістю органів управління виконавчої, законодавчої, судової гілок влади та інших суб'єктів. Неврегульованість у законодавстві ряду адміністративних процедур у сфері управління об'єктами державної власності призводить до їх хаотичної передачі, безконтрольного використання державного майна, а подекуди і до його втрати. Обмеженість доступу до інформації про діяльність державних підприємств, установ, організацій призводить до того, що держава не має належної повної інформації про нерухомість, земельні ділянки, транспортні засоби й інше майно, яке їй належить та закріплене за цими підприємствами. Враховуючи недосконалість нормативно-правової бази у сфері управління, що довгий час гальмувала приватизаційні процеси, велике недофінансування заходів щодо управління державною власністю спричинило зниження попиту на дані об'єкти та суттєве недоотримання коштів до державного бюджету.

Для запровадження європейської моделі державного управління в Україні, на думку фахівців, потрібно використовувати алгоритм механізму дослідження стану і напрямів удосконалення державного управління:

- 1) вивчення теоретичних і практичних аспектів у динаміці;
- 2) вивчення зарубіжного досвіду й аналіз можливості його використання;
- 3) аналіз впливу на ефективність діяльності;
- 4) визначення основних проблем;
- 5) розроблення пропозицій щодо удосконалення;
- 6) розроблення проектів нормативних документів, спрямованих на реалізацію розроблених пропозицій.

Отже, основним напрямом модернізації управління державною власністю має стати реформування засад діяльності органів державної влади України, яка має бути побудована на принципах надійності й можливості прогнозування, відкритості та прозорості, відповідальності, а також ефективності та результативності. Окрім того, управління об'єктами державної

власності є сферою, яка вимагає якісної правової регламентації та чіткого і детального визначення повноважень усіх учасників даних відносин.

Список використаної літератури

1. Длугопольський О. В. Теорія економіки державного сектора : навч. посіб. Київ : Професіонал, 2007. 592 с.

2. Щодо ефективності управління об'єктами державної власності. URL: https://dostup.pravda.com.ua/request/shchodo_iefektivnosti_upravlinn (дата звернення: 13.10.2023).

Дробаха І. І.

студентка магістратури

Класичний приватний університет

ФЕНОМЕН КОРУПЦІЇ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ СУСПІЛЬНОГО РОЗВИТКУ

Визначення терміну «корупція» наведено в ст. 1 Закону України «Про запобігання корупції»: використання особою, зазначеною у частині першій статті 3 цього Закону, наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття такої вигоди чи прийняття обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб або відповідно обіцянка/пропозиція чи надання неправомірної вигоди особі, зазначеній у частині першій статті 3 цього Закону, або на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам з метою схилити цю особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей. Поміж різноманітних тлумачень поняття корупції є визначення Палмера, який трактує це явище як «використання суспільних функцій в особистих цілях» [5].

Корупція як антисуспільне явище впливає на темпи розвитку економіки держави, соціальну сферу, владу та суспільство в цілому. У результаті ураження більшості національних інститутів публічної влади «вірусом корупції» відбувається руйнація соціально-економічної сфери, відзначається деградація правоохоронних та судових органів, системи освіти, охорони здоров'я та ін., що значно уповільнює впровадження вкрай необхідних соціально-економічних реформ та перешкоджає досягненню мети сталого розвитку, впровадженню європейських стандартів життя та виходу держави на провідні позиції у світі.

Проблема запобігання корупції є однією з найактуальніших проблем публічного управління. При цьому, поняття корупції для українського суспільства не є новим. Ще за пострадянський період існувала система «блату», як довгострокових економічних взаємовідносин і принципу «можу дістати» (за наявності дефіциту багатьох товарів), які переросли в систему всеохоплюючої корупції з базовим принципом «узаконення незаконного».

Можна стверджувати, що кожен громадянин стикався з проявом корупції у повсякденному житті, будь-то отримання послуг, отримання необхідних фіктивних довідок, звільнення від кримінальної відповідальності тощо.

Корупція в Україні – системна проблема, яка існує на усіх рівнях суспільного життя та публічного управління, руйнуючи при цьому державні засади зсередини та створюючи реальні загрози цивілізаційним перспективам української державності. У державі процвітає як дрібна так і масштабна корупція. При цьому найбільш корумпованими є такі інституції як політичні партії, законодавчі органи, а також публічні службовці та судові органи.

За масштабом поширення розрізняють осередкову і системну, або всеохоплюючу корупцію, а за місцем у процесі вироблення та реалізації політики виокремлюють звичайну бюрократичну і політичну корупцію.

Осередкова корупція притаманна розвиненим країнам, в яких чиновник інколи дозволяє собі ігнорувати норми діючого законодавства на власну користь. Проте жорсткі фіскальні заходи дозволяють «локалізувати» такі випадки і, як мінімум, звільняти таких чиновників без подальшого права займати керівні посади в органах державної влади.

Системна, або всеохоплююча, корупція є одним із способів існування держави, оскільки така корупція сприймається всім суспільством – від пересічних громадян (для вирішення своїх повсякденних проблем) до представників вищих органів державної влади, які мають необмежений доступ до державних фінансових ресурсів, використовуючи їх для досягнення власної політичної стабільності і збагачення. У цьому сенсі така корупція створює передумови для приватизації держави.

«Прозора корупція» являє собою крайній прояв системної/всеохоплюючої корупції, оскільки характеризується відвертим цинізмом чиновників насамперед суддів, які відкрито ігнорують норми діючого законодавства, діючи за принципом «узаконення незаконного». Вважається, що політична корупція притаманна стадії вироблення політики, тоді як бюрократична – стадії реалізації відповідних рішень. Запровадження цього критерію зумовлюється відмінностями в характері політичних (нормативна діяльність) і бюрократичних (адміністративно-розпорядницька діяльність) функцій.

Так, суб'єкти політичної корупції можуть використовувати владу для встановлення правових норм, які відповідають їхнім приватним інтересам, корупційні ж дії суб'єктів бюрократичної корупції є порушенням установлених норм і правил. Політична і бюрократична корупція можуть існувати як окремо одна від одної, так і перебувати у функціональному зв'язку. Не зустрічаючи реальної протидії, політична корупція з девіантної поведінки поступово стала нормою стосунків у державних і політичних колах України.

Причину існування корупції не можна звести лише до бюрократичних дій державних чиновників. Приватні особи та підприємці також стимулюють існування корупції шляхом давання хабара чиновнику з метою отримання індивідуальних привілеїв і конкурентних переваг, адже інституційна залежність підприємців від державних чиновників в економічній діяльності в Україні ще дуже велика.

Згідно з даними дослідження Київського міжнародного інституту соціології (КМІС), у 2023 році війна, безумовно, є найбільшою проблемою України та українців, проте серед існуючого переліку проблем поза війною найбільше говорять про корупцію – 63% українців. Крім Перемоги, українці хочуть ефективної боротьби з корупцією – більшість респондентів (54%) стверджують, що насамперед боротися з корупцією мають нові антикорупційні органи, створені після 2014 року. Водночас досить багато респондентів також говорять про Президента/ Офіс Президента (43%) і умовно «старі» правоохоронні органи, як-от поліція, СБУ, прокуратура.

Найбільш корумпованою сферою життя вважають судову систему, а найбільш корумпованим органом влади – Верховну Раду[2].

До найпоширеніших в Україні корупційних діянь належить хабарництво. Значного поширення набули підкуп осіб, уповноважених на виконання функцій держави («корупційний лобізм»), а також виконання державними службовцями незаконних, корупційних за змістом, посередницьких функцій у відносинах третіх осіб з органами державної влади, що стало не ситуативним, а постійним явищем. За результатами опитування КМІС для Консультативної місії Європейського Союзу 68% українців вважають, що для того щоб добитися правосуддя потрібно дати хабар.

З точки зору населення, найбільше шансів стикнутися з корупцією мають ті, хто контактує з правоохоронними органами, отримує послуги з підключення електро-, газо- і водопостачання та звертається до сервісних центрів МВС. З точки зору бізнесу, першість у рейтингу найбільш корумпованих сфер утримують сфери митного контролю, будівництва та земельних відносин, а також постачання електрики, газу і води.

За 2022 рік ініціаторами корупційних відносин були 11,9% населення України та 3,0% представників бізнесу. Водночас 17,1% населення та 7,9% бізнесу були залучені до корупційних відносин у зв'язку з вимогою з боку представників органів влади або організацій та установ у відповідних сферах [1].

Характерним моментом для вітчизняного кримінального законодавства є відсутній системний підхід до розуміння корупційних злочинів та відповідальності за них. Так, корупційні злочини не поміщені до однойменного розділу Кримінального кодексу України (ККУ), що свідчить про поширення корупційних проявів майже на усі сфери життєдіяльності суспільства. Окрім цього, кримінальний закон не містить визначення поняття корупційного злочину і розкриває його зміст шляхом перерахування у ст. 45 всіх діянь, що можуть бути віднесені до корупційних. Так, примітка до ст. 45 ККУ під корупційними злочинами розуміє злочини, передбачені статтями 191, 262, 308, 312, 313, 320, 357, 410, у випадку їх вчинення шляхом зловживання службовим становищем, а також злочини, передбачені статтями 210, 354, 364, 364-1, 365-2, 368-369-2, 366-2, 366-3 цього Кодексу. Таким чином, коло корупційних злочинів законодавством умовно поділено на 2 групи. До першої групи належать діяння, які у своєму «чистому» вигляді не становлять собою корупційних, а можуть бути віднесені до таких

лише з огляду їх вчинення певними категоріями осіб, визначених на рівні ч. 3, 4 ст. 18 ККУ та примітки до ст. 364 ККУ. Другу групу кримінально-караних діянь, що віднесені до корупційних становлять уже власне корупційні злочини, які винятково містять в собі протиправну корупційну складову. Адміністративні ж правопорушення, пов'язані з корупцією, виділені в окрему главу – 13-А Кодексу України про адміністративні правопорушення (ст.ст. 172-4 – 172-9-2).

На думку експертів, причинами виникнення корупції в Україні є:

– нерівномірність розвитку ринкового господарства. Під час посилення кризового стану економіки такі негативні явища, як інфляція, безробіття тощо, стають сприятливими умовами для збільшення обсягів тіньової економіки, що призводить до зростання корумпованості;

– розшарування суспільства на бідних і багатих. Олігархами в Україні стають через тіньову приватизацію державної власності. Більша частина населення є бідною, змушена виживати в складних економічних умовах;

– суперечність між швидкозмінними умовами ринкового господарства та чинним законодавством. Прогалини, які створюються завдяки такій суперечності, заповнюються тіньовими «правилами гри»;

– суперечність між законодавчою та морально-етичною нормами підприємництва. Закони, представлені інтересами держави, повинні мати морально-етичну складову, але через слабкість сприйняття сучасним підприємцем такої складової, він не завжди підтримує державні інтереси, а іноді вони перебувають навіть у протистоянні. Це і дає підстави для виходу підприємців у «тінь» через хабар;

– суперечності в політичній системі, представлені владою і бізнесом. Відомо, що поєднання влади і бізнесу – це олігархія, яка посилює дію тіньової економіки. Слабкість політичної влади – одна з причин існування корупції;

– потреба у виживанні населення в складних умовах становлення ринкових відносин;

– створення штучного дефіциту ресурсів. Така ситуація приносить вигоду посадовим особам у вигляді хабара як необхідного інструменту щодо отримання необхідних для виробничої діяльності ресурсів;

– зволікання у прийнятті рішення. Адміністративні бар'єри породжуються не лише непрофесійністю чиновників, а й штучно створюються для отримання контролю над підприємствами. Результатом є те, що українські підприємці у більшості вже не уявляють економічної діяльності без хабарництва. Більше того, позакорупційні схеми в бізнесі, як правило, не життєздатні.

Наслідками поширення корупції в Україні на національному та регіональному рівнях є: підрив соціальної довіри до державних інституцій та до ідеї верховенства права; руйнація соціальної моралі та почуття справедливості в населення; перешкоджання функціонуванню ринку та деформація нормальних систем розподілу; зниження громадської відповідальності, посилення соціальної напруженості у регіонах, зневіра в ефективності державної політики тощо.

Підсумовуючи вищевикладене, можна прийти до висновку, що сутність феномену корупції проявляється в тому, що вона:

– виступає деструктивним феноменом суспільного буття, має історичні витоки і глобальний характер;

– є правовим, економічним, політичним, психологічним і моральним явищем;

– має соціальну обумовленість та постійно підживлюється системою політичних, законодавчо-правових, організаційно-регуляторних, фінансово-економічних чинників антисуспільного характеру і змісту;

– має свою соціальну ціну, яку платить держава та суспільство за існування корупції, істотно впливає на найважливіші соціальні процеси та підсилюється в умовах економічно-політичної нестабільності держави;

– має властивість пристосовуватись до суспільних реалій, постійно мімікрувати та еволюціонувати.

Загалом, корупція, як наслідок правового нігілізму є асоціальним, аморальним і протиправним явищем, яке, зрештою, приведе державу не лише до зневаги інших держав, до суттєвих збитків в економіці країни, але й деградації й занепаду держави в цілому. Тому для подолання корупції кризового типу необхідно провести глибокі соціальні реформи, шляхом послідовних системних і скоординованих дій, об'єднаних однією концепцією, які змінять спосіб життя і забезпечать формування правового соціального світогляду.

Список використаної літератури

1. Info Sapiens. Корупція в Україні 2022: розуміння, сприйняття, поширеність. URL: https://nazk.gov.ua/wp-content/uploads/2023/05/Prezent.opytuvannya-korupsiya-2022_-FINAL_ukr.pdf (дата звернення: 19.11.2023).

2. Українці вважають найбільш корумпованою сферою життя суди, серед органів влади – Верховну Раду. URL: <https://ua.interfax.com.ua/news/political/533657.html> (дата звернення: 19.11.2023).

3. Запобігання та протидія корупції : навч. посіб. / за ред. проф. А. М. Михненка. Київ : ДННУ «Академія фінансового управління», 2013.

4. П'ясецька-Устич С. В. Торетичні аспекти аналізу корупції як системного явища в сучасній українській економіці. Ужгород : Ужгородський національний університет. 2018. Вип. 28-1.

5. Стегній О. Г. Феномен всеохоплюючої корумпованості в сучасному українському суспільстві. *Український соціум*. 2012. № 1 (40).

Закарлюка А. С.

аспірант

Класичний приватний університет

ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА ЯК ОБ'ЄКТ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

У українському законодавчому полі єдиним документом, що містить визначення поняття зовнішньоекономічної безпеки, є Методичні рекомендації щодо розрахунку рівня економічної безпеки України. Зовнішньоекономічна безпека – це стан відповідності зовнішньоекономічної діяльності

національним економічним інтересам, який забезпечує мінімізацію збитків держави від дії негативних зовнішніх економічних чинників та створення сприятливих умов для розвитку економіки завдяки її активній участі у світовому розподілі праці [1]. Оцінюючи глобальні міжнародні тенденції, аналізуючи можливі шляхи розвитку України, можна зробити висновок про те, що зовнішньоекономічна безпека набуває все більшого значення для забезпечення як економічної, такі національної безпеки України, захисту національних інтересів у різних сферах, використання можливостей та подолання загроз.

Важливе значення для розвитку організаційних і правових механізмів публічного управління у сфері зовнішньоекономічної безпеки має «Стратегія економічної безпеки України на період до 2025 року», яка визначає шляхи досягнення цілей і реалізації національних інтересів у сфері забезпечення економічної безпеки, детально аналізує усі складові економічної безпеки як системи, а також стан, виклики та загрози кожної окремої складової економічної безпеки, завдання, які необхідно реалізувати органам державної влади з метою підвищення рівня економічної безпеки України.

Стан розвитку економіки України протягом останніх років не давав змоги забезпечувати національні економічні інтереси. Протягом 2010-2019 років стан економічної безпеки оцінювався як незадовільний із погіршенням показників практично за всіма складовими до небезпечного рівня у 2012 році та 2014-2015 роках. За розрахунками Міністерства економіки України середнє значення рівня економічної безпеки за цей період становило 40% – зона рівня незадовільного стану. У 2019 році рівень економічної безпеки України становив 43%, а за підсумками першого півріччя 2020 року – 41%.

Стан зовнішньоекономічної безпеки протягом 2010–2019 років оцінювався як небезпечний (при середньому значенні оцінки стану зовнішньоекономічної безпеки за цей період на рівні 34 відсотків від оптимального значення). Попри відносне поліпшення окремих показників зовнішньоекономічної безпеки у 2019 році (на 5 відсоткових пунктів до 41% від оптимального значення) та першій половині 2020 року (на 5 відсоткових пунктів до 43%) низька конкурентоспроможність вітчизняного виробництва, значна частка сировини в структурі експорту товарів і попередня зосередженість на ринках пострадянських країн зумовлювали розбалансування зовнішньоекономічної діяльності в нестабільних умовах розвитку світової економіки.

Основними викликами та загрозами у сфері зовнішньоекономічної безпеки є:

- недостатні темпи диверсифікації торговельних потоків України для забезпечення її міцних конкурентних позицій на світовому ринку;
- суттєвий рівень частки торгівлі з Російською Федерацією в загальних обсягах торгівлі, а також використання цією державою економічних

інструментів впливу з метою прийняття рішень, що суперечать основним національним економічним інтересам України;

– дисфункціональна структура торговельних потоків із превалюванням в експорті сировини, а в імпорті - високотехнологічної продукції;

– високий рівень імпортозалежності економіки;

– збільшення кількості протекціоністських заходів, які застосовують іноземні держави, зокрема, щодо українських товарів (високий рівень ставок митних тарифів, інших митних зборів, платежів, а також використання нетарифних бар'єрів - сертифікація, дозволи, ліцензії тощо);

– нерозвиненість зовнішньоторговельної інфраструктури, недостатній рівень інституційної спроможності для представлення торговельних інтересів України у рамках діяльності міжнародних торговельних організацій, зокрема Світової організації торгівлі;

– існуючий стан доступу товарів та послуг на ринок ЄС, що вимагає якнайшвидшого перегляду положень Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами - членами, з іншої сторони (далі - Угода про асоціацію між Україною та ЄС);

– ризики обмеження експорту в разі введення нових вуглецевих податків для українських товарів [2].

Функціональна модель публічного управління у сфері зовнішньоекономічної безпеки визначає сутнісні характеристики діяльності органів публічної влади і може бути представлена у вигляді трьох блоків: рефлексивного, організаційно-управлінського і інструментального (рис. 1).

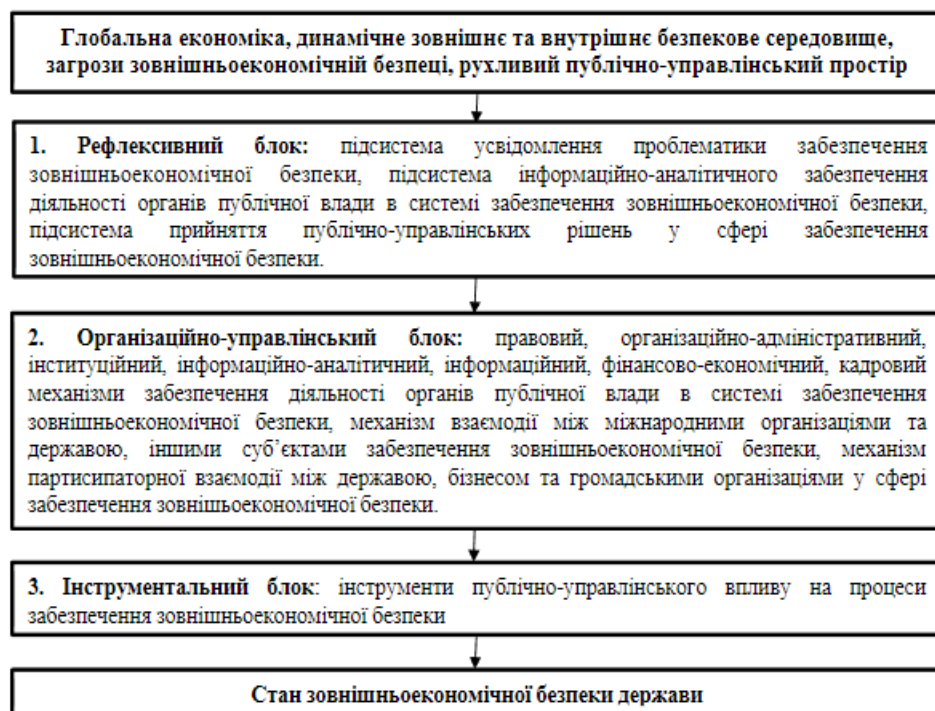

Рис. 1. Функціональна модель публічного управління у сфері зовнішньоекономічної безпеки [3, с. 159]

Ці блоки утворюють собою системну цілісність, що забезпечує системний характер публічного управління у сфері зовнішньоекономічної безпеки.

Список використаної літератури

1. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України : Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 29 жовтня 2013 р. № 1277. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1277731-13#Text> (дата звернення: 17.09.2023).

2. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України «Про Стратегію економічної безпеки України на період до 2025 року» : Указ Президента України; Стратегія від 11 серпня 2021 р. № 347/2021. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/347/2021#doc_info (дата звернення: 19.09.2023).

3. Іванова В. М. Моделювання та програмування розвитку системи діяльності органів публічної влади у сфері зовнішньоекономічної безпеки України. *Експерт: парадигми юридичних наук і державного управління*. № 3 (21). С. 154–168. URL: <http://journals.maup.com.ua/index.php/expert/article/view/2355/2832> (дата звернення: 18.09.2023).

Захарчук К. Е.

аспірант

Класичний приватний університет

АКТУАЛЬНІСТЬ ДОСЛІДЖЕННЯ ЛІДЕРСТВА В ПУБЛІЧНО-УПРАВЛІНСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Сьогодення державного управління передбачає електронні послуги, новітні процеси, інформатизацію та кібербезпеку, та передусім – формування нової культури. На думку Н. Ковальської, ефективність публічного управління зумовлене лідерськими якостями керівника, позитивним його впливом на підлеглих завдяки особистісній харизмі та партнерській стратегії управління, що ґрунтується як на вроджених його якостях, так і на набутих під час навчання й підвищення кваліфікації. Цьому слугує комплекс формування лідерства як чинника ефективності публічного управління, зокрема в особистісному та корпоративному аспектах, із залученням організаційної, освітньої, психологічної, нормативно-правової складових, що підкріплюється відповідною увагою держави до розвитку нових управлінців-лідерів, що відбивається в низці документів, ухвалених на найвищому рівні, які відповідають європейському законодавству та спрямовані на входження України в демократичний європейський простір [1].

Процес становлення феномену лідерства у публічно-управлінській системі нерозривно пов'язаний з певною законодавчою базою, стан якої визначається ступенем урегульованості законодавством у системі державної служби. Перші системні кроки щодо актуалізації проблематики розвитку лідерства в органах публічної влади було закріплено Указом Президента України від 30 травня 1995 року № 398, яким було утворено Українську Академію державного управління при Президенті України –

головний державний вищий навчальний заклад України з підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації державних службовців і посадових осіб місцевого самоврядування [2].

Згодом постановою Кабінету Міністрів України від 08.06.2004 № 746 було затверджено Програму розвитку державної служби на 2005–2010 роки, розроблену відповідно до Указу Президента України від 05.03.2004 № 278 «Про концепцію адаптації інституту державної служби в Україні до стандартів Європейського Союзу». У Програмі законодавець вперше наголосив, що під час прийому на державну службу та просування по службі необхідно враховувати якості, якими має володіти кандидат на посаду державного службовця, а саме – ініціативність, спроможність до творчості й новаторства. Все це притаманно лідеру [3].

Для сприяння підвищенню професіоналізму, відкритості й авторитету державної служби з 2008 р. започатковано проведення щорічного Всеукраїнського конкурсу «Кращий державний службовець». Зокрема, у Порядку щодо проведення відповідного конкурсу серед критеріїв відбору державних службовців для участі у першому турі у номінації «Кращий керівник» уже визначено рівень професійної компетентності, якості лідера (постанова КМУ від 19.09.2007 № 1152). Окрім того, у 2008 р. для залучення міжнародного досвіду та пришвидшення процесу реформування системи державної служби Канадське Агентство з міжнародного розвитку (CIDA) спільно з Головним управлінням державної служби України розробили Проєкт «Реформа управління персоналом на державній службі в Україні». А його правовою основою став Меморандум про взаєморозуміння між Урядом України і Урядом Канади щодо проєкту реформування управління персоналом у системі державної служби України [4].

Також для розвитку лідерства в органах влади Головним управлінням державної служби було створено Школу вищого корпусу державної служби. Згодом постановою Кабінету Міністрів України від 25.08.2010 № 728 затверджено Порядок організації і проведення Школою вищого корпусу державної служби тренінгів для державних службовців першої-другої категорій. На базі Школи проведено першу Програму розвитку лідерства 2010. Згодом такі програми розроблялись на 2011, 2012 та 2013 рр., однак вони мали в основному декларативний характер.

На думку О. Бакаєвої [13], Програма розвитку лідерства на 2014 р., заклала підвалини для вдосконалення управління людськими ресурсами, професіоналізації державної служби, сталого розвитку лідерства та сприяння вдосконаленню ефективності діяльності державного управління загалом. Постановою Кабінету Міністрів України від 07.07.2010 № 564 затверджено Положення про систему підготовки, спеціалізації та підвищення кваліфікації.

В Україні уже є певні напрацювання, які становлять добру основу для нормативно-правової бази щодо розвитку феномену лідерства в органах публічної влади. Зокрема, це акти різної юрисдикції – закони, поста-

нови, укази, розпорядження, накази Нацдержслужби та ін. Проте нормативно-правове забезпечення розвитку лідерства в органах влади, як частини системи правового регулювання державного управління, розвинуто недостатньо, що відповідно зменшує потенціал державної служби України та негативно впливає на її подальший розвиток загалом.

Г. Кузьменко стверджує, що неповнота законодавчої бази, яка не забезпечує юридичної чинності, врегулювання та захисту кадрових процесів, не відповідає європейським стандартам у сфері людських ресурсів [5]. Власне сам підхід до формування нормативно-законодавчих засад розвитку лідерства в органах публічної влади України, з погляду когнітивного аспекту, викликає низку проблем правового регулювання, а саме:

- відсутність чіткої ієрархічної відповідності та підпорядкованості нормативних документів стосовно лідерства в публічному управлінні;

- чимало нормативно-законодавчих документів і підзаконних актів стосовно розвитку та впровадження лідерства в публічне управління не узгоджені між собою;

- існує розбіжність у визначенні термінів, що вживаються у різних нормативно-правових актах, вносять суб'єктивізм у їх тлумачення, що призводить до неефективності правозастосовної практики, а в дослідницькій діяльності – до неможливості дати однозначні чіткі визначення [6].

- не визначено алгоритм дій щодо оцінювання наявності у державних службовців лідерського потенціалу та пошуку шляхів щодо його підвищення;

- відсутність мотиваційних складових для персоналу щодо розвитку лідерства тощо.

Отже, лідерство в публічно-управлінській діяльності має суттєвий обсяг роботи з дослідження нормативно-правового супроводу, процесів його формування й розвитку.

Список використаної літератури

1. Ковальська Н. М. Сучасний лідер у структурі публічного управління. *Вісник Херсонського національного технічного університету*. 2021. № 1 (76).

2. Садовська-Мариніна В. Б., Тростенюк Ю. В., Рибіна Ю. О. Нормативно-правове забезпечення розвитку лідерства на державній службі в Україні. *Економіка, управління та адміністрування*. 2019. № 3 (89). С. 184–190.

3. Ліпенцев А., Романюк О. Теоретичні та концептуальні підходи до досліджень аспектів лідерства в органах публічної влади. *Ефективність державного управління*. 2021. № 67.

4. Меморандум про взаєморозуміння між Урядом України і Урядом Канади щодо проекту реформування управління персоналом у системі державної служби України від 26 травня 2008 р. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 12.08.2023).

5. Кузьменко Г. Стан та проблеми кадрового забезпечення в державному управлінні. *Наукові перспективи*. 2021. № 4 (10).

6. Євдокимов П. Проблеми адміністративно-правового забезпечення професійної підготовки кадрів для органів публічної адміністрації України. *Збірник наукових праць АООС*. 2020. С. 104–106.

Кавилін О. А.

кандидат наук з державного управління, доцент кафедри
публічного управління та земельного кадастру
Класичний приватний університет

АНГЛОСАКСОНСЬКА МОДЕЛЬ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ: ВІТЧИЗНЯНИЙ ТА ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

Місцеве самоврядування є потужним двигуном державотворення. Цей інститут відіграє значну роль у поєднанні інтересів держави і суспільства. Він сприяє гармонізації прав та свобод людини і громадянина з державними та суспільними інтересами.

Інститут місцевого самоврядування в Україні історично пройшов довгий та тернистий шлях. У процесі розвитку України як самостійної держави, до чого український народ прагнув практично століттями, існувало багато форм місцевого самоврядування, зокрема так звані: доколоніальна; колоніальна; реакційно-національна; радянська; український націоналізм; сучасна українська модель [1, с. 115]. Вітчизняні науковці, починаючи з набуття Україною незалежності, виділяють, зазвичай, наступні моделі місцевого самоврядування в нашій державі: 1) модель повновладдя рад (1990–1992 рр.); 2) французька модель (1992–1994 рр.); англосаксонська модель місцевого самоврядування (1994–1995 рр.); іберійська модель (1995–1996 рр.). З 1996 р. і до сьогоднішнього часу в Україні також застосовується французька модель місцевого самоврядування [2, с. 13]. З іншого боку англосаксонська модель теж представляє певний інтерес у процесі дослідження вітчизняних періодів розвитку місцевого самоврядування. На даний час вона притаманна таким країнам як: США, Канада, Великобританія, Австралія, та ін.

Англосаксонська модель місцевого самоврядування передбачає обрання в усіх адміністративно-територіальних одиницях країни представницьких органів від держави на певний строк – найчастіше це три чи чотири роки. Місцеві органи влади, фактично, функціонують автономно, однак в межах наданих їм державою повноважень. При цьому цю модель не характеризує наявність прямого підпорядкування нижчестоящих органів вищестоящим. Населення тієї або іншої територіальної одиниці безпосередньо обирає деяких службових осіб. Наприклад може обиратися мер міста. Для цієї моделі не характерна безпосередня присутність на місцях повноважних представників центральної влади [3].

Особливості англосаксонської моделі у США виражаються у наступному. По-перше – у даній державі існують п'ятдесят різних муніципальних систем (штатів), а саме: Айова, Алабама, Аляска, Аризона, Арканзас, Вайомінг, Вашингтон, Вермонт, Вірджинія, Вісконсин, Гаваї, Делавер, Джорджія, Західна Вірджинія, Іллінойс, Індіана, Каліфорнія, Канзас, Кентуккі, Колорадо, Коннектикут, Луїзіана, Массачусетс, Мен, Меріленд, Міннесота, Міссісіпі, Міссурі, Мічиган, Монтана, Небраска, Невада, Нью-Гемпшир, Нью-Джерсі, Нью-Йорк, Нью-Мексико, Огайо, Оклахома, Оре-

гон, Пенсільванія, Північна Дакота, Північна Кароліна, Південна Дакота, Південна Кароліна, Род-Айленд, Теннессі, Техас, Флорида, Юта. При цьому для муніципальної системи США характерним є те, що в них відсутнє чітке розмежування компетенції муніципалітетів різних рівнів. Також відсутня і єдина система місцевих органів влади. Кожен штат має право вирішувати питання місцевого рівня на свій розсуд та відповідно до встановленої адміністративно-територіальної системи [4, с. 34]. Всі повноваження, які не віднесено до федерального відання, закріплюються за окремими штатами. Але, при цьому, органам управління штатів належить певний спектр засобів забезпечення державного контролю. Останнє часто призводить до залежності спеціальних округів та деяких штатів від державного фінансування, а відповідно такі штати перебувають під безпосереднім управлінням держави (наприклад як округ Колумбія) [5, с. 202], що, фактично, виключає їх самостійність.

Система місцевого самоврядування Канади також вирізняється адміністративно-територіальним поділом провінції. Зокрема, в провінції Британська Колумбія муніципалітети підрозділяються на чотири типи, такі як: муніципалітети великих міст; муніципалітети невеликих міст; муніципалітети сіл; муніципалітети сільських округів [6]. Відповідно ж до Конституції Канади діяльність органів місцевого самоврядування регулюється безпосередньо законодавством провінцій. Такий підхід дає можливість створити в кожній провінції унікальну систему місцевого самоврядування та врахувати в законодавстві особливості та інтереси кожної місцевості [6].

Вельми цікавим представляється досвід Великобританії щодо розгляданого питання. Зокрема позитивним прикладом представляється те, що органи місцевого самоврядування цієї держави влаштовують візити в інші міста з метою обміну досвідом та задля налагодження діалогу між місцевими політичними інститутами [7, с. 211]. Але, при цьому, інститут місцевого самоврядування у Великобританії має досить консервативний характер. В даній державі діє принцип, відповідно до якого муніципальні органи можуть робити лише те, що їм безпосередньо дозволено законом. Особливості англосаксонської моделі місцевого самоврядування у Великобританії виражаються в тому, що, по-перше в цій країні відсутня опіка органів місцевого самоврядування з боку уповноважених представників центральної влади. Здійснення контролю за діяльністю органів місцевого самоврядування відбувається непрямим шляхом, а через центральні міністерства. По-друге – публічні парламентські акти закріплюють статус муніципалітету як господарюючого суб'єкту (корпорацій). А службові особи на деякі посади місцевого самоврядування обираються муніципалітетом [8]. Тобто місцеве самоврядування у Великобританії є виборним інститутом і має більшу легітимність, ніж виборчі органи чи приватні компанії. При цьому затвердженню міністрів підлягають акти муніципалітетів, які містять загальнообов'язкові приписи, а також акти про місцеві податки та про одержання позик [9, с. 198]. Отже, з одного боку, державою забезпечується

автономність місцевих органів, а з іншого – здійснюється чіткий державний контроль за їх діяльністю.

В Австралії, на даний час, налічується 567 районів місцевого самоврядування, а також 14 невиключених територій. Відповідальність за створення і визначення меж районів місцевого самоврядування несуть уряди штатів та територій. У всіх австралійських штатах та у Північній території держави об'єднані території мають офіційний статус. Місцеве самоврядування в цій державі – це третій рівень управління, який поєднується з обмеженою автономією штатів і територій. В свою чергу федеральний уряд має значний вплив на місцях. Принцип місцевого самоврядування не закріплено в Конституції Австралії. Уряд кожного окремого штату або території визнає місцевий уряд у своїй власній конституції. На відміну від дво-рівневої системи місцевого самоврядування в Канаді та США, у кожному штаті (території) Австралії існує лише один рівень місцевого самоврядування, без таких особливостей, як місцеве самоврядування округів або міст [10].

Отже сутність англосаксонської моделі місцевого самоврядування полягає в тому, що, фактично представницькі органи місцевого самоврядування держави формально виступають як діючі автономно в межах наданих їм на державному рівні законом повноважень. При цьому пряме підпорядкування нижчих органів вищим відсутнє. Прихильники такої моделі виключають можливість та необхідність участі місцевого самоврядування в здійсненні державних функцій та вважають, що державні органи не можуть втручатися в справи місцевого значення. При цьому науковці зазначають, що англосаксонська модель не може бути ефективно реалізована в Україні, оскільки вона розрахована на більш розвинені в плані економічних відносин країни [11]. Однак така модель має і позитивні риси, варті запозичення. Так ефективним представляється обмін досвідом між окремими територіальними одиницями, що характеризує англосаксонську модель місцевого самоврядування США, а також вироблення єдиної системи контролю центральних органів влади за законністю діяльності місцевих органів влади і їх службових осіб та врахування особливостей і інтересів кожного округу (області).

Список використаної літератури

1. Гришко Р. Ю. Історія трансформаційних перетворень української моделі самоврядування. *Держава та регіони*. 2016. № 4 (56). С. 114–119.
2. Кондрацька Н. М. Еволюція системно-структурної організації місцевого самоврядування в Україні. *Право і безпека*. 2015. № 4. С. 11–17.
3. Стешенко Т. В., Шпак Ю. О. Сучасні моделі місцевого самоврядування. URL: https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/11520/1/Steshenko_CNpak.pdf (дата звернення: 18.10.2023).
4. Чапля О. В. Муніципальне управління у США: загальний огляд. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2016. № 4. С. 34–36.
5. Англосаксонська модель місцевого самоврядування. URL: <http://uk.wikipedia.org/wiki/> (дата звернення: 18.10.2023).
6. Територіальна громада – первинний суб'єкт місцевого самоврядування в Україні. *Місцеве самоврядування: Канада*. URL: https://tergromada.blogspot.com/-2014/02/blog-post_23.html (дата звернення: 18.10.2023).

7. Хрущ С. В. Зарубіжний досвід розвитку територіальних громад в умовах децентралізації. URL: [file:///C:/Users/Директор%20права/Desktop/Рабочий%20стол/держване%20управління/!!Нові%20статті%20\(2\)/інформація/16.pdf](file:///C:/Users/Директор%20права/Desktop/Рабочий%20стол/держване%20управління/!!Нові%20статті%20(2)/інформація/16.pdf) (дата звернення: 18.10.2023).

8. Батанов О. В. Територіальна громада – основа місцевого самоврядування в Україні. Київ : ін-т держави і права імені В. М. Корецького НАНУ, 2001. 260 с.

9. Петришин О. О. Сучасний стан місцевого самоврядування у країнах англосаксонської правової сім'ї: проблеми та перспективи розвитку. *Державне будівництво та місцеве самоврядування*. 2013. Вип. 25. С. 195–207.

10. Місцева влада в Австралії. URL: https://hmn.wiki/uk/Local_government_in_Australia (дата звернення: 18.10.2023).

11. Співак Д. П. Сучасні теорії та моделі місцевого самоврядування. С. 112–124. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/1632/Spivak.pdf> (дата звернення: 18.10.2023).

Кірнос М. О.

аспірант

Класичний приватний університет

ПОНЯТТЯ ТА ПРОБЛЕМАТИКА ФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ МОЛОДІ

Національно-патріотичне виховання дітей та молоді являє собою комплексну системну і цілеспрямовану діяльність органів державної влади, освітніх закладів, громадських організацій, сім'ї та інших соціальних інститутів щодо формування у молодого покоління високої патріотичної свідомості, почуття вірності, любові до Батьківщини, турботи про благо свого народу, готовності до виконання громадянського і конституційного обов'язку із захисту національних інтересів, цілісності, незалежності України, сприяння становленню її як правової, демократичної, соціальної держави. Найважливішим пріоритетом національно-патріотичного виховання є формування ціннісного ставлення особистості до українського народу, Батьківщини, держави, нації.

Мета патріотичного виховання конкретизується через систему таких виховних завдань:

– утвердження в свідомості і почуттях особистості патріотичних цінностей, переконань і поваги до культурного та історичного минулого України;

– виховання поваги до Конституції України, Законів України, державної символіки;

– підвищення престижу військової служби, а звідси – культивування ставлення до солдата як до захисника вітчизни, героя;

– усвідомлення взаємозв'язку між індивідуальною свободою, правами людини та її патріотичною відповідальністю;

– сприяння набуттю дітьми та молоддю патріотичного досвіду на основі готовності до участі в процесах державотворення, уміння визначати форми та способи своєї участі в життєдіяльності громадянського суспільства, спілкуватися з соціальними інститутами, органами влади, спроможності дотримуватись законів та захищати права людини, готовності взяти на

себе відповідальність, здатності розв'язувати конфлікти відповідно до демократичних принципів;

- формування толерантного ставлення до інших народів, культур і традицій;

- утвердження гуманістичної моральності як базової основи громадянського суспільства;

- культивування кращих рис української ментальності, працелюбності, свободи, справедливості, доброти, чесності, бережного ставлення до природи;

- формування мовної культури;

- спонукання зростаючої особистості до активної протидії українофобству, аморальності, сепаратизму, шовінізму, фашизму [1].

Значну увагу патріотичному вихованню молоді приділяють органи державної влади, які здійснюють його переважно через формування готовності до захисту Вітчизни, поваги до чинного законодавства та засад демократичної, правової держави, поваги до української історії, видатних пам'яток культури. Основними державними інституціями, що забезпечують питання формування і реалізації державної політики у сфері патріотичного виховання молоді, є Міністерство освіти та науки, Міністерство у справах сім'ї, молоді та спорту, Міністерство оборони, РНБО України, Інститут проблем виховання Академії педагогічних наук України та інші. Значну роботу з реалізації патріотичного виховання молоді проводить Міністерство освіти та науки. В Національній доктрині розвитку освіти (затверджена Указом Президента № 347 від 17.04.2002 р.) зазначається, що національне виховання є одним із головних пріоритетів, органічною складовою освіти. Його основна мета – виховання свідомого громадянина, патріота, набуття молоддю соціального досвіду, високої культури міжнаціональних взаємин. Одним із шляхів забезпечення патріотичного виховання в школі є створення відповідних навчальних програм з предметів гуманітарного циклу, які б відображали основні етапи становлення української державності та висвітлювали життя та діяльність видатних національних діячів. У Державному стандарті базової і середньої освіти, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України № 24 від 14 січня 2004 р., зазначається: «Викладання історичних дисциплін спрямоване на виховання в особистості рис патріота України, активного компетентного громадянина, людини з гуманістичними і демократичними цінностями» [2].

Значну увагу Міністерство освіти та науки України приділяється також патріотичному вихованню студентської молоді. 25 червня 2009 Колегія МОН України затвердила Концепцію національного виховання студентської молоді (Протокол № 7/2-4). Головною метою є формування свідомого громадянина – патріота Української держави, активного провідника національної ідеї, представника української національної еліти через набуття молодим поколінням національної свідомості, активної громадянської позиції, високих моральних якостей та духовних запитів.

Загалом слід відзначити, що хоча органи державної влади й проводять певну роботу щодо здійснення патріотичного виховання молоді, але існує чимало проблем у цій галузі:

- відсутність єдиної концепції патріотичного виховання для органів державної влади;

- не визначено орган державної влади для координування діяльності усіх структур у забезпеченні патріотичного виховання;

- відсутність взаємодії органів державної влади та громадських організацій.

- суперечливість існуючих концепцій патріотичного виховання;

- низький рівень інформаційно-пропагандистського забезпечення патріотичного виховання молоді, здебільшого користуються прикладами героїчних вчинків пересічних громадян, які виконували накази та мали високоморальні особисті якості.

- надто мало матеріалів, які б висвітлювали не героїчні сторінки військової української історії, а рівень якості економічно-інформаційної безпеки країни, рівень освіченості та досвіду українських економістів та фінансистів, обґрунтований (а не перевантажений) штат та прозорість органів державної влади із зазначенням їх ефективної роботи як всередині країни, так і на міжнародній арені, високі показники довіри населення до влади тощо.

Формування високого рівня патріотичного виховання молоді не можливе без якісного та економічно обґрунтованого щоденного життя молоді як у закладах освіти так і у професійному житті, якщо воно не забезпечено якісним рівнем оплати праці, медициною, соціальною сферою, національною безпекою тощо. Молодь має бути мотивована до патріотичного виховання.

Список використаної літератури

1. Національно-патріотичне виховання. *Міністерство освіти і науки України*. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/pozashkilna-osvita/vihovna-robotata-zahist-prav-ditini/-nacionalno-patriotichne-vihovannya> (дата звернення: 02.10.2023).

2. Державний стандарт базової і середньої освіти. *Міністерство освіти і науки України*. URL: www.mon.gov.ua (дата звернення: 01.10.2023).

Козарь Т. П.

доктор наук з державного управління, доцент, професор кафедри публічного управління та землеустрою
Класичний приватний університет

СТАН УПРАВЛІННЯ ЛЮДСЬКИМИ РЕСУРСАМИ НА ПУБЛІЧНІЙ СЛУЖБІ В УКРАЇНІ

Управління людськими ресурсами на державній службі можна розглядати як самостійно функціонуючу систему, перш за все - систему кадрової роботи, що включає реальні цілі, завдання, пріоритети, механізми і технології. Управління людськими ресурсами передбачає нормативно-правове, методичне, організаційне, інформаційне, документаційне і ресурсне забезпечення системи управління людськими ресурсами [1, с. 45].

Центральним органом виконавчої влади, який забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері державної служби, здійснює функціональне управління державною службою в Україні є Національне агентство України з питань державної служби. Одним із основних завдань НАДС є забезпечення формування та реалізація державної політики у сфері державної служби та з питань управління персоналом у державних органах.

Постійним консультативно-дорадчим органом при НАДС є Рада управління людськими ресурсами, яка є важливим органом координації політики, що стосується управління людськими ресурсами в державних органах та органах місцевого самоврядування. Завданнями Ради є:

1) формування пропозицій щодо розвитку сучасного управління людськими ресурсами на державній службі та службі в органах місцевого самоврядування, зокрема, шляхом підготовки пропозицій до методичних рекомендацій та законодавства з питань управління персоналом;

2) участь у визначенні пріоритетів та механізму інституційного, інформаційного та іншого забезпечення реалізації державної політики щодо управління людськими ресурсами на державній службі та службі в органах місцевого самоврядування;

3) аналіз діяльності та підвищення ефективності роботи служб управління персоналом державних органів та структурних підрозділів з питань персоналу (спеціалістів з питань персоналу) органів місцевого самоврядування;

4) сприяння обміну досвідом та інформацією щодо управління людськими ресурсами на державній службі та службі в органах місцевого самоврядування;

5) формування пропозицій щодо адаптації та практичного застосування міжнародного досвіду з управління людськими ресурсами на державній службі та службі в органах місцевого самоврядування;

б) заохочення до використання сучасних інструментів управління людськими ресурсами та професійного навчання державних службовців та посадових осіб органів місцевого самоврядування;

7) підготовка пропозицій щодо формування організаційної культури державної служби та служби в органах місцевого самоврядування;

8) підготовка пропозицій до роботи ІТ-систем з питань управління персоналом, зокрема Єдиного порталу вакансій державної служби, інформаційної системи управління людськими ресурсами в державних органах, вебпорталу управління знаннями у сфері професійного навчання;

9) узагальнення практики управління людськими ресурсами на державній службі та службі в органах місцевого самоврядування [2].

НАДС систематично здійснює методичну підтримку служб управління персоналом державних органів, розроблення та впровадження методики управління персоналом, проведення оцінки персоналу та забезпечення його розвитку. Так, в опитуванні щодо потреб у наданні методичної допомоги з питань управління людськими ресурсами серед працівників служб управління персоналом державних органів, респондентам було за-

пропоновано обрати з переліку питань у сфері управління персоналом ті, щодо яких їм було б найбільш актуально та важливо отримати додаткову інформацію та методичну підтримку. Найбільше опитаних цікавлять такі теми: «Використання цифрових інструментів у сфері управління персоналом» (42,8%), «Реформа системи оплати праці державних службовців» (42,4%), «Кадровий менеджмент. Документальне оформлення вступу на державну службу, її проходження та припинення» (42,2%), «Професійний розвиток державних службовців, прогнозування розвитку персоналу, заохочення працівників до службової кар'єри» (39,8%), «Оцінювання результатів службової діяльності» (30,5%) [3, с. 8].

Результати дослідження, що проведені в 2023 році НАДС спільно з фахівцями ГО «Український інститут соціальних досліджень імені Олександра Яременка» за сприяння норвезького Центру з питань доброчесності в оборонному секторі (CIDS), свідчать про активність, відповідальність і позитивне ставлення публічних службовців до своєї роботи, про наявність у них чіткого розуміння мети, пріоритетів і завдань органів публічної влади, а також їхню готовність до використання ініціативи та нових технологій для досягнення кращих результатів.

Опитані публічні службовці високо оцінюють вплив роботи публічного органу, в якому вони працюють, на забезпечення та захист прав й інтересів громадян України. Високо оцінюється рівень співпраці у колективі для досягнення результатів і рівень підтримки колег.

Результати опитування свідчать про відсутність перепон у роботі більшості публічних службовців. Значна кількість опитаних зазначила, що на займаній ними посаді вони мають можливість щодня займатися тим, що вдається їм найкраще. Більшість респондентів також підтвердили, що вони діють згідно зі своєю посадовою інструкцією, яка є зрозумілою та допомагає їм у роботі. Респонденти в цілому вважають, що публічна служба працює найефективніше, коли службовці самостійно проявляють ініціативу та користуються власним професійним судженням і нормами професійної етики, замість того, щоб безумовно виконувати вказівки своїх керівників [4, с. 18].

Управління людськими ресурсами на державній службі є важливим пріоритетним завданням державної кадрової політики України. Дослідження, які проводить щорічно НАДС дають змогу аналізувати та моніторити стан функціонування інституту державної служби, зокрема, вирішувати нагальні завдання, які щоденно виникають перед керівниками органів державної влади, службами управління персоналом та безпосередньо державними службовцями.

Список використаної літератури

1. Гончарук Н. Т., Прудиус Л. В. Модернізація державної служби та управління людськими ресурсами в Україні. *Аспекти публічного правління*. 2018. Т. 6. № 1–2. С. 42–51.

2. Рада управління людськими ресурсами при НАДС. URL: <https://nads.gov.ua/diyalnist/upravlinnya-personalom-na-derzhavnij-sluzhbi/rada-upravlinnya-lyudskimi-resursami> (дата звернення: 14.09.2023).

3. Публічна служба в Україні: Ваша точка зору. URL: <https://nads.gov.ua/storage/app/sites/5/DIYALNIST/UPRAVLINJA%20PERSONALOM/Analitika%20ta%20doslidgenja/analitichniizvitororganizatsiinakultura2023.pdf> (дата звернення: 14.09.2023).

4. Звіт за результатами опитування щодо потреб у наданні методичної допомоги з питань управління людськими ресурсами. URL: <https://nads.gov.ua/storage/app/sites/5/diyalnist/upravlinja%20personalom/analitika%20ta%20doslidgenja/zvit-metodichni-potrebi--2022-ds.pdf> (дата звернення: 14.09.2023).

Козаченко Ю. П.

доктор наук з державного управління, виконуюча обов'язки начальника
Головного управління ДПС у Київській області

ЦИФРОВІЗАЦІЯ В ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ПОДАТКОВОЇ СЛУЖБИ

Цифровізацією вважається – насичення фізичного світу електронно-цифровими пристроями, засобами, системами та налагодження електронно-комунікаційного обміну між ними, що фактично уможливорює інтегральну взаємодію віртуального та фізичного, тобто створює кіберфізичний простір [1].

Основною метою цифровізації – є досягнення цифрової трансформації існуючих та створенні нових галузей економіки, а також трансформації сфер життєдіяльності у нові більш ефективні та сучасні [1]. Сутність цифрової трансформації полягає у спрощенні рутинних процесів шляхом їх автоматизації. Зважаючи на світові тенденції, цифрова трансформація – є процесом незворотнім.

Цифровізація має безліч переваг. Адже вона не обмежується виключним використанням технологій; вона характеризується зміною культури, інтегрованою в усі сфери роботи, та трансформацією в управлінні різними командами. Мінімізації витрат (цифровізація документів, що призводить до загальної оптимізації процесу), підвищення ефективності та продуктивності, швидке, ефективніше прийняття рішень у реальному часі, скорочення часу та витрат на розробку нових продуктів та швидка реакція на зміну кон'юнктури ринку [2].

Запровадження цифрових комунікацій у роботі органів Державної податкової служби України (далі – ДПС України) з платниками податків, це одна з складових цифрової трансформації нашої країни. І обумовлені ці процеси викликом суспільства до бажання отримувати якісні сервісні послуги від державних інституцій, що надаються державними органами незалежно від місця проживання зокрема на заходах цифровізації.

Цифрова трансформація робить усі процеси взаємодії контролюючих органів з платниками податків більш прозорими, надає можливість відстежити здійснення тієї чи іншої операції (як приклад можна привести прозорість процедур відшкодування ПДВ). Також, цифрова трансформація – є перепорою для реалізації різноманітних корупційних схем.

На сьогодні, Портфель проектів цифрової трансформації ДПС України складається з наступних блоків:

- 1) Розвиток безкоштовного програмного забезпечення реєстраторів розрахункових операцій;
- 2) Розвиток інформаційної системи для збору, зберігання, використання даних реєстраторів розрахункових операцій (далі – РРО) та програмних реєстраторів розрахункових операцій (далі – ПРРО), перевірки справжності та достовірності розрахункових документів (СОД РРО);
- 3) Оновлення електронних послуг електронного кабінету платника податків (Е-Кабінету);
- 4) Створення програмного продукту «XSD» (визначена схема XML) для стандартного аудиторського SAF-T UA;
- 5) Створення підсистем ІКС «Адміністративне та судове оскарження»;
- 6) Розвиток ІКС «Міжнародний автоматичний обмін інформацією» Модуль CrS/CbC;
- 7) Створення інформаційної системи електронного адміністрування акцизного податку з алкогольних напоїв за допомогою марки акцизного податку;
- 8) Створення хмарного сховища для зберігання особистих ключів користувачів у кваліфікованому засобі електронного підпису КНЕДП ДПС;
- 9) Розширення потужності серверного обладнання;
- 10) Створення центру резервного копіювання інформаційних ресурсів ІКС ДПС.

Процеси цифровізації у діяльності органів ДПС мають позитивні наслідки, адже, запровадження технологій у процеси податкового адміністрування дозволяє обробляти великі масиви даних, витратити на це менше часу, швидше отримувати необхідну актуальну інформацію стосовно відповідних платників податків. За допомогою цифрових технологій забезпечується прозорість бізнес-процесів в економіці країни [3, с. 92–93].

Але існують певні перешкоди для запровадження процесу цифровізації, серед яких можна виділити проблеми інституціонального характеру, зокрема: низький рівень довіри до органів державної влади та місцевого самоврядування; недостатній рівень цифрової грамотності окремих верст населення; схильність платників податків до тінізації отриманих доходів; складність процесу адаптації суб'єктів підприємницької діяльності до запровадження цифрових технологій; недостатній рівень інформаційної культури населення; низький рівень довіри користувачів Інтернету до цифрової економіки, тощо.

Список використаної літератури

1. Про схвалення Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018–2020 роки : Розпорядження від 17 січня 2018 р. № 67-р. *Кабінет міністрів України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/67-2018-%D1%80#Text> (дата звернення: 14.09.2023).
2. Маркевич К. Цифровізація: переваги та шляхи подолання викликів. *Цифрова трансформація бізнесу: виклики і можливості для партнерства* : матер. Міжнар. на-

ук.-практ. конф., м. Мелітополь, 9–10 вересня 2021 р. URL: <https://razumkov.org.ua/stat-ti/tsyvrovizatsiia-perevagy-ta-shliakhy-podolannia-vyukyiv> (дата звернення: 14.09.2023).

3. Білоусов Є. М., Борисов І. В. Концепція «Індустрія 4.0»: проблеми впровадження і окремі правові аспекти її реалізації в Україні: монографія / за ред. С. В. Глібка. Харків: НДІ прав. забезп. інновац. розвитку НАПрН України, 2021. 200 с. URL: <https://openarchive.nure.ua/server/api/core/bitstreams/2bcae9f3-cfc4-4592-82be-85b0afd5cfc7/content> (дата звернення: 14.09.2023).

Копейкін М. В.

студент магістратури

наук. кер. – Педак І. С., кандидат економічних наук, доцент

Класичний приватний університет

РОЛЬ І МІСЦЕ ДЕРЖАВНОЇ АУДИТОРСЬКОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ В СИСТЕМІ ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ

На контрольно-ревізійне управління Міністерства фінансів УРСР (скорочено КРУ) до 1992 року покладалися завдання: «перевірки дотримання законів про бюджетні права Рад депутатів трудящих міністерствами і відомствами УРСР, а також місцевими органами; контроль за дотриманням фінансової дисципліни підприємствами, установами й організаціями за правильним та економним витрачанням ними бюджетних і власних коштів; контроль за виконанням державного бюджету міністерствами і центральними органами УРСР та іншими бюджетними установами, а також господарськими організаціями і підприємствами та перевірки виконання ними зобов'язань перед бюджетом; перевірка роботи фінансових органів з виконання державного бюджету, а також роботи органів державного страхування, державних трудових ощадних кас, банків довгострокових вкладень та їхніх установ; перевірка дотримання установами Держбанку СРСР, розташованими на території Української РСР, правил виконання державного бюджету СРСР».

Відповідно до цих завдань КРУ Міністерства фінансів України було наділено правом перевіряти будь-яке підприємство, також банк, установу, організацію з метою контролю за дотриманням фінансової дисципліни, правильним та економним витрачанням бюджетних і власних коштів, виконанням зобов'язань перед бюджетом. Тобто не було обмежень щодо вибору контрольно-ревізійними підрозділами КРУ суб'єктів господарювання для контролю. Вони могли перевіряти і формування доходів бюджетів (своєчасність і повноту сплати податків), і їх видаткову частину.

Проте з 1993 року і до початку 2006 року згідно зі статтею 2 Закону України «Про державну контрольно-ревізійну службу в Україні» головним завданням державної контрольно-ревізійної служби було здійснення державного контролю за витрачанням коштів і матеріальних цінностей, їх збереженням, станом і достовірністю бухгалтерського обліку і звітності в міністерствах, державних комітетах, державних фондах, бюджетних установах, а також на підприємствах і в організаціях, які отримують кошти з бюджетів усіх рівнів і державних валютних фондів, розроблення пропозицій щодо усунення виявлених вад і порушень і запобігання їм у подальшому.

Таким чином, можливості державної контрольно-ревізійної служби щодо проведення ревізій і перевірок суб'єктів господарювання, які не отримували бюджетних коштів або коштів державних валютних фондів, було суттєво обмежено. Відповідно до статті 14 цього Закону, органи державної контрольно-ревізійної служби могли проводити ревізії та перевірки зазначених суб'єктів господарювання лише за постановою прокурора чи слідчого, винесеною під час розслідування кримінальної справи. В подальшому Указ Президента України від 23.07.1998 №817/98 «Про деякі заходи з дерегулювання підприємницької діяльності» трохи відновив повноваження органів державної контрольно-ревізійної служби: стало можливим перевіряти суб'єкти підприємницької діяльності незалежно від використання бюджетних коштів ще за умов отримання ними позик і кредитів, гарантованих коштами бюджетів, коштів позабюджетних фондів, а також на прохання керівництва самого суб'єкта підприємницької діяльності

Ревізії та перевірки за іншими дорученнями органів прокуратури, Міністерства внутрішніх справ, Служби безпеки і податкової служби органи державної контрольно-ревізійної служби могли проводити тільки на підконтрольних підприємствах, в установах та організаціях усіх форм власності.

І тільки з початку 2006 року органи державної контрольно-ревізійної служби з прийняттям Закону України від 15.12.2005 за № 3202 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо запобігання фінансовим правопорушенням, забезпечення ефективного використання бюджетних коштів, державного і комунального майна», суттєво відновили свої повноваження, а саме в частині розширення переліку підконтрольних установ – набули права ревізувати та проводити державний фінансовий аудит в підприємствах, установах і організаціях, які використовують державне (комунальне) майно.

З того часу до вказаного закону неодноразово вносилися зміни, приймалися Укази Президента та постанови Кабінету Міністрів України, якими повноваження державної контрольно-ревізійної служби як розширювалися, так і значно звужувалися.

Головними завданнями органу державного фінансового контролю є: здійснення державного фінансового контролю за використанням і збереженням державних фінансових ресурсів, необоротних та інших активів, правильністю визначення потреби в бюджетних коштах та взяттям зобов'язань, ефективним використанням коштів і майна, станом і достовірністю бухгалтерського обліку і фінансової звітності у міністерствах та інших органах виконавчої влади, державних фондах, фондах загальнообов'язкового державного соціального страхування, бюджетних установах і суб'єктах господарювання державного сектору економіки, а також на підприємствах, в установах та організаціях, які отримують (отримували у періоді, який перевіряється) кошти з бюджетів усіх рівнів, державних фондів та фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування або використовують (використовували у періоді, який перевіряється) державне

чи комунальне майно (далі – підконтрольні установи), за дотриманням бюджетного законодавства, дотриманням законодавства про державні закупівлі, діяльністю суб'єктів господарської діяльності незалежно від форми власності, які не віднесені законодавством до підконтрольних установ, за судовим рішенням, ухваленим у кримінальному провадженні.

Державний фінансовий аудит є різновидом державного фінансового контролю і полягає у перевірці та аналізі фактичного стану справ щодо законного та ефективного використання державних чи комунальних коштів і майна, інших активів держави, правильності ведення бухгалтерського обліку і достовірності фінансової звітності, функціонування системи внутрішнього контролю.

Результати державного фінансового аудиту та їх оцінка викладаються у звіті.

Перевірка державних закупівель полягає у документальному та фактичному аналізі дотримання підконтрольними установами законодавства про державні закупівлі та проводиться органами державної аудиторської служби на всіх стадіях закупівель. Результати перевірки державних закупівель викладаються в акті.

Контроль за дотриманням законодавства щодо закупівель здійснюється яку порядку проведення перевірки державних закупівель, так і під час державного фінансового аудиту та інспектування.

Інспектування здійснюється у формі ревізії та полягає у документальній і фактичній перевірці певного комплексу або окремих питань фінансово-господарської діяльності підконтрольної установи, яка повинна забезпечувати виявлення наявних фактів порушення законодавства, встановлення винних у їх допущенні посадових і матеріально відповідальних осіб. Результати ревізії викладаються в акті.

На підконтрольних установах, щодо яких за відповідний період їх фінансово-господарської діяльності відповідно до цього Закону проведено державний фінансовий аудит, інспектування за ініціативою органу державного фінансового контролю не проводиться.

Порядок проведення державною аудиторською службою державного фінансового аудиту та інспектування встановлюється Кабінетом Міністрів України.

Порядок проведення перевірок державних закупівель визначається відповідно до Закону України «Про публічні закупівлі».

Контроль за дотриманням законодавства щодо закупівель здійснюється як у порядку проведення перевірки державних закупівель, так і під час державного фінансового аудиту та інспектування.

У 2016 році відбулася реорганізація органів державного фінансового контролю шляхом перетворення Державної фінансової інспекції України в Державну аудиторську службу в Україні відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 28 жовтня 2015 року № 868 «Про утворення Державної аудиторської служби в Україні».

У квітні 2016 року введено в дію структуру та штатний розпис апарату Держаудитслужби України та приведено граничну чисельність працівників апарату Держаудитслужби у відповідність до вимог постанови Кабінету Міністрів України від 16 березня 2016 р. № 169 Про внесення зміни в додаток 1 до постанови Кабінету Міністрів України від 5 квітня 2014 року № 85.

Державна аудиторська служба у своїй діяльності керується Конституцією України, Бюджетним Кодексом України, Законом України «Про основні засади державного фінансового контролю в Україні», іншими законодавчими актами, актами Президента та Кабінету Міністрів України.

Державна аудиторська служба діє при Міністерстві фінансів України і підпорядковується Міністерству фінансів України.

Відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України України від 06 квітня 2016 року № 266 «Про утворення міжрегіональних територіальних органів Державної аудиторської служби» протягом 2016 року відбулася реорганізація територіальних органів Держфінінспекції шляхом їх приєднання до відповідних міжрегіональних територіальних органів Держаудислужби. Як внаслідок, з 27 територіальних держфінінспекцій було утворено 5 офісів Держаудислужби.

Корнієнко А. С.

студент магістратури

наук. кер. – Кравченко Т. А., доктор наук з державного управління, професор
Класичний приватний університет

ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЇ СТАЛОГО РОЗВИТКУ АГРАРНОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ

Аграрній галузі відводиться провідне місце в системі територіально-галузевої структури економіки України, що визначається необхідністю забезпечення їх довгострокової продовольчої незалежності, багатофункціональністю та технологічною диференціацією аграрної галузі. Конкурентоспроможність та стратегічна ефективність аграрної галузі забезпечується ефективним використанням природно-ресурсного та економічного потенціалів, які формуються під впливом сукупності різних факторів і визначальних умов.

Аграрна галузь України володіє потужним потенціалом розвитку за рахунок забезпеченості сільськогосподарськими земельними угіддями та високої родючості ґрунтів, що є підґрунтям для розширення її експортних можливостей та потенціалу на міжнародних ринках. В структурі виробництва сільськогосподарської продукції усіх областей домінує продукція рослинництва, питома вага у сільськогосподарському виробництві складає понад 70%. Натомість відсутність стабільної та ефективної підтримки сільськогосподарських виробників з боку держави, нестабільна та непрогнозована цінова політика, слабо розвинений експортний потенціал, низька інвестиційна привабливість скотарства та тривалий термін окупності капіталовкладень порівняно з птахівництвом та свинарством, відсутність ефек-

тивних зовнішніх ринків збуту має загальний негативний вплив на розвиток тваринництва.

Подальший розвиток аграрної галузі України потребує вирішення наступних актуальних завдань щодо: удосконалення механізму земельних відносин та створення сприятливих умов для розвитку землекористування, розвитку високоефективного конкурентоспроможного сільськогосподарського виробництва; модернізації та реструктуризації аграрної галузі та існуючих форм господарювання в сфері аграрного бізнесу у відповідності до практики та міжнародного досвіду; стимулювання, розвитку та підтримки малого і середнього підприємництва в системі аграрної галузі України; орієнтації на прогресивні способи ведення бізнесу й організації виробничих процесів. Перспективними можуть стати такі інноваційні бізнес-утворення: кластери, бізнес-інкубатори, провайдингові кооперативи, екопоселення та агропарки, агротехнопарки, що можуть бути представлені різними за розмірами і формами, адаптивними, конкурентоспроможними, легко інтегрованими й орієнтованими на соціальні та економічні потреби формуваннями.

Сталий розвиток аграрного сектору науковці пропонують розглядати як:

1) процес переходу на новий рівень ефективності функціонування даної сфери за умови формування результативної системи державного регулювання;

2) спроможність суб'єктів господарювання постійно розвиватись і підтримувати ефективні зв'язки між факторами відтворення і темпами приросту в умовах невизначеності як тепер, так і в перспективі, враховуючи соціоекологічні складові.

Визначальна роль у створенні передумов переходу аграрного сектору до сталого розвитку належить державному регулюванню. Формування ефективної системи державного регулювання сталого розвитку аграрного сектору України, повинна будуватись на принципах системності. Водночас, таке регулювання не вирішує автоматично проблеми збалансування цілей фінансово-господарської діяльності агровиробників, соціальних завдань розвитку та дотримання норм екологічної безпеки.

Необхідними умовами забезпечення сталого розвитку аграрного сектору є наступні: економічна діяльність в аграрному секторі із забезпеченням ефективної соціальної та екологічної орієнтації; активне стимулювання попиту споживачів на екологічні товари; дієвість інституційної системи у даній галузі; активізація еколого орієнтованої інноваційної складової відносно процесів виробництва з обов'язковою координацією відносин зовнішнього/внутрішнього середовища в напрямі ефективного використання потенціалів регіональних аграрних систем.

Фрагментарність державного регулювання розвитку аграрного сектору України на засадах сталості посилюється складними економічними умовами та відсутністю вичерпних даних щодо результатів діяльності господарств населення сільської місцевості. Для переходу аграрного сектору

країни до сталого розвитку необхідно змістити акценти у регулятивному впливі держави у таких напрямках: забезпечення умов раціонального використання потенціалу природних ресурсів з обов'язковим урахуванням майбутніх можливостей, що є базою економічної компоненти (еколого-економічна складова); залучення необхідного інструментарію щодо зменшення негативного впливу на довкілля та території сільськогосподарського призначення (екологічна складова); сприяння підвищенню рівня зайнятості та доходів суб'єктів господарювання (соціально-економічна складова); обов'язкове створення умов щодо впровадження в практичну діяльність ідей сталого розвитку аграрного сектору та формування принципів участі й залучення до даного процесу різних зацікавлених груп у напрямі досягнення спільного результату.

Оцінювання тенденцій сталого розвитку аграрної сфери дозволяє дійти висновку, що метою стратегії сталого розвитку аграрної сфери України є забезпечення продовольчої безпеки держави через формування внутрішньої та міжнародної конкурентоспроможності галузі з метою ефективного соціально-економічного розвитку країни. В процесі розробки структурної політики сталого розвитку аграрної сфери економіки необхідно враховувати особливості та відмінності аграрного виробництва з метою запровадження адаптованих механізмів трансформації аграрного потенціалу та усунення дисбалансів розвитку аграрного сектора економіки в умовах післявоєнного відновлення.

А реалізація стратегічних орієнтирів сталого розвитку аграрної галузі повинна базуватися на узгодженні інтересів усіх об'єктів та інших учасників системи управління сталим розвитком з урахуванням економічних, інституційних, організаційних, інноваційних, стратегічних, цільових та ресурсних чинників і параметрів.

Адже сталий розвиток вітчизняної аграрної сфери передбачає взаємовідповідність її складових, що досягається за рахунок: встановлення цілей та завдань з урахуванням інтересів держави, учасників агропромислового ринку, споживачів та інших асоційованих з агропромисловим бізнесом суб'єктів економічної діяльності у відповідності до концепції сталого розвитку; формування нормативно-регулюючих, організаційно-економічних і фінансових моделей внутрішньої та зовнішньої взаємодії суб'єктів аграрної галузі; розробки узгоджених стратегій, програм та заходів, які забезпечують сталий розвиток аграрної галузі.

Кошаєв В. В.

аспірант

Класичний приватний університет

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ РИНКУ ЖИТЛА В УКРАЇНІ

Житловий фонд складає найбільшу частку національного багатства, оскільки житло належить до головних потреб людини й до недавнього часу було первинною цінністю для більшості громадян України. У довоєнний період попри поширення Covid попит на житлову нерухомість в Україні

теж зростає. Однією з причин цього стало збільшення доходів українських трудових мігрантів закордоном [1]. Це суттєво вплинуло на ціноутворення на ринку житлової нерухомості в Україні.

У 2021 р. Україна входила до топ-10 європейських держав-лідерів за темпами подорожчання житла. За даними консалтингової компанії Knight Frank, серед 130 держав Україна посіла 24 місце [2]. До початку 2022 р. середня вартість квадратного метру на первинному ринку складала 35 тис грн, тоді як на вторинному – близько 27 тис грн. Для порівняння за вартістю квадратного метру житлової нерухомості в Києві Україна випередила навіть такі міста як: Бухарест, Варшаву та Люксембург. На підставі аналізу даних Державної служби статистики України можемо стверджувати, що у довоєнний період за умови заощадження 30-50% місячного доходу (вище середнього у регіоні) домогосподарствам, які працювали в національній економіці, було потрібно щонайменше вісім років для того, щоб купити житло, а для населення міст-мільйонників – більше десяти-п'ятнадцяти років. Унаслідок війни на первинному ринку попит на житло скоротився від 20% до 100% залежно від регіону. Пропозиція теж зменшилась в рази. На вторинному ринку ситуація також складна. Для прикладу вартість оренди житла у Західному регіоні зросла від 20% до 225%. Аналогічно і в Кіровоградській, і Черкаській областях, де оренда квартир подорожчала від 13% до 373%. Пропозиція, як і на первинному ринку, зменшилась практично у всій Україні.

Вагомим довоєнним чинником, що впливав на ринок житла, було іпотечне кредитування. Доступність та умови іпотечного кредитування в Україні суттєво відрізнялися від багатьох країн Європи. Для прикладу в країнах Єврозони середня ставка за іпотечними кредитами знаходилася на рівні дещо вище одиниці, тоді як в Україні такі кредити у 2021 р. надавалися за ставкою 12% і вище. Важливим чинником розвитку ринку нерухомості в Україні також можна вважати рівень бідності, який підвищився внаслідок поширення пандемії covid-19 та і надалі зростає внаслідок військових дій на території України. Це обґрунтовано тим, що значна кількість економічних агентів втратила роботу через масове скорочення робочих місць або через відсутність можливості вести свій бізнес унаслідок війни. Відповідно до цього платоспроможність споживачів значно зменшується.

В Україні визначається низка негативних факторів, що погіршують стан інвестиційного середовища та інвестиційного клімату в сфері житлового будівництва, зокрема це політичні, економічні, фінансові ризики, а також ризики пов'язані із судовою системою. Політичні ризики зумовлені нестабільністю політичної ситуації, частою зміною законодавчого урегулювання житлових відносин та відсутності належного контролю за його виконанням. Економічні ризики полягають у недостатності внутрішніх джерел інвестування розвитку житлового фонду, малою часткою допомоги у фінансуванні проєктів будівництва з боку держави, зростання інфляції та існування значних регіональних диспропорцій у забезпеченості та благоустрою житла в різних за розміром населених пунктах, а особливо до занепаду житлового фонду в сільській місцевості. Фінансові ризики та ризики, пов'язані із функціонуванням вітчизняного фінансового ринку вбачаємо перш за все у недоста-

тньому розвитку останнього, а також слабкій його інтеграції у світовий фондовий ринок. У цьому питанні також постає проблема у стабільності функціонування грошово-кредитної системи України та непрозорістю роботи фінансового ринку. Як наслідок, падіння довіри населення та підприємців при здійсненні капіталовкладень у житлове будівництво, що має негативний вплив на інвестиційне середовище ринку житла країни. Характеристика правових ризиків полягає у високому рівні корупції, значною бюрократизацією усіх процесів будівництва та введення в експлуатацію житла, що одночасно посилюється низькою ефективністю судової системи України.

Таким чином при реалізації державної політики стимулювання розвитку житлового фонду України та вирішенні завдань покращення інвестиційного клімату на внутрішньому ринку житла та зменшенні впливу вищезазначених ризиків необхідними є наступні заходи:

- забезпечення нормалізації чинного житлового вітчизняного законодавства шляхом усунення неоднозначностей у його трактуванні;
- зниження бюрократизму на усіх етапах житлового будівництва до поступової повної відмови від нього;
- спрямування зусиль на покращення інвестиційного іміджу країни як основного регулятора ринку жита;
- підвищення інвестиційної привабливості вітчизняних будівельних організацій та підприємств;
- запровадження радикальних заходів для боротьби з корупцією та економічною злочинністю у сфері управління житловим фондом;
- забезпечення відкритості та прозорості діяльності владних структур для соціально вразливих верств населення при наданні спеціалізованої житлової підтримки;
- активізація інформаційного та організаційного забезпечення процесу економіко-ресурсного стимулювання приватних ініціатив громадян в житловому будівництві;
- приведення до стабільного рівня конкуренції та усунення адміністративних бар'єрів на ринку житлового будівництва.

Список використаної літератури

1. Єлісеєва Л. В. Роль соціального капіталу в економічному розвитку : монографія. Київ : НАН України, ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України», 2019. 356 с.
2. Active Capital 2021. Trends in Global Real Estate Investment. URL: <https://www.knightfrank.com/> (date of request: 11.10.2023).

Кравченко Т. А.

доктор наук з державного управління, професор кафедри публічного управління та землеустрою
Класичний приватний університет

ПРОЦЕС ФОРМУВАННЯ ПОЛІТИЧНОЇ ЕЛІТИ УКРАЇНИ: ВИКЛИКИ ТА НОВІ МОЖЛИВОСТІ

Нинішнє молоде покоління українства стало свідком і учасником дуже вагомих суспільно-політичних подій, які суттєво вплинули на його формування – і Помаранчевої революції і Революції Гідності, на часі іде

протистояння російській анексії частини нашої території. І це покоління має стати джерелом формування нової еліти, нової генерації повоєнної політичної реальності в Україні.

Так, після перемоги перед українським суспільством, та здебільшого саме перед молодим поколінням, яке невдовзі стане основою нового українського політикуму, постануть численні виклики та перешкоди повоєнного розвитку, інтелектуального й управлінського забезпечення нового етапу державотворення, постануть також непрості завдання геополітичного, безпекового, соціально-економічного, соціокультурного, суспільно-політичного характеру. І їх реалізація стане своєрідним викликом для нової, не «обтяженої» попереднім управлінським досвідом, генерації молодих політиків.

Історичний контекст формування нової політичної реальності зумовлюється необхідністю кардинальних політичних змін, переоцінкою суспільних смислів і управлінських практик, усвідомленням домінантної ваги громадянського суспільства й політичної участі громадян.

Післявоєнна Україна не може й не буде йти шляхом відтворення довоєнних практик, зокрема практик як політичного так і державного управління, неефективного використання фінансових ресурсів, людського капіталу, концентрації владних повноважень та зловживання ними, спроб підкорення інститутів громадянського суспільства та нехтування громадською думкою. Неминуче Україну чекатиме зміна еліт, як похідна від зміни ціннісних критеріїв суспільства.

Необхідно виокремити, основні ознаки нового політичного покоління, нової генерації української еліти, які характеризують його потенційну спроможність до подолання наявних викликів та реалізацію післяпереможних завдань суспільного розвитку. Серед характерних ознак можна зазначити:

- 1) готовність до змін та усвідомлення їх необхідності;
- 2) освіченість, – потенційна здатність до аналізу складних соціально-економічних, світоглядних та політичних проблем, прийняття відповідальних рішень;
- 3) зумовлена участю в суспільно-політичних подіях останнього часу та досвідом воєнного протистояння надзвичайна громадянська активність, усвідомлення важливості участі в суспільному житті та ваги активної громадської позиції;
- 4) спрямованість на євроінтеграцію;
- 5) позитивне ставлення й практичне застосування сучасних інформаційних засобів та цифрових технологій та для забезпечення ефективності управління;
- 6) домінування в структурі ціннісних орієнтацій демократичних цінностей. Це нове покоління виросло в умовах формування демократії в Україні та зорієнтоване на розвиток демократичних цінностей – людиноцентризму, дотримання прав людини, свободи слова та думки, створення умов для особистісної самореалізації тощо.

Ці ключові ознаки нового політичного покоління однозначно корелюються з Дев'ятью двигунами відбудови післявоєнної України. В червні 2023 року керівництво держави презентувало під час проведення у Лондоні Ukraine Recovery Conference дев'ять стратегічних секторів, що стануть двигунами відновлення в післяпереможному періоді.

Громадянське суспільство, його інститути за 2022–2023 р. перетворилися на помітний чинник суспільно-політичного життя, який оперував значними ресурсами, а його учасники, представники різноманітних соціальних груп, володіють відповідними символічним, соціальним та репутаційним капіталами.

Це, у свою чергу, вказує на високу ймовірність зміни звичних каналів рекрутування політичної еліти істотно посиливши роль каналу рекрутування політичної еліти України з громадянського сектору, спрощуючи звичну схему формування еліти – «суспільство – політичні партії – лідери партій – вибори – державні посади». На нашу думку вбачається, що після переможного завершення війни в Україні процес елітотворення буде відбуватися у форматі «трансформації політичної еліти». Так, це передбачається доволі складний процес як оновлення політичної еліти у провідних політичних і неполітичних інститутах, так і зміну балансу сил між цими інститутами.

Загалом ми є свідками, що в умовах російсько-української війни наше суспільство отримало значний досвід, який і має істотним чином вплинути на процес формування нової політичної еліти України у наступний період. Суспільний запит до цього однозначно є. Але, окрім суспільного запиту на формування нової професійної й відповідальної еліти з високими морально-етичними принципами існує й розуміння того, що результати попередніх «хвиль» змін, оновлення політичної еліти України, виявилися далекими від вимог і держави і певного очікування нашого суспільства.

Віддаючи належне тому, що між політичною сферою та громадянським суспільством немає чіткого поділу, все ж таки ми передбачаємо появу в Україні нових яскравих політичних суб'єктів, у тому числі з середовища громадянського суспільства, які однозначно будуть інтегрувати в політичний дискурс набутий у воєнний час досвід, впливати на процеси консолідації нашого суспільства – об'єднуючи представників різних соціальних груп та політико-ідеологічних течій навколо нашої спільної мети.

Актуальність цього посилюється нашим розумінням того, що в умовах мирної відбудови, продовження і курсу реформ і євроінтеграції, українське суспільство зіткнеться з новими можливо непередбачуваними викликами, на які необхідно буде давати адекватну відповідь.

Важливим аспектом реалізації потенційних можливостей здійснення суспільних реформ мають стати якісні характеристики нового покоління українських політиків: принциповість та чесність, відкритість та прозорість діяльності, чим уможлиблюється довіра громадян та суспільна консолідація у досягненні мети; політична відповідальність та професіоналізм, здатність адекватно реагувати та адаптуватися до змін в політичному сере-

довищі; лідерство та соціальна емпатія до проблем та потреб громадян; інноваційність та креативність – здатність до інновацій та креативних рішень у сфері політичного та державного управління тощо.

І наше переможне завершення російсько-української війни відкриє перед українською нацією вікно можливостей. І це вікно можливостей не лише для оновлення покоління, але й формування нової політичної еліти.

Лекаркін О. О.

аспірант

Класичний приватний університет

ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ ТА ЗАГРОЗАМИ В УМОВАХ НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ

В Україні правові норми цивільного захисту регулюють відносини, пов'язані із захистом населення, територій, навколишнього природного середовища та майна від надзвичайних ситуацій, функціонуванням єдиної державної системи цивільного захисту (надалі – ЄДСЦЗ), та визначають повноваження органів державної влади, Ради міністрів Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування, права та обов'язки громадян України, підприємств, установ та організацій незалежно від форми власності [1].

Єдина державна система цивільного захисту складається з функціональних і територіальних підсистем та їх ланок.

Функціональні підсистеми єдиної державної системи цивільного захисту створюються центральними органами виконавчої влади у відповідній сфері суспільного життя. Центральний орган виконавчої влади є підзвітним і підконтрольним Кабінету Міністрів України. Систему центральних органів виконавчої влади складають: міністерства, державні комітети, центральні органи виконавчої влади із спеціальним статусом.

Територіальні підсистеми єдиної державної системи цивільного захисту діють в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі. Нижче міст обласного і районного значення територіальних підсистем ЄДСЦЗ не має, отже, їх не має на рівні територіальних громад (органів місцевого самоврядування).

Єдина державна система залежно від масштабів і особливостей надзвичайної ситуації, що прогнозується або виникла, функціонує у режимах: повсякденного функціонування; підвищеної готовності; надзвичайної ситуації; надзвичайного стану. Аналіз режимів дозволяє зробити висновок, що вони не націлені на виявлення ризиків настання надзвичайних ситуацій.

Аналіз Положення про єдину державну систему цивільного захисту, затверджену Постановою КМУ від 9 січня 2014 року № 11 [2] дозволяє стверджувати, що існуюча ЄДСЦЗ не відповідає покладеним на неї Кодексом цивільного захисту вимогам та повноваженням, оскільки станом на сьогодні не охоплює всі сфери суспільного життя.

Керівництво єдиною державною системою цивільного захисту здійснює Кабінет Міністрів України. Безпосереднє керівництво діяльністю єдиної державної системи цивільного захисту здійснює ДСНС. Варто відмітити, що згідно офіційних даних щодо переліку існуючих органів влади в Україні 20 міністерств, 25 служб, 16 агентств, 5 інспекцій, 8 ЦОВВ із спеціальним статусом, 3 колегіальні органи, 5 - інші ЦОВВ (зокрема, Нацполіція) – всього 82 сфери суспільного життя та 27 місцевих органів влади [3].

Проте відповідно до Положення про ЄДСЦЗ існування функціональних підсистем передбачено лише в 11 міністерств, у 2-х службах, 4 агенціях, 2 інспекціях, 1-органі із спеціальним статусом та два комітети. Також аналіз затверджених положень про підсистеми вказує, що такі існують у 20 сферах, що на 62 менше від існуючих сфер. У контексті екологічної безпеки – Міндовкілля з 2014 року не створив підсистему моніторингу навколишнього природного середовища.

Чотири підсистеми було заплановано до створення ДСНС у 2022 році. Для повноцінної роботи ЄДСЦЗ слід значно розширити існуючі підсистеми, зокрема, передбачити такі у сфері природних ресурсів та екологічної безпеки, а також у інших сферах. Критеріями для підходу та визначення функціональних підсистем може слугувати стаття 2 Закону України «Про стратегічну екологічну оцінку», яка визначає сфери документів державного планування, які потребують оцінки щодо наслідків їхнього виконання, що вимагає пошуку та визначення ризиків. Також доцільно передбачити існування функціональної систем ЄДСЦЗ на рівні громад – органів місцевого самоврядування, щоб вони були повноцінними учасниками відносин у сфері цивільного захисту.

Правовий механізм державного управління ризиками надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру включає в себе міжнародно-правові та правові норми національного законодавства, правовідносини, нормативні правові акти, правову культуру і свідомість.

Організаційний механізм державного управління покликаний забезпечити функціонування та координацію інституцій (суб'єктів) державного управління ризиками виникнення надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру, тобто являє собою сукупність правил і процедур щодо: проектування функціональної структури управління та регламентації взаємодії її учасників; упорядкування їх повноважень, розмежування та уникнення дублювання функцій центральних органів виконавчої влади, органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування.

Проблемні питання щодо особливостей функціонування механізмів державного управління у сфері зниження ризику залишаються мало дослідженими та потребують вирішення з огляду на вимоги сьогодення. Механізми управління ризиками мають бути гнучкими щодо зміни різних сторін життєдіяльності держави, динаміки глобальних процесів. Для забезпечення ефективного захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій наша держава має побудувати державно-управлінську модель, яка спроможна гарантувати власну безпеку та відповідає європейським стандартам.

Список використаної літератури

1. Кодекс цивільного захисту України : Закон України від 2 жовтня 2012 р. № 5403-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5403-17#Text> (дата звернення: 10.11.2023).
2. Про затвердження Положення про єдину державну систему цивільного захисту : Постанова Кабінету Міністрів України від 9 січня 2014 р. № 11. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/11-2014-p#Text> (дата звернення: 27.11.2023).
3. Управління ризиками та єдина державна система цивільного захисту: що потребує удосконалення? URL: <https://r2p.org.ua/page/upravlinnya-ryzykamy-ta-yedsczlongrid> (дата звернення: 27.11.2023).

Лясковецький А. А.

аспірант

Класичний приватний університет

КАДРОВА ПОЛІТИКА ПУБЛІЧНИХ ІНСТИТУЦІЙ У ПЕРІОД СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ В УКРАЇНІ

Основними проблемами забезпечення ефективної кадрової політики публічних інституцій наразі є:

- не ефективне використання кадрового потенціалу державної служби та служби в органах місцевого самоврядування через невідповідність статусу, умов матеріального забезпечення та соціального захисту рівню покладеної відповідальності;
- малоефективна організаційно-кадрова робота у місцевих органах державної влади та органах місцевого самоврядування;
- загострення протистояння з органами місцевого самоврядування та територіальними підрозділами центральних органів виконавчої влади через нечіткий розподіл повноважень між місцевими та державними адміністраціями, місцевими радами і їх виконкомом, міськими головами тощо;
- ознаки конфліктності між владою та громадянськістю, про що свідчать безліч скарг громадян, представників політичних партій, громадських організацій щодо різних порушень (прав людини, законодавства, корупцію тощо);
- нераціональне використання кадрового потенціалу: багато службовців працюють не за своєю фаховою освітою, а відтак і не мають можливості реалізувати свою професійну компетентність і здібності, у них немає сформованої стійкої мотивації до сумлінної й ефективної праці;
- відсутність ефективної системи моніторингу за кількісним складом держслужбовців;
- недосконалість системи оплати праці держслужбовців, високий рівень корупції;
- збільшення кількості державних службовців свідчить про низьку якість діяльності органів публічної влади і багатомільйонні витрати на їх утримання;
- фактично неконтрольований з боку держави є процес підвищення кваліфікації публічних службовців;

– відсутність дієвого механізму співпраці різних суб'єктів професійного навчання публічних службовців, що призводить до неефективного використання ресурсів на професійне навчання.

На різних рівнях влади досі відсутня програма дій щодо розвитку персоналу і кадровий процес зводиться до усунення негативних проявів в кадровій роботі та причин конфліктів. Характерною ознакою є нестача висококваліфікованих кадрів, трудової мотивації посадових осіб, засобів діагностики кадрової ситуації, оцінки кадрів і прогнозування потреби в них.

Світовий досвід забезпечення кваліфікованими кадрами органів влади свідчить про необхідність приділення особливої уваги створенню відкритих та прозорих конкурсних процедур; запровадженню принципів рівного доступу для всіх, хто бажає працювати професійно; професійній адаптації; просуванню державних службовців через ієрархічні градації, механізмам оцінювання діяльності державних і муніципальних служб.

Процеси соціально-економічної та політичної трансформації українського суспільства призвели до суттєвих змін у кадровій політиці, а це передбачає, що саме кадри є важливим критерієм ефективності державного управління в цілому. Досліджуючи сучасний стан та проблеми у сфері кадрового забезпечення в органах державної влади та місцевого самоврядування, а також світовий досвід щодо забезпечення кваліфікованими кадрами органів влади та муніципалітетів встановлено, що:

1) стан кадрового забезпечення в органах державної влади та місцевого самоврядування класифікується як «бідний за кадрами», оскільки зі зміною соціальної системи України постала проблема зміни кадрової політики в бік удосконалення концепції підготовки кадрів як інструменту працездатної еліти;

2) необхідність розробки нової кадрової політики впливає із змісту поточних завдань органів державної влади та місцевого самоврядування (основними завданнями є: організація людських ресурсів «з нуля»; підвищення ефективності наявних людських ресурсів; розробка та оптимізація конкретних процедур управління персоналом; коригування персоналу; система стимулювання та мотивування; навчання та розвиток).

Отже, для запровадження ефективних процедур кадрової роботи в органах влади та місцевого самоврядування необхідно організувати ефективну роботу служб управління персоналом, до складу яких, окрім менеджерів з персоналу, мають входити спеціалісти з типового тестування та психологи на умовах штатного або позаштатного використання, оскільки кадровий рівень є важливим критерієм ефективності державного управління у будь-якому демократичному суспільстві. Системні дослідження різних напрямів кадрової роботи в органах влади та місцевого самоврядування з метою виявлення різних її недоліків мають бути направлені на ефективне удосконалення чинної системи підготовки державних службовців в Україні та виконуваної ними роботи [1].

Суттєве значення має також збільшення прозорості службової діяльності та відкритості у роботі публічних органів, тобто створення відповід-

них каналів підзвітності, мережевої участі громадян, зацікавлених груп та структур у виробленні політико-адміністративних рішень та у розподілі громадських ресурсів [2].

Список використаної літератури

1. Аксьонова О. В., Волківська А. М., Яценко О. М., Якобчук В. П., Завгородній А. А. Тенденції розвитку кадрової політики в органах державної влади та місцевого самоврядування. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2022. № 2. URL: http://www.dy.nauka.com.ua/pdf/2_2022/34.pdf (дата звернення: 12.11.2023).

2. Лень О. О. Політика забезпечення кадрової безпеки в системі публічного управління: напрямки і пріоритети. *Публічне урядування*. 2022. № 1 (29). С. 79–85. URL: <http://journals.maup.com.ua/index.php/public-management/article/view/1366/1846> (дата звернення: 12.11.2023).

Ляшенко А. З.

аспірант

наук. кер. – Козарь Т. П., доктор наук з державного управління, доцент
Класичний приватний університет

АНАЛІЗ ФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ

В українській науковій термінології слово «політика» відповідає двом різним поняттям, для яких в інших мовах, зокрема англійській, використовують відмінні слова (policy та politics). Типовими прикладами визначень цих термінів є такі:

– політика (politics) – це «сфера взаємовідносин різних соціальних груп та індивідів з приводу використання інститутів публічної влади задля реалізації своїх суспільно значущих інтересів і потреб». Політика в цьому розумінні є предметом політичного аналізу (political analysis) і сферою діяльності політичних аналітиків;

– політика (policy) – це курс або «напрямок дій, прийнятий і дотримуваний владою, керівником, політичною партією тощо». Політика як курс дій є предметом аналізу політики (public policy analysis) і сферою діяльності аналітиків політики. Аналіз політики спрямований на з'ясування, що влада насправді робить («що уряди роблять чи не роблять, чому вони це роблять і що це змінює»). Прикметник public у виразах public policy і public policy analysis можна перекласти як державний, суспільний, громадський, народний, цивільний, публічний, національний. Зокрема, коли йдеться про public policy, у різних джерелах залежно від контексту можна знайти п'ять варіантів перекладу, а саме: «державна політика», «суспільна політика», «громадська політика», «публічна політика», «національна політика». При цьому найкращими варіантами перекладу вбачаються «державна політика» і «суспільна політика» [1, с. 5].

Під державною політикою слід розуміти сукупність ціннісних цілей, державно-управлінських заходів, рішень і дій, порядок реалізації державно-політичних рішень (поставлених державною владою цілей) і системи державного управління розвитком країни.

Державна політика – це практична діяльність політичних суб'єктів і органів державної влади з реалізації виробленого політичного курсу та до-

сягнення конкретних політичних цілей. Слід констатувати, що органи державної влади відіграють провідну роль у підготовці та виконанні державної політики. Саме в діяльності глави держави, уряду та парламенту знаходять практичне вираження сутність і роль держави в суспільстві, види цілеспрямованого впливу на нього [2, с. 8, 12].

Отже, враховуючи те, що об'єктом державної політики є насамперед соціальна організація суспільства з властивими їй соціальною структурою й соціальними процесами, можна стверджувати про об'єктивно обумовлену необхідність взаємозалежності суспільних умов і напрямів розвитку державної політики. Форми, методи, принципи, характер, перешкоди тощо для прогресивного розвитку ефективної державної політики зумовлюються потребами суспільного розвитку, які виявляються через інтереси соціальних верств і груп [3, с. 8, 9].

Формування державної політики - це складний та багатоетапний процес. Для того, щоб відобразити цей процес цілісно, потрібно починати з вихідної категорії, тобто конкретного суспільного інтересу, що відображає певні потреби чи проблеми громадян. Виразником суспільних інтересів у демократичних державах є політичні партії та громадські організації [4].

Нині досить важливу роль у дослідженні державної політики відіграє низка проблем, пов'язаних з розвитком суспільства: формування змісту державної політики, вивчення впливу політичних та соціально-економічних чинників на її зміст і функціональні можливості, встановлення ефекту впливу різних інституційних структур і політичних процесів на здійснення політики, впровадження й оцінювання суспільством наслідків державної політики.

Отже, основними складовими державної політики, заходи яких певним чином мають вплив на розвиток суспільних процесів, є такі блоки: інституційний (державна, органи державної влади, політичні партії), нормативний (норми, положення, державні програми) й матеріальний (засоби для реалізації поставленої мети), а також рівні її здійснення – місцевий, регіональний, загальнодержавний, міжнародний [5, с. 256–257].

Список використаної літератури

1. Афонін Е. А., Голубь В. В., Гонюкова Л. В. Основні підходи до аналізу та оцінювання державної політики: наук. розробка / за заг. ред. : В. В. Тертички, Г. Л. Рябцева. Київ : Псіхея, 2016. 48 с. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/e8e0c90a-3c1d-4baf-b4fc-dd226b5812f9/content> (дата звернення: 07.10.2023).

2. Державна політика : підручник / за ред. : Ю. В. Ковбасюка, К. О. Ващенко, Ю. П. Сурміна. Київ : НАДУ, 2014. 448 с.

3. Державна політика: аналіз та механізми впровадження: конспект лекцій / уклад. : В. П. Садковий, С. М. Домбровська, І. М. Лопатченко, А. В. Антонов. Харків : НУЦЗУ, 2019. 65 с.

4. Організаційно-правові аспекти формування державної політики. URL: <https://pravo.org.ua/organizatsijno-pravovi-aspekty-formuvannya-derzhavnoyi-polityky/> (дата звернення: 07.10.2023).

5. Лаврук О. В. Сутність поняття державної політики. URL: <http://old.univer.km.ua/visnyk/1803.pdf> (дата звернення: 07.10.2023).

Малиновський В. Я.

доктор політичних наук, професор кафедри соціогуманітарних технологій
Луцький національний технічний університет

СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ В УКРАЇНІ

Реальне запровадження цифрових технологій у практику публічного управління розпочалося у 2016 р. зі схваленням Концепції розвитку системи електронних послуг в Україні. Метою цієї Концепції було «визначення напрямів, механізму і строків формування ефективної системи електронних послуг в Україні для задоволення інтересів фізичних та юридичних осіб через розвиток і підтримку доступних та прозорих, безпечних та некорупційних, найменш затратних, швидких та зручних електронних послуг» [1]. Механізмом надання цифрових послуг є *електронне урядування (e-урядування)*, котре визнане не лише сучасною управлінською технологією, а й ідеологією здійснення управління суспільними справами, виконання зобов'язань і надання електронних публічних послуг особі, підприємству, організації чи установі [2, с. 7–8]. Розвиток e-урядування визначено одним з першочергових пріоритетів реформування системи державного управління у Концепції розвитку електронного урядування в Україні (2017 р.). Цим урядовим документом e-урядування розумілося як форма організації публічного управління, що сприяє підвищенню ефективності, відкритості та прозорості діяльності державних органів та органів місцевого самоврядування з використанням інформаційно-комунікативних технологій (далі – ІКТ) для формування нового типу держави, орієнтованої на задоволення потреб громадян [3, с. 9].

У Стратегії реформування державного управління України на період до 2021 р. електронне урядування визначалося як «використання ІКТ для покращення ефективності системи державного управління, її прозорості та зручності, зокрема операційного компонента, що забезпечує діяльність органів державної влади та органів місцевого самоврядування» [4, с. 8].

Інтенсивний розвиток сучасних ІКТ створює нові можливості для забезпечення взаємодії та співпраці органів публічної влади, громадян і бізнесу, високоякісного і зручного обслуговування фізичних та юридичних осіб. Важливу роль у процесі цифровізації відіграло прийняття Закону України «Про особливості надання публічних (електронних публічних) послуг», яким введено до законодавчого обігу термін «електронна публічна послуга» [5, с. 14]. Всебічне запровадження у практику надання електронних послуг дає можливість одночасно вирішити декілька важливих завдань: значно покращити якість і доступність цих послуг; зменшити їх вартість для держави; мінімізувати корупційні ризики. З цього приводу Президент України В. Зеленський зазначив: «Цифрова країна – це не лише зручно. Це країна, де бюрократія та корупція стануть нетиповим явищем. Це потужний економічний розвиток, бо частка цифрової економіки у світі швидко зростає» [6].

Цифровізація публічного управління стала сьогодні одним з пріоритетних напрямів державної політики. Зокрема у Стратегії реформування державного управління України на 2022–2025 рр. зазначається: «Метою цієї Стратегії є побудова в Україні спроможної сервісної та цифрової держави, яка забезпечує захист інтересів громадян на основі європейських стандартів та досвіду» [7, с. 9]. З метою реалізації зазначених амбітних планів 2 вересня 2019 р. у системі центральних органів виконавчої влади було створене Міністерство цифрової трансформації України (Мінцифра), а його міністрові був наданий статус віце-прем'єр-міністра, функціонал якого у 2023 р. суттєво розширився (з інновацій, розвитку освіти, науки та технологій) [8]. Для прискорення цифровізації, з ініціативи Мінцифри у 2020 р. у структурі органів виконавчої влади було запроваджено посаду заступника керівника відповідного органу з питань цифрового розвитку, цифрових трансформацій і цифровізації (CDTO – Chief digital transformation officer). Запровадження CDTO, які покликані здійснювати цифрові зміни у територіальних громадах, було рекомендовано і органам місцевого самоврядування [9].

За відносно короткий період вдалося пройти шлях цифрової трансформації, який деякі країни проходили десятки років. Наприклад, у застосунку Дія, що повністю змінив філософію взаємодії держави і громадян, функціонує 14 цифрових документів та діє понад 25 послуг, окремих з яких немає в жодній країні світу. Дією уже користуються 18,7 млн громадян України [10] (у 2021 р. було 11 млн користувачів). Урядовим планом заходів на 2023 р. передбачено переведення публічних послуг в електронну форму у 30 сферах [11].

В умовах воєнного стану, незважаючи на об'єктивні виклики і труднощі, ця робота не лише не зупинилася, а й отримала новий імпульс. Національна програма інформатизації, спрямована на вирішення першочергових проблем, зокрема соціального характеру для ветеранів війни, військовослужбовців та внутрішньо-переміщених осіб. Ще один важливий напрям цифровізації пов'язаний з перспективою початку процесу перемовин про вступ України до Європейського Союзу. Зокрема у пріоритетах Уряду реалізація в Україні програми ЄС «Цифрова Європа» (2021 – 2027) та запровадження технічної можливості перевіряти в Україні кваліфікованих надавачів електронних довірчих послуг ЄС та інформацію про послуги, що ними надаються [12, с. 23].

Список використаної літератури

1. Про схвалення Концепції розвитку системи електронних послуг в Україні : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 16 листопад 2016 р. № 918-р. *Урядовий кур'єр*. 2016. С. 26.
2. Інформаційна складова державної політики та управління : монографія / за ред. Н. В. Грицяк. Київ : К.І.С., 2015. 320 с.
3. Про схвалення Концепції розвитку електронного урядування в Україні : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 20 вересня 2017 р. № 649-р. *Урядовий кур'єр*. 2017. С. 9–10.
4. Стратегія реформування державного управління України на період до 2021 р. : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 18 грудня 2018 р. № 1102-р. *Урядовий кур'єр*. *Орієнтир*. 2019. С. 7–11.

5. Про особливості надання публічних (електронних публічних) послуг : Закон України від 15 липня 2021 р. № 1689-IX. *Голос України*. 2021. С. 14–15.

6. Послання Президента України Володимира Зеленського до Верховної Ради про внутрішнє та зовнішнє становище України 20 жовтня 2020 р. *Офіційне інтернет-представництво Президента України*. URL: <https://www.president.gov.ua/news/-poslannya-prezidenta-ukrayini-volodimira-zelenskogo-do-verho-64717> (дата звернення: 14.11.2023).

7. Стратегія реформування державного управління України на 2022–2025 роки : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 21 липня 2021 р. № 831-р. *Урядовий кур'єр*. 2021. С. 9–10.

8. Про призначення Федорова М. А. на посаду Віце-прем'єр-міністра України з інновацій, науки та технологій – Міністра цифрової трансформації України : Постанова Верховної Ради України від 21 березня 2023 р. № 2986-IX. *Голос України*. 2023. С. 3.

9. Деякі питання діяльності підрозділів з питань цифрового розвитку, цифрових трансформацій і цифровізації центральних та місцевих органів виконавчої влади та заступників керівників центральних органів виконавчої влади, обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій з питань цифрового розвитку, цифрових трансформацій і цифровізації : Постанова Кабінету Міністрів України від 3 березня 2020 р. № 194. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/194-2020-%D0%BF#Text> (дата звернення: 14.11.2023).

10. Федоров М. Дії 3 роки. Як Україна отримала місце у світовій історії цифровізації? *Економічна правда*. 2023. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2023/02/14/697034/> (дата звернення: 14.11.2023).

11. Про затвердження плану заходів на 2023 рік щодо переведення публічних послуг в електронну форму : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 23 грудня 2022 р. № 1191-р. *Урядовий кур'єр*. 2022. С. 10–12.

12. План пріоритетних дій Уряду на 2023 рік : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 14 березня 2023 р. № 221-р. *Урядовий кур'єр*. 2023. С. 12–28.

Маслов К. С.

аспірант

наук. кер. – Покатаєв П. С., доктор наук з державного управління, професор
Класичний приватний університет

ПРАВОВІ АСПЕКТИ ПУБЛІЧНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА В УКРАЇНІ

Складні часи, які переживає Україна, потребують від держави залучення до всіх сфер суспільного життя як громадськість так і приватний сектор підприємництва, що тягне за собою винайдення нових напрямів розвитку та співпраці у сфері публічного адміністрування, визнання та підвищення ролі бізнесу в підтриманні й забезпеченні конкурентоспроможності. Плани антикризових дій та посткризового відновлення економіки, які запроваджує уряд у багатьох європейських країнах, передбачають розширення співробітництва між державою, приватним сектором та інститутами громадянського суспільства, що можливо лише за умови формування відносин державно-приватного партнерства.

За останні роки спостерігається активізація роботи законодавця щодо прийняття відповідних нормативно-правових актів, що урегульовують відносини державно-приватного партнерства. Законодавець прийняв понад п'ятдесят нормативно-правових актів (законів та підзаконних актів), що

свідчить про прагнення до широкого впровадження державно-приватного партнерства. Зокрема у 2011 році прийнятий спеціальний комплексний профільний нормативно-правовий акт в сфері публічно-приватного партнерства – Закон України «Про державно-приватне партнерство», який визначає правові, економічні та організаційні засади реалізації публічно-приватного партнерства в Україні, регулює відносини, пов'язані з підготовкою, виконанням та припиненням договорів, що укладаються в рамках публічно-приватного партнерства, встановлює гарантії додержання прав і законних інтересів сторін цих договорів.

Наразі чинні нормативно-законодавчі акти розглядають дефініцію «державно-приватне партнерство» хоча, на наш погляд, в значних випадках більш правильним та логічним є застосування терміна «публічно-приватне партнерство». Зокрема, у ст. 1 зазначеного Закону законодавець наводить визначення поняття «державно-приватне партнерство» як співробітництво між державою Україна, Автономною Республікою Крим, територіальними громадами в особі відповідних державних органів та органів місцевого самоврядування (державними партнерами) та юридичними особами, крім державних і комунальних підприємств, або фізичними особами - підприємцями (приватними партнерами), що здійснюється на основі договору в порядку, встановленому цим Законом та іншими законодавчими актами. Таким чином, зазначаючи серед партнерів таких відносин органи місцевого самоврядування і державні органи, законодавець говорить саме про відносини між органами публічної влади та бізнесом.

У науковій літературі вживаються терміни «державно-приватне партнерство», «приватно-державне партнерство», «публічно-приватне партнерство», «публічно-державна кооперація» тощо. Більш усталеним є поняття «державно-приватне партнерство». Але, на наш погляд, у сучасних умовах господарювання більш коректним є термін «публічно-приватне партнерство», що найбільш точно відтворює зміст концепції, оскільки в зарубіжній практиці у відносинах з приватним сектором активно приймають участь як органи державної влади, так і органи місцевого самоврядування, громадські організації, благодійні фонди.

У широкому розумінні публічно-приватне партнерство це комплексний механізм співробітництва (взаємодії) органів державної влади або місцевого самоврядування та приватного партнера на основі об'єднання ресурсів та розподілу ризиків, метою якого є забезпечення фінансування, створення і експлуатація суспільно (соціально) значущих об'єктів на довгостроковій основі.

Крім Закону України «Про державно-публічне партнерство» відносини в сфері публічно-приватного партнерства в Україні регулюється цілою низкою кодексів та законів України, серед яких: Господарський кодекс України, Цивільний кодекс України; Закон України: «Про концесії», «Про управління об'єктами державної власності», «Про місцеве самоврядування в Україні», «Про житлово-комунальні послуги»; «Про особливості передачі в оренду чи концесію об'єктів централізованого водо-, теплопо-

стачання і водовідведення, що перебувають у комунальній власності» та інші.

Крім законів та кодексів органами влади прийнято досить значна кількість підзаконних актів, які регулюють саме публічно-приватне партнерство, хоча зазначають його як державно-приватне в рамках прийнятого Закону «Про державно-приватне партнерство». Серед основних таких актів можна виділити наступні:

Постанова Кабінету Міністрів України від 12.08.2020 № 706 «Про затвердження Методики розрахунку концесійних платежів»;

Постанова Кабінету Міністрів України від 08.02.2023 № 117 «Про затвердження Порядку прийняття рішення про надання державної підтримки здійснення державно-приватного партнерства»;

Постанова Кабінету Міністрів України від 14.03.2023 № 222 «Про затвердження Порядку спрямування коштів на підготовку проектів державно-приватного партнерства та виконання довгострокових зобов'язань у рамках державно-приватного партнерства щодо об'єктів державної власності»;

Наказ Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України від 22.12.2020 № 2721 «Про затвердження Порядку конкурсного відбору незалежних експертів», зареєстрований в Міністерстві юстиції України 15.02.2021 № 191/35813;

Наказ Міністерства економіки України від 14.12.2021 № 1067 «Про затвердження Методики аналізу ефективності здійснення державно-приватного партнерства», зареєстрований у Міністерстві юстиції України 31.01.2022 № 109/37445.

У чинному вітчизняному законодавстві закріплено різні форми співпраці держави/органів місцевого самоврядування з приватними підприємцями/підприємницькими організаціями, а саме:

– договірна (договір концесії, угода/договір про розподіл продукції, договір оренди державного або комунального майна, договір купівлі-продажу об'єкта приватизації з інвестиційними зобов'язаннями покупця, договір про спільну діяльність щодо реалізації пріоритетного для держави/територіальної громади інвестиційного/інноваційного проекту);

– організаційно-правова (шляхом створення господарських організацій з участю в них держави та/або територіальної громади, зокрема акціонерних товариств, створених у процесі корпоратизації чи приватизації, в яких зберігається істотна участь держави/територіальної громади, господарських об'єднань за участю держави та приватних суб'єктів господарювання (прикладом яких може бути консорціум, у т. ч. за участю двох держав і приватних партнерів);

– участь представників держави та приватного бізнесу в такому різновиді саморегулювних організацій, що відповідно до закону наділяються регулятивними та контрольними повноваженнями: Аудиторська палата та Національний депозитарій (останній має включати представників національної депозитарної системи);

– шляхом запровадження спеціального (зазвичай сприятливого) правового режиму для суб'єктів господарювання, що реалізують пріоритетні інвестиційно-інноваційні проекти, у т. ч. на певних територіях (територіях пріоритетного розвитку), у спеціальних (вільних економічних зонах), виключній (морській) економічній зоні) та/або в певних сферах діяльності (зокрема морській господарській діяльності, щодо якої Урядом затверджена Морська доктрина України, успіх реалізації якої пов'язується з ДПП);

– делегування приватним або змішаним (створеним за участю держави та приватних осіб) організаціям окремих функцій щодо регулювання певного виду господарських відносин (ідеться про Аудиторську палату, створену за паритетної участі держави та представників аудиту; саморегульовані організації, яким за наявності передбачених законом умов державою делегується низка повноважень).

Закон України «Про державно-приватне партнерство» (ст. 4) визначає перелік сфер застосування державно-приватного партнерства, але враховуючи, що наразі має місце залучення приватного сектору до відновлення та розвитку різних сфер економіки, вважаємо, що такий перелік потребує перегляду та розширення. Слід відзначити, що, з нашої точки зору, перелік сфер застосування також не є вичерпним. Так, упущене будівництво суцільно-культурних і побутових об'єктів крім зазначених, не виокремлено сферу ЖКГ, упущена сфера управління (практично всі види контрактів на управління) та ін.

Відтак управлінські цілі, яких необхідно досягти у процесі розвитку ДПП, передбачають ефективне функціонування проєктів у сфері суспільних потреб, що реалізуються шляхом взаємодії держави та суб'єктів приватного сектору. Законодавче та нормативне регулювання вищезазначених процесів, створення підґрунтя для функціонування різних юридичних форм поєднання публічних та приватних інтересів лежить у площині дієвості правового механізму державного регулювання.

Матяж В. Л.

студент магістратури

наук. кер. – Кравченко Т. А., доктор наук з державного управління, професор
Класичний приватний університет

ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМИ ФОРМУВАННЯ ІНСТИТУЦІОНАЛЬНОГО СЕРЕДОВИЩА ЗЕМЕЛЬНИХ ВІДНОСИН В УКРАЇНІ

Інституційне забезпечення регулювання земельних відносин надає можливість чітко визначити послідовність діяльності установ та організацій різних організаційно-правових форм, визначає мету та методи такої діяльності особливості їх застосування на усіх стадіях процесів використання, володіння та розпорядження, охорони та відтворення земельних ресурсів.

Схема формування інституціонального механізму регулювання земельних відносин повинна бути симбіозом традиційних інститутів природокористування та нових інститутів, що вже вмонтовані або ж вмонтовуються в інституціональне середовище використання природних ресурсів та охорони

довкілля. Базові інститути формуються з організаційних форм підприємництва, з ринкових правил і норм, з багатоманітності форм власності, з систем стимулювання та систем органів управління. Це все створює систему регулювання природокористування, в яку входить організація системи використання природних ресурсів і охорони довкілля, координацію економічної і екологічної політики, розробку законів, встановлення нормативів і обмежень. Організація системи використання природних ресурсів і охорони довкілля включає в себе: трансформацію інститутів, що функціонували в колишній економічній системі; перехід до нових структур підприємницької діяльності; зміна принципів діяльності; трансформація відносин власності; диверсифікація видів господарської діяльності; формування системи обмеження екологічного ризику. А розробка законів, встановлення нормативів і обмежень включає в себе: формування нових інститутів, що є характерними для ринкової економіки; створення фондового ринку; створення ринку позикового капіталу; організація біржової торгівлі; формування ринку консалтингових послуг; створення комунікаційної мережі; формування централізованого депозитарію. Усі вищенаведені фактори формують інституціональний механізм регулювання земельних відносин.

Інституціональний механізм природокористування має виступати цементуючим та формоутворюючим базисом для становлення інституціональної системи в цій сфері національної економіки. Інституціональна система природокористування поділяється на:

- правову базу (конституція, закони України, укази президента, постанови, інструкції),
 - органи управління (президент, Верховна Рада, Кабінет Міністрів, профільні міністерства, державні комітети, регіональні управління),
 - фіскальне регулювання (податки, збори, штрафи, тарифи, пільги).
- Правова база в свою чергу поділяється на форми власності, яка є приватною, державною, комунальною, колективною; ринок дозволів на викиди, ринок природних ресурсів і на організаційно-правові форми підприємництва (малі, спільні, державні підприємства, корпорації, асоціації, концерни, господарські товариства). Органи управління і фіскальне регулювання поділяються на ринок дозволів на викиди, ринок природних ресурсів.

Інституційне забезпечення регулювання земельних відносин включає моделювання процесів у сферах використання, володіння та розпорядження, охорони та відтворення земельних ресурсів через прогнозування ситуацій та прийняття відповідних управлінських рішень, саме в цьому головна проблема ефективності державного регулювання земельних відносин. Вважаємо, що покращення ефективності регулювання земельних відносин в умовах сталого розвитку забезпечуватиметься завдяки інститутам регулювання земельних відносин.

Економічні інститути такі як: власності, грошей та кредиту, організаційно-правових та організаційно-економічних форм, ринку та його інфраструктур, виробництва, держави та влади – забезпечуватимуть через інституції органів державного управління (міністерства, державні комітети, регіональні управління), органів юстиції, проектно-вишукувальні організації,

фіскальної та митної служб, контрольно-ревізійної інспекції, громадських спілок, асоціацій землевласників та землекористувачів (спілки, ліги, об'єднання та ін.) регулювання земельних відносин щодо використання земельних ресурсів.

Соціальні інститути, до яких віднесено інститут сім'ї та родини, праці, традицій та звичаїв, освіти, через інституції органів місцевого самоврядування, судових інстанцій, органів нотаріату та адвокатури, страхових, ріелтерських компаній, агентств нерухомості, бірж, сертифікованих землевпорядних організацій, земельних банків та кредитних установ, аудиторських організацій, експертів, служби реєстрації та кадастрів, бізнес-структур, будівельних компаній, виробників продукції, господарських структур (лісгоспи, водгоспи, агровиробники) будуть здійснюватися вдосконалення заходів з регулювання земельних відносин щодо володіння та розпорядження земельними ресурсами.

А завдяки інституціям органів державного управління (міністерства, державні комітети, регіональні управління), закладів науки та освіти, громадських спілок, засобів масової інформації, установ екологічного моніторингу та контролю, санстанцій, органів охорони культурної спадщини, що сформовані на основі таких екологічних інститутів, як інститути безпеки життєдіяльності, екологічних технологій, охорони довкілля, екологічного права, створюватимуться умови для поліпшення заходів з регулювання земельних відносин щодо охорони та відтворення земельних ресурсів і включатимуть не лише обмеження, а й стимули, які спонукають здійснювати ці покращення.

Тому створення інституту регулювання земельних відносин є перспективним напрямом інституціоналізації земельних відносин, адже він формує основи інституційного забезпечення регулювання земельних відносин задля досягнення сталого розвитку. Інститут регулювання земельних відносин необхідно формувати на основі консолідації існуючих інститутів економічного, соціального та екологічного спрямування, а моделювання вирішення поставлених завдань здійснювати через державні та громадські інституції з врахуванням інтересів стейкхолдерів, що забезпечить покращення заходів з регулювання земельних відносин в царині використання, володіння та розпорядження, охорони та відтворення земельних ресурсів, та формування якісно нових інституційних основ оновленої моделі регулювання земельних відносин.

Матяж Є. В.

студент магістратури

наук. кер. – Кравченко Т. А., доктор наук з державного управління, професор

Класичний приватний університет

ОРГАНІЗАЦІЙНА СТРУКТУРА ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ РЕСУРСІВ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ

Удосконалення організаційної форми управління здійснюється з урахуванням об'єктивних закономірностей її розвитку – відповідності рівня організації управління рівню розвитку організаційно-економічної системи, за-

безпечення оптимального співвідношення структури угідь, типів землекористувань та інших заходів щодо вдосконалення системи управління мають бути адекватними перетворенням, що здійснюються в економіці країни.

Урахування закономірностей і відповідності управління земельними ресурсами рівню нових земельних відносин країни та соціально- економічному розвитку землекористування конкретних регіонів дає змогу оцінити форму управління, зробити висновок про необхідний напрям її зміни.

На формування організаційної структури впливають багато чинників, різних за природою. Головні серед них – соціально-політичні (політичні, економічні та ін.) та організаційно-технічні (що відображають особливості технічного розвитку продуктивних сил, перетворення інформації, організації управління). Основні типи відносин у структурі управління формально регламентовані.

З метою розширення самостійності головних ланок системи управління центральний орган з питань земельних ресурсів повинен делегувати частину своїх функцій територіальним органам управління та органам місцевого самоврядування. У процесі делегування:

- для кожної ланки структури необхідно чітко окреслити коло завдань, які вона повинна розв'язувати самостійно;
- встановити повноваження кожної ланки структури;
- визначити відповідальність за прийняття рішень.

У процесі формування нових і вдосконалення діючих структур управління доцільно виділити такі етапи їх проектування: аналітичний (вивчення структур, що існують), проектний (розробка нової або модернізація діючої структури) і організаційний (впровадження).

Організаційно-структурні схеми апарату управління повинні відображати склад структурних підрозділів та їх функцій, підпорядкованість підрозділів і внутрішню структуру кожного з них, форми зв'язків між ними.

Державне регулювання розвитку системи сталого землекористування в регіоні має здійснюватися через систему взаємозв'язаних прогноз-планів, програм і проектів землеустрою території (область, район, місто).

Організаційна структура управлінських підрозділів по земельних ресурсах повинна логічно вписуватися в загальну структуру органів державного управління. В основу її можливо покласти структуру завдань землеустрою на сучасному етапі реформування землекористування.

З урахуванням цільової орієнтації аналізу проблемної ситуації, організаційно-управлінська структура управління земельними ресурсами повинна включати такі системні блоки:

1) запровадження стратегічного управління земельними ресурсами; підвищення мотиваційного ефекту перетворень в земельних відносинах і землекористуванні (формування системи ринкової економіки землекористування переорієнтація практики безоплатної приватизації землі та поетапне відновлення загальних умов ефективної організації використання земель;

2) створення нової системи землекористування на інноваційних засадах;

3) вдосконалення системи і механізмів управління земельними ресурсами та інформаційного забезпечення.

На різних управлінських рівнях ці цільові завдання диференціюються від їх пріоритету.

Стратегічне управління висуває нові вимоги до організаційної структури управління земельними ресурсами на регіональному рівні, перетворення діючих організаційних структур управління в стратегічного типу найчастіше пов'язані з процесами дебіюрократизації: переходом від бюрократії в адхократію шляхом скасування ієрархічних рівнів, жорсткого поділу праці, а також за допомогою впровадження інших заходів, які підвищують гнучкість організації, стимулюють її розвиток.

Для координації різного роду програм, пов'язаних тим чи іншим чином з використанням земельних ресурсів та визначення перспектив їх стратегічного розвитку необхідно передбачити створення у складі територіальних органів Державної служби України з питань геодезії, картографії та кадастру спеціального підрозділу з питань стратегічного управління земельними ресурсами.

Основні напрямки діяльності цього підрозділу повинні полягати в наступному:

1) координація діяльності організаційних структур управління на регіональному рівні в процесі запровадження стратегічного управління земельними ресурсами забезпечення координації дій щодо розробки та реалізації регіональних стратегій, регіональних програм використання та охорони земель, підтримки пріоритетних регіональних галузевих програм;

2) координація діяльності різних структур, в компетенції яких знаходяться окремі питання регулювання земельних відносин, щодо використання, охорони та збереження земель;

3) створення умов для оптимального в часі і просторі розподілу земель по галузях економіки, землекористувачам і угіддям;

4) сприяння раціоналізації пропорцій між приватною та іншими формами володіння й користування земельними ресурсами;

5) вишукування земельних резервів і забезпечення найбільш раціонального їх використання;

6) організація та проведення наукових досліджень для визначення ефективних механізмів забезпечення досягнення стратегічних та реалізації оперативних завдань, упровадження їх результатів у практику управлінської діяльності;

7) сприяння ініціативам громадських об'єднань щодо забезпечення ефективного використання земельних ресурсів;

8) організація своєчасного і належного розгляду заяв громадян та клопотань підприємств, установ, організацій, підготовка і видача щодо них висновків, вжиття заходів для усунення причин, що викликають скарги з питань стратегічного управління земельними ресурсами;

9) організація моніторингу (результуючих показників, проектів і програм стратегії, громадської думки) та оцінювання реалізації стратегіч-

ного плану регулювання земельних відносин та управління земельними ресурсами.

Таким чином, підрозділ з питань стратегічного управління земельними ресурсами відповідно до визначених завдань виконує методологічну, організаційну, координаційну, навчально-практичну, консультативну, аналітичну, інформаційно-кумулятивну та комунікативну функції.

Процеси управління земельними ресурсами в регіоні пов'язані з відмінностями історичних, соціальних і економічних умов. Тому функціональна система управління земельними ресурсами в конкретному регіоні буде відрізнятися від інших. Але вона завжди буде базуватись на типовій моделі структури управління земельними ресурсами. Участь в управлінні земельними ресурсами області зі сторони єдиної системи державних органів земельних ресурсів

В цілому слід зазначити, що створення у складі територіальних органів Державної служби України з питань геодезії, картографії та кадастру спеціального підрозділу з питань стратегічного управління земельними ресурсами підвищить рівень координації різного роду програм, пов'язаних тим чи іншим чином з використанням земельних ресурсів та визначення перспектив їх стратегічного розвитку.

Мельник Д.

докторантка

наук. кер. – Покатаєв П. С., доктор наук з державного управління, професор
Класичний приватний університет

УПРАВЛІННЯ МОДЕРНІЗАЦІЙНИМИ ПРОЦЕСАМИ У СФЕРІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я: ДЕРЖАВНИЦЬКИЙ АСПЕКТ

Політика держави у сфері охорони здоров'я в процесі євроінтеграції України актуалізує проблему державного управління модернізаційними процесами у цій галузі. У будь-якій країні охорона здоров'я є надзвичайно важливою сферою, від ефективного функціонування та розвитку якої безпосередньо залежить здоров'я нації та її майбутнє.

Як зазначають дослідники, охорона здоров'я – це соціальна система, основною метою якої є боротьба за здоров'я громадян. З одного боку, це – відповідальність щодо запобігання розвитку захворювань і зміцнення здоров'я, формування здорового способу життя. З іншого боку, це – система, метою якої є надання кваліфікованої медичної допомоги на основі визнаних світових традицій та сучасних тенденцій, з використанням останніх досягнень науки і техніки. Фактично в цьому полягає основна сутність функціонування системи, оскільки взяти на себе функції надання медичної допомоги та ліквідації хвороб як таких не можуть ні держава, ні громадяни, ні будь яка інша соціальна система або галузь економіки [1].

У сучасних умовах вплив чинників техногенного, природного та екологічного ризику на здоров'я людини, що спричиняють численні захворювання, посилюють вимоги до політики у сфері охорони здоров'я на державному та регіональному рівнях. Відтак набирає все більшої актуальності питання державного регулювання політики збереження здоров'я нації.

Стан охорони здоров'я належить до об'єктивних індикаторів рівня соціальної захищеності і благополуччя населення. Аксіоматично, що невиконання державою засадничої функції охорони здоров'я неминуче створює загрозу для життєзабезпечення суспільства та знижує якість життя кожної людини [2, с. 104].

Ефективно розбудовувати державу зможе лише здорова нація, а здоров'я кожної окремої людини як складника нації загалом є результатом успішного формування та реалізації державної політики у сфері охорони здоров'я.

Перед Україною постали надзвичайно складні, не відомі до сьогодні виклики і завдання щодо збереження здоров'я нації. Відтак назріла потреба в докорінній зміні системи державного управління системою охорони здоров'я, зокрема, це стосується:

- запровадження й удосконалення системи страхової медицини;
- оптимізації структури закладів охорони здоров'я в Україні;
- трансформації наявних і створення нових центрів для надання медичних та соціально-психологічних послуг громадянам;
- створення прозорих механізмів здійснення закупівель ліків тощо.

З появою нових викликів, визрівають нові проблеми, які потребують оперативного вирішення, що, в свою чергу, вимагає формування виваженої та системної державної політики у сфері охорони здоров'я, підґрунтям якої мають стати подолання корупції в системі державного управління цієї сфери та широка участь громадськості у формуванні та реалізації державної політики у сфері охорони здоров'я як важливого сегменту життєдіяльності суспільства та держави.

Список використаної літератури

1. Карамішев Д., Удовиченко Н. М. Основні принципи функціонування системи охорони здоров'я в контексті загальнолюдських цінностей соціальної держави. *Медичне право України: правовий статус пацієнтів в Україні та його законодавче забезпечення (генезис, розвиток, проблеми і перспективи вдосконалення)*: матер. II Всеукр. наук.-практ. конф., м. Львів, 17–18 квітня 2008 р. Львів, 2008. С. 129–136.

2. Проневич О. С. Імплементція засадничих елементів європейської моделі відносин «держава-пацієнт-лікар» у національне законодавство України. *Форум права*. 2017. № 2. С. 104–111. URL: http://nbuv.gov.ua/jpdf/FP_index.htm_2017_2_18.pdf (дата звернення: 24.09.2023).

Мерзляк А. В.

доктор наук з державного управління, професор кафедри менеджменту
Класичний приватний університет

Смірнова Д. О.

аспірантка
Класичний приватний університет

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я

Сьогодні у світі не існує єдиної досконалої, стійкої та раціональної системи охорони здоров'я. Кожна країна світу стикається з різними проблемами у забезпеченні реалізації права на охорону здоров'я, доступу до

якісного медичного обслуговування та лікування. Всі країни світу прагнуть створити стійкі національні системи охорони здоров'я, що відрізняються своєю якістю та ефективністю, однак підходи до вирішення цих проблем істотно відрізняються. Індикатором успішної та ефективної системи охорони здоров'я є її здатність забезпечувати громадянам надання доступних та якісних медичних послуг і лікарських засобів, впливати на підвищення рівня середньої тривалості життя. Відтак основним завданням політичного керівництва всіх держав у сфері охорони здоров'я є забезпечення конституційних прав громадян і збалансованого фінансування охорони здоров'я в умовах обмежених фінансових ресурсів.

Всесвітня організація охорони здоров'я (ВООЗ), визначає систему охорони здоров'я як «.. всі організації, установи та ресурси, які здійснюють певні заходи у галузі охорони здоров'я». Тобто, таке визначення охоплює досить широке коло зацікавлених та задіяних у галузі охорони здоров'я осіб, урегулювання та унормування відносин між якими закладено правовими основами, стратегічні вектори розвитку закладено державною політикою, а втілюються в життя вони у межах публічного управління. Крім того, ВООЗ акцентує увагу на таких основних критеріях оцінювання систем охорони здоров'я як : доступність, якість, фінансову доступність, економічну ефективність. Щодо публічного управління системою охорони здоров'я, то виокремлюються чотири основні функції: врядування (governance) або нагляд; фінансування; забезпечення людськими та фізичними ресурсами; організацію та управління наданням послуг.

Досліджуючи зарубіжну практику надання медичних послуг можемо зазначити, що політика розвинених держав спрямована саме на реалізацію гуманітарної, людино-орієнтованої парадигми глобального економічного розвитку та соціального прогресу, заснованої на якості людських ресурсів, а від так має сприяти реалізації основного права людини на життя і здоров'я, а отже, довголіття. Варто зазначити, що кожна країна має власну систему охорони здоров'я, в основі якої домінують елементи однієї із трьох класичних моделей. Так, модель Бісмарка є моделлю, що ґрунтується на системі соціального страхування, модель Беверіджа – на системі державного забезпечення, система Семашко – на опорі на чітку вертикаль управління та утримання системи установ (централізована система). Вони органічно доповнюються четвертою, приватною, яку інколи називають моделлю переваги споживачів, що опирається на фінансово-економічні регулятори, наявність конкуренції, не є всезагальною. Причому слід зазначити, що інколи науковці вирізняють суспільно-приватну модель, що фінансується із суспільних фондів та з приватних страхових фондів, і ринкову, для якої характерним є приватне фінансування галузі.

Враховуючи, що наразі Україна зорієтувала свій шлях до Євросоюзу, можемо розглядати досвід європейських країн, які заслуговують на увагу в питаннях державного регулювання системи охорони здоров'я, а саме : Польща, Німеччина, Франція, Швеція. Кожна із зазначених країн має певні переваги та недоліки щодо публічного управління в системі охорони здоров'я.

Вважається, що реформування системи охорони здоров'я у Польщі почалося з прийняттям закону «Про заклади охорони здоров'я» у 1991 р. та активізувалося у 1997 році з прийняттям закону «Про обов'язкове медичне страхування» та низки нормативних актів щодо діяльності медичних працівників. Специфіка польської системи медичного страхування визначена в Законі від 27 серпня 2004 р. «Про медичні послуги, що фінансуються за рахунок державних коштів».

У Польщі системою обов'язкового медичного страхування охоплено приблизно 98% населення, включаючи членів сім'ї. Внески на медичне обслуговування збираються органами соціального страхування (ZUS), а потім перераховуються до Національного фонду здоров'я. Розподіл ресурсів НФЗ на окремі воєводські департаменти є результатом алгоритму, визначеного в постанові міністра охорони здоров'я, і наразі залежить від чисельності, вікового та статевого співвідношення застрахованого населення окремих воєводств. МОЗ з державного бюджету фінансує спеціалізовані медичні послуги, контракти на які укладаються з медичними закладами. Вартість інших медичних послуг та ліків покривається за рахунок коштів соціального страхування.

Основною метою державної політики охорони здоров'я в Польщі є підвищення ефективності функціонування системи охорони здоров'я, що передбачає: полегшення доступу до медичних послуг, зміцнення здоров'я та профілактика, пропаганда здорового способу життя, підвищення якості послуг у закладах охорони здоров'я, покращення базової та спеціалізованої медичної допомоги, інвестиції в інфраструктуру охорони здоров'я та інше. Функція держави щодо управління в цій сфері покликана забезпечити фінансування надання вузькоспеціалізованих послуг громадянам, виконання програм політики охорони здоров'я, виконання завдань у сфері забезпечення рятувальних робіт та забезпечення функціонування державної служби крові.

Заслуговує на увагу Німецька система управління охороною здоров'я, яка базується на добре структурованому медичному страхуванні, що складається з державного медичного страхування та приватного страхування. Державне страхування має близько 89% населення; приватне страхування – 9% німців; 2% населення отримують медичну допомогу за спеціальними державними програмами (військові, поліцейські). Гроші також надходять з державної скарбниці. Внески на державне медичне страхування збираються лікарняними фондами (незалежними органами місцевого самоврядування), що стосується державного органу то він контролює та керує їх діяльністю.

На федеральному рівні системою охорони здоров'я керує Федеральне міністерство охорони здоров'я та соціального забезпечення, яке також має поліси загального державного медичного страхування (в основному пов'язані з справедливістю, комплексністю, а також наданням і фінансуванням послуг соціального здоров'я). Правове регулювання всієї німецької

системи соціального забезпечення в основному базується на Соціальному кодексі, п'ята книга якого безпосередньо стосується державного медичного страхування.

До переваг німецької системи охорони здоров'я можна віднести високу якість медичної допомоги, сучасне медичне обладнання в профілактичних закладах, відповідну кваліфікацію медичного персоналу і, головне, доступність медичної допомоги для всіх.

Наступною країною, яка також заслуговує на увагу слід вважати Францію, адже вона вже не один рік зберігає першість в сфері медицини за результатами рейтингу Всесвітньої організації охорони здоров'я. Основними критеріями цього рейтингу, до якого входить 191 країна, є доступність та ефективність медичних послуг. У Франції базовий рівень загального обов'язкового соціального страхування забезпечується через систему страхових фондів, переважно прив'язаних до місця роботи. Формально ці фонди є приватними компаніями, але вони «жорстко» регулюються та контролюються державою. Лікарні у Франції поділяються на державні та приватні, останні у свою чергу на комерційні та некомерційні. Завдяки вдосконаленій системі медичного страхування вони однаково доступні та відрізняються наданням медичних послуг.

Наступною країною, якій також слід приділити увагу є Швеція. Країна побудувала політику та стратегію, а, також, конкретні програми та проекти, що впливають на збереження здоров'я населення та попередженню захворювань, а, також, проведенню реабілітації. До головних проблем, що потребують вирішення, вчений відносить: проблеми здоров'я на робочому місці; малорухливий спосіб життя; збільшення споживання алкоголю та погане психічне здоров'я, зокрема, серед молоді.

Можна відзначити, що системи страхування в усіх регіонах Швеції передбачають сплату штрафів або значне підвищення вартості вторинного медичного страхування у разі несанкціонованого, ненавмисного доступу до фахівців. З іншого боку, є додаткове матеріальне стимулювання пацієнтів, які відвідують лікарів-спеціалістів, різноманітні валеологічні заходи для запобігання серйозним проблемам зі здоров'ям та додаткові випадки в особливих випадках. На думку вчених національну політику охорони здоров'я Швеції слід вважати успішною, однак, вчена зауважує, що в країні не вистачає законодавчої бази про охорону здоров'я та її захист, хоча в Швеції було прийнято значну кількість законів, що опосередковано регулюють проблеми охорони здоров'я.

Таким чином, можна із впевненістю констатувати, що система охорони здоров'я в європейських країнах є дуже корисною для України і може бути застосована після адаптації до українських реалій. Це потребує стратегічного планування розвитку механізмів управління системою охорони здоров'я України, особливо сімейної медицини, з урахуванням міжнародного досвіду та аналізу результатів його впровадження в пілотних проєктах за конкретними напрямками.

Мордвінов О. Г.

доктор наук з державного управління, професор, завідувач кафедри публічного управління та землеустрою
Класичний приватний університет

Задорожний А. О.

аспірант
Класичний приватний університет

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ У СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

Процеси суспільної нестабільності задають нові параметри екологічного розвитку сучасних держав, по-новому визначають проблеми забезпечення екологічної безпеки з огляду на мінливий характер викликів і загроз, з якими стикається людство. Водночас несприятливий стан навколишнього природного середовища і необхідність забезпечення екологічної безпеки вимагають прийняття адекватних заходів правового, організаційного та іншого характеру.

Проблеми екологічної безпеки набули в Україні надзвичайної гостроти, для вирішення яких необхідна розробка наукових засад екологічної безпеки країни та державно-управлінських механізмів її реалізації. У свою чергу реалізація державної політики у сфері забезпечення екологічної безпеки має передбачати визначення пріоритетних цілей і стратегії дій органів державної влади щодо їх досягнення.

Екологічна безпека є складовою національної безпеки, що забезпечує захист важливих інтересів людини, суспільства, довкілля та держави від реальних або потенційних загроз, що створюються антропогенними чи природними чинниками. Найбільші техногенні аварії, що сталися в світі, є підтвердженням того факту, що екологічні чинники можуть впливати на державну безпеку. Тому розробка державної політики забезпечення екологічної безпеки є реальним засобом вирішення й попередження екологічних і техногенних проблем.

Питання екологічної безпеки в Україні та світі є надзвичайно актуальними, оскільки виступають складовою загальної системи національної безпеки й визначають стан захищеності особи, суспільства, держави від несприятливого екологічного впливу, зумовленого природними та антропогенними чинниками. Вони актуалізуються ще й тому, що останнім часом у різних регіонах України спостерігається зростання екологічної небезпеки для здоров'я і життя людей внаслідок техногенної діяльності, небезпечних природних процесів, а також воєнних дій на сході та півдні країни.

Воєнні дії завдали величезного негативного впливу на довкілля України. Згідно орієнтовних розрахунків Державної екологічної інспекції України, відповідно до затверджених методик, збитки вже складають 2179 млрд грн. Орієнтовна сума збитків, завданих навколишньому природному середовищу від підриву дамби Каховської ГЕС, становить 146,4 млрд грн.

Значної шкоди завдано атмосферному повітрю. Внаслідок згорілих лісів та інших насаджень, горіння нафтопродуктів, загоряння інших

об'єктів в атмосферу надійшло 10757 тис. т шкідливих речовин, а заподіяна шкода склала 1081 млрд грн.

Площа засмічених земель становить 17980,3 тис. м², а на площі 615,8 тис. м² відбулося забруднення ґрунтів. Збитки, завдані цими негативними процесами, склали 1010 млрд грн.

Негативний вплив створюється і на водні ресурси. Відбувається це шляхом засмічення водних об'єктів, потрапляння в них забруднюючих речовин, самовільного використання води. Орієнтовні збитки від цих негативних впливів, розраховані Державною екологічною інспекцією України, склали 82 млрд грн.

Заподіяна шкода природно-заповідному фонду оцінена в 2 млрд грн. Спричинена вона здебільшого знищенням та пошкодженням дерев, кущів та трав'янистого покриву, знищенням об'єктів тваринного світу, побутовим засміченням території.

Варто зазначити, що наведені дані про заподіяну шкоду навколишньому природному середовищу України воєнними діями є наближеними і мінімальними, оскільки в даний час не всі негативні впливи можна виявити і оцінити, важко передбачити й віддалені наслідки та збитки.

Державна політика забезпечення екологічної та природно-техногенної безпеки визначається як діяльність політичного керівництва держави задля постановки національних цілей і принципів завдань із забезпечення екологічної та природно-техногенної безпеки, а також зі створення форм, методів і способів досягнення таких цілей.

Закон України «Про основи національної безпеки» згадує серед пріоритетів національних інтересів такі екологічні аспекти, як використання надр, корисних копалин, земельних і водних ресурсів, а також захист навколишнього природного середовища. Також серед пріоритетів національних інтересів України цим законом згадано забезпечення екологічно та техногенно безпечних умов життєдіяльності громадян і суспільства, збереження навколишнього природного середовища та раціональне використання природних ресурсів.

В Україні не існує економічних стимулів упровадження нових екологічних технологій, залишається низьким рівень застосування інноваційних, ресурсозберігаючих і природоохоронних технологій, включно з технологіями переробки, утилізації та знищення відходів. Накопичення відходів стало фактором забруднення довкілля, тому обмеження обсягів їх утворення з екологічно безпечним видаленням і послідовним зменшенням їх накопичень стає пріоритетним завданням стратегії екологічної безпеки.

В контексті інтеграції нашої держави в європейський простір та посилення глобалізаційних процесів важливим є прискорення процесів приведення нормативно-правової бази з питань охорони навколишнього середовища у відповідність до законодавства Європейського Союзу. При цьому пріоритетними напрямками співробітництва у галузі охорони довкілля між Україною та ЄС визначено вирішення завдань розвитку галузевих стратегій покращення якості повітря та води, управління водними ресурсами, відходами та зниження промислового забруднення й промислових

аварій, запровадження адміністративної відповідальності, а також фінансові стратегії залучення інвестицій в інфраструктуру й технології, розвиток та імплементація політики з питань зміни клімату.

Екологічна безпека є таким станом навколишнього природного середовища, за якого забезпечується запобігання погіршенню екологічної обстановки й виникненню загроз для здоров'я людей і довкілля. Це гарантується вжиттям широкого комплексу взаємопов'язаних політичних, організаційних, екологічних, економічних, технічних, державно-управлінських, державно-правових та інших заходів.

У галузі охорони навколишнього природного середовища метою державного управління мають бути реалізація вимог законодавства, контроль за додержанням вимог екологічної безпеки, вжиття ефективних і комплексних заходів з охорони навколишнього природного середовища, раціональне використання природних ресурсів і досягнення узгодженості дій державних та громадських органів, що працюють у цій галузі.

Важливу роль у системі управління екологічною безпекою держави й у цілому в сфері охорони навколишнього середовища відіграють відповідні механізми державного управління - комплекс взаємопов'язаних державних засобів, які спрямовано на досягнення екологічної безпеки шляхом регулювання діяльності суб'єктів екологічних відносин та контролю за нею з використанням механізмів ухвалення державно-управлінських рішень щодо екологічної безпеки.

Головними механізмами реалізації системи державної екологічної безпеки України повинні бути такі:

- планування та реалізація комплексних програм охорони довкілля й раціонального природокористування, їх координація;
- контроль за дотриманням вимог екологічної безпеки;
- забезпечення надійності та стійкого функціонування економічних об'єктів;
- запобігання техногенних промислових аварій, природних катастроф та стихійних лих і ліквідація їх наслідків;
- моніторинг стану екологічної безпеки по всій території України та в її окремих адміністративно-територіальних одиницях, прогнозування його динаміки.

Мордвінов О. Г.

доктор наук з державного управління, професор, завідувач кафедри публічного управління та землеустрою
Класичний приватний університет

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ЗЕМЕЛЬНИМИ РЕСУРСАМИ

Управління є одним з найпоширеніших явищ в природі та суспільстві. Існує велика кількість видів управління. Для кращого їх вивчення та представлення усі види управління прийнято типізувати за ступенем спорідненості і відмінності. Доцільно виділяти два типи управління. Перший тип – управління в біологічних системах (біоценозах), другий тип – соціа-

льне управління. Управління першого типу здійснюється на основі природних інстинктів і є характерним для біоценозів, що належать до класів «Комахи» та «Ссавці». Прикладом таких біоценозів може бути бджолина сім'я, вовча зграя, лев'ячий прайд. До соціального управління належать усі види управління, які здійснюються з участю людини.

Управління земельними ресурсами є окремим видом соціального управління. Реалізується воно на трьох рівнях: 1) на рівні держави (державне управління); 2) на рівні муніципалітету (муніципальне або місцеве управління, місцеве самоврядування); 3) на рівні суб'єкта господарювання (приватне управління, внутрішньогосподарське управління), тобто має трьохрівневу структуру. У найбільш загальному вигляді управління земельними ресурсами можна визначити як процес впливу суб'єктів управління на землі з метою їх вивчення, використання та охорони. Воно, як і інші види управління, є системним утворенням та має певну структуру.

Елементами структури системи управління земельними ресурсами є три підсистеми: 1) суб'єктна; 2) технологічна (механізми управління); 3) об'єктна. Кожна з підсистем має свій зміст і свою внутрішню структуру й відносно системи управління земельними ресурсами може розглядатися як система нижчого ієрархічного рангу. З'ясуємо ці питання для кожної з підсистем.

Суб'єктну підсистему утворює сукупність суб'єктів (органів) управління, які є дуже різноманітними. Проте, усіх їх можна систематизувати за двома ознаками: 1) рівень управління; 2) характер функціональних повноважень.

За першою ознакою можна виділити три рівні суб'єктів управління земельними ресурсами. Перший (вищий) рівень – державні органи; другий (середній) рівень – органи муніципального управління (місцевого самоврядування); третій (низовий) рівень – землевласники і землекористувачі (фізичні і юридичні особи).

За другою ознакою – характером функціональних повноважень, суб'єкти управління земельними ресурсами можна об'єднати в чотири групи.

Перша група – це органи загального управління земельними ресурсами. Такою компетенцією в Україні володіють вищі органи державної влади – Глава держави, Верховна Рада України, Кабінет Міністрів України. Вони визначають найважливіші соціально-політичні й еколого-економічні цілі та завдання, що знаходять своє втілення в законах, указах, постановах, розпорядженнях. Функції загальної компетенції в управлінні земельними ресурсами властиві також радам депутатів та державним адміністраціям областей, районів, органам місцевого самоврядування.

Друга група суб'єктів управління – це органи спеціального управління земельними ресурсами. Спеціальною компетенцією щодо управління земельними ресурсами наділено два органи центральної виконавчої влади, а також їхні підрозділи на місцях. До таких органів належать: Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України та Державна служба Ук-

раїни з питань геодезії, картографії та кадастру. Їх повноваження здебільшого поширюються на управління використанням та охороною земель в усіх галузях економіки, тобто мають надгалузевий чи надвідомчий характер.

Третя група суб'єктів управління – це органи відомчого (галузевого) управління земельними ресурсами. До таких органів належать міністерства та відомства, які мають у власності чи користуванні земельні ресурси.

Четверту групу суб'єктів управління земельними ресурсами утворюють суб'єкти господарювання, які використовують земельні ділянки.

Технологічну підсистему можна визначити як процес застосування деяких механізмів управління, які здатні забезпечувати управління об'єктною підсистемою за допомогою суб'єктної підсистеми. Вона є самостійною підсистемою у будь-якій системі управління, оскільки процес – це також система, але розгорнута в часі. Більш того, саме технологічна підсистема об'єднує суб'єктну і об'єктну підсистеми в цілісну систему управління.

Механізм управління – це сукупність споріднених за змістом методів управління. Методи управління – це способи впливу. Їх зміст в кінцевому підсумку зводиться до відповідей на питання: як, яким сповобом можна досягти мети управління, яким чином здійснювати управлінську діяльність?

Впливати на об'єкт управління у певний спосіб можна у разі застосування для цього відповідних засобів управління. Засобів управління кількісно менше, ніж методів управління. Пов'язано це з тим, що один і той же засіб можна застосовувати в управлінні кількома способами. Наприклад, податок, як економічний засіб управління, можна застосувати як для оподаткування землі, так і прибутку, тобто як два способи (методи) управління, а відносяться ці два методи до економічного механізму управління.

Для засобів, методів, механізмів управління можна застосовувати загальну (групову) назву – регулятори, або інструменти управління.

В галузі управління земельними ресурсами основними механізмами є:

- 1) вивчення, обстеження, облік земельних ресурсів;
- 2) правове регулювання земельних відносин;
- 3) договірні відносини у сфері землекористування;
- 4) адміністративне управління землекористуванням;
- 5) штрафні санкції за адміністративні правопорушення у сфері землекористування;
- 6) організаційно-економічне сприяння раціональному використанню та охороні земельних угідь;
- 7) компенсаційні виплати за вилучення земель із господарського використання;
- 8) платежі за право користування земельними ресурсами;
- 9) економічне стимулювання раціонального землекористування;
- 10) справляння державного мита за посвідчення переходу права земельної власності та права користування землею;

11) соціально психологічний вплив на суб'єкти землекористування.

Перший механізм – це механізм безпосереднього (прямого) впливу суб'єкта управління на земельні ресурси. Наступні десять механізмів – це механізми опосередкованого (непрямого) впливу, вони діють на земельні ресурси через зміну поведінки землевласників та землекористувачів.

Об'єктною підсистемою в системі управління земельними ресурсами є площі земель різних розмірів та призначення. Залежно від рівня здійснення управління, об'єктами управління можуть бути: 1) земельний фонд країни; 2) земельний фонд національної автономії чи адміністративно-територіальної одиниці; 3) земельні ділянки землевласників та землекористувачів.

Земельні ресурси – це окремий вид природних ресурсів. Це значить, що земля не є результатом людської праці, вона унікальний продукт природи. У системі класифікації природних ресурсів, земельні ресурси відносять до класу вичерпних та підкласу відновлювальних.

Чіткого і однозначного визначення поняття «земельні ресурси» не існує. Більш простим і точним визначенням зазначеного поняття є таке: земельні ресурси – це сукупність ділянок земної поверхні.

За своєю природою ділянки земної поверхні дуже різноманітні: одні з них володіють природною родючістю, а інші її не мають. Родючість ділянок земельних ресурсів визначається наявністю на їх поверхні ґрунтового шару. Одні ділянки земної поверхні такий родючий шар мають, а інші земельні ділянки його не мають. Таким чином, ґрунтовий покрив утворює ґрунтові ресурси, які також використовуються в технологічних процесах суспільного виробництва. Інакше ґрунтові ресурси можна визначити як верхній родючий шар земної поверхні.

Муркович О. О.

студент магістратури

наук. кер. – Кравченко Т. А., доктор наук з державного управління, професор
Класичний приватний університет

ФОРМИ БЕЗПОСЕРЕДНЬОЇ УЧАСТІ ЧЛЕНІВ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ У ВИРІШЕННІ ПИТАНЬ МІСЦЕВОГО ЗНАЧЕННЯ

Самоуправління є одним з найважливіших методологічних принципів здійснення управлінського процесу в суспільстві, що полягає у спрямуванні на максимальне включення у процес управління громадян як свідомої сили, зацікавленої у розвитку місцевих територій та побудові демократичних механізмів вирішення проблем повсякденної життєдіяльності.

У вітчизняному законодавстві передбачено, що реалізація прав територіальної громади як суб'єкта місцевого самоврядування відбувається за допомогою різноманітних нормативно закріплених форм безпосередньої (прямої) та представницької демократії. Пряма демократія на місцевому рівні – це здійснення публічної влади безпосередньо членами територіальної громади, прийняття ними загальнообов'язкових рішень з питань місцевого значення.

Досліджуючи можливості участі громадян у місцевому самоврядуванні та шляхи їх покращення, науковці виділяють серед таких форм: інформування громадськості (оприлюднення звітів про роботу органів місцевого самоврядування, інформаційних бюлетенів, проведення семінарів); зв'язки з нею (повідомлення у пресі, проведення прес-конференцій, оприлюднення офіційних заяв, проведення вибіркового опитування, аналіз звернень громадян, контент-аналіз тощо) та участь громадськості (громадські слухання, реалізація місцевих ініціатив, розгляд рекомендацій дорадчих комітетів, діяльність органів самоорганізації населення).

Аналіз наукових праць з цієї проблематики дослідження показує, що до форм участі територіальної громади у здійсненні місцевого самоврядування відносять не тільки власне форми, а також і механізми, заходи, методи тощо.

Форми безпосередньої участі територіальної громади у вирішенні питань місцевого значення, закріплені у Конституції та Законі України «Про місцеве самоврядування в Україні», відрізняються від форм управлінської діяльності органів місцевого самоврядування, що пов'язано з певною специфікою, обумовленою феноменальністю цього суб'єкта місцевого самоврядування. Участь членів територіальної громади щодо здійснення права на місцеве самоврядування реалізується в Україні через такі законодавчо закріплені форми: місцеві вибори, місцеві референдуми, загальні збори громадян за місцем їх проживання, місцеві ініціативи, громадські слухання.

Форма безпосередньої участі членів територіальної громади у вирішенні питань місцевого значення є способом організації діяльності жителів адміністративно-територіальної одиниці базового рівня щодо реалізації права на місцеве самоврядування з метою задоволення локальних інтересів. Крім того, в умовах активізації участі членів територіальної громади в місцевих управлінських процесах більш значним для залучення громадян до здійснення місцевих демократичних процедур є застосування формулювання «форма діяльності територіальної громади», зважаючи на суб'єктивізацію територіальної громади як первинного суб'єкта місцевого самоврядування. У зв'язку з цим, під формою діяльності територіальної громади слід вважати зовнішнє вираження сукупності послідовних дій, які здійснюються жителями адміністративно-територіальної одиниці базового рівня для вирішення питань місцевого значення у власних інтересах за допомогою інструментів прямої місцевої демократії.

Членство в територіальній громаді та можливість реалізації права на місцеве самоврядування у зазначених формах не означає, що всі громадяни на практиці їх використовують. Низький рівень політичної та управлінської культури, обмеженість та незначна авторитетність форм прямої демократії в державному управлінні, неможливість реалізації форм місцевої демократії під час реалізації прийнятих представницькими органами рішень потребує подальшої демократизації управлінських процесів з метою усві-

домлення членами територіальної громади важливості форм прямої та опосередкованої демократії в державному управлінні.

Перспективним, у зв'язку з підвищенням ступеню участі членів територіальної громади в місцевому самоврядуванні, вбачається використання таких її проявів, як взаємодія та співробітництво.

Співробітництво та партнерство є типами взаємодії, спрямованими на досягнення спільних цілей. Партнерство передбачає, насамперед, наявність рівності у правах та обов'язках під час узгодження різних позицій, наявність домовленостей як правил взаємодії. Співробітництво як співпраця двох або більше учасників передбачає повне розуміння, єдність думок, узгодженість дій задля досягнення спільної мети та кінцевого результату спільної діяльності. Взаємодія, у даному контексті, є процесом впливу суб'єктів один на одного, що породжує їх взаємообумовленість, соціальне структурування та ефективну колективну діяльність.

Прояв взаємодії суб'єктів місцевого самоврядування через кооперацію (від лат. *cooperatio* – співробітництво) характеризується діяльністю між ними з метою координації своєї діяльності та більш ефективної реалізації своїх прав та інтересів, спільного вирішення різних питань та проблем. Підставами для її класифікації можна виділити таке: за мотивацією вона може бути обов'язковою (передбачена законодавством) та добровільною (за бажанням сторін); за періодичністю – регулярною (наприклад, робота постійних комісій за участю членів територіальної громади) або епізодичною (утворення тимчасових дорадчих органів); за ступенем взаємодії – високою (тісна щоденна співпраця з представниками громади під час вирішення нагальних питань) або низькою (періодичне опитування населення); за формою – місцевий референдум, громадські слухання, місцеві ініціативи та інші, передбачені чинним законодавством. Вибір конкретної форми визначається умовами діяльності та завданнями, які стоять перед місцевою радою на даний момент. Якщо рада самостійно не може або відповідно до закону не повинна вирішувати дане питання, то вона повинна взаємодіяти з іншими учасниками місцевого самоврядування.

Не менш важливими є також комунікативні зв'язки між суб'єктами відносин у сфері місцевого самоврядування. Комунікація (від лат. *«communicatio»* – роблю загальним, зв'язую, спілкуюся) дозволяє сторонам спілкуватися, обмінюватися інформацією, поглядами, ідеями, тобто є процесом передачі інформації між суб'єктами соціальної сфери суспільства. При цьому, відмежовуючи соціально-психологічний аспект терміну «спілкування», слід зазначити, що поняття «комунікація» є більш доцільним для його застосування як опосередкованого та цілеспрямованого елемента взаємодії між суб'єктами за посередництвом певного об'єкта (повідомлення) техніко-інформаційного характеру.

Зв'язок з членами територіальної громади є важливою складовою комунікаційної політики, яка забезпечує зворотній зв'язок, що має існувати між управлінськими структурами та населенням. Інформаційна взаємодія покликана сприяти формуванню, з одного боку, формуванню відпові-

дальшої муніципальної політики, прозорі системи управління, а з іншого – адекватному сприйняттю, прогнозованій реакції громадян на інновації.

Участь членів територіальної громади у вирішенні питань місцевого значення як спільна діяльність з органами місцевого самоврядування можлива за умови існування: спільної мотивації для досягнення поставленої мети; розподілу діяльності на функціонально пов'язані складові між суб'єктами місцевого самоврядування; об'єднанні (інтегрованості) індивідуальних діяльностей у певних взаємозв'язках; погодженому та скоординованому виконанні розподілених і об'єднаних індивідуальних діяльностей; організованості та урегульованості взаємодії учасників; наявності єдиної мети – кінцевого результату такої участі, що характеризується певною результативністю; функціонування учасників в єдиному просторово-часовому вимірі. Напрацьовані власні інструменти та механізми, а також запровадження позитивного зарубіжного досвіду дозволить покращити залучення членів територіальної громади до вирішення питань місцевого значення та включити їх до всіх елементів управлінського циклу на місцевому рівні.

М'якота С. А.

аспірант

Класичний приватний університет

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ В УКРАЇНІ: ОСНОВИ ТА ПРОБЛЕМАТИКА ВИЗНАЧЕННЯ

Державна політика у сфері запобігання та протидії домашньому насильству спрямована на забезпечення комплексного підходу до подолання домашнього насильства, надання всебічної допомоги постраждалим особам та утвердження ненасильницького характеру приватних стосунків.

Основними напрямками реалізації державної політики у сфері запобігання та протидії домашньому насильству є:

- запобігання домашньому насильству;
- ефективне реагування на факти домашнього насильства;
- надання допомоги та захисту постраждалим особам, забезпечення відшкодування шкоди, завданої домашнім насильством;
- належне розслідування фактів домашнього насильства, притягнення кривдників до передбаченої законом відповідальності та зміна їх поведінки [2].

До повноважень центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, належать:

- формування державної політики у сфері запобігання та протидії домашньому насильству;
- нормативно-правове регулювання у сфері запобігання та протидії домашньому насильству;

- координація діяльності суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству;
- забезпечення розроблення та затвердження типових програм для постраждалих осіб, а також методичних рекомендацій щодо їх виконання;
- забезпечення розроблення та затвердження типових програм для кривдників, а також методичних рекомендацій щодо їх виконання, у тому числі з урахуванням віку, стану здоров'я, статі кривдника;
- здійснення методичного забезпечення місцевих державних адміністрацій та органів місцевого самоврядування у сфері запобігання та протидії домашньому насильству;
- затвердження стандартів надання соціальних послуг постраждалим особам та методики визначення потреб територіальних громад у створенні спеціалізованих служб підтримки постраждалих осіб;
- здійснення міжнародного співробітництва у сфері запобігання та протидії домашньому насильству [1].

До повноважень центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, належать:

- реалізація державної політики у сфері запобігання та протидії домашньому насильству;
- забезпечення створення та функціонування Єдиного державного реєстру випадків домашнього насильства та насильства за ознакою статі, здійснення повноважень держателя цього реєстру;
- забезпечення функціонування служб підтримки постраждалих осіб та здійснення контролю за їх діяльністю;
- координація підготовки фахівців, які представляють суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству;
- організація та проведення загальнонаціональних соціологічних, правових, психолого-педагогічних та інших досліджень щодо домашнього насильства, його причин і наслідків;
- збір, аналіз і поширення відповідно до законодавства інформації про домашнє насильство, удосконалення системи показників у формах державної статистичної звітності щодо запобігання та протидії домашньому насильству;
- забезпечення здійснення моніторингу ефективності законодавства про запобігання та протидію домашньому насильству, практики його застосування, заходів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, надання методичної та практичної допомоги суб'єктам, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству;
- підготовка та оприлюднення щорічного звіту про стан реалізації державної політики у сфері запобігання та протидії домашньому насильству;
- ведення обліку даних про діяльність загальних та спеціалізованих служб підтримки постраждалих осіб на загальнодержавному рівні [1].

Проблема визначення домашнього насильства (сукупності явищ, процесів, фактів, проявів, з якими воно пов'язане та якими воно обумовлена) є надзвичайно важливою та досить складною. Її вагомість визначається тим, що виявлення основних причин домашнього насильства дозволить розробити та реалізувати ефективні заходи з його запобігання та протидії. Однак ця проблема й до цього часу не знайшла однозначного вирішення у зв'язку зі специфікою соціального середовища. Соціальні процеси децентралізовані та імовірнісні; вони стійкі до помилок, можуть швидко змінюватися. Тому причинність щодо суспільства має не жорстку лінійну залежність, а імовірний характер.

Список використаної літератури

1. Про запобігання та протидію домашньому насильству : Закон України. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/T172229> (дата звернення: 10.10.2023).

2. Блага А. Б., Тунтула О. С., Кочемировська О. О. Актуальні проблеми протидії домашньому насильству : навч. посіб. / за заг. ред. А. Б. Благої. Миколаїв : вид-во ЧНУ імені Петра Могили, 2021. 208 с.

Оліфіренко Д. О.

аспірант

Класичний приватний університет

ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОЇ СИСТЕМИ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ЯКІСТЬ НАДАННЯ ОСВІТНІХ ПОСЛУГ

Технології відіграють важливу роль у підвищенні якості освіти на різних рівнях:

1) Інтерактивність та залучення: технології створюють можливості для використання інтерактивних платформ, додатків та віртуальних інструментів, що залучають учнів до навчального процесу. Це сприяє підвищенню зацікавленості та активності під час навчання.

2) Персоналізація: технології дозволяють створювати індивідуальні підходи до кожного учня. Адаптивні платформи аналізують успішність та індивідуальні потреби учнів, щоб пропонувати персоналізовані матеріали та завдання.

3) Доступність до ресурсів: інтернет та цифрові платформи роблять величезну кількість знань доступними у будь-який час та місце. Це дозволяє швидко отримувати актуальну інформацію та матеріали для навчання.

4) Розвиток критичного мислення та творчості: використання технологій у навчанні допомагає учням розвивати навички критичного мислення, аналізу та творчості. Інтерактивні завдання та ресурси спонукають до пошуку та обробки інформації.

5) Глобальний обмін знаннями: технології дозволяють учням спілкуватися та співпрацювати з оточуючим світом, обмінюватися думками, досвідом та знаннями через різні платформи та мережі.

Технології стають не лише інструментом, але й способом змінити підхід до навчання, підвищуючи його ефективність та доступність для всіх.

Інструменти діджиталізації в освіті включають:

1) Управління даними: цифрові платформи для збору та аналізу даних дозволяють управляти інформацією про успішність учнів, їхні досягнення та прогрес, що допомагає визначати та коригувати стратегії навчання.

2) Електронні платформи для навчання: онлайн-системи для навчання, де вчителі можуть створювати, редагувати та відстежувати навчальні матеріали, завдання та тести, спрощують процес ведення навчального процесу.

3) Автоматизовані системи оцінювання: цифрові засоби для оцінювання, які дозволяють автоматизувати процеси тестування, оцінки та звітності, що сприяє об'єктивності та швидкості процесу.

4) Електронні засоби спілкування: цифрові платформи для спілкування між вчителями, учнями та батьками, які дозволяють оперативно обмінюватися інформацією щодо навчання та важливих питань.

Вплив цих інструментів на ефективність управління якістю полягає в забезпеченні більшої доступності та точності даних, автоматизації та оптимізації процесів, підвищенні ефективності комунікації та взаємодії між всіма учасниками освітнього процесу. Це допомагає забезпечити більшу увагу на індивідуальні потреби учнів, постійно вдосконалювати методи навчання та сприяти покращенню якості освіти в цілому.

Діджиталізація суттєво підвищує доступність та рівень навчання через кілька ключових аспектів:

1) Глобальний доступ: технології роблять освіту доступною в будь-якому куточку світу. Віртуальні класи, відеоуроки та онлайн-курси дозволяють людям з різних регіонів отримувати якісну освіту.

2) Індивідуалізоване навчання: цифрові інструменти дозволяють адаптувати навчання до потреб кожного учня. Інтерактивні платформи, програми з персоналізацією та адаптивні навчальні матеріали допомагають кожному учневі навчатися у власному темпі та стилі.

3) Нові форми навчання: використання віртуальної реальності, ігрових технологій та симуляцій дозволяє наблизити навчання до реальних ситуацій, що поліпшує засвоєння матеріалу.

4) Широкий спектр ресурсів: онлайн-бібліотеки, відеоуроки, форуми для обговорень – усе це робить навчальний матеріал більш доступним та різноманітним для студентів.

5) Забезпечення постійного навчання: онлайн-курси та ресурси дозволяють студентам постійно підтримувати свої знання, працювати на підвищення своєї кваліфікації та вчитися на власний розвиток у будь-який зручний для них час.

Управління якістю навчальних послуг стає критично важливим у сучасному освітньому середовищі з рядом суттєвих викликів:

1) Зміна потреб ринку праці: швидка зміна технологій та ринку праці потребує гнучкості у навчанні. Управління якістю дозволяє адаптувати навчальні програми та методики до сучасних вимог.

2) Різноманітність учнів: успішне навчання вимагає різноманітних підходів для різних стилів навчання та потреб. Ефективне управління якістю дозволяє індивідуалізувати процес навчання для кожного учня.

3) Застосування нових технологій: впровадження цифрових інструментів у навчальній сфері вимагає не лише технічних аспектів, але й управлінських стратегій для ефективного використання цих інновацій.

4) Постійна зміна інновацій: швидкі темпи розвитку науки та технологій вимагають постійної оцінки та актуалізації навчальних програм для забезпечення їхньої актуальності та релевантності.

5) Глобалізація освіти: зростаюча глобалізація вимагає уваги до міжнародних стандартів якості та методів оцінки навчальних програм.

Ефективне управління якістю навчальних послуг стає важливою складовою, що забезпечує не лише високу якість освіти, але й готує студентів до викликів сучасного світу, забезпечуючи їхню успішність у майбутньому.

Цифрові інновації впливатимуть на майбутнє управління якістю освіти через кілька ключових шляхів:

1) Персоналізація навчання: індивідуальні потреби учнів будуть краще враховуватися за допомогою розумних алгоритмів та адаптивних систем, що дозволять створювати унікальні навчальні програми для кожного учня.

2) Застосування штучного інтелекту: штучний інтелект допоможе в аналізі величезних обсягів даних, швидко виявляти та реагувати на патерни навчання, що підвищить ефективність управління та робить його більш точним.

3) Використання віртуальної реальності та розширеної реальності: ці технології допоможуть створити іммерсивне навчальне середовище, що забезпечить учням реальність та практичний досвід у вивченні різних предметів.

4) Ефективна зворотний зв'язок: цифрові інструменти дозволять збирати та аналізувати відгуки учнів та вчителів, що дозволить швидко реагувати на потреби та вдосконалювати навчальний процес.

5) Розвиток онлайн-освіти: зростаюча популярність онлайн-навчання сприятиме розвитку нових методів оцінки та стандартів якості для цифрових форматів освіти.

Ці інновації перетворять спосіб, яким управляється освітою, роблячи його більш адаптивним, ефективним та орієнтованим на індивідуальні потреби учнів.

Ключові стратегії для успішного впровадження діджиталізації в освіті включають:

1) Визначення мети та визначення цілей: визначення конкретних цілей дозволяє зосередити зусилля та ресурси на досягненні певних результатів.

2) Створення відповідного інфраструктурного середовища: забезпечення належної технічної бази, мережевого забезпечення та доступу до відповідних інструментів для навчання та управління.

3) Навчання та підтримка персоналу: організація тренінгів та навчання для вчителів і адміністраторів для ефективного використання цифрових інструментів у навчальному процесі.

4) Впровадження поетапно: поступове впровадження нових технологій дозволяє уникнути перевантаження та сприяє більшій адаптації учасників освітнього процесу.

5) Створення плану безпеки та конфіденційності даних: забезпечення захисту особистих даних, конфіденційності та безпеки під час використання цифрових інструментів.

6) Залучення учнів та їх батьків: важливо залучити учнів та їх батьків у процес впровадження нових технологій, щоб вони були активними учасниками та відчували підтримку.

7) Постійне оновлення та оцінка: невинне вдосконалення та оцінка результатів впровадження, щоб адаптувати стратегії та методи відповідно до потреб учнів та швидко реагувати на зміни.

Ці стратегії можуть допомогти здійснити успішний та ефективний перехід до цифрових технологій у сфері освіти.

Панін М. В.

студент магістратури

наук. кер. – Кравченко Т. А., доктор наук з державного управління, професор
Класичний приватний університет

ЧИННА ПРАКТИКА ФУНКЦІОНУВАННЯ КАДАСТРОВИХ СИСТЕМ У КРАЇНАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Сьогодні кадастрова інформація вважається невід'ємною частиною просторової інформаційної інфраструктури, яка пов'язує будь-який факт правового характеру щодо будь-якого об'єкта з його певним географічним розташуванням.

Процеси інтеграції в галузі управління земельними ресурсами, що розвиваються останніми роками у світі, призвели до збільшення ролі землі як джерела економічного благополуччя країн і народів, тому ключове значення стало надаватися кадастровим системам у взаємозв'язку з системами реєстрації прав на нерухомість, які в сукупності із землепорядними заходами є найпотужнішими. важелями організації раціонального використання та охорони землі у різних країнах.

Реєстрація прав на землю є системою «земельних записів», що мають обов'язково публічний, правовий, юридичний характер. Ці записи дозволяють узаконити права земельної власності, охороняти їх, полегшити перехід земельних ділянок від одних осіб до інших та забезпечити знання усіма землевласниками та землекористувачами обтяжень, обмежень у використанні земельних ділянок на предмет їхньої застави, наявності сервітутів тощо.

Незалежно від того, ким виконувались у державах земельно-кадастрові та реєстраційні дії, вони завжди були взаємопов'язані та доповнювали одна одну. При цьому, якщо дані кадастру давали характеристику

земельних ділянок, тобто об'єктів земельних відносин, то реєстраційні відомості дозволяли оцінити суб'єктів земельних відносин, включаючи види їх прав.

Згодом у законодавствах більшості економічно розвинених держав було встановлено принцип єдності долі земельних ділянок та міцно пов'язаних з ними об'єктів нерухомості, згідно з яким останні дотримуються долі земельних ділянок. Тому в зарубіжних країнах система земельного кадастру стала трансформуватися в систему кадастру нерухомості.

Сучасне поняття кадастру складалося не відразу. На початку 70-х років минулого століття в континентальній Європі під кадастром розумілися чітка класифікація та оцінка земель, вироблена під контролем відповідальної урядової організації, за допомогою карток дільниць, створених на основі топографічних зйомок та зареєстрованих по дільницях у реєстрі. Таким чином, «кадастр» вважався особливим типом «земельних записів», доповнених картами, що містять не лише дані про площу та вид використання земель для кожної ділянки, а й інформацію про вартість землі та власника.

Нині існує кілька різних систем реєстрації нерухомості, у кожному їх по-своєму вирішується питання взаємозв'язку з кадастром. Ці відмінності зумовлені історичними та економічними особливостями розвитку кожної країни та відображені в організаційних структурах кадастру та систем земельної реєстрації.

Так, у Швеції та інших країнах північної Європи за допомогою автоматизації здійснено тісну інтеграцію двох систем. У цих країнах кадастр поступово еволюціонував: із простого податкового обліку, що слабо прив'язаний до карт, перетворився на комплексну систему з високим ступенем надійності.

У Франції об'єднання кадастру та земельної реєстрації не зайшло так далеко. По-перше, французький кадастр не є всеосяжним і не підтримується такою мірою, як у країнах північної Європи. По-друге, він має меншу юридичну силу і досі є переважно фіскальним кадастром, який не має тісного зв'язку з реєстром прав.

У Німеччині, Австрії, Швейцарії та Нідерландах зв'язок між кадастром та реєстром прав на землю надзвичайно сильний.

У Франції, Італії, Іспанії та інших середземноморських країнах юридичні одиниці, реєстровані у реєстрі земель, повністю відповідають кадастровим одиницям. Завдяки використанню унікальних кадастрових номерів у всіх цих країнах стало можливим запровадити систему реєстрації прав власності, що забезпечує високий рівень безпеки та надійності.

Зовсім іншим йшов розвиток систем реєстрації прав на землю в англосаксонських країнах. Не в останню чергу це було пов'язано з тим, що донедавна в англосаксонському світі був майже невідомий кадастр. Так, у Великій Британії головною метою створення та ведення земельного реєстру було, по-перше, сприяння розвитку відносин у сфері приватної власності на землю та нерухомість, а по-друге – прагнення полегшити та спростити

систему відносин на ринку землі та нерухомості. При цьому занесення документів до Реєстру нерухомості служило лише цілям дотримання черговості, оскільки фактичне придбання прав відбувається під час укладання договору та передачі підписаних документів. Після цього особа, яка набуває прав, може подати заяву про внесення придбаних ним прав до Реєстру (Register of Deeds), яка має суто декларативний характер. З часом на все більших територіях Англії реєстрація стала обов'язковою, і щойно власність реєструвалася, держава ставала гарантом права власності, занесеного до Реєстру.

Незважаючи на те, що підходи до розвитку кадастру та земельного реєстру в англійських та континентальних європейських країнах були різними, нині системи, що існують у цих країнах, мають багато подібного. Насамперед забезпечується систематичне охоплення всієї території та постійне оновлення зібраних та зареєстрованих даних. Надається опис ділянок, включаючи такі дані, як тип їх використання, спосіб вимірювання площ, податкова вартість, характеристики будівель, топографія, зареєстровані права власності, наявність зв'язку з іншими адміністративними реєстрами та базами даних.

Таким чином, кадастр є особливою інформаційною системою, що містить систематизований звіт відомостей про земельні ділянки та пов'язані з ними об'єкти нерухомості. В основу земельних кадастрів окремих країн покладено або земельну ділянку, тобто частину поверхні землі, на яку поширюються права власності або користування, або земельна територія, що підлягає оподаткуванню, яка на практиці може відрізнятися за розміром від земельної ділянки, на яку поширюються відповідні права, або території з певним режимом землекористування. У міру історичного розвитку тлумачення терміна «кадастр» ставало дедалі ємнішим, що відбиває суть явища, проте у різних країнах цей термін трактувався по-різному, що часто призводило до плутанини.

У зв'язку з цим 1995 року съюзна комісія з кадастру Міжнародної федерації геодезистів (землемерів) (МФГ – FIG) дала таке узагальнююче визначення кадастру: «Кадастр – це земельна інформаційна система обліку земельних ділянок на основі сучасних даних з реєстрацією майнових прав тобто прав, обмежень та відповідальності».

Зазвичай він містить геометричний опис земельних ділянок, співвіднесений з іншими записами, що описують характер прав на землю, кому ці права належать або хто ними розпоряджається, і часто вартість ділянки та її удосконалень.

Він може створюватися для податкових цілей (наприклад оцінки та справедливого оподаткування), для юридичних цілей (передачі прав власності), з метою надання допомоги в управлінні земельними ресурсами та використанні земель (наприклад для землеустрою та інших адміністративних цілей) та сприяє сталому розвитку та захисту навколишнього середовища середовища.

У цьому під кадастрової (cadastral system) розуміють систему, яка «...включає кадастр, реєстрацію прав на нерухомість та пов'язаних із нею процесів передачі, поділу та правового оформлення земельних ділянок, що у сукупності часто називають управлінням земельними ресурсами».

Світова практика засвідчує, що найбільші переваги має централізована модель організації кадастрових систем. З метою підвищення ефективності її функціонування необхідним є створення локальних робочих груп, які будуть приймати об'єктивні рішення на місцевому рівні і спрощений механізм обробки, збору, передачі інформації шляхом розширення функціональних можливостей web-порталів кадастрових служб.

Педак І. С.

кандидат економічних наук, доцент кафедри
публічного управління та землеустрою
Класичний приватний університет

НЕОБХІДНІ УМОВИ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ВИРОБНИЦТВА В УКРАЇНІ

Завжди треба пам'ятати, що ґрунт це особливе, живе природне тіло. При правильному використанні він є відновлюваним, практично нескінченним джерелом продуктів харчування та енергії. Ґрунт – фундамент агросистем. Родючий ґрунт являє собою наповнену життям багатофазну систему, а його складові компоненти мають різну можливість вступати в реакції зі з'єднувальними компонентами, які додаються цілеспрямовано чи з'являються у процесі життєдіяльності. Він являє собою ідеальне середовище для всіх хімічних процесів розпаду та перевтілення цих речовин. В ньому є неорганічні та органічні іони, у кількості необхідній для каталізу. Поверхня ґрунту отримує від сонця достатньо енергії для фотохімічних реакцій, тут є вода для гідролізу та кисень для процесів окислення. Особливе значення має ґрунтова мікрофлора, на яку не тільки впливають агрохімікати, але вона і сама вступає у взаємозв'язок з ними.

Неможливо переоцінити значення ґрунту для життя людини – це функціонування агроecosystem. З ними пов'язано виробництво та консервація великої кількості енергії та поживних речовин. Ґрунт є накопичувачем вологи та одним з найважливіших життєвих ресурсів сьогодні та в майбутньому. Він безперервно відновлює енергетичний потенціал, який при раціональному використанні ґрунтового покриву може відновлюватися безкоштовно.

Для сільськогосподарського виробництва дуже важливо досліджувати наслідки різних способів впливу людини на зміни складу ґрунтового покриву та прогнозувати направленість ґрунтових режимів та процесів. Примітивні ненаукові системи екстенсивного землеробства безповоротно супроводжувались суттєвим відчуженням речовин, що приводило до швидкого вичерпування запасів поживних речовин ґрунту, дегуміфікації, порушенню структури та цементації ґрунтової маси, ерозії. При цьому порушувалось будівництво ґрунтового профілю, повністю втрачалась потенційна врожайність та виникала потреба для довшого відновлення.

До деградації ґрунту призводить також інтенсивна система землеробства, яка не передбачає охорони ґрунту та сильно впливає на всі її функції. Відбувається це шляхом збільшення хімізації, а також внесення мінеральних добрив та меліорантів, пестицидів, стимуляторів зростання.

Інтенсифікація біологічного кругообігу речовин є однією з причин деградації природних регулюючих механізмів, перетворення ґрунту зі складної екологічно-збалансованої системи в субстрат для передачі добрив, які вносяться, до кореневої системи рослин. Усе це призводить до деагрегації, дегуміфікації ґрунту, забрудненню її надлишковими та остаточними хімічними речовинами, отруєнню мікроорганізмів, погіршенню водного, теплового та окислювально-відновлювального режимів, розвитку водної ерозії та дефляції. Ці зміни природної ґрунтової системи частково відновлювальні, але відновлення ґрунтової родючості та всіх його біосферних функцій потребує довгого періоду та матеріальних ресурсів. Ці процеси охоплюють значні площі обробітку у теперішній час ґрунтів світу. Високі норми добрив з великими енергетичними витратами лише маскують втрати природної ґрунтової родючості, основного капіталу, накопиченого за століття еволюції екосистем.

Рекультивация знищених людиною територій, а також водною ерозією та дефляцією, потребує великих матеріальних витрат та багато часу. Більш дешева вартість попереджувальних заходів. За останні роки площа еродованих земель в Україні збільшилася на 2 млн г їх території. Основними причинами такого стану є організаційно-економічні фактори: бездосвідна спеціалізація господарств, нераціональна організація територій, розміщення на схилах більше трьох градусів пропашних культур, відсутність комплексності у застосуванні протиерозійних заходів.

Розрахунки УкрНДІ захисту ґрунтів від ерозії показують, що в цілому від водної та вітрової ерозії за рік втрачається 344,6 млн т ґрунту. У змитому та дефлірованому ґрунті міститься 10,7 млн т гумуса, 0,52 – азота, 0,39 – фосфора та 7,1 млн т калія.

Щоб компенсувати ці втрати еквівалентною кількістю добрив, необхідно 18,7 млн т перегною, 1,5 – аміачної селітри, 2,1 – суперфосфату, 17,1 млн т калійної солі. Кількість азотних та фосфорних добрив, які потрібні для компенсації втраченої родючості, складає 30%. У процесі появи пилових бурь розміри втрат ґрунтового матеріалу рівномірні водній ерозії.

В умовах зростаючого впливу з боку людини на природне середовище продуктивність сільськогосподарського виробництва, часто залежить не від подальшого збільшення витрат, а від збереження взаємозв'язків між окремими природними факторами. Та чим інтенсивніше ми використовуємо природу, маємо на увазі ґрунтовий покрив, тим більш тонко та досконало вони повинні враховуватися.

В практиці багацько випадків, коли при інтенсивному впливі на один компонент агроекосистеми спостерігається порушення динамічної рівноваги всього агроландшафту. Так, розпашка прибалкових та прирічкових ділянок постійного залуження, розміщення пропашних культур на схилових

землях, призводить до замулювання та обмеління річок та водойм, зміни мікроклімату.

В результаті своєї діяльності людина витісняє природні екосистеми, втягуючи їх у виробничу сферу та створює агроекосистеми. Таким чином, порушується стійкість всієї біосфери. Прикладом недостатнього обліку природних факторів може бути проектування прямокутних полів в умовах складного рельєфу. При прямокутній організації території лісополоси слід розміщувати понад схилами. В результаті ґрунт обробляють та здійснюють сівбу без урахування рельєфу, звідси виникає потенціальна загроза розвитку ерозії. Чим різноманітніше та складніше структура агроландшафту, тим вище його стійкість та здібність протистояти різним зовнішнім впливам.

Збільшення полів й сівби, та насичення структури посівних площ однорідною чи однорідними культурами, представляє спрощену, збіднену та вкінці кінців нестійку агроекосистему. На ній більша небезпека для розвитку водної ерозії, дефляції, зараженням хворобами та шкідниками.

УкрНДІ захисту ґрунтів від ерозії встановлено, що вітроерозійні процеси в Україні бувають в зимово-весняний період. Також, що на ступінь еродованості ґрунтів вітром великий вплив здійснює рельєф місцевості. Визначення об'єднаних елементів можуть послаблювати чи збільшувати швидкість повітряного потоку у порівнянні з рівною поверхнею. Зменшують швидкість вітру завітрові схили та непродувні балки, яри. Цим пояснюється виникнення локальних вітроерозійних процесів на окремих елементах рельєфу при відсутності пилових бурь.

Змивання ґрунту посилюється при підвищенні інтенсивності стоку від 0,4 до 0,85 мм/хв. Ця закономірність є загальною для сівби озимих, ярових та пропашних культур. По-іншому формується стік коли тале сніг. Стік талих вод на поверхні водозбору запізнюється відносно початку сніготанення. На інтенсивність змиву ґрунту талими водами впливають наступні основні фактори: запаси води в снігу, рівномірність снігорозподілу по водозбору, глибина промерзання ґрунту, інтенсивність сніготанення, температура та вологість ґрунту перед сніготаненням, ступінь покриття ґрунту рослинністю чи її рештками. Заходи, які підвищують водопроникність ґрунтів, допомагають зниженню поверхневого стоку талих вод.

Дослідження показали, що водопоглинаюча роль лісополос в умовах ливневої ерозії та крутих довгих схилів зводиться до мінімуму. Стік з полів підходить до лісополос концентрованим потоком по ложбинам та різними пониженнями рельєфу. Збереження мозаїчності лісонасаджень, збагачують самі скудні екосистеми, підвищують їх продуктивність. Якщо різноманітний рослинний та тваринний світ, складніші трофічні зв'язки, тим вища стійкість екосистем.

Можна допустити, що відмічені негативні тенденції у майбутньому набудуть велике економічне та екологічне значення в Україні, у зв'язку з необхідністю різкого збільшення витрат, в тому числі і енергетичних, для компенсації родючості ґрунтів, критичних значень ерозії та відновлення деградуючих агроландшафтів.

Пеньков М.

аспірант

наук. кер. – Покатаєв П. С., доктор наук з державного управління, професор
Класичний приватний університет

МЕХАНІЗМИ СТИМУЛЮВАННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ДЕРЖАВНІЙ ПОЛІТИЦІ УКРАЇНИ

Євроінтеграційні процеси прискорюють реформування в Україні економіки та розширення стратегічних відносин з зарубіжними країнами й широку зовнішньоекономічну взаємодію з ними. Це потребує перегляд й оновлення механізмів державної політики щодо стимулювання зовнішньоекономічної діяльності.

При цьому важливо враховувати чинники як позитивного, так і негативного впливу на розвиток національної економіки, зокрема – зовнішньоекономічної діяльності: відсутність єдиної державної стратегії щодо реалізації пріоритетних завдань міжнародної інтеграції; високу залежність від імпорту енергоносіїв; нечіткість векторної спрямованості спеціалізації експорту вітчизняної продукції; недостатнє залучення прямих іноземних інвестицій; звуження внутрішнього ринку для національних виробників високотехнологічних та побутових товарів; недостатню конкурентоспроможність українських товарів на світовому ринку.

Тому й актуалізується потреба в пошуку інноваційних шляхів інтенсивного розвитку економіки, побудови ефективної стратегії зовнішньоекономічної діяльності з урахуванням зарубіжного досвіду та кон'юнктури світових ринків щодо управління процесом ЗЕД із застосуванням новітніх технологій, підвищенням конкурентоздатності вітчизняної продукції (і на рівні держави, й на рівні окремого підприємства) тощо.

Серед пріоритетів державної політики у сфері ЗЕД дослідники називають, зокрема: державну фінансову підтримку вітчизняних експортерів, виробників імпортозамінних товарів та конкурентоспроможної продукції; створення інфраструктури зовнішньої торгівлі та сучасної системи її інформаційного забезпечення; реалізацію гнучкої експортно-імпоротної політики; вдосконалення механізмів державного регулювання зовнішньої торгівлі; гнучке застосування заходів торговельного захисту на внутрішньому та зовнішньому ринку України; диверсифікація експорту та імпорту, розширення пропозиції продукції; вдосконалення механізмів кредитування та страхування експорту; надання пільг та преференцій для інвестицій у виробництво та експорт високотехнологічної продукції; державне сприяння виходу на світові ринки через дипломатичні представництва [1, с. 87–88].

На нашу думку, необхідними в контексті державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності країни в умовах кризових ситуацій є: розробка та впровадження дієвих заходів заохочення розвитку нових галузей; стимулювання ефективної зовнішньоекономічної діяльності українських суб'єктів, сприяння підвищенню конкурентоспроможності вітчизняного виробника на світовому економічному ринку; регулювання процесу

реалізації в Україні проєктів, які спрямовані на стимулювання зовнішньоекономічної діяльності; забезпечення сприятливого клімату для підприємницької діяльності, кредитування бізнесу; управління процесом створення прозорої надійної фінансової системи і розвитку ринку капіталів; регулювання динаміки інвестиційного капіталу, зростання обсягів іноземних інвестицій в Україні; управління процесом реалізації системних реформ, розпочатих розпочатих урядом України в різних галузях тощо.

Отже, стимулювання розвитку механізмів зовнішньоекономічної діяльності сприятиме прискоренню економічного розвитку України, захисту її економічних інтересів і вдосконаленню зовнішньоекономічної політики держави.

Список використаної літератури

1. Філіпенко Т. В., Філіпенко А. С. Державні механізми стимулювання розвитку зовнішньоекономічної діяльності в Україні. *Право та державне управління*. 2021. № 4. С. 83–88. URL: http://www.pdu-journal.kpu.zp.ua/archive/4_2021/13.pdf (дата звернення: 15.10.2023).

Пеньков М.

аспірант

наук. кер. – Покатаєв П. С., доктор наук з державного управління, професор
Класичний приватний університет

УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ СТАБІЛЬНІСТЮ В КОНТЕКСТІ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ

Проблема фінансової безпеки наразі є особливо актуальною в контексті національної безпеки держави, оскільки безпосередньо впливає на економічний розвиток країни та її конкурентоспроможність і міжнародний авторитет на світовому ринку.

Фінансову безпеку визначають як стан фінансово-кредитної сфери, валютної, банківської, бюджетної, податкової систем, який характеризується збалансованістю, стійкістю до внутрішніх і зовнішніх негативних впливів, здатністю цієї сфери забезпечувати ефективне функціонування національної економічної системи та економічне зростання [2; 4].

Управління фінансовою безпекою держави забезпечується на різних рівнях: загальнодержавному, регіональному, адміністративному, на рівнях: фінансових установ, одиниць суб'єктів господарювання та домогосподарств.

Інструментами забезпечення фінансової безпеки є: контрольний, (захист власників), регулюючий (захист заощаджень), фінансовий (захист активів). Основними ознаками фінансової безпеки, на наш погляд, є: надійність, превентивність, фінансова стабільність.

Забезпечення фінансової стабільності є основною передумовою ефективного управління фінансовою безпекою. Відтак важливим аспектом цього процесу є виокремлення ключових факторів, які впливають на розвиток механізмів державного регулювання стратегічного розвитку держави загалом і кожного окремо взятого регіону зокрема. Для реалізації мети

стратегічного розвитку кожного регіону як невід'ємної частини держави необхідний взаємопов'язаний комплекс підходів державницьких, управлінських принципів, визначених функцій, передбачених методів та інструментів дієвого впливу.

Варто зауважити, що на забезпечення фінансової стабільності держави впливає суттєво впливає поточний стан фінансової системи, а відтак ефективно управління процесом досягнення фінансової стабільності впливатиме і на рівень фінансової безпеки держави.

Фінансова стабільність, на думку І. Висоцької [1, с. 33], є наслідком її злагодженого функціонування. Фінансова стабільність об'єднує багато чинників стійкості та і спроможності до сталого розвитку, збереження контрольованого фінансового балансу.

Як зазначає Н. Чаленко, високий рівень фінансової стабільності дає змогу суттєво вплинути на стабілізацію основних макроекономічних показників і на ефективність діяльності підприємства загалом [3].

Регулювання фінансової стабільності ґрунтується на таких принципах: комплексність в управлінні фінансовою діяльністю та безпекою, спрямованість на загальну стратегію розвитку, плановість, варіативність, прогностичність фінансового розвитку.

Таким чином, фінансова стабільність у контексті державної політики України у сфері фінансової безпеки та побудови механізмів її забезпечення – це такий фінансовий стан соціально-економічної системи, що зумовлює за якого високий рівень безпеки та постійний сталий розвиток країни. Основними ознаками фінансової стабільності в процесі управління фінансовою безпекою можна назвати: високий рівень фінансової безпеки в контексті економічної безпеки країни, низький рівень ризику та впливу загроз; збалансованість позикового і власного капіталу; фінансовий баланс.

Список використаної літератури

1. Висоцька І. Б. Проблеми забезпечення стабільності та стійкості фінансової системи України. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія економічна*. 2012. Вип. 2. С. 30–38.
2. Єрмошенко М. М. Фінансова безпека. *Віче*. 1998. № 11. С. 61–73.
3. Чаленко Н. В. Шляхи забезпечення фінансової стабільності підприємства. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2014. № 6 (157). С. 135–139.
4. Шлемко В. Т., Бінько І. Ф. Економічна безпека України: сутність і напрямки забезпечення : монографія. Київ, 1997. 143 с.

Печеник К. В.

аспірант

Класичний приватний університет

ДЕРЖАВНА ПІДТРИМКА РОЗВИТКУ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ТА СПОРТУ В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ

Відповідно до ст. 5 ЗУ «Про фізичну культуру і спорт» державне управління фізичною культурою і спортом здійснюється центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері фізичної культури та спорту, центральним органом виконавчої вла-

ди, що реалізує державну політику у сфері фізичної культури та спорту, за сприяння органів державної влади та місцевого самоврядування [1].

На органи державної влади та органи місцевого самоврядування покладені обов'язки сприяти розвитку фізичної культури в закладах освіти. Фізична культура у сфері освіти має на меті забезпечити розвиток фізичного здоров'я учнів та студентів, комплексний підхід до формування розумових і фізичних здібностей особистості, вдосконалення фізичної та психологічної підготовки до активного життя, пріоритету оздоровчої спрямованості, широкого використання різноманітних засобів та форм фізичного виховання і масового спорту, безперервності процесу протягом усього життя (ст. 26 Закону [1]).

У закладах загальної середньої, спеціалізованої, професійної (професійно-технічної) освіти уроки з фізичної культури – є обов'язковими і мають проводитися не менше трьох разів на тиждень. Місцеві державні адміністрації та органи місцевого самоврядування можуть приймати рішення щодо запровадження додаткових уроків з фізичної культури (ст. 26 Закону [1]).

З метою створення належних умов для заняття руховою активністю та формування позитивного ставлення для здобувачів освіти до занять фізичною культурою та спортом як до важливої складової реалізації здорового способу життя було затверджено «Плану пріоритетних дій Уряду на 2021 рік», яким передбачалося:

- розроблення та затвердження концепції розвитку закладів спеціалізованої освіти спортивного профілю із специфічними умовами навчання (фахові коледжі, спортивні ліцеї); розвиток мережі закладів спеціалізованої освіти спортивного профілю із специфічними умовами навчання, створення умов для обдарованих дітей для здобуття освіти у поєднанні з навчально-тренувальним процесом та їх входження до складу збірної команди України з олімпійських видів спорту;

- розроблення та затвердження концепції розвитку щоденного спорту в закладах освіти: створення для здобувачів освіти належних умов для занять руховою активністю та формування ставлення до занять фізичною культурою і спортом як до важливої складової здорового способу життя;

- проведення огляду витрат у сфері молоді та спорту в частині фінансової підтримки громадських організацій фізкультурно-спортивного спрямування; підвищення ефективності та результативності використання бюджетних коштів, що спрямовуються на здійснення заходів із залучення населення до фізичної активності [2].

Було затверджено «Концепцію розвитку щоденного спорту в закладах освіти». Пріоритетними напрямками цієї Концепції стали:

- розроблення нових підходів до проведення уроків з фізичної культури та занять з фізичного виховання у закладах освіти усіх типів та форм власності, як органічної складової здорового способу життя, з урахуванням інклюзивності для осіб з інвалідністю;

- посилення відповідальності керівників закладів освіти усіх типів та форм власності для забезпечення належного рівня рухової активності;
- забезпечення постійного медико-педагогічного контролю за фізичним станом здоров'я здобувачів освіти у закладах освіти усіх типів та форм власності [3].

«Державна цільова соціальна програма розвитку фізичної культури і спорту на період до 2024 року» передбачала здійснення популяризації здорового способу життя та подолання суспільної байдужості до здоров'я населення шляхом збільшення кількості виданих підручників, посібників, освітніх програм; кількості інформаційних матеріалів; забезпечення функціонування та удосконалення мережі закладів фізичної культури і спорту, шляхом збільшення кількості закладів спеціалізованої освіти спортивного профілю із специфічними умовами навчання, шкіл вищої спортивної майстерності, дитячо-юнацьких спортивних шкіл [4].

Фізична культура у сфері освіти базується на державних стандартах освіти, спрямованих на забезпечення науково-обґрунтованих норм рухової активності здобувачів освіти з урахуванням стану їхнього здоров'я, рівня фізичного і психічного розвитку та розроблених законів [5].

Органи державної влади та органи місцевого самоврядування зобов'язані забезпечити в межах повноважень створення умов для здобуття учнями повної загальної середньої освіти на рівні державних стандартів (ч. 7, ст. 44 Закону [6]).

У Постанові КМУ «Про деякі питання державних стандартів повної загальної середньої освіти» говориться, що метою базової середньої освіти є розвиток природних здібностей, інтересів, обдарувань учнів, формування компетентностей, необхідних для їх соціалізації та громадянської активності, свідомого вибору подальшого життєвого шляху та самореалізації. Реалізація мети базової середньої освіти ґрунтується на ціннісних орієнтирах, як: формування культури здорового способу життя учня, створення умов для забезпечення його гармонійного фізичного та психічного розвитку, добробуту [7]. Так, керівник закладу вищої освіти в межах наданих йому повноважень зобов'язаний сприяти формуванню здорового способу життя у здобувачів вищої освіти, зміцненню спортивно-оздоровчої бази закладу вищої освіти, створювати належні умови для занять масовим спортом (ч. 3, ст. 34 Закону [8]).

Отже, ми бачимо, що державою проводиться політика, спрямована на розвиток фізичної культури та спорту у закладах освіти шляхом видання певних вимог до надання освітніх послуг та різних програм, які передбачають пошук нових форм фінансування цієї сфери. Органи місцевого самоврядування, в свою чергу, здійснюють контроль за дотриманням навчальними закладами вимог щодо відповідності освітнього процесу державним стандартам.

Список використаної літератури

1. Про фізичну культуру і спорт : Закон від 24 грудня 1993 р., № 3808-XII. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3808-12#Text> (дата звернення: 04.10.2023).

2. Про затвердження плану пріоритетних дій Уряду на 2021 рік : Розпорядження від 24 березня 2021 р., № 276-р. *Кабінет Міністрів України*. URL: <https://osvita.ua/legislation/other/82183/> (дата звернення: 04.10.2023).

3. Про затвердження Концепції розвитку щоденного спорту в закладах освіти : Наказ від 27 жовтня 2021 р., № 1141/4088. *Міністерство освіти і науки України, Міністерство молоді та спорту України*. URL: https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/85327/ (дата звернення: 04.10.2023).

4. Про затвердження Державної цільової соціальної програми розвитку фізичної культури і спорту на період до 2024 року : Розпорядження від 1 березня 2017 р. № 115. *Кабінет Міністрів України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/115-2017-%D0%BF#top> (дата звернення: 04.10.2023).

5. Концепція розвитку щоденного спорту в закладах освіти: інформаційно-методичний сайт з фізичного виховання. URL: <https://fizra.ipro.kubg.edu.ua/?p=1074> (дата звернення: 04.10.2023).

6. Про повну загальну середню освіту : Закон від 16 січня 2020 р. № 463-IX. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#top> (дата звернення: 04.10.2023).

7. Про деякі питання державних стандартів повної загальної середньої освіти : Постанова від 30 вересня 2020 р. № 898. *Кабінет Міністрів України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-2020-%D0%BF#top> (дата звернення: 04.10.2023).

8. Про вищу освіту : Закон від 1 липня 2014 р. № 1556-VII. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> (дата звернення: 04.10.2023).

Примаков Є. Г.

аспірант

Класичний приватний університет

ДОВІРА НАСЕЛЕННЯ ДО СИСТЕМИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Національна безпека захищеність життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства і держави, державного суверенітету, територіальної цілісності, демократичного конституційного устрою та інших національних інтересів України від реальних і потенційних загроз.

У широкому розумінні, закріпленому у ст. 1 Закону України «Про основи національної безпеки України», вона становить собою захищеність життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства і держави, за якої забезпечуються сталий розвиток суспільства, своєчасне виявлення, запобігання й нейтралізація реальних та потенційних загроз національним інтересам у сферах правоохоронної діяльності, боротьби з корупцією, прикордонної діяльності та оборони, міграційної політики, охорони здоров'я, охорони дитинства, освіти та науки, науково-технічної та інноваційної політики, культурного розвитку населення, забезпечення свободи слова та інформаційної безпеки, соціальної політики та пенсійного забезпечення, житлово-комунального господарства, ринку фінансових послуг, захисту прав власності, фондів ринків і обігу цінних паперів, податково-бюджетної та митної політики, торгівлі та підприємницької діяльності, ринку банківських послуг, інвестиційної політики, ревізійної діяльності, монетарної та валютної політики, захисту інформації, ліцензування, промисловості та сільського господарства, транспорту та зв'язку, інформаційних

технологій, енергетики та енергозбереження, функціонування природних монополій, використання надр, земельних і водних ресурсів, корисних копалин, захисту екології та навколишнього природного середовища й інших сфер державного управління при виникненні негативних тенденцій до створення потенційних або реальних загроз національним інтересам [1].

Основні функції суб'єктів публічного адміністрування у сфері національної безпеки.

– нормотворчі, сутність яких полягає в розробленні, затвердженні, удосконаленні та скасуванні правових приписів, які регулюють правовідносини у сфері національної безпеки;

– правоохоронні, які слід розуміти як напрямки діяльності суб'єктів публічного адміністрування, спрямовані на забезпечення конституційних прав і свобод людини і громадянина, охорони публічного порядку, власності, інших охоронюваних законом інтересів фізичних та юридичних осіб, що можуть здійснюватися з використанням особливих методів, включаючи публічний примус;

– оборонні функції, які включають комплекс політичних, економічних, соціальних, воєнних, наукових, науково-технічних, інформаційних, правових, організаційних, інших заходів держави щодо підготовки держави до збройного захисту та її захист у разі збройної агресії або збройного конфлікту. Збройна агресія полягає в застосуванні іншою державою або групою держав збройної сили проти України, що може здійснюватися через вторгнення або напад збройних сил іншої держави або групи держав на територію України, а також окупацію або анексію частини території України; блокаду портів, узбережжя або повітряного простору, порушення комунікацій України збройними силами іншої держави або групи держав; напад збройних сил іншої держави або групи держав на військові сухопутні, морські чи повітряні сили або цивільні морські чи повітряні флоти України; засилання іншою державою або від її імені озброєних груп регулярних чи нерегулярних сил, що вчиняють акти застосування збройної сили проти України тощо.

Проблематика довіри має свої змістовні та ієрархічні рівні розгляду, а саме:

- довіра до інститутів публічного адміністрування;
- довіра до інституції влади;
- довіра між суб'єктами та об'єктами управління;
- довіра до суспільства та його базових інституцій;
- довіра до держави та її інститутів;
- довіра до інституційного середовища та ін. [2].

Фактори довіри діють на різних рівнях соціуму (безпосередньому оточенні, сім'ї, організації, у суспільстві загалом й його окремих сферах життєдіяльності тощо). На цій підставі варто конкретизувати структуру організаційно-правового механізму формування довіри населення до органів публічної влади в Україні. Значущим фактором при цьому має бути порівняння кількості наявного населення в державі (здебільшого спостеріга-

ється спад) та кількості представників органів державної влади різних рівнів (яка не змінювалася пропорційно спаду населення в державі, а навпаки, здається – зросла). При чому, якісні зміни в системі національної безпеки нині – доволі дискусійне питання.

Список використаної літератури

1. Про основи національної безпеки України : Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/964-15#Text> (дата звернення: 21.10.2023).

2. Мороз В. М. Доверие к органам государственной власти как основа эффективного государственного управления: теоретический аспект. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/50591659.pdf> (дата звернення: 21.10.2023).

Радченко А. В.

аспірант

Класичний приватний університет

СИСТЕМА ВІЙСЬКОВОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ

Система військової освіти (СВО) є складовою системи освіти України. Вона є складною системою, основою її розвитку є розвиток спроможностей складових елементів. В системі військової освіти здійснюється підготовка військових кадрів в інтересах ЗСУ, Національної гвардії України (НГУ), Державної прикордонної служби України (ДПСУ), Державної спеціальної служби транспорту України (ДССТ), Служби безпеки України (СБУ), Служби зовнішньої розвідки (СЗР), Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України (ДССЗІ), Управління державної охорони України (УДО). Діяльність ЗСУ та ДССТ координує МОУ, у підпорядкуванні Міністерства внутрішніх справ України (МВС) перебуває НГУ та ДПСУ. Формує та реалізує державну політику у сфері освіти Міністерство освіти і науки України (МОН).

Організаційний механізм державного управління системою військової освіти – це трирівнева система центральних органів виконавчої влади, державних органів сектору безпеки і оборони, закладів освіти системи військової освіти, які у сукупності з'єднані двосторонніми зв'язками та об'єднані цілями, завданнями, функціями та повноваженнями у процесах управління підготовкою військових кадрів для сил оборони (рис. 1).

6 квітня 2022 року набув чинності Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо військової освіти та науки». Ним фактично реформовано вищу військову освіту. Законом визначено, що вищий військовий навчальний заклад – це: заклад вищої освіти державної форми власності, що здійснює на певних рівнях вищої освіти підготовку курсантів (слухачів, студентів), ад'юнктів для подальшої служби на посадах офіцерського (сержантського і старшинського) складу з метою задоволення потреб Збройних сил України, інших утворених відповідно до законів України військових формувань, центральних органів виконавчої влади зі спеціальним статусом, Служби безпеки України, Служби зовнішньої розвідки України, інших розвідувальних органів України, центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони державного кордону.

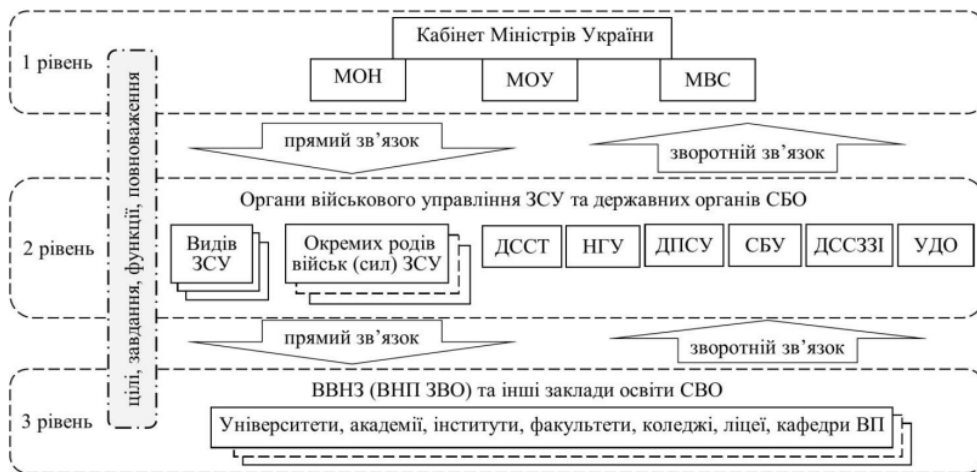

Рис. 1. Ієрархічна модель організаційного механізму державного управління системою військової освіти [1, с. 20]

Також тепер з'являться заклади вищої освіти зі специфічними умовами навчання. До них належать заклади вищої освіти державної форми власності, які здійснюють на певних рівнях вищої освіти підготовку курсантів (слухачів, студентів), ад'юнктів для подальшої служби на посадах середнього та вищого складу:

- Національної поліції України;
- начальницького складу з метою задоволення потреб Міністерства внутрішніх справ України;
- центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері цивільного захисту;
- центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері виконання кримінальних покарань.

За законом державні органи, до сфери управління яких належать: вищі військові навчальні заклади, заклади вищої освіти зі специфічними умовами навчання, військові навчальні підрозділи закладів вищої освіти, мають право встановлювати особливості їх функціонування. Зокрема, вони можуть своїми нормативно-правовими актами встановлювати особливі вимоги щодо:

- 1) управління відповідними закладами освіти та організації освітнього процесу в них;
- 2) діяльності та повноважень органів управління і громадського самоврядування;
- 3) кандидатів на посади керівників (заступників керівників) вишів, їх структурних підрозділів, військових навчальних підрозділів закладів вищої освіти;
- 4) призначення та звільнення з посад керівників (заступників керівників);
- 5) додаткових до визначених стандартами вищої освіти компетентностей та програмних результатів навчання за відповідними освітніми програмами, порядку розроблення та затвердження освітніх програм;

6) формування переліку спеціалізацій підготовки здобувачів спеціалізованої освіти;

7) кандидатів на посади педагогічних, науково-педагогічних і наукових працівників та конкурсного відбору на ці посади;

8) реалізації прав та обов'язків педагогічних, науково-педагогічних та наукових працівників та осіб, які навчаються у таких вишах;

9) відрахування, переривання навчання, поновлення і переведення курсантів, слухачів, ад'юнктів (аспірантів), докторантів;

10) підготовки науково-педагогічних і наукових кадрів в ад'юнктурі (аспірантурі) та докторантурі;

11) нормативів чисельності курсантів, слухачів, ад'юнктів (аспірантів) на одну посаду науково-педагогічного працівника;

12) порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії у вищих військових навчальних закладах;

13) формування індивідуальних навчальних планів та індивідуальних освітніх траєкторій здобувачів вищої освіти;

14) практичної підготовки осіб, які здобувають вищу освіту у відповідних вищих військових навчальних закладах, закладах вищої освіти зі специфічними умовами навчання, військових навчальних підрозділах закладів вищої освіти [2].

Список використаної літератури

1. Артамощенко В. С. Організаційний механізм державного управління системою військової освіти. *Наукові перспективи. Серія: Державне управління.* 2022. № 1 (19). С. 12–24.

2. Україна реформувала вищу військову освіту. *Юридична практика.* 2022. URL: <https://pravo.ua/ukraina-reformovala-vyshchu-viiskovu-osvitu/> (дата звернення: 27.10.2023).

Рошин О. В.

аспірант

наук. кер. – Козарь Т. П., доктор наук з державного управління, доцент
Класичний приватний університет

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЗДІЙСНЕННЯ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ

Система місцевого самоврядування виступає організаційним підґрунтям місцевого самоврядування і становить сукупність різних організаційних форм та інститутів місцевої демократії, через які здійснюються функції та повноваження місцевого самоврядування. Систему місцевого самоврядування визначають певні принципи її побудови, види суб'єктів самоврядування, їх взаємовідносини між собою та з іншими органами влади й управління [1, с. 39–40].

Місцеве самоврядування в Україні є одним із найважливіших інститутів народовладдя і становить одну з найголовніших основ конституційного ладу. Інститут місцевого самоврядування в Україні закріплений в Конституції України, Законі України «Про місцеве самоврядування в Україні» та інших нормативно-правових актах. Право місцевого самоврядування є невід'ємним компонентом правових систем багатьох держав світу.

Специфіка суспільних відносин, які регулюються нормами права місцевого самоврядування, полягає в тому, що вони формують особливу сферу суспільного життя, яку Конституція України визначає як місцеве самоврядування. Останнє є системою суспільних відносин, що виникли у процесі самоорганізації населення певних територій субнаціонального рівня для самостійного та під власну відповідальність управління місцевими справами (вирішення питань місцевого значення як безпосередньо, так і через утворені ним органи місцевого самоврядування та інші органи його самоорганізації за місцем проживання).

У 1997 році Верховною Радою України було ратифіковано Європейську хартію місцевого самоврядування (Підписана у Страсбурзі, 15 жовтня 1985 року).

Основний зміст принципів Європейської хартії місцевого самоврядування полягає в наступному:

- органи місцевого самоврядування є однією з головних підвалин будь-якого демократичного режиму;

- саме на місцевому рівні право громадян на участь в управлінні громадськими справами може здійснюватися найбільш безпосередньо;

- саме органи місцевого самоврядування, які мають реальні управлінські повноваження, забезпечують таку адміністративну діяльність, яка є водночас і ефективною, і близькою до громадян;

- захист і зміцнення місцевого самоврядування роблять значний внесок у побудову європейського співтовариства, заснованого на принципах демократії і децентралізації влади;

- органи самоврядування створюються демократичним шляхом, мають повноваження щодо прийняття необхідних рішень, користуються широкою автономією в межах своєї компетенції, порядку та засобів її здійснення;

- загальний принцип місцевого самоврядування має бути визнаний у законодавстві і, за можливості, у конституції кожної країни;

- право місцевого самоврядування повинно здійснюватися радами чи іншими представницькими органами, члени яких мають обиратися вільним, таємним, рівним, прямим і загальним голосуванням, і які повинні мати відповідальні перед ними виконавчі інституції [2, с. 39–40].

Держава встановлює конституційно-правові засади, за якими та чи інша особа визнається суб'єктом та об'єктом самоврядування, підстави набуття та здійснення повноважень органів місцевого самоврядування на відповідній території, порядок вирішення цих питань у встановленій законом процедурі. Місцеве самоврядування кожної територіальної громади села, селища та міста юридично оформлюється статутом, який підтверджує його самоврядну природу, є гарантією проти втручання у межі територіального управління. Володіння місцевим самоврядуванням – передумова розповсюдження на цей суб'єкт усіх прав і свобод, які визнаються і закріплюються законом [3, с. 10, 20].

Україна прямує шляхом побудови «сервісної держави» та впроваджує принципово нові підходи до публічних послуг. Людина все більшою

мірою починає розглядатись як клієнт і споживач публічних послуг, а діяльність органів державної влади всіх рівнів та органів місцевого самоврядування - через призму задоволення потреб мешканців громад. Реформа з децентралізації посилила розуміння важливої ролі громадськості, мешканців як зацікавлених сторін у розвитку нової моделі публічного управління, де громадянське суспільство спільно з органами місцевого самоврядування може працювати над покращенням якості публічних послуг. Залучення громадян до процесу прийняття рішень є ключовим елементом не тільки належного (демократичного) врядування, але також є запорукою покращення умов життя в громаді через удосконалення процесу надання публічних послуг. При цьому велику увагу необхідно приділяти гендерним питанням, оскільки саме такий підхід виводить на особистісний рівень розуміння участі мешканців, можливості їх залучення, а також організації та надання послуг у громаді.

До послуг, які можна вважати соціально значущими, можна віднести всі житлово-комунальні послуги, постачання та розподіл електроенергії та природного газу, транспортні послуги всіх видів, медичні, освітні, соціальні, адміністративні, культурні, спортивні послуги, створення та утримання транспортної інфраструктури, благоустрій (включаючи створення та утримання громадських просторів), забезпечення житлом певних категорій населення, судочинство, дотримання громадського порядку, подолання надзвичайних ситуацій, захист від зовнішньої агресії, нормотворення, управління спільною власністю територіальних громад, охорона навколишнього середовища та багато іншого [3, с. 6].

Місцеве самоврядування - це надважливий інструмент здійснення місцевою громадою своїх завдань, реалізації прав, тому подальший розвиток місцевого самоврядування, зокрема надання публічних послуг на місцевому рівні є пріоритетом в реалізації місцевих функцій.

Список використаної літератури

1. Євтушенко О. Н., Лушагіна Т. В. Місцеве самоврядування в Україні: теорія та практика становлення : навч. посіб. Миколаїв : вид-во ЧДУ імені Петра Могили, 2013. 316 с.
2. Євтушенко О. Н., Ємельянов В. М., Андріяш В. І. Муніципальний менеджмент : підручник. Миколаїв : вид-во ЧДУ імені Петра Могили, 2016. 404 с.
3. Теорія та практика вдосконалення послуг місцевого самоврядування : посібник для територіальних громад. Ч. 1. Київ, 2021. 112 с.

Савченко А. О.

аспірант

наук. кер. – Козарь Т. П., доктор наук з державного управління, доцент

Класичний приватний університет

ПРОФЕСІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА ЇХ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ

Реформування державної служби у контексті адаптації чинного законодавства до принципів та стандартів Європейського Союзу обумовлює необхідність подальшого визначення пріоритетних шляхів професіоналіза-

ції державної служби у цілому та діяльності кожного державного службовця, зокрема. Підготовка державних службовців повинна сприяти формуванню високопрофесійного корпусу державних службовців, які здатні результативно та якісно відстоювати права та свободи людини і громадянина на підставі наявних в них професійних умінь та навичок, які ґрунтуються на спеціальних знаннях в сфері державної служби, аналітичних здібностях, майстерності застосування методів та підходів управлінської науки, стратегічним мисленням та особистісними якостями, що у сукупності є необхідними для прийняття та успішної реалізації управлінських рішень [1, с. 149].

Професійна успішність державного службовця залежить від апробації функціональних характеристик його організаційно-комунікативних вмінь на кожному з етапів професійного становлення, що демонструє надійність професіонала, яка виражається у його задоволеності виконуваною роботою, позитивній самооцінці результатів власної діяльності та відсутності професійного вигоряння і професійних деформацій [2].

Статтею 2 Закону України «Про державну службу» визначені поняття, як «професійна компетентність» - це здатність особи в межах визначених за посадою повноважень застосовувати спеціальні знання, уміння та навички, виявляти відповідні моральні та ділові якості для належного виконання встановлених завдань і обов'язків, навчання, професійного та особистісного розвитку та «професійний розвиток» - це безперервний, свідомий, цілеспрямований процес особистісного та професійного зростання, що базується на інтеграції знань, умінь і компетентностей.

Також, статтею 48 Закону України «Про державну службу» роз'яснено умови та принципи підвищення рівня професійної компетентності державних службовців. Так, державним службовцям створюються умови для підвищення рівня професійної компетентності шляхом професійного навчання, яке проводиться постійно. Професійне навчання державних службовців проводиться за рахунок коштів державного бюджету та інших джерел, не заборонених законодавством, через систему підготовки, перепідготовки, спеціалізації та підвищення кваліфікації, зокрема у сфері публічного управління та адміністрування, у встановленому законодавством порядку в навчальних закладах, установах, організаціях незалежно від форми власності, які мають право надавати освітні послуги, у тому числі за кордоном.

Підвищення рівня професійної компетентності державних службовців проводиться протягом проходження служби, а підвищення кваліфікації - не рідше одного разу на три роки. Необхідність професійного навчання державного службовця визначається його безпосереднім керівником та службою управління персоналом державного органу за результатами оцінювання службової діяльності.

У державних органах з метою ознайомлення з функціонуванням державної служби може здійснюватися стажування громадян з числа молоді, які не перебувають на посадах державної служби, строком до шести місяців у порядку, визначеному керівником державної служби.

Підвищення професійної компетентності державних службовців сприяє систематичне професійне навчання шляхом стажування, підвищення кваліфікації, самоосвіти, навчання за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування». Наказом НАДС № 74-22 від 24.08. 2022 року затверджено «Перелік пріоритетних напрямів (тем) підвищення кваліфікації державних службовців, голів місцевих державних (військових) адміністрацій, їх перших заступників та заступників, посадових осіб місцевого самоврядування, депутатів місцевих рад за загальними професійними (сертифікатними) та/або короткостроковими програмами у 2023 році». Так, за пріоритетними напрямами (темами) підвищення кваліфікації державні службовці та посадові особи місцевого самоврядування в 2023 році підвищують кваліфікацію стосовно: вивчення положень Конвенції про права осіб з інвалідністю, національного впровадження змін та прийняття ефективних рішень (напрямок підвищення кваліфікації для державних службовців, які займають посади державної служби категорії «Б»); деокупація та реінтеграція тимчасово окупованої території та управління деокупованою територією; державна політика цифрового розвитку; детінізація доходів; доступ до публічної інформації; дотримання прав людини та протидія дискримінації; електронне урядування та електронна демократія; євроатлантична інтеграція; європейська інтеграція; запобігання і протидії торгівлі людьми; запобігання корупції та забезпечення доброчесності; зміна клімату; кібербезпека; комунікація та взаємодія; лідерство (напрямок підвищення кваліфікації для державних службовців, які займають посади державної служби категорії «А» або «Б»); нові засади здійснення адміністративної процедури; проектний менеджмент; рівні права та можливості жінок і чоловіків (гендерна рівність); соціально відповідальний бізнес; сприйняття змін (напрямок підвищення кваліфікації для державних службовців, які займають посади державної служби категорії «В»); стратегічне управління та планування; стратегічні комунікації; державна політика у сфері територіальної організації влади; транскордонне співробітництво; удосконалення рівня володіння державною мовою; управління державними інвестиціями, тощо [4].

Професійна компетентність державного службовця – це важлива складова його професійного розвитку, а також чинник, який впливає на загальну ефективність діяльності кожного органу державної влади та спроможність функціонування державного апарату в цілому.

Список використаної літератури

1. Мудрик А. Б. Професійна компетентність державних службовців: теоретико-емпіричний аналіз феномену. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/153576128.pdf> (дата звернення: 04.10.2023).
2. Кушнір С. П. Професійна компетентність державних службовців: сутнісно-понятійна характеристика. *Державна та регіони. Серія: Право.* 2020. № 4 (70).
3. Про державну службу : Закон України від 10 грудня 2015 р. № 889-VIII.
4. Про затвердження переліків пріоритетних напрямів (тем) підвищення кваліфікації державних службовців, голів місцевих державних (військових) адміністрацій, їх перших заступників та заступників, посадових осіб місцевого самоврядування, депута-

тів місцевих рад за загальними професійними (сертифікатними) та/або короткостроковими програмами у 2023 році : Наказ НАДС від 24 серпня 2022 р. № 74-22.

Савчин Я. І.

аспірант

наук. кер. – Козарь Т. П., доктор наук з державного управління, доцент Класичний приватний університет

УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ ПОСАДОВИХ ОСІБ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ

Ефективне виконання завдань та повноважень посадових осіб органів місцевого самоврядування залежить від їх високого професійного рівня та професійної компетентності. Адже від результатів діяльності посадових осіб органів місцевого самоврядування залежать умови життя конкретних територіальних громад. Тому питання управління якістю професійного навчання посадових осіб органів місцевого самоврядування є важливим завданням державної політики в Україні.

Підвищення компетентності посадових осіб має стати обов'язковою умовою та невід'ємною складовою їх публічної діяльності, що вимагає не лише відповідного теоретичного обґрунтування, але й упровадження інноваційних підходів до організації навчального процесу.

Підвищення професійної компетентності передбачає вироблення належного теоретичного обґрунтування та пошук практичних заходів щодо підвищення загального рівня управлінської культури посадових осіб місцевого самоврядування. Це вимагає вироблення новітніх підходів до організації підготовки, перепідготовки та підвищення їх кваліфікації, а також спрямування всієї системи навчання на зростання професіоналізму та компетентності [1, с. 21–23].

Положенням про систему професійного навчання державних службовців, голів місцевих державних адміністрацій, їх перших заступників та заступників, посадових осіб місцевого самоврядування та депутатів місцевих рад визначено загальні принципи та умови управління якістю професійної освіти посадових осіб місцевого самоврядування. Система професійного навчання базується на таких принципах:

– обов'язковості та безперервності професійного навчання протягом проходження державної служби та служби в органах місцевого самоврядування, роботи в державних органах, здійснення повноважень депутата місцевої ради;

– цілеспрямованості, прогностичності та випереджувального характеру;

– забезпечення якості освіти та якості освітньої діяльності;

– інноваційності та практичної спрямованості;

– індивідуалізації та диференціації підходів до навчання;

– відкритості та академічної доброчесності;

– наближеності освітніх послуг до місця проживання та проходження служби особи;

– гарантованості фінансування професійного навчання.

Інституційна структура системи професійного навчання включає:

– замовників освітніх послуг у сфері професійного навчання;

– суб'єктів надання освітніх послуг у сфері професійного навчання (провайдерів).

Підвищення кваліфікації за загальними та/або спеціальними професійними (сертифікатними) програмами є обов'язковим для посадових осіб місцевого самоврядування: вперше призначених на посади в органах місцевого самоврядування, протягом року після призначення; вперше обраних на виборну посаду, протягом року після набуття повноважень; призначених на посаду в органи місцевого самоврядування, не рідше одного разу на три роки; обраних або затверджених відповідною радою на виборну посаду, не рідше одного разу протягом строку здійснення повноважень.

Підвищення кваліфікації за загальними та/або спеціальними коротко-строковими програмами є обов'язковим для посадових осіб місцевого самоврядування, обраних на виборну посаду на місцевих виборах, обраних або затверджених відповідною радою на виборну посаду, не рідше двох разів протягом строку здійснення повноважень; депутатів місцевих рад не рідше одного разу протягом строку здійснення повноважень.

Положенням про систему професійного навчання державних службовців, голів місцевих державних адміністрацій, їх перших заступників та заступників, посадових осіб місцевого самоврядування та депутатів місцевих рад роз'яснено, яким чином здійснюється оцінювання та моніторинг системи професійного навчання. Так, суб'єкти надання освітніх послуг у сфері професійного навчання (провайдери) забезпечують запровадження та здійснення внутрішнього моніторингу та оцінювання якості такого навчання. Зовнішній моніторинг та оцінювання якості професійного навчання здійснюються замовниками освітніх послуг у сфері професійного навчання. Національне агентство України з питань державної служби здійснює моніторинг стану системи професійного навчання та щонайменше один раз на три роки готує відповідну доповідь з урахуванням результатів визначення та аналізу потреб у професійному навчанні, оцінювання якості освітніх послуг, яка оприлюднюється НАДС на його офіційному веб-сайті та веб-порталі управління знаннями [2].

Загалом, інституційна спроможність державного управління якістю професійного навчання посадових осіб органів місцевого самоврядування є на належному рівні, сформовано стабільну систему професійного навчання державних службовців та посадових осіб органів місцевого самоврядування. Важлива роль в цьому належить Національному агентству України з питань державної служби, адже саме НАДС здійснює вивчення та аналіз потреб у професійному навчанні посадових осіб органів місцевого самоврядування, координує функціонування Порталу управління знаннями, через який проводиться організація навчання, здійснює оцінювання та моніторинг системи професійного навчання.

Список використаної літератури

1. Надрага В. І. Підвищення компетентності посадових осіб місцевого самоврядування як пріоритет територіального розвитку. *Регіональна економіка*. 2018. № 3. С. 21–

28. URL: https://re.gov.ua/re201803/re201803_021_NadrahaVI.pdf (дата звернення: 28.10.2023).

2. Про затвердження Положення про систему професійного навчання державних службовців, голів місцевих державних адміністрацій, їх перших заступників та заступників, посадових осіб місцевого самоврядування та депутатів місцевих рад : Постанова КМУ від 6 лютого 2019 р. № 106.

Сіромах Д. Ф.

студент магістратури

наук. кер. – Кравченко Т. А., доктор наук з державного управління, професор
Класичний приватний університет

ВЗАЄМОДІЯ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ З ОРГАНАМИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ

Взаємодія органів державної влади з органами місцевого самоврядування є важливою складовою демократичного устрою суспільства. Україна не є винятком з цього правила, проте на сьогоднішній день існують певні проблеми, які перешкоджають ефективній взаємодії між цими двома суб'єктами.

Однією з головних проблем є недостатня увага з боку органів державної влади до проблем місцевого самоврядування. Часто вони зосереджуються на своїх власних задачах та проблемах, не звертаючи належної уваги до потреб та проблем місцевого рівня. Це може призвести до бар'єрів у вирішенні важливих питань, що стосуються життя територіальних громад в Україні.

Ефективне функціонування будь-якої системи публічної влади залежить від наявності чітких структурних елементів та їх функціональної спроможності, таких як:

- суб'єкта прийняття рішень (виборний орган),;
- чітко окреслених та закріплених у нормативно-правових актах меж компетенції суб'єкта прийняття рішень (повноваження та функції);
- суб'єкт виконання рішень (виконавчий орган);
- ресурсної бази для виконання прийнятих рішень, разом з організаційними основами та відповідним матеріально-фінансовим забезпеченням;
- органів державної влади, діяльність яких спрямована на реалізацію державної політики, та її ефективного поєднання з місцевою;
- ефективної системи контролю за діяльністю органів місцевої публічної влади з боку громади та з боку держави.

Враховуючи ці фактори, можна сказати, що основними недоліками у системі місцевої влади в Україні є:

По-перше, недосконалість критеріїв класифікації територіальних громад з погляду надання їм обсягу повноважень. Зокрема, через різну кількість населення та розмір місцевого бюджету недоцільним є визначення єдиного переліку повноважень для органів місцевого самоврядування сіл, селищ та міст різного ступеня підпорядкування.

По-друге, існує нечіткий розподіл компетенції органів місцевого самоврядування на різних рівнях адміністративно-територіального розподілу.

По-третє, недосконалість системи державного управління на рівні села, селища й міста, зокрема за недостатнім виконанням органами самоврядування власних та делегованих повноважень. Наприклад, стаття 35 Закону України «Про місцеві державні адміністрації» делегує районним та обласним державним адміністраціям контроль за діяльністю місцевих державних адміністрацій, проте це не дає їм права втручатися у повноваження місцевих органів самоврядування.

По-четверте, відсутність законодавчо закріпленої процедури делегування повноважень, чітко визначених механізмів відмови від виконання делегованих повноважень місцевими радами.

По-п'яте, пряме втручання державної виконавчої влади у справи територіальних колективів. Наприклад, ініціатива з розробки бюджетів і програм місцевого розвитку районів та областей належить місцевим державним адміністраціям, підпорядкованим Главі держави та Кабінетові Міністрів України. Натомість обласні та районні ради, можуть лише затверджувати їх.

Також, недосконалість налагодженого комунікативного зв'язку між органами державної виконавчої влади, та органами місцевого самоврядування.

До головних проблем між відносинами органів місцевого самоврядування та органів державної влади є інституційні проблеми, які пов'язані з недосконалою системою інституту делегованих повноважень.

До них відносяться:

1. Безпосередня участь державної виконавчої влади в господарській діяльності територіальних колективів. Тому розробкою бюджетів та місцевих програм розвитку районів і областей займаються місцеві державні адміністрації, підпорядковані Главі держави та Кабінету Міністрів України, а вплив представницьких органів на ці установи (апарати) є недостатнім (обмежується висловлення недовіри голові Адміністрації). Натомість їх можуть затверджувати лише обласні та районні ради, які відображають спільні інтереси територіальних громад.

2. Розбіжності щодо делегування повноважень між обласними (районними) радами та обласними (районними) державними адміністраціями.

3. Недосконалість у структурі стримувань і противаг, яка регулює взаємодію органів місцевого самоврядування та місцевих рад. Як відомо, одним із способів забезпечення виконання делегованих повноважень є озвучення обласними та районними радами недовіри керівникам відповідних державних адміністрацій. Проте опозиційні партії, представники яких контролюють місцеві ради, можуть використовувати цей інститут для перешкоджання діям органів місцевого самоврядування на територіях державної юрисдикції.

Організація територіальної організації влади в Україні з метою підвищення ефективності вирішення місцевих питань, створення кращих умов для соціально-економічного розвитку територій потребує визначення подальших кроків щодо зміцнення позицій органів місцевого самоврядування на обласному та районному рівнях, перегляду функціонального навантаження та організаційного структура місцевих органів виконавчої влади. Вирішення

проблеми розподілу повноважень між органами державної влади та місцевого самоврядування відповідно до сутності верховенства права, демократії та громадянського суспільства дозволить досягти балансу інтересів у системі відносин держава-регіон-територіальна громада.

Іншою проблемою є низький рівень фінансової взаємодії органів державної влади з органами місцевого самоврядування. Часто вони не мають достатньої кількості коштів для виконання своїх функцій та здійснення проєктів, що стосуються розвитку місцевих громад. Це може призвести до відставання розвитку територій та зниження якості життя місцевого населення.

Крім того, існує проблема недостатньої інформаційної взаємодії між органами державної влади та органами місцевого самоврядування. Часто органи місцевого самоврядування не отримують необхідної інформації про рішення, які приймаються на рівні центральної влади. Це може призвести до неправильного підходу до вирішення проблем на місцевому рівні та конфліктів між органами влади.

Для вирішення цих проблем необхідно зміцнити взаємодію між органами державної влади та органами місцевого самоврядування на рівні законодавства. Необхідно підвищити їх компетентність у всіх сферах діяльності, спробувати знайти шляхи належного та достатнього фінансового забезпечення. Також необхідно встановити механізми інформаційної взаємодії між різними рівнями влади. Крім того, важливим є підвищення рівня свідомості громадськості щодо ролі та значення місцевого самоврядування. Це дозволить залучити громадськість до процесу вирішення проблем місцевого рівня та підвищить ефективність діяльності органів місцевого самоврядування.

Узагальнюючи відмітимо, що взаємодія органів державної влади з органами місцевого самоврядування має важливе значення для розвитку суспільства та підвищення якості життя населення в Україні. Проте на сьогоднішній день існують проблеми, які необхідно вирішувати для покращення ефективності цієї взаємодії. Для цього необхідно зміцнювати законодавчу базу, забезпечувати належне фінансування та компетентність органів місцевого самоврядування та підвищувати рівень свідомості громадськості щодо ролі та значення місцевого самоврядування

Скрябіна Д. С.

кандидат з державного управління, доцент кафедри менеджменту
Класичний приватний університет

Літенко О. О.

аспірант
Класичний приватний університет

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА В УКРАЇНІ

Вибір Україною європейського вектору розвитку потребує від нашої влади виважених політичних і економічних кроків, зокрема, ефективного транскордонного співробітництва, взаємозв'язків прикордонних областей із

сусідніми регіонами країн ЄС. Європейська Комісія розглядає транскордонне співробітництво (Cross Border Cooperation (CBC) як ключовий елемент політики ЄС щодо своїх сусідів, що підтримує сталий розвиток країн уздовж зовнішніх кордонів ЄС, допомагає зменшувати відмінності між рівнями життя та вирішувати спільні виклики.

Транскордонна система ЄС розроблена на принципах моделі територіального співробітництва, але адаптована до специфіки зовнішньої співпраці ЄС, і її особливістю є те, що ця система враховує інтереси країн-учасниць та базується на наступному:

- збалансоване партнерство між країнами-учасницями по обидва боки кордону: держави-члени та сусідні країни мають рівні права, щодо оцінки програмних рішень, а проекти отримують фінансування лише за умови їх реалізації партнерами з обох сторін;

- управління, доручене місцевому чи національному органам влади в країнах-учасницях, спільно відбираються усіма країнами, що беруть участь у програмі;

- загальна правова база та правила реалізації.

Державне регулювання процесів укладання органами місцевого самоврядування та місцевими органами виконавчої влади угод про транскордонне співробітництво і їх практичної реалізації в Україні здійснюється Законом України «Про транскордонне співробітництво», який визначає завдання, принципи державної політики, права й обов'язки суб'єктів у сфері транскордонного співробітництва, принципи й форми державної підтримки, фінансові ресурси для транскордонної співпраці.

Відповідно до Закону України «Про транскордонне співробітництво» поняття «транскордонне співробітництво» визначено як спільні дії, спрямовані на встановлення і поглиблення економічних, соціальних, науково-технічних, екологічних, культурних та інших відносин між територіальними громадами, їх представницькими органами, місцевими органами виконавчої влади України та територіальними громадами, відповідними органами влади інших держав у межах компетенції, визначеної їх національним законодавством. Саме цим законом врегульовано правові, організаційні та економічні питання розвитку транскордонного співробітництва, а також питання його державної фінансової підтримки.

В рамках розвитку транскордонного співробітництва у 2021 році Урядом ухвалено постанову «Про затвердження Державної програми розвитку транскордонного співробітництва на 2021–2027 роки», яка була розроблена Мінрегіоном на виконання Закону України «Про транскордонне співробітництво». Зазначена програма окреслює цілі та пріоритети, містить конкретні шляхи і способи розв'язання проблем, план заходів, джерела фінансування, визначає відповідальних виконавців цих заходів. Її реалізація має продовжити формувати позитивний міжнародний імідж нашої країни, вирішити проблеми диспропорції у соціально-економічному розвитку регіонів України, підвищити рівень зайнятості населення регіонів України, сприяти приросту експорту та імпорту товарів та послуг, покращити екологію, сприяти

залученню фінансування для реалізації транскордонних проектів та створенню нових органів транскордонного співробітництва.

Можна зазначити, що транскордонна система ЄС розроблена на принципах моделі територіального співробітництва, та має такі основні цілі: сприяння економічному та соціальному розвитку прикордонних територій; вирішення спільних проблем (навколишнього середовища, громадського здоров'я, охорони та безпеки); створення кращих умов для людей, товарів та мобільності капіталу. Слід зазначити, що Бюджет Європейського інструменту сусідства транскордонного співробітництва (ENI) з Україною на період 2014–2020 рр. становив 1,052 млрд. євро і складався з двох різних джерел: ENI та внесків від Європейського фонду регіонального розвитку (ERDF). Орієнтовна сума фінансування ENI на період 2014–2020 років складала понад 500 млн євро.

Наразі повномасштабне вторгнення східного сусіда, російської федерації, внесло свої корективи щодо реалізації заходів передбачених програмою розвитку транскордонного співробітництва та налагодженню співпраці нашої держави з країнами Євросоюзу і водночас нашими сусідами, а наразі партнерами в боротьбі з країною-агресором. Війна в Україні, стала потужним стратегічним викликом і зрушенням для ЄС: в Союзі почали по-новому сприймати політичні аспекти, змінилися напрями співробітництва та взаємодії на міжнародному рівні, питання, що раніше викликали велику критику в Європейському Союзі, тепер вирішуються позитивно країнами-членами (наприклад, прийом біженців).

Ця підтримка з боку Європейського Союзу особливо важлива для підприємств-виробників, яким доводиться працювати недалеко від лінії фронту, не дивлячись на близькість бойових дій. Більшість мит та квот стосується сільськогосподарської продукції, тому рішення Європейського Союзу допомагають Україні та світу підтримувати продовольчу безпеку. Наразі торгівля між Україною та ЄС вже відновилася. Впродовж 2022 р. Україна експортувала 99,8 млн тонн товарів на 44,1 млрд дол. США. 63% цієї суми припало на країни ЄС (27,9 млрд дол. США). Серед країн Союзу та партнерів України по ТКС найбільше експортувалося до Польщі (6,6 млрд дол. США), Румунії (3,8 млрд дол. США) та Угорщини (2,27 млрд дол. США).

В сьогоденних умовах транскордонне співробітництво в Україні виступає одночасно як інструмент розвитку прикордонних територій та як рушійна сила втілення її євроінтеграційних прагнень через призму європейської державної і суспільної взаємодії.

Згідно зі статтею 2 Європейської рамкової конвенції про транскордонне співробітництво (ТКС) – це «будь-які спільні дії, спрямовані на посилення та поглиблення добросусідських відносин між територіальними общинами або властями, які знаходяться під юрисдикцією двох або декількох Договірних Сторін, та на укладання з цією метою будь-яких необхідних угод або досягнення домовленостей». Практична реалізація цих спільних заходів, як показує світовий досвід, значною мірою сприяє зміцненню потенціалу його учасників і зацікавлених сторін, усунути регіональні відмінності та вирішити складні проблеми, характерні для сусідніх країн. При

цьому концепція транскордонного співробітництва ґрунтується на європейській та національній регіональній політиці, направленій на підтримку соціально-економічного розвитку, зростання рівня інфраструктури, підвищення регіональної конкурентоспроможності, покращення якості життя населення тощо.

Соколова Н.

студентка магістратури
Класичний приватний університет

ОСОБЛИВОСТІ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ОБМЕЖЕНЬ

У сучасних умовах глобалізації та трансформації економіки важливим елементом системи управління є інформаційно-аналітична компонента, що забезпечує своєчасною, надійною інформацією, стосовно можливостей та загроз конкурентного середовища, трансформація яких вимагає оцінювання внутрішніх ресурсів підприємства та порівняння його можливостей з вимогами ринку. Таким чином, інформаційно-аналітичну підтримку слід розглядати як необхідну умову підвищення ефективності стратегічного управління інноваційним розвитком підприємства та рівня його конкурентоспроможності.

Науковці виокремлюють стратегії інноваційного розвитку підприємства: «витягування» конкурентних переваг – трансформація загроз/можливостей у конкурентні переваги, тобто формування інноваційного потенціалу; «витягування» конкурентних переваг – використання сформованих конкурентних переваг, тобто реалізація інноваційного потенціалу. Розбіжність між «витягуванням» та «виштовхуванням» обумовлена швидкістю реакції підприємства на інформаційне збурення конкурентного середовища через наявність або відсутність конкурентних переваг. Стратегія «витягування» передує стратегії «виштовхування». Інновації, гнучкість і клієнтоорієнтованість часто очолюють список стратегічних цілей підприємства, в сучасних умовах, коли тяжкі зовнішні та внутрішні кризові ситуації порушують повсякденне життя і кожен аспект діяльності підприємств, найбільш актуальним пріоритетом є стійкість.

Організації будь-якого розміру і типу відчували вплив змін в доступності персоналу, переходу на онлайн-ринки, практичного припинення авіаперельотів, перегляду умов переговорів з постачальниками і фінансові проблеми. З огляду на цю нову реальність, менеджерам варто уважно вивчити основи стійкості і способи їх застосування в будь-якій галузі. Підприємства, що адаптувалися до роботи в умовах пандемії, а згодом і під час воєнного стану, поряд з факторами лідерства, далекоглядності і здатності до виконання, демонструють ключові елементи стійкості, використовуючи надійні дані та аналітичні можливості під час кризи. І навіть незважаючи на впевненість в своїх рішеннях, яка стала можливою завдяки застосуванню передових методів аналітики в критичних областях, ключовою части-

ною стійкості є постійне позитивний вплив. Щоб домогтися такого тривалого ефекту, організації можуть закласти фундамент для стійкості в майбутньому п'ятьма способами: інтеграція і захист даних; зниження фінансових ризиків і шахрайства; оцінка і адаптація логістики; зріла аналітична основа; інформаційно-аналітична підтримка.

Серед перелічених способів можна виділити саме діджитал-підтримку прийняття управлінських рішень в контексті стратегічного управління інноваційним розвитком, яка для дієвості повинна мати комплексний системний характер. Пропонуємо комплексне використання елементів інформаційно-аналітичної підтримки до яких віднесено: ручні і комп'ютерні інформаційні системи управління (EIS, MkIS, BIS, CRM, SFA, TPS, KMS, FAS, HRMS, SCM); системи підтримки прийняття рішень (моно (DSS) та групові (GDSS)); області аналізу (прогнозна аналітика; бізнес-аналітика (BI); описова аналітика; діагностична аналітика; панелі моніторингу ERP; якісний аналіз); машинне навчання (штучний інтелект). Інформаційна система управління може бути представлена комп'ютерної (MIS) і ручний версією (VS).

Інформаційна система управління - це широкий термін, який включає в себе безліч спеціалізованих систем. До основних типів систем належать такі: Інформаційна система для керівників (EIS): вище керівництво використовує EIS для прийняття рішень, що впливають на всю організацію. Керівникам потрібні високорівневі дані з можливістю деталізації у міру необхідності Інформаційні системи управління, скорочено MIS, використовуються для керівництва тактичними менеджерами при прийнятті частково структурованих рішень. Вихідні дані системи обробки транзакцій використовуються в якості вхідних даних для системи MIS.

В складних та непередбачуваних умовах, які склалися на сьогодні, гіперактивно почали розвиватися інформаційні технології, що забезпечують підприємствам всебічну підтримку в умовах віддаленої роботи за рахунок діджиталізації бізнес-процесів та бізнес-моделей. В сучасних умовах, інноваційний розвиток інформаційних технологій, з одного боку, сприяє інноваційному розвитку підприємств як базова інновація, з іншого – використання інформаційних технологій забезпечує підприємству миттєве отримання інформації з будь-якої точки земної кулі, необхідної для його функціонування та інноваційного розвитку в контексті стратегічного управління інноваційною діяльністю.

Діджитал-технології розглядаються керівництвом підприємств як інструменти ефективного управління діяльністю та її розвитком, що дозволяють економити час, спрощувати окремі бізнес-процеси, формують аналітичну базу для прийняття тактичних та стратегічних управлінських рішень, економити витрати. Діджитал-інструменти визнано ефективними для стратегічного управління інноваційним розвитком підприємства. У власної діяльності підприємства застосовують лише окремі інструменти конкурентної розвідки, що обумовлено відсутністю її системності та постійності.

Федоров Я. С.

аспірант

наук. кер. – Козарь Т. П., доктор наук з державного управління, доцент
Класичний приватний університет

СКЛАДОВІ МОТИВАЦІЙНОГО МЕХАНІЗМУ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ

Мотиваційна стратегія в органах публічної влади ґрунтується на аналізі ситуації і бажаному стилі взаємодії керівників з підлеглими. Тому, дослідження реалізації мотиваційної стратегії в системі публічної служби дає змогу виокремити ті завдання, які повинен вирішувати кожний керівник:

- знизити рівень незадоволеності персоналу, удосконалювати регулятори мотивації;
- збільшити рівень задоволеності, посилити основні мотиватори, які реально підвищують трудову активність працівників;
- визначити рівень потреб кожного працівника, його інтереси і можливість задоволення;
- конкретизувати види трудової діяльності, які потрібні органу публічної влади і які доцільно мотивувати;
- організувати працю так, щоб переконати працівника в можливості задовольнити його інтереси з доступними для нього витратами фізичних і моральних сил, часу та можливості відтворити свою працездатність;
- узгодити певні види діяльності з набором цінностей і переваг;
- при наймі працівника виявити, які в нього мотиви, інтереси, яка система цінностей [1].

Мотиваційний механізм, як цілісна система, складається із низки взаємопов'язаних елементів, якими є: 1) розміри заробітної плати та інші матеріальні стимули (премії, доплати, надбавки, компенсаційні виплати, умови та правила участі працівника у розподілі прибутку тощо); 2) система нематеріальних стимулів (соціальних, моральних, творчих, соціально-психологічних); 3) прийняті правила організації діяльності та внутрішнього (службового) порядку роботи, що включають: визначення цільових орієнтирів діяльності, розширення управлінських функцій, творчу ініціативність, поліпшення умов праці; 4) критерії визначення ефективності індивідуальної трудової діяльності за функціональним принципом та з урахуванням результативності роботи організації в цілому [2, с. 282–283].

Матеріальне стимулювання державних службовців є однією з найважливіших форм мотивації працівників і передбачає процес формування матеріальних стимулів праці, а також їх використання. Система винагороди за роботу розробляється так, щоб ініціатива робітника була спрямована на підвищення продуктивності праці, власної кваліфікації та можливості збільшити свій дохід [3, с. 63].

Статтею 50 Закону України «Про державну службу» визначено принципи оплати праці державних службовців. Держава забезпечує доста-

тній рівень оплати праці державних службовців для професійного виконання посадових обов'язків, заохочує їх до результативної, ефективної, добросовісної та ініціативної роботи. Заробітна плата державного службовця складається з:

- посадового окладу;
- надбавки за вислугу років;
- надбавки за ранг державного службовця;
- премії (у разі встановлення).

За результатами роботи та щорічного оцінювання службової діяльності державним службовцям можуть встановлюватися премії. До премій державного службовця належать:

- 1) премія за результатами щорічного оцінювання службової діяльності;
- 2) місячна або квартална премія відповідно до особистого внеску державного службовця в загальний результат роботи державного органу;
- 3) місячна або квартална премія за належне виконання умов контракту про проходження державної служби (у разі укладення).

До мотиваційного механізму державних службовців також можна віднести заохочення державних службовців, які визначені статтею 53 Закону України «Про державну службу». Так, за бездоганну та ефективну державну службу, за особливі заслуги до державних службовців застосовують такі види заохочень:

- 1) оголошення подяки;
- 2) нагородження грамотою, почесною грамотою, іншими відомчими відзнаками державного органу;
- 3) дострокове присвоєння рангу в порядку, визначеному цим Законом;
- 4) представлення до нагородження урядовими відзнаками та відзначення урядовою нагородою (вітальний лист, подяка, почесна грамота);
- 5) представлення до відзначення державними нагородами.

Заохочення до державних службовців, які займають посади категорій «Б» і «В», застосовуються керівником державної служби, а щодо державних службовців, які займають посади категорії «А», - суб'єктом призначення [4].

Таким чином визначимо, що мотиваційний механізм професійної діяльності державних службовців це система, яка складається як з матеріальних так і нематеріальних стимулів. Було б несправедливо стверджувати, що мотивація в професійній діяльності складається тільки з матеріальної складової, що безумовно, є важливим компонентом, але, враховуючи, соціальну сутність професійних відносин, можна визначити, що соціальні та психологічні фактори займають не останнє місце в побудові мотиваційного механізму в діяльності державних службовців.

Список використаної літератури

1. Круп'як Л. Б., Круп'як І. Й. Особливості реалізації мотиваційної стратегії як чинника підвищення ефективності функціонування органів публічної влади. *Державне*

управління: удосконалення та розвиток. URL: http://www.dy.nayka.com.ua/pdf/10_2019/43.pdf (дата звернення: 27.10.2023).

2. Руденко Х. Формування мотиваційного механізму персоналу в системі публічної служби. *Актуальні проблеми менеджменту та публічного управління в умовах інноваційного розвитку економіки*. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/-38701/1/281.pdf> (дата звернення: 27.10.2023).

3. Вплив мотиваційних факторів на результативність діяльності державних службовців. *Економіка, управління та адміністрування*. 2021. № 1 (95). С. 62–65. URL: <http://eztuir.ztu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/7883/62.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (дата звернення: 27.10.2023).

4. Про державну службу : Закон України від 10 грудня 2015 р. № 889-VIII.

Чернов О. М.

аспірант

наук. кер. – Козарь Т. П., доктор наук з державного управління, доцент
Класичний приватний університет

ПРОФЕСІЙНА ЕТИКА ЯК СКЛАДОВА ПІДВИЩЕННЯ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ

Відповідно до наказу НАДС від 05.08.2016 р. № 158 «Про затвердження Загальних правил етичної поведінки державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування» (зі змінами), обов'язок державних службовців - дотримуватися правил етичної поведінки в професійній діяльності. Загальні правила ґрунтуються на положеннях Конституції України, законодавства про державну службу, службу в органах місцевого самоврядування, у сфері запобігання корупції, запобігання та протидії дискримінації, з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків. Метою Загальних правил є зміцнення авторитету державної служби та служби в органах місцевого самоврядування, формування позитивної репутації державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування, а також забезпечення інформування громадян про норми етичної поведінки державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування стосовно них.

При прийнятті на державну службу або на службу в органи місцевого самоврядування особа ознайомлюється з Загальними правилами. Відмітка про таке ознайомлення додається до особової справи державного службовця чи посадової особи місцевого самоврядування [1].

Від державних службовців очікують, що вони прийматимуть рішення, виявляючи високий рівень професіоналізму та відданість суспільному благу, до того ж такі рішення ухвалюватимуть, дотримуючись прозорості та підзвітності. Серед трьох найважливіших зобов'язань державних службовців, якими такі особи керуються, приймаючи державні рішення, – дотримання закону, ефективне використання публічних ресурсів та етична діяльність. На важливості зобов'язання діяти етично наголошено в статті 8 UNCAC, яка вимагає, аби держави заохочували «непідкупність, чесність і відповідальність своїх державних посадових осіб» із метою запобігання корупції. Крім того, очікується, що державні службовці замислюватимуть-

ся над усіма тими цінностями та принципами, включеними в кодекс етики або кодекс поведінки, якими керується їхня установа. Традиційний підхід до просування етики в публічних організаціях засновано на виконуваних правилах і дисципліні. Однак в останні десятиліття, з огляду на щораз складніший та стрімкіший характер змін у світі, з'явилась необхідність у більш гнучких процесах перебудови системи надання публічних послуг. У цьому контексті персоналу було делеговано компетенцію приймати рішення, а також надано ширші повноваження [2, с. 5–6].

Забезпечення дотримання місії, цінностей, принципів та норм публічної служби передбачає використання зовнішнього контролю за етичною поведінкою публічних службовців або їх неетичними діями. Зовнішній контроль є важливим елементом забезпечення прозорості, ефективності та морально-етичної спрямованості публічної служби та може здійснюватися як окремими контролюючими інституціями, засобами масової інформації, так і громадськістю.

У науці публічного управління зовнішній контроль, як правило, класифікують за двома видами – державний і громадський (соціальний) контроль. Державний контроль за дотриманням норм професійної етики публічними службовцями являє собою діяльність спеціальних державних органів, посадових осіб та інших уповноважених суб'єктів, які шляхом використання організаційно-правових і розпорядчих заходів здійснюють спостереження і перевірку функціонування підконтрольного об'єкта з метою усунення його відхилення від заданих цілей і параметрів та притягнення до відповідальності винних [3, с. 269–270].

Статтею 8 Закону України «Про державну службу» визначені обов'язки державних службовців щодо дотримання правил етичної поведінки. Так, державний службовець зобов'язаний: дотримуватися Конституції та законів України, діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України; дотримуватися принципів державної служби та правил етичної поведінки; поважати гідність людини, не допускати порушення прав і свобод людини та громадянина; з повагою ставитися до державних символів України.

Етична поведінка державних службовців передбачає систему професійних обов'язків, норм, які закріплені в законодавчих, нормативно-правових актах та внутрішніх організаційно-розпорядчих документах органів державної влади. Тому, дотримання етичних стандартів – це один із чинників ефективності, професійної компетентності в діяльності державних службовців.

Список використаної літератури

1. Загальні правила етичної поведінки державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування : Наказ НАДС від 5 серпня 2016 р. № 158.

2. Добročесність та етика в публічній сфер. *Організація Об'єднаних Націй Вiдень*. 2021. URL: https://www.unodc.org/documents/e4j/IntegrityEthics/E4J_Integrity_and_Ethics_Module_13_final_UKR.pdf (дата звернення: 10.10.2023).

3. Сорокіна Н. Г. Формування морально-етичних основ публічної служби в Україні : дис. ... д-ра держ.упр. : 25.00.03. Дніпро, 2021. 489 с.

Щебетун І. О.

аспірант

наук. кер. – Покатаєв П. С., доктор наук з державного управління, професор
Класичний приватний університет

ПІДПРИЄМНИЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ОБ'ЄКТ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Головним напрямком державної економічної політики України є створення умов становлення та розвитку суб'єктів підприємницької діяльності, які наразі є основним виробником продукції, надає послуги населенню, разом з тим створюють створюють робочі місця. Крім того, підприємництво відіграє важливу роль у процесі формування ринкової конкуренції рівноваги цін, забезпеченні зайнятості населення, заповнює ринкові "ніші", неефективні для великих підприємств. Незважаючи на розвиток, боротьбу за конкурентноспроможність, запровадження у свою діяльність інновацій, підприємницька діяльність як і будь-яка сфера потребує державного регулювання.

Наковець Шаблиста Л. М. розглядає державне регулювання підприємницької діяльності як систему економічного, соціального, організаційного, правового та політичного забезпечення державою сприятливого середовища для формування і стійкого розвитку сучасного підприємництва й послаблення негативних тенденцій цього процесу. Держава як регулятор підприємництва повинна створювати режим найбільшого сприяння для використання потенціалу підприємців і здійснювати декілька таку функцію як формування суб'єктів сучасного підприємництва, здатних до інноваційно-ризикованої діяльності в усіх сферах економіки. Цю функцію вона може ефективно виконувати шляхом забезпечення економічної свободи підприємницької діяльності; створення чітких «правил гри» на всьому економічному просторі країни [2].

Необхідність державного регулювання підприємницької діяльності обумовлена перш за все важливістю формування економіки підприємницького типу, відсутністю нормальних макроекономічних умов для бізнесу тощо. Механізм впливу держави на діяльність підприємства включають такі складові: формування нормативно-правового поля; державна підтримка підприємництва; адміністративно-економічне регулювання (податки, нормативи, державні контракти тощо); організаційно-економічна та інформаційна допомога [7].

Серед складових зазначеного механізму впливу можна виділити формування нормативно-правового поля, яке включає закони, формальні і неформальні розпорядження і допоміжні правила, що встановлюються державою, а також недержавними організаціями або організаціями саморегулювання, яким держава делегує регуляторні повноваження.

На сьогодні в Україні сформована досить стійка нормативно-правова основа, яка є основою державного регулювання підприємництва в Україні. Відтак правові основи господарської діяльності (господарювання) визначає

Господарський кодекс України від 16.01.2003 № 436-IV, який має на меті забезпечити зростання ділової активності суб'єктів господарювання, розвиток підприємництва і на цій основі підвищення ефективності суспільного виробництва. Стаття 42 Господарського кодексу визначає підприємство як самостійну, ініціативну, систематичну, на власний ризик господарська діяльність, що здійснюється суб'єктами господарювання (підприємцями) з метою досягнення економічних і соціальних результатів та одержання прибутку [1]. Але, зауважимо, що при цьому Господарський кодекс України не дає визначення «підприємницької діяльності», а розглядає його як вид господарської діяльності.

Формою державного регулювання підприємницької діяльності в Україні є державна реєстрація, порядок проведення якої визначено Законом України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців» № 755-IV від 15.05.2003 р.. З одного боку, державна реєстрація виступає одним із етапів створення юридичних осіб і закріплення статусу фізичних осіб-підприємців, з іншого – це певна процедура, пов'язана з діяльністю органів державної реєстрації, що здійснюють попередній державний контроль за входженням суб'єктів у господарський обіг [3].

Держава, як регулювальний орган діяльності підприємств, серед інших функцій застосовує дозвільну систему та ліцензування окремих видів господарської діяльності. Метою функціонування дозвільної системи є створення ефективної системи контролю зі сторони держави за використанням предметів, речовин, матеріалів, здійсненням окремих видів діяльності, виробництв, робіт, які уявляють підвищену суспільну небезпеку. Дозволи є одним із найпоширеніших інструментів регулювання суспільних відносин у сфері державного управління. Вони застосовуються органами виконавчої влади під час установлення державою спеціальних стандартів, умов і вимог здійснення відповідної діяльності або використання ресурсів під контролем держави, які вводяться зазвичай із метою забезпечення безпеки і стабільності економічних та інших соціальних процесів. Закон України «Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності» від 06.09.2005р. № 2806-IV характеризує і визначає організаційно-правові основи щодо дозвільної системи у діяльності підприємств та організацій і затверджує порядок діяльності дозвільних органів, які мають право видавати документи дозвільного характеру[4].

Крім того, засобом державного регулювання у сфері господарювання, що спрямовано на забезпечення єдиної державної політики у цій сфері та захист економічних та соціальних інтересів держави, суспільства та окремих споживачів є ліцензування певних видів господарської діяльності. Правове регулювання ліцензування підприємницької діяльності здійснюється Законом України від 02.03.2015 р. № 222-VIII «Про ліцензування видів господарської діяльності», відповідно якого ліцензування визначається як засіб державного регулювання провадження видів господарської діяльності, що підлягають ліцензуванню, спрямований на забезпечення реаліза-

ції єдиної державної політики у сфері ліцензування, захист економічних і соціальних інтересів держави, суспільства та окремих споживачів [5].

Серед функцій державного регулювання підприємницької діяльності значне місце займає контрольна функція, яка передбачає аналіз функціонування підприємства та відповідність його діяльності вимогам, які передбачені нормами та правилами. Для формування системи контролю щодо діяльності підприємств та організацій у 2007 році прийнято закон «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» від 05.04.2007 р № 877-V, який визначає організаційно-правові основи, загальні принципи та порядок проведення державного контролю щодо господарської діяльності, повноваження органів державного контролю та їх посадових осіб, а також права та обов'язки, відповідальність підприємств та організацій [6].

Отже, можна зазначити, що на сьогодні сформована певна система державного регулювання підприємницької діяльності, але вона може бути вдосконалена шляхом прийняття відповідного закону України «Про підприємницьку діяльність» в якому доцільно дати визначення підприємницькій діяльності, розкрити її організаційно-правові форми та механізми реалізації закону.

Список використаної літератури

1. Господарський кодекс України. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2003. № 18, № 19–20, № 21–22. Ст. 144. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text> (дата звернення: 29.06.2023).

2. Енциклопедія Сучасної України / редкол. : І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк. Київ : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2007. URL: <https://esu.com.ua/article-26155> (дата звернення: 10.09.2023).

3. Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців : Закон України від 15 травня 2003 р. № 755-IV URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/-755-15#Text> (дата звернення: 10.09.2023).

4. Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності : Закон України від 6 вересня 2005 р. № 2806-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2806-15#Text> (дата звернення: 10.09.2023).

5. Про ліцензування видів господарської діяльності : Закон України від 2 березня 2015 р. № 222-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/222-19#Text> (дата звернення: 10.09.2023).

6. Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності : Закон України від 5 квітня 2007 р. № 877-V. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/877-16#Text> (дата звернення: 10.09.2023).

7. Яковенко Р. В. Національна економіка : навч. посіб. 2-ге вид., випр. Кіровоград : КОД, 2010. 548 с.

СУЧАСНІ ВИКЛИКИ РОЗВИТКУ МЕНЕДЖМЕНТУ ЯК ПЕРЕДУМОВИ ЕФЕКТИВНОГО ФУНКЦІОНУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ ТА ТЕХНОЛОГІЇ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: УКРАЇНСЬКІ РЕАЛІЇ ТА ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

Akhayev A. S.

Master student

Karaganda Technical University named after Abilkas Saginov

EMPLOYEE MOTIVATORS: IMPORTANCE, TYPES AND APPLICATION METHODS

Motivating employees is a crucial aspect of effective management and organizational success. In this article, we will explore the significance of employee motivators, discuss various types of motivators, and delve into methods for their effective application.

Employee motivation is a complex process aimed at stimulating employees to achieve high productivity and better work outcomes. However, motivation can be achieved through various methods and by using diverse motivators. This article will analyze the main types of motivators and methods of their application to achieve the best results within an organization.

Types of Motivators:

- Material Incentives;
- Salary and Bonuses;
- Goal Achievement Awards;
- Profit-sharing;
- Benefits (insurance, pension plans, etc.)

Material incentives are rewards or incentives provided to individuals in the form of financial or material goods. They are used to motivate employees or students and represent an external factor that influences their behavior.

In business, material incentives may include bonuses, awards, salary increases, or compensation for goal achievement. They can be offered as one-time payments or as a permanent wage increase.

In the field of education, material incentives may encompass scholarships, free education, awards for achievements, gifts, and more. They are used to encourage academic excellence and stimulate learning activities.

Material incentives can be an effective way to motivate individuals, especially when they hold high value or are associated with specific accomplishments. However, they may also have some limitations. For example, in some cases, they can create a dependency on external rewards and diminish intrinsic motivation.

Moreover, material incentives should be fair and attainable for all participants. If material rewards are provided only to a select few, it can lead to dissatisfaction and a sense of injustice among others. Therefore, it is crucial to ensure that the material incentive system is clear, fair, and motivating for all participants.

Non-Material Incentives:

- 1) Increased Job Value
- 2) Career Growth Opportunities
- 3) Recognition and Appreciation
- 4) Engaging and Diverse Tasks
- 5) Participation in Decision-Making
- 6) Flexible Work Schedule and Remote Work Options

Non-material incentives are factors that evoke a response or influence an individual but do not have a physical manifestation or tangible form.

Non-material incentives can vary in their nature and origin. They can encompass the following aspects:

Cultural Incentives: Cultural values, norms, traditions, and customs that are formed within society and influence people's behavior and preferences. For example, language, religious rituals, art, music, etc.

Social Incentives: Interaction and relationships with other people that can elicit positive or negative emotions. Examples include personal support, social recognition, conflicts, group influence, etc.

Emotional Incentives: Emotions, feelings, and moods that arise due to specific situations or events. For instance, joy, sadness, fear, surprise, etc. Emotional incentives can be triggered by external factors as well as internal states.

Psychological Incentives: Information, thoughts, and ideas that occupy the mind and influence people's thinking and decision-making. Examples can include news, advertisements, books, movies, online content, etc.

Non-material incentives hold significant importance in human behavior as they can evoke strong emotional and motivational responses. They can also influence our perception and evaluation of the world, shaping our beliefs and values. Understanding non-material incentives is crucial for comprehending human behavior and developing strategies for managing and motivating people.

Social Incentives:

- 1) Positive Work Atmosphere;
- 2) Teamwork and Collaboration;
- 3) Support and Mentorship from Leadership;
- 4) Development of Team Skills;
- 5) Corporate Social Responsibility.

Social incentives are external factors or motivations that influence our behavior or actions in a social setting. They play a significant role in shaping our habits, decisions, and choices.

Social incentives can be either positive or negative, and they can encourage or discourage specific behaviors. For instance, a positive social incentive may involve rewards or praise for completing a task or achieving certain results. A negative social incentive may take the form of criticism or penalties for undesirable behavior.

Social incentives play a crucial role in social learning and the formation of behavioral norms. Often, we make decisions not only based on our own desires and needs but also on how our actions will be perceived and evaluated by others.

For example, we may avoid certain undesirable actions to escape criticism or punishment from others.

Social incentives can also influence our behavior in group settings. When we are in a group, it may be essential to meet the expectations of other group members and gain their approval, which serves as a social incentive. We may alter our behavior to conform to the group's expectations and avoid rejection or exclusion.

Overall, social incentives play a vital role in our social lives, shaping our habits, choices, and behavior. They can motivate us to achieve goals, adhere to social norms, and influence our interactions with others.

Methods of Applying Motivators:

1. Individual Approach:

- Conducting individual interviews to determine motivational factors;
- Setting individual goals and development plans;
- Providing regular feedback on achievements and progress;
- Offering individual feedback.

2. Collective Activities:

- Team building and corporate events;
- Group bonuses and awards;
- Regular meetings and knowledge sharing;
- Participation in projects and teamwork.

3. Training and Development:

- Skill development courses;
- Participation in conferences and seminars;
- Creating individual development plans;
- Mentorship and professional training.

Conclusion:

Employee motivation is a crucial element of an organization's success. Making the right choice and applying motivators effectively contributes to increased productivity, employee loyalty, and satisfaction. It's important to approach each employee individually, taking into account their preferences and needs. Combining various types of motivators and actively incorporating them into daily practice will help achieve the best results and support maximum employee participation and enthusiasm.

Lustov N.

Senior Lecturer at the Department of Economics and Enterprise Management

Non-profit joint-stock company «Abylkas Saginov Karaganda Technical University»

MARKETING AND MANAGEMENT IN TRANSPORT IN KAZAKHSTAN

Marketing in transport is usually called transport marketing, noting not so much the scope of application as the features that distinguish it from the marketing of other types of services and the marketing of industrial and consumer goods.

Main directions of transport marketing in Kazakhstan:

- comprehensive study of transport and commodity markets, competitors, location of productive forces and analysis of transport security of regions, enterprises and population;
- marketing survey of the economy of areas of gravity of transport enterprises and determination of consumer demand for transport services by volume, directions, market segments and quality of transport services;
- planning and forecasting of cargo and passenger transportation and other types of transport services;
- development of a flexible tariff policy based on an analysis of supply and demand, prices (tariffs) of competitors and own costs in order to ensure a certain level of income and profit for transport enterprises;
- formation of orders, preparation of transportation documents and payments for transportation and services;
- active influence on the transport market, organizing advertising and stimulating demand for transport services;
- marketing management, monitoring the implementation of transportation plans and timely response to the dynamics of the transport market.

Specific methods and methods for implementing these areas are developed by economists and marketers for each type of transport, taking into account the peculiarities of its functioning and depending on the field of activity and status of the transport enterprise.

For all types of transport in Kazakhstan, marketing structures have been created or are being formed at various levels of transport management. Marketing departments are organized in departments and departments of railways, shipping companies and ports, joint-stock and leasing transport companies of air, road and river transport. Specific work on studying the transport market, planning, advertising and creating demand for transport services is carried out by marketers at large transport hubs, train stations, airports, travel agencies, car companies, etc.

The following main areas of marketing in the activities of freight forwarding companies in Kazakhstan can be identified [1]:

1. Operational marketing - marketing activities aimed at maintaining the effective functioning of a freight forwarding company in the transport services market. This type of marketing includes:

- study of competing companies;
- analysis of the requirements of the company's clients;
- analysis of current trends in the field of transportation;
- analysis of internal company data on cargo transportation volumes;
- assessment of the current state of the company and development of forecasts;
- holding promotional events;
- pricing - formation of the tariff policy of the freight forwarding company;
- formation of a marketing plan and marketing strategy.

2. Strategic marketing – marketing activities aimed at studying the conditions of product markets that will contribute to the future development of the range and direction of services provided:

- analysis of development trends of manufacturing and trade intermediary enterprises;
- selection of potential consumers of transport services;
- search for niches and unmet needs.

Any enterprise, be it an industrial giant or a small transport enterprise, must be managed. When they say «enterprise management», they mean the actions of its manager aimed at achieving a specific goal.

Today, business managers are called «managers», and what they do is called «management».

A manager is a professional leader who works for hire and specializes in increasing profits.

The main responsibility of the manager is to generate profit for the enterprise by satisfying public needs for its products, works and services.

At the same time, the manager must constantly and persistently act in the following areas:

- increasing profits by reducing production costs;
- development and improvement of production efficiency, its comprehensive intensification, acceleration of scientific and technological progress;
- self-government of the work collective, which creates a deep interest of each employee and team in the performance of work.

Management at a transport industry enterprise includes four functional subsystems: management of the passenger transportation subsystem; financial subsystem management; management of the material and technical subsystem; management of the personnel subsystem [2].

At the level of logistics management of a company, transportation management consists of several main stages:

- justification of the route, choice of mode of transport and transport hubs that provide the necessary throughput and carrying capacity in accordance with the chosen method of transportation (type of transportation);
- justification and selection of vehicles at stages of the transportation route;
- selection of carrier and logistics partners for transportation;
- justification of the best parameters of the transport process;
- formation of the best route for intermodal transport;
- development of a comprehensive (end-to-end) plan for the operation of the transport and logistics system when performing intermodal transport;
- formation of a logistics system (integrated management system) capable of implementing a comprehensive plan for intermodal transport.

When organizing transportation, it is necessary to coordinate and comprehensively plan its operations together with other logistics functions, for example, warehousing, cargo handling, packaging, etc.

In Kazakhstan, the main logistics intermediary in transportation is a freight forwarding company (or freight forwarder).

The forwarder, as a rule, provides additional services to clients:

- registration of documents for export-import of goods;
- fulfillment of customs formalities;
- checking the complexity and condition of the cargo;
- loading and unloading of vehicles;
- payment of duties, fees and other expenses related to transportation;
- storage, warehousing, sorting, cargo packaging;
- information services, insurance, etc.

As can be seen from the above list of services, freight forwarding companies essentially integrate a large number of logistics operations and functions in the logistics system.

References

1. Abzhapbarova A. Zh., Bikhimova G. A. Marketing and logistics in transport and forwarding activities. *Innovative technologies in transport: education, science, practice: Materials of the XLII International Scientific and Practical Conference within the framework of the implementation of the Address of the President of the Republic of Kazakhstan N. Nazarbayev «New development opportunities in the conditions of the fourth industrial revolution»*, Almaty, April 18, 2018. Vol. 3. Almaty : Kazakh Academy of Transport and Communications named after. M. Tynyshpayeva, 2018. P. 404–406.

2. Satkalieva T. S. Improving management at urban passenger transport enterprises in Kazakhstan. *Bulletin of the Technological University of Tajikistan*. 2016. № 1 (26). P. 165–175.

Omarova B.

Doctor of Economics, Docent

NAO «Abylkas Saginov Karaganda Technical University»

Biryukov V.

Doctor of Economics, Docent

NAO «Abylkas Saginov Karaganda Technical University»

ECOLOGICAL AND ECONOMIC DEVELOPMENT IN MODERN CONDITIONS

The UN International Commission on Environment and Development announced the memorandum «Our Common Future» (1987), and then everyone learned the concept of «sustainable development», which was understood as a model of moving forward, which achieves the satisfaction of life needs of the current generation of people without depriving future generations of such an opportunity» [1]. Consideration of «sustainable development» as a cross-curricular issue was later emphasized among the objectives in UNESCO documents for 1990–1995. UNESCO approved the program «Models, methods and software tools for the analysis of global and regional unsustainable development».

«New Institutional Economic Theory» of the late 20th century draws attention to those mechanisms through which society can realize the benefits of technology in order to effectively use the factors of economic growth, taking into account the reduction of transaction costs. Environmental subsidies as an effective instrument of government regulation in environmental governance compel producers to fulfill their social and environmental commitments by making

environmental transformations. Environmental subsidies are equivalent to environmental regulations [2]. Thus, institutions, forming a structure, sought to reduce volatility in the chain of production, distribution, exchange, reduce risks from economic activity and set the preconditions for ecological development [3].

Implementing the «Strategy «Kazakhstan–2050» the country proclaims one of the priority directions the concept of transition to such development of economy as «green» and preservation of natural environment. Movement to «green» economy and environmental protection activities is aimed at increasing the output of useful product from the resources involved in economic turnover, supporting the production of energy generated from natural sources, which are recovered at a rate exceeding the rate of its consumption, decarbonization and growth of energy efficiency of production. The result of this movement will be an increase in the life expectancy of citizens, reduction of environmental risks, sustainable development [4].

Currently in Kazakhstan there are environmental problems related to pollution of air space, water basin, land resources, waste growth. Most cities in Kazakhstan suffer from polluted atmosphere, the air pollution index exceeds the permissible norm by 8-10 times. For industrial enterprises the share of emissions of harmful substances exceeds 85% (in 2020–86.6%), annually more than 2.5 million tons of waste are emitted into the air environment and this indicator increases on average by 100 thousand tons.

Fine particles polluting the air space are mainly formed as a result of human activities, such as burning of fossil fuels for the production of electricity and heat, ferrous and non-ferrous metallurgy, transportation, burning of various wastes, in the agricultural sector the main pollutants are methane and ammonia, chemical and mining industries also produce a lot of harmful substances.

In 2021, stationary sources of pollution emitted 2407.5 thousand tons of harmful and hazardous substances into the atmosphere, which is 1.4 less than in 2020. The same difficult environmental situation in the country with water resources, 33 water bodies are completely unsuitable for use, the amount of harmful substances in the water basin is increasing, such as sulfur dioxide, heavy metals, concentration of salts, phenols, suspended solids, other poisonous compositions.

Naturally, the condition of land resources depends on the condition of air and water basins. Here the ecological situation is worsened by various production wastes, chemical compounds, radioactive contamination. At the enterprises of non-ferrous metallurgy the volume of toxic solid waste is more than 5.2 billion tons, and in general more than 22 billion tons have been accumulated on the territory of the country, of which 6 billion tons are toxic. In some regions of the country, the rate of soil degradation is close to a complete loss of fertility. Direct and indirect effects causing total economic losses in the country amount to 93 billion tenge.

It is substantiated by the Center for Health Protection that Kazakhstan's losses are approximately \$70.8 per person per year. The Center for Health Pro-

tection substantiates that the losses in Kazakhstan are approximately 70.8 USD per 1 person per year. Air pollution causes many different diseases, including respiratory and cardiovascular diseases, and there is an increase in mortality [5]. Economic damage due to air pollution in the Republic of Kazakhstan in 2010 was estimated at \$29.2 billion per year, or 9.3%. In 2010, the economic damage due to air pollution in Kazakhstan was estimated at \$29.2 billion per year, or 9.3% of GDP [6]. Kazakhstan is among the 50 states with the largest number of cancer patients, 130.2 thousand patients with neoplasms were registered in 2019 and this figure is growing by an average of 4.5% per year.

Environmental protection measures of industrial production facilities consist in installation of devices for gas and dust capture in order to reduce emissions of various harmful substances to the greatest extent possible. To date, this is only 1/5th of the total amount of hazardous substances emitted. Taking into account various endogenous and exogenous factors affecting the development of Kazakhstan's economy, the forecasting of socio-economic development for the five-year period from 2024-2028 will be carried out according to three scenarios (Table 1): base scenario (scenario calculation based on oil price of 80 USD per barrel), optimistic scenario (90 USD), pessimistic scenario (60 USD).

Table 1

**Forecast parameters of the economy of the Republic of Kazakhstan
under different scenarios for 2024-2028 (economic growth, %
to the previous year)**

Scenarios	2024	2025	2026	2027	2028
Basic	105,0	105,5	105,1	105,7	106,0
Optimistic	105,5	105,9	105,1	106,1	106,6
Pessimistic	104,5	104,6	104,1	104,4	104,6

Economic growth in the country under all three scenarios will be partly due to the non-resource sector, but the main part of the development at the expense of the extractive cluster and its locomotives such as the mineral and fuel and energy complexes, which have an unfavorable impact on the environmental situation in the country. Ecologically such development is dangerous, payments for environmental pollution are greatly underestimated, they do not fully compensate for the damage caused to the nature and this is without taking into account the accumulated disturbed assimilation potential of the environment.

As noted by foreign researchers [7, 8] «in practice, there is a significant positive relationship between environmental destruction and development, when the demand for energy increases, the same happens with economic development and environmental destruction. As a result of over-exploitation of natural resources, economic development puts a constant strain on the environment».

Supporting economic development through the extractive cluster of the economy requires significant changes in the national environmental strategy, which should combine the interests of economic growth and protection of the natural environment, i.e. minimize environmental risks from economic activity. By 2050, a transition to a green economy should be realized, which will require

up to USD 4 billion in investments annually. This will require up to US\$ 4 billion in investments annually.

Technologies set the upper limit of economic growth. The Environmental Code, developed taking into account the experience of the Organization for Economic Cooperation and Development, should encourage industrial enterprises and subsoil users to switch to the principle of Best Available Techniques (BAT), those who have implemented BAT will be exempted from payment for emissions. At the same time, it is necessary to solve the problem of providing economic incentives to industrial enterprises, for example, abolition or reduction of import duties on imported equipment, because the introduction of BAT will require billions of US dollars or incentives for a closed-cycle economy. Companies, implementing their competitive strategies should strive to mobilize internal resources to achieve environmentally friendly criteria, thereby increasing their social value and innovation potential [9].

Foreign experience shows that air, water, land quality standards should be approved on the basis of environmental risk management. «Risk, as a quantitative measure of danger, is widely used in economically developed countries to justify the safety of industries, types of works, to assess the probability of realization of this or that undesirable consequence» [10].

Already in 1994, the UN Industrial Development formulated provisions on risk management related to threats to human health and the state of the natural environment as a result of the impact of industrial facilities [10]. The scheme of environmental risk management was formulated, which includes the following blocks: qualitative identification of hazards (statistical, analytical, expert methods); determination of the boundaries of the risk zone; assessment of the ways of impact of harmful substances on human health; risk characterization; risk management.

As a rule, environmental risk management is based on the principle of optimization of benefit/loss ratios. Direct and indirect damage to the environment are distinguished. Direct harm to ecology is damage to the natural environment and negative impact on human health and life expectancy, i.e. environmental degradation affects the human being and the human being is subjected to negative impact directly. Indirect damage to ecology has a large-scale character - it is a decrease and sometimes loss of assimilation potential of nature, loss of stability of natural territory, its degradation. When establishing critical loads, for example, for an aquatic ecosystem, it is necessary to rely on updated statistical and/or other databases on the qualitative state of the natural environment.

It is necessary to make changes in the interaction «man-nature», where the factor of usefulness should be taken into account not only for man, but also for the natural environment. It is necessary to stop relying on the criterion of «maximum permissible concentration» when analyzing the environmental situation, which is prohibitive for the natural environment.

References

1. United Nations General Assembly. 4 august 1987. 42nd session. Development and International Economic Cooperation: Environmental Problems. Report of the World Commis-

sion on Environment and Development. Note by the Secretary-General. URL: <https://www.un.org> (date of request: 12.10.2023).

2. Zhang W., Luo Q., Liu S. Is government regulation a push for corporate environmental performance? *Evidence from China. Econ. Anal. Policy.* 2022. Vol. 74. P. 105–121.

3. Kushlin V. I. State regulation of the economy. *Ekonomika.* 2016. P. 495.

4. Decree of the President of the Republic of Kazakhstan from February 15, 2018 № 636 «On approval of the National Development Plan of the Republic of Kazakhstan until 2025 and recognition of some decrees of the President of the Republic of Kazakhstan as invalid». *Kazakhstanskaya Pravda.* 2018. № 35 (28664).

5. Official website of the Bureau of National Statistics. Agency for Strategic Planning and Reforms of the Republic of Kazakhstan. URL: <https://stat.gov.kz/ru/> (date of request: 12.10.2023).

6. Atmospheric air pollution accelerates the growth of mortality among Kazakhstanis: the number of deaths in the country increased by more than 2% over the year. *EnergyProm.* 2021. URL: <https://www.energyprom.kz/ru/a/monitoring/zagryaznenie-atmosfernogo-vozduha-uskoryaet-smertnost-kazahstancv-za-god-chislo-umershih-v-strane-velichilos-bolee-chem-na-2#:~:> (date of request: 12.10.2023).

7. Baker M., Wurgler J. Investor sentiment in the stock market. *J. Econ. Perspect.* 2007. Vol. 21. P. 129–151.

8. Bahta D., Yun J., Islam M. R., Ashfaq M. Corporate social responsibility, innovation capability and firm performance. *Evidence from SMEs. Soc. Responsib. J.* 2021. Vol. 17. P. 840–860.

9. Lee M. J., Roh T. Unpacking the sustainable performance in the business ecosystem: Coopetition strategy, open innovation, and digitalization capability. *J. Clean. Prod.* 2023. № 412. P. 137–433.

Sobczyk-Kolbuch A.

Prof. Dr.

Akademia Górnośląska w Katowicach, Poland

Adamus-Matuszyńska A.

Dr. Hab.

Uniwersytet Ekonomiczny w Katowicach, Poland

Ruprich M.

Dr.

Akademia Górnośląska w Katowicach, Poland

Trokhymets O.

Dr. Sc.

Classic Private University, Ukraine

MODERN CHALLENGES IN MANAGEMENT OF EDUCATIONAL SECTOR – POLISH UNIVERSITIES EXPERIENCE IN E-LEARNING AND DISTANCE LEARNING IN CONDITIONS OF UNCERTAINTY

The changing conditions of the market environment have been affecting many sectors of the economy for years, including the higher education sector. Observation of the fluid environment in which universities and their clients – students currently operate - enables adaptation to ongoing changes in the business and social environment. The purpose of the article is to present modern challenges influencing management of educational sector in Polish universities due to recent adaptations including experience with distant learning. The authors

also attempted to indicate the possibilities of using modern technologies in adult education for effective marketing communication of universities with the target market.

Challenges in management of educational sector

The management of the educational sector stands at the intersection of evolving pedagogical paradigms, technological advancements, and societal expectations. Educational institutions globally are tasked with preparing the next generation for an increasingly complex and dynamic world. However, this noble endeavour is not without its formidable challenges. The contemporary landscape of education is marked by multifaceted issues that demand strategic, innovative, and adaptive approaches from educational managers. The challenges in the management of the educational sector are diverse, spanning from the integration of cutting-edge technologies to the cultivation of inclusive and equitable learning environments (see table below). In this intricate web of complexities, educational managers find themselves navigating through financial constraints, the imperative for pedagogical innovation, and the demands of a rapidly evolving job market.

The authors also attempted to indicate the possibilities of using modern technologies in adult education for effective marketing communication of universities with the target market, and according to brief research the ways of communication especially with younger people who are young and people who are accustomed to the presence of various types of devices in everyday life.

Table 1

Modern challenges in the management of the educational sector*

Challenges	Characteristics
Technological Integration and Digital Divide	The rapid advancement of technology necessitates the integration of digital tools and platforms into educational systems. The digital divide, characterized by uneven access to technology among students and educators, poses challenges in ensuring equitable learning opportunities.
Adaptation to Pedagogical Innovations	Incorporating and adapting to innovative pedagogical approaches, such as personalized learning and competency-based education, requires significant changes in traditional teaching methods. Managing resistance to change among educators and stakeholders is a key managerial challenge.
Globalization of Education	Increasing globalization demands a focus on internationalization of curricula and collaboration with institutions worldwide. Managing diverse cultural perspectives and addressing the varying educational standards across countries present complex challenges.
Financial Constraints and Resource Allocation	Limited financial resources often lead to challenges in maintaining infrastructure, updating educational technology, and providing professional development opportunities for educators. Efficient resource allocation becomes crucial to optimize the learning environment

Table continuation 1

Data Security and Privacy	With the growing reliance on data-driven decision-making and digital platforms, safeguarding sensitive student information and maintaining privacy become critical concerns. Developing and implementing robust data security policies and practices is essential Aligning educational programs with the dynamic needs of the job market is a continuous challenge. Developing curriculum that fosters skills such as critical thinking, creativity, and adaptability becomes essential for preparing students for the future workforce
Inclusive Education and Special Needs	Managing inclusive education, catering to diverse learning styles and addressing the needs of students with disabilities, requires specialized resources and training for educators. Creating an inclusive environment while ensuring personalized support can be logistically and administratively challenging
Policy Compliance and Regulatory Changes	Educational institutions must navigate evolving governmental regulations, accreditation standards, and policy changes. Keeping abreast of legal requirements and ensuring compliance while maintaining flexibility to adapt to future changes is a complex managerial task
Teacher Recruitment and Retention	Attracting and retaining qualified and motivated educators is a persistent challenge. Developing strategies for professional development, creating supportive work environments, and addressing issues such as burnout contribute to successful teacher recruitment and retention
emergence of e-learning and distance learning	Communicating the value of education, addressing concerns, and building positive relationships contribute to the overall success of educational institutions. Usage of new technologies to influence new target markets (consumers next tech generation) is crucial.

**Source: own collaboration based on literature and experience of the authors*

The emergence of e-learning and distance learning in Poland can be traced back to the late 20th century. The first notable initiatives date to the early 1990s when universities started experimenting with computer-assisted learning. The subsequent decade witnessed a gradual integration of digital technologies into the traditional classroom setting. The turning point came in the early 2000s with the widespread availability of the internet. Polish universities, recognizing the potential of online platforms, began to adopt Learning Management Systems (LMS) and develop e-learning modules. This period marked a significant shift toward a more technology-driven educational landscape, that is going to be presented in the full paper in the near future.

References

1. Turner E. Digital Transformation in Education: Navigating the Technological Frontier. Academic Press, 2023.
2. Carter S. Equity in Education: Bridging Gaps and Overcoming Barriers. Springer, 2022.

3. Rodriguez S. Innovations in Pedagogy: Adapting Teaching Methods to the 21st Century. Wiley, 2021.
4. Kotler P., Kartajaya H., Setiawan I., Marketing 5.0. Technologie Next Tech MT Biznes. Warszawa, 2021.
5. Johnson D. The Globalization of Education: Opportunities and Challenges. Routledge, 2020.
6. UNESCO, Education in the age of artificial intelligence. MIT Press, 2023.
7. Brown R. Financial Sustainability in Education: Balancing Budgets for Academic Excellence. Oxford ; Cambridge : Oxford University Press ; Navigating Uncertainty Publisher ; Cambridge University Press, 2022.
8. Adams S. Well-being: Nurturing the Heart of Education. Palgrave Macmillan, 2021.
9. Clark M. Student Mental Health in Higher Education: Challenges and Interventions. Sage Publications, 2023.
10. Evans J. Policy Dynamics in Education: Navigating Change and Continuity. Harper Collins, 2022.

Андрюхін О. О.

здобувач вищої освіти

наук. кер. – Мінакова В. О., старший викладач кафедри

тваринництва та харчових технологій

Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля

ВИДІЛЕННЯ ЕТАПІВ АДАПТАЦІЇ ПРАЦІВНИКА В ОРГАНІЗАЦІЇ НА ПРИКЛАДІ ТОВ «ГЛОБІНСЬКИЙ М'ЯСОКОМБІНАТ»

Одним із найскладніших питань для будь-якої компанії є плинність кадрів – вона заважає формуванню постійного колективу, а відповідно, заважає впровадженню корпоративної культури.

Плинність персоналу (employee turnover) – один із ключових показників успішності бізнесу, показує кількість людей, що залишили компанію за певний період [1].

Плинність кадрів може бути пов'язана з незадоволеністю працівника робочим місцем або незадоволеністю компанії працівником, тим не менш обидві причини призводять до створення додаткових витрат, що для різних компаній виражаються у тривалості та вартості найму. На початку 2023 року було оприлюднено звіт міжнародного дослідження Deloitte 2023 Human Capital Trends в якому середня вартість нового найму працівника оцінена приблизно в 4 тис. доларів, а середня кількість часу на закриття вакансії становить 24 дні між відкриттям вакансії та підписанням контракту з новим співробітником. Інакше «середня вартість заміни працівника становить від 16% до 20% від зарплати цього працівника» [2].

Аналіз плинності кадрів переконливо свідчить, що адаптація є важливою складовою. Нові співробітники, які мали негативний досвід адаптації, «вдвічі частіше шукатимуть іншу можливість у найближчому майбутньому» [3]. І навпаки, працівники, які отримали корисний досвід адаптації, «роблять внесок у свої команди протягом першого тижня та відчувають прихильність своїй компанії у 18 разів більше» [4].

З біологічної точки зору, адаптація – це процес пристосування організму до мінливих умов зовнішнього і внутрішнього середовища, що приз-

водить до підвищення рівня виживання. При цьому адаптація – це не тільки здатність організмів реагувати на зміни в навколишньому середовищі, а й здатність активно впливати на це середовище і перетворювати його. Таким чином, в процесі адаптації організм проявляє два режими функціонування, пов'язані з умовами зовнішнього середовища, – пасивний і активний.

З точки зору теорії стресу, адаптація є енерговитратним процесом, що супроводжується природною реакцією стресу на зміни (стресори). Це необхідний процес, який дозволяє організму вирости на більш високий рівень. Пристосовуваність будь-якого організму обмежена, і якщо вплив стресу занадто сильний або занадто інтенсивний, втома починає накопичуватися.

Виходячи з вищесказаного, слід розрізнити важливі принципи:

1. Якщо працівнику не надається підтримка в процесі адаптації, це може негативно вплинути на економічні показники компанії.

2. Для успішної адаптації необхідно враховувати обидві функції працівника – пасивну й активну.

3. Стрес є невід'ємною і природною частиною процесу адаптації співробітника, хоча рівнем стресу слід керувати.

4. Чим швидше працівник зможе адаптуватися до нового місця, тим швидше він зможе працювати в повній мірі від своїх можливостей.

В процесі розвитку Глобинський м'ясокомбінат став головною компанією однієї з найбільших м'ясопереробних груп України, що забезпечують замкнений виробничий цикл виробництва та реалізації м'яса та продуктів з нього Глобинський м'ясокомбінат забезпечує зайнятість значної кількості мешканців міста та його оточуючих районів. Це сприяє зменшенню безробіття, покращенню рівня життя місцевого населення та збільшенню економічної активності у регіоні. Протягом 2022 року середня кількість працівників на Глобинському м'ясокомбінаті становила 2750 осіб. Компанія дотримується принципів справедливої та гідної праці, надаючи своїм співробітникам високий стандарт організації праці, комфортні та безпечні умови праці, можливості професійного розвитку та навчання, шляхи кар'єрного зростання, конкурентоспроможну заробітну плату, соціальні гарантії згідно із Кодексом законів про працю та внутрішню соціальну відповідальність.

Глобинський м'ясокомбінат підтримує розвиток місцевих громад та благоустрій середовища, в якому працює підприємство, шляхом реалізації соціальних проектів, спонсорської підтримки культурних та спортивних заходів, надання благодійної допомоги. З початку повномасштабного вторгнення Глобинський м'ясокомбінат регулярно і у великих обсягах допомагає ЗСУ, НПУ, ТрО та вимушеним переселенцям продуктами харчування, є партнером ГО «Патріотичні підприємці України» [5]. Загалом, соціальна відповідальність виявляється у багатьох аспектах діяльності Глобинського м'ясокомбінату, включаючи якість продукції, сталість виробництва, сприяння спільноті, забезпечення гідної праці та прозорість.

Організаційна та управлінська структури ТОВ «Глобинський м'ясокомбінат» відповідають обраному напрямку діяльності, забезпечують стабільний виробничий процес та високий рівень організації та планування роботи. У ТОВ «Глобинський м'ясокомбінат» велику увагу приділяють адаптації нових співробітників. Для підвищення ефективності адаптації за правилами компанії процес розподіляється на чотири етапи: пасивна функція, пасивно-активна функція, активна функція, проактивна функція.

Перехід від однієї функції до іншої може підвищити впевненість співробітників, ініціативу та комунікабельність, одночасно зменшуючи розчарування, тривогу та стрес.

Перший етап адаптації пов'язаний з пасивною функцією і зазвичай триває тиждень – це період емоційного збудження і звикання до стресу, поки працівник не зможе випробувати інші емоції. На цьому етапі рекомендується не мати жодних очікувань щодо продуктивності працівника, а просто дати йому можливість адаптуватися до нового робочого середовища, нового графіка та нових завдань (фізіологічна адаптація). Тут працівник також повинен ознайомитися з виробничими циклами компанії, корпоративними правилами, трудовими стандартами та вимогами (адаптація до виробництва).

Другий етап адаптації заснований на пасивно-активній функції і зазвичай відбувається протягом другого тижня. Співробітник поступово починає вникати в сферу своєї роботи і вивчає канали взаємодії всередині компанії: з ким звертатися з конкретних питань, хто кому підпорядковується, хто впливова фігура, хто неформальний лідер і так далі. На цьому етапі наставництво та/або приятелювання відіграють невід'ємну роль (організаційна адаптація). Починають зароджуватися стосунки з командою та керівництвом, а співробітник знайомиться з цінностями компанії та принципами спілкування (психологічна адаптація).

Третій етап адаптації – це поява активної функції, період зазвичай протягом третього і четвертого тижнів. Розуміючи обсяг роботи та вимоги, працівник може інтегруватися в системи компанії та оцінити свої можливості та професійні навички з точки зору відповідності новій роботі. На цьому етапі важливо, щоб працівник узгоджувався з цілями команди та розумів свій внесок у загальну справу (професійна адаптація). Цей етап включає в себе розуміння процесу винагороди, за якого працівник отримує свої перші виплати та відчуває збільшення чи зменшення змін у своєму бюджеті, наприклад, витрати на громадський транспорт (економічна адаптація). На основі досвіду, набутого протягом перших чотирьох тижнів, співробітники можуть поміркувати про свою нову роботу – або це не зовсім те, що вони очікували, або це робота їхньої мрії, або щось посередині. У цей період роздумів роботодавець відіграє важливу роль у засвоєнні досвіду, аналізі досягнень і визначенні потенційних зон зростання.

Четвертий етап адаптації пов'язаний з проактивною функцією. У кожного працівника він може бути різним і відбувається протягом другого місяця роботи. Характеризується подоланням виробничих та міжособисті-

сних труднощів першого місяця та переходом до стабільності. На цьому етапі працівник стає більш ініціативним і сприймається як член команди, а не новий співробітник (соціальна адаптація).

Таким чином, успішна адаптація має бути добре спланованою та поетапною діяльністю. З самого початку вона має бути спрямованою на підвищення ефективності співробітників, а також на мотивацію та розвиток лояльного ставлення до нового робочого місця.

Список використаної літератури

1. Молчан М. П'ять простих у розрахунку HR-метрик, які допоможуть збільшити дохід компанії. *Forbes Ukraine*. 2021. URL: <https://forbes.ua/leadership/5-prostikh-v-rozrakhunku-hr-analitik-yaki-dopomozhut-zbilshiti-dokhid-kompanii-04022021-958> (дата звернення: 24.10.2023).

2. Deloitte 2023 Global Human Capital Trends: New fundamentals for a boundaryless world. *Deloitte*. 2023. URL: https://www2.deloitte.com/content/dam/Deloitte/ua/Documents/human-capital/2023-human-capital-trends-presentation_en.pdf (date of request: 24.10.2023).

3. Adaptability in the Workplace: Benefits and Importance. *Indeed: Career Guide*. 2023. URL: <https://www.indeed.com/career-advice/career-development/adaptability-in-the-workplace> (date of request: 24.10.2023).

4. Pugh M.-R. From Recruitment to Onboarding, What's the True Cost of Hiring Employees? *BambooHR: blog*. 2023. URL: <https://www.bamboohr.com/blog/cost-of-onboarding-calculator> (date of request: 24.10.2023).

5. Патріотичні підприємці України: Гуманітарна допомога для України. 2023. URL: <https://patenukraine.com/ua/> (дата звернення: 24.10.2023).

Андрюхін О. О.

здобувач вищої освіти

наук. кер. – Сафронська І. М., кандидат економічних наук, доцент кафедри публічного управління, менеджменту та маркетингу

Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля

КОРПОРАТИВНА АДАПТАЦІЯ НОВИХ СПІВРОБІТНИКІВ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ

Початок нової роботи – це стресовий досвід через факт перебування в новому середовищі. Правильно проведений процес адаптації новоприйнятого працівника не позбавлений значення як для неї самої, так і для компанії, в якій він буде працювати. Новачки повинні адаптуватися до нової ролі, завдань на робочому місці, членів колективу та керівництва. Це важливий етап у їхньому житті, оскільки часто з нього починається професійна кар'єра. Правильне здійснення процесу адаптації визначає ефективність подальшої діяльності на робочому місці, а його відсутність може спричинити небажане ставлення працівника. Функціонально адаптований менеджер має гнучке професійне мислення, вміє знаходити всі можливі варіанти вирішення міжособистісних конфліктів у колективі, що дає йому можливість приймати оптимальні рішення [1, с. 162]. Тому головне завдання HR-менеджера з персоналу полягає в наданні допомоги співробітнику швидше «влитися» у колектив [2, с. 28], а підготовка працівника до виконання професійних обов'язків має бути свідомо спланованою та здійсню-

ватися на основі застосування різних методів і форм підходу до процесу адаптації на робочому місці.

Адаптація працівника – це процес його входження у колектив, ознайомлення з правилами та традиціями, які є на підприємстві. Необхідний певний проміжок часу, щоб працівник став активним членом колективу і брав участь у його діяльності [3, с. 95].

Корпоративна адаптація – це процес, під час якого новозалучений працівник освоює та впроваджує в свою роботу основні принципи, стратегії, та цінності компанії, а також адаптується до її корпоративного середовища та організаційної культури.

Основна мета процесу корпоративної адаптації полягає в тому, щоб познайомити працівника з організацією якомога швидше та якомога ефективніше, головним чином шляхом інформування про моделі поведінки, які вимагаються від працівника в майбутньому.

Корпоративна адаптація розуміється як подібність або узгодженість між характеристиками працівників та організацією, яка працює на основі правил і принципів для досягнення конкретної мети. Її можна розглядати у двох суттєвих і взаємодоповнюючих вимірах: комплементарний – який є сумісністю між можливостями працівника та вимогами, встановленими організацією, а також між потребами працівника та ресурсами організації; додатковий – який є подібністю цінностей, цілей і рис, які цінує працівник і які представляє організація.

Інтеграцію обох способів інтерпретації адаптації працівника до робочого місця полягає у тому, що, як працівник, так і організація мають певні ресурси та можуть їх запропонувати, а також очікування, яких вони вимагають. Ресурси та очікування є результатом діяльності, характерної для даної організації, і характеристик особи, яка складається із встановлених цінностей і норм поведінки.

Задоволення потреб працівника і відповідність прийнятих ним цінностей цінностям, прийнятим організацією, призводить до їх ідентифікації з організацією. Високий ступінь ідентифікації працівника з організацією вважається третім показником адаптації та зазвичай розуміється як зв'язок, побудований на основі переконань та емоцій, які працівники відчують до своєї організації, або як процес, у якому цілі працівників та організації інтегровані.

Адаптація – процес, що характеризується складністю та багатомірністю, успішність якого визначається двома сторонами – як працівником, так і організацією. На практиці існує кілька підходів до адаптаційної діяльності з боку організації. Організації, які залишають новоприйнятого працівника без підтримки, припускаючи, що він самостійно пристосовується до вимог, що пред'являються до нього, використовують такий тип процедури, який називається спонтанною адаптацією. Вони покладають на працівника обов'язок самостійно здобувати знання про хід роботи в організації та звичай та поведінку, які до неї застосовуються. Організації, які свідомо керують процесом адаптації, здійснюють діяльність, засновану на

реалізації цільової (організованої) програми адаптації. Такий підхід до процесу адаптації має багато переваг: менший ризик виходу працівника з організації, більше відчуття безпеки, що призводить до посилення зв'язків з компанією та відданості роботі, швидше впровадження працівника в нову професійну роль і менша тривалість процесу адаптації.

Підготовка нового працівника до виконання покладених на нього обов'язків може здійснюватися з використанням різних методів і форм підходу до процесу професійної адаптації на виробництві. Такий підхід може мати інституційний характер або бути індивідуальним. Використовуючи інституційний підхід, процес впровадження відбувається зверху вниз і здійснюється за відомими схемами та правилами. У разі індивідуального підходу процес впровадження характеризується більш вільними правилами та планом навчання. Згідно з цією точкою зору, виникає необхідність у гнучкому підході до нового працівника з урахуванням його індивідуальних особливостей, до яких адаптується стратегія впровадження. Варто підкреслити, що в обох підходах процес впровадження має підтримуватися інформацією про правила, процедури та стандарти, доступною для новоприйнятого працівника.

У нинішньому конкурентному світі організації, орієнтовані на успіх, повинні бути орієнтовані на використання методів та інструментів, які дозволяють швидко та вміло використовувати інформацію, корисну для відкриття нового кар'єрного шляху. Прагнучи досягти цієї мети, організації використовують інноваційний підхід до проектів, пов'язаних з адаптацією до роботи. Інновації в адаптації зводяться до знайомства новоспеченого з організацією таким чином, щоб пропонувати нестандартні рішення, які дозволяють йому ознайомитися з необхідними порадами для роботи, з культурою організації, діючими правилами і процедурами і т. все зі своїми обов'язками. Прийняття нових обов'язків у дружній атмосфері сприяє мотивації до роботи у нового співробітника, побудові міцних стосунків на основі лояльності до компанії.

Інноваційним підходом під час впровадження співробітника в організацію є використання елементів гейміфікації. У перші дні роботи новоспечений співробітник дізнається багато інформації про діяльність компанії і потрапляє в складну ситуацію головного героя. Співробітник використовує зібрану інформацію для знайомства з оточенням, збирає бали та підвищує рівень. Завдяки цьому методу новачок швидко отримує навички, необхідні для виконання повсякденних обов'язків, вирішує завдання, пов'язані з цільовою роботою, вчиться приймати рішення і використовувати набуті знання. Цей елемент викликає зростаючий інтерес і схвалення керівництва в сучасних організаціях, зокрема Marriott, Walmart, SAP, Cisco, Deloitte та інші. Компанія Deloitte потурбувалася про гейміфікований процес адаптації новачків на робочому місці. Була розроблена відео-подорож, яка дасть змогу новим співробітникам познайомитися з філіями компанії по всьому світу. Тур починається прямо з аеропорту обраного міста і веде в місцевий віртуальний офіс Deloitte. Онлайн навчання відбувається за такими напрямками, як етика, конфіденційність, компенсації та багато іншого.

Тестуванням передбачає колегіальний вибір однієї правильної відповіді з декількох варіантів. Завдяки такій методиці новачки не тільки вивчають механізм робочого процесу, а й навчаються плідної взаємодії з найпершого робочого дня.

У процесі адаптації важливо отримати зворотний зв'язок для нового співробітника. Він дозволяє закріпити позитивну поведінку та вказує сфери для вдосконалення, вказуючи шляхи реалізації конкретних завдань і способи їх контролю. У даному випадку це бесіда, спрямована на отримання інформації про спосіб виконання працівником обов'язків і функцій та взаємні очікування на лінії роботодавець-працівник. Результатом такої розмови може бути вироблення домовленостей у довгостроковій перспективі. Для організації спілкування під час адаптації є одним із засобів підвищення ефективності та результативності. Для працівника це можливість отримати уявлення про власне функціонування та може стосуватися наступних тем: справи, які викликають у працівника найбільші труднощі, аналіз та оцінка ефективності роботи, способи поведінки, спеціальні сфери інтересів у діяльності організації, знання окремих елементів організації та правил функціонування, оцінка процесу адаптації співробітника – його сильні та слабкі сторони, попередня оцінка можливостей розвитку співробітників, ступінь інтеграції з командою персоналу, комунікація між ними, подальші професійні та освітні плани працівника.

В результаті правильно проведеного процесу адаптації працівник може повністю адаптуватися до нових умов праці. Це означає, що він досяг повної ефективності у виконанні зрозумілих для нього завдань, які відповідають його компетенціям, більшої залученості до виконання покладених обов'язків при отриманні почуття задоволення та професійної придатності від своєї роботи. Відсутність адаптації призводить до негативних наслідків у вигляді відсутності як задоволення роботою, так і корисності в організації.

Список використаної літератури

1. Дяків О. Базові професійні компетенції менеджера з персоналу. *Розвиток труд. потенціалу в умовах інновац. Економіки* : Міжнар. наук.-практ. конф. *Вісн. Східноукр. нац. університету ім. В. Даля*. 2013. № 7 (196) Ч. 1. 2013. С. 76–79.

2. Дяків О., Рочняк В. Процес адаптації працівника в організації. *Актуальні проблеми розвитку екон. в контексті глоб.* : Міжнар. наук.-практ. конф. «викликів». Одеса : Атлант, 2013. С. 28–31.

3. Дяків О. П., Коцур А. С., Островерхов В. М., Надвиничний С. А., Шкільняк М. М., Шушпанов Д. Г. Менеджмент персоналу : навч.-методич. посіб. / за заг. ред. М. М. Шкільняка. Тернопіль, 2022. 280 с.

Бабич В. О.

студент магістратури

наук. кер. – Томарева-Патлахова В. В., доктор економічних наук, професор

УПРАВЛІННЯ ТРУДОВИМИ РЕСУРСАМИ НА ПІДПРИЄМСТВІ ЯК ОСНОВНА СКЛАДОВА ЕФЕКТИВНОСТІ ВИРОБНИЦТВА

Робоча сила як сукупність фізичних і духовних здібностей людини, які використовуються нею у процесі створення благ і послуг, є товар, що продається і купується на відповідному ринку – ринку робочої сили.

Ринок праці – особлива економічна категорія, яка охоплює оплачувану зайнятість, до якої належать претенденти на робоче місце і всі зайняті, крім тих, що навчаються, і домашніх працівників, які ведуть натуральне господарство.

Як економічна категорія ринок праці є складною системою відносин щодо обміну індивідуальних здібностей до праці на фонд життєвих засобів, необхідних для відтворення робочої сили і розміщення працівників у системі суспільного поділу праці за законами товарного виробництва і обігу.

Найважливішою категорією ринкової економіки є праця. Праця – найскладніший у своєму використанні економічний ресурс.

Як і будь-який інший ресурс, праця продається, купується і, звичайно, має ціну, яка відображує особливості і стан ринку праці, співвідношення на ньому попиту та пропозиції.

Людина як суб'єкт ринку праці зацікавлена вигідніше продати свою робочу силу, що стимулює підвищення професіоналізму, створює потужну мотивацію працівника до руху за кращі умови праці. Іншим стимулом росту професійних якостей робочої сили і прояву потенційних здібностей до праці служить конкуренція, обумовлена наявністю на ринку праці вільної робочої сили.

Ринок праці впливає і на роботодавців: з'являється економічна змагальність їх між собою за залучення кращих працівників.

Робоча сила продається і купується тому, що має вартість, яка полягає у вартості благ і послуг, необхідних для існування працівника і його родини, відтворення робочої сили, а також тому, що має особливу споживчу вартість, особливу властивість створювати додану вартість у різних формах прибутку.

Власником робочої сили є кожна працездатна людина, яка й формує пропозицію цього товару на ринку.

Попит на робочу силу як товар створюють підприємці, організації, установи, тобто усі фізичні і юридичні особи, які споживають робочу силу в процесі своєї діяльності.

Управління людськими ресурсами є одним із найважливіших аспектів теорії і практики управління.

В період командно-адміністративної системи господарювання основні функції по управлінню людськими ресурсами покладалися на відділ кадрів (прийняття і звільнення працівників, організація їх навчання, підвищення кваліфікації і перепідготовка).

Однак ці відділи не являються основним рушієм, інформаційним, координуючим центром роботи кадрів.

Вони і на даний час залишаються структурно роз'єднаними з відділами організації праці і заробітної плати, охорони праці і техніки безпеки, юридичними і іншими підрозділами.

Для вирішення соціальних проблем в організаціях створюються служби соціального дослідження і обслуговування.

Аналіз діяльності цих служб показав, що вони, як правило, мають низький організаційний статус, є слабкими в професійному відношенні.

Через це вони не виконують цілий ряд завдань по управлінню персоналом і забезпеченню нормальних умов його праці.

Найважливішими недоліками є: аналіз і регулювання групових і особистих взаємовідносин, відносини керівника і підлеглих, управління виробничими та соціальними конфліктами, інформаційне забезпечення системи кадрового управління, управління зайнятістю, аналіз кадрового потенціалу і потреби в персоналі, маркетинг кадрів, професійна і соціально-психологічна адаптація працівників, управління трудовою мотивацією.

Якщо в умовах командно-адміністративної системи ці завдання розглядалися як другорядні, то при переході до ринку вони висувуються на перший план і в їх вирішенні зацікавлена кожна підрядна організація.

Реорганізація традиційних служб: відділу кадрів, відділу організації праці і заробітної плати, відділу охорони праці і техніки безпеки, повинна привести до створення нових служб управління персоналом.

Завданнями цих служб є реалізація кадрової політики і координація діяльності по управлінню трудовими ресурсами в організації.

У зв'язку з цим вони повинні мати розширене коло своїх функцій від чисто кадрових питань до розробки систем стимулювання трудової діяльності, управління професійним просуванням, вивчення ринку людських ресурсів.

Конкретна відповідальність за загальне керівництво людськими ресурсами на підприємствах звичайно покладена на професійно підготовлених працівників відділів кадрів, звичайно в складі штабних служб.

Для того, щоб такі спеціалісти могли активно сприяти реалізації цілей організації, їм потрібні не тільки знання і компетенція у своїй конкретній галузі, але і проінформованість про потреби керівників нижчої ланки.

Водночас, якщо керівники нижчої ланки не розуміють специфіки управління людськими ресурсами, його механізму, можливостей і недоліків, то вони не можуть повною мірою скористатися послугами спеціалістів-кадровиків. Тому важливо, щоб усі керівники знали і розуміли засоби і методи управління людьми.

Головним елементом усієї системи управління підприємства є людські ресурси.

Під управлінням людськими ресурсами розуміється процес планування, підбору підготовки, оцінювання та безперервного навчання працівників, спрямований на раціональне використання їх та підвищення продуктивності праці.

Управління людськими ресурсами невід'ємно пов'язане із управлінням персоналом організації (фірми).

Предметом управління персоналом є вивчення відносин працівників у процесі виробництва з метою найбільш повного та ефективного використання їхнього потенціалу в умовах функціонування конкретного підприємства.

Головна мета управління персоналом – поєднання ефективного навчання персоналу, підвищення кваліфікації та трудової мотивації спрямова-

них на розвиток здібностей працівників заради розв'язання завдань, що стоять перед підприємством та його підрозділами.

Узагальнюючи підходи до управління персоналом, можна виділити два полюси ролі людини в суспільному виробництві. Перший – людина як ресурс виробничої системи є найважливішим елементом процесу виробництва і управління.

Другий – людина як особистість із конкретними потребами, мотивами, цінностями, відносинами – головний суб'єкт управління.

Загалом сучасні концепції управління персоналом ґрунтуються, з одного боку, на принципах і методах адміністративного управління, а з іншого – на концепції всебічного розвитку особистості й теорії людських відносин.

У сучасний кризовий період зміни в структурах управління направлені на створення умов для виживання організації за рахунок раціональнішого використання ресурсів, зниження витрат і гнучкішого пристосування до вимог зовнішнього середовища.

Батраченко Д. Г.

студент магістратури

Класичний приватний університету

УПРАВЛІННЯ КАДРОВИМ ПОТЕНЦІАЛОМ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Ринкові перетворення у національній економіці, практичні здобутки і втрати, напряду залежать від фахівців, які безпосередньо керують процесами, здійснюють перетворення, несуть відповідальність за підбір, розстановку та адаптацію кадрів до сучасних умов господарювання. Як ніколи на порядку денному є головним питання підготовки інноваційної генерації менеджерів, здатних активно і фахово реагувати на потреби та очікування ринку, мати творчі здібності до управління кадровим потенціалом.

Вивчення досвіду розвинутих країн світу щодо максимально продуктивного використання кадрового потенціалу може сприяти подоланню кризових явищ в Україні і надати можливість оперативного формування інформаційної бази позитивних практик. Уміння відібрати необхідний варіант вирішення нагальної проблеми для найбільш активного впливу на ефективність виробничої та/або управлінської ситуації має спонукати будь-яку заінтересовану сторону до опрацювання науково-практичних здобутків у цій сфері.

Ключовим фактором забезпечення продуктивної діяльності підприємства є відношення до кадрів. Максимально раціональне і результативне використання висококваліфікованих працівників сприяє їх мотивації до ефективної роботи, створює умови для побудови дієвої системи управління кадровим потенціалом. Кадровий потенціал – це трудові можливості підприємства, здатність персоналу до генерування ідей, створення нової продукції, його освітній, кваліфікаційний рівень, психофізіологічні характеристики і мотиваційний потенціал.

Максимальний ефект від управління кадровим потенціалом, його впорядкування, збереження якісної специфіки, вдосконалення і розвиток можливий за рахунок використання системного підходу. Системність управління кадровим потенціалом суб'єкта господарювання – це комплекс відносно відокремлених взаємозалежних організаційних заходів та елементів, що через напрацьовані регламенти і налагоджені комунікаційні зв'язки, створюють можливість працівникам використовувати персональні здібності, наявні та/або залучені ресурси, матеріалізувати свої знання, уміння, навички і компетенції для забезпечення життєдіяльності й сталого розвитку підприємства (організації, установи).

Розробляючи систему управління кадровим потенціалом ми повинні розуміти, що її вплив потрібно враховувати на різні категорії працівників. Так, зокрема, певна група працюючих, які забезпечують регулярне функціонування суб'єкта господарювання, задіяна в основному виробництві для виконання поточних операцій. Для вирішення стратегічних завдань, капіталізацію і диверсифікацію виробництва, підвищення його продуктивності на підприємстві формують іншу групу працівників. Це є поточний і цільовий накопичувальний кадровий потенціал, який науковці розглядають, як «довгостроковий» та який вирішує задачі сталого розвитку виробництва. На практиці «довгостроковий кадровий потенціал» це складова загального кадрового потенціалу, який сформовано протягом конкретного періоду часу, але це вже частково створений у минулому та об'єктивно необхідний для безперервного поточного процесу виробництва, забезпечення його конкурентних переваг і сталого розвитку.

Від ефективності управління кадровим потенціалом напряду залежать конкурентні переваги підприємства. При цьому найважливішим залишається фахове закріплення, використання і розвиток працівників, а саме: визначення потреби в персоналі; відбір і розстановка кадрів; раціонально-об'єктивний розподіл посадових обов'язків; планування і супровід діяльності суб'єктів та об'єктів виробничих відносин; забезпечення сприятливих умов праці; професійно-посадове зростання працівників, враховуючи їх персональний вклад у результати виробничої діяльності та індивідуальні особливості; регулярну підготовку, перепідготовку і підвищення кваліфікації тощо.

Ефективність управління кадровим потенціалом, крім упровадження досконалих організаційних процедур, забезпечується за рахунок використання цільових методів. Дослідження науковців показали, що найефективнішим методом управління кадровим потенціалом є його об'єктивна оцінка по параметрах, що характеризують професійну успішність працівника. Дану методику необхідно застосовувати на кожному з можливих етапів реалізації програми управління кадровим потенціалом. Метод оцінки кадрового потенціалу дає можливість достатньо об'єктивно встановити:

– ступінь відповідальності професійних, ділових, практичних та особистих якостей працівника;

– реальні кількісні та якісні результати його трудового внеску у проміжні і підсумкові виробничі показники діяльності суб'єкта господарювання;

– причини позитивних і негативних індивідуальних й колективних результатів та, за потреби, внесення необхідних коригуючих заходів до програми управління кадровим потенціалом.

Працівник повинен відповідати вимогам, що висуваються до нього кваліфікаційними характеристиками, посадовими інструкціями, кваліфікаційними картами, картами компетенцій, професіограмами. Перевірка на відповідність вимогам, що відображені в змісті зазначених регламентів, дає можливість оцінити як рівень підготовки працівника, його професійну компетентність, так і вміння отримати належний результат у конкретних умовах виробництва з дотриманням необхідної технології процесу виконання роботи. Ділова оцінка працівників має відношення до всіх категорій персоналу. Слід зауважити, що на теперішній час, у вітчизняній і зарубіжній практиці відсутні ідеальні методики оцінки персоналу, а науковці і практики нерідко дотримуються протилежних думок щодо доцільності та об'єктивності методів оцінки.

На основі узагальнення наукових поглядів вітчизняних і закордонних науковців щодо сутності «кадрового потенціалу» можна зазначити, що існуючі визначення цього поняття мають еволюційний характер. При управлінні кадровим потенціалом, на сучасному етапі економічних відносин, є доцільним, щоб головна увага приділялася здатності персоналу до генерування нових ідей, його бажанню регулярно підвищувати свій освітній, професійно-кваліфікаційний рівень, вміти адаптувати свої психофізіологічні характеристики до умов виробництва. Для цього необхідно формувати систему управління кадровим потенціалом і розробляти програму управління ним.

Безземельна Т. О.

кандидат економічних наук, доцент
Класичний приватний університет

АКТУАЛЬНІ АСПЕКТИ АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ

Антикризові заходи у будь-якій ситуації є життєво важливими для забезпечення ефективного функціонування підприємства, але в умовах здійснення військових дій вони набувають безпрецедентного значення. Українські підприємства другий рік поспіль відчують вплив багатьох кризових чинників, серед яких В. Шарапов [1, с. 201] зазначає: загрозу втрати основних засобів (виробничі будівлі, обладнання, складські приміщення тощо); зниження ділової активності внаслідок припинення діяльності постачальників, скорочення попиту, кон'юнктурних змін на ринку; скорочення або припинення зовнішньоекономічної діяльності як наслідок окупації або блокування морських портів, колапсу залізничного та автомобільного транспорту, регулювання Національного банку України; значне зростання рівня інфляції із-за підвищення цін на пальне, товарного дефіци-

ту; відсутність зовнішніх та внутрішніх інвестицій; проблеми банківського сектору (втрата банківських активів, підвищення облікової ставки НБУ). Дослідники І. Саврас і Л. Томаневич [2, с. 134] до цього переліку додають втрату персоналу (зовнішня і внутрішня міграція, мобілізація) та суттєве погіршення психоемоційного стану працівників.

Серед актуальних антикризових заходів фахівці зазначають:

- переміщення підприємства у більш безпечні регіони країни;
- страхування воєнних ризиків;
- пільгове кредитування (до 60 млн грн) на відновлення виробничих потужностей під 9% терміном до 5 років;
- отримання мікрогрантів у межах державної програми «Власна справа» на започаткування або розширення власного бізнесу [2, с. 134];
- покращення системи менеджменту організації, удосконалення її організаційної структури шляхом спрощення та оптимізації, налагодження зв'язків між елементами, зміна керівного складу;
- завчасний пошук альтернативних постачальників, зменшення залежності від імпорتنих компонентів, ефективна консолідація, планування та оптимізація закупівель;
- зниження собівартості продукції, уніфікація, зниження відсотку браку, випуск нових видів продукції, зокрема альтернативних;
- оптимізація асортименту, забезпечення адекватної рентабельності, економічної доцільності, виокремлення фокус-групи та її розширення, пошук альтернативних напрямків збуту товару;
- оптимізація фінансових потоків, забезпечення ліквідності та фінансової стійкості, здійснення інвестиційної діяльності, диверсифікація;
- формування системи управління персоналом, що спрямована на зниження психологічної та соціальної напруги, результативну мотиваційну політику, економічну доцільність, взаємозамінність персоналу;
- запровадження інновацій [1, с. 202];
- даунсайзинг, аутсорсинг, регуляризація, бенчмаркінг, модернізація, диверсифікація, злиття та реінжиніринг [4, с. 40];
- складання регламенту компанії: основні напрямки роботи, варіанти зміни профілю (ніші)/географії;
- розроблення схеми управління ризиками у разі бойових дій, мародерства, техногенної катастрофи, руйнування інфраструктури;
- визначення варіантів взаємозамінності працівників у непередбачуваних ситуаціях;
- створення фонду заробітної плати для своєчасних розрахунків та страхового резерву для екстреної допомоги (медицина, евакуація тощо);
- створення альтернативного каналу зв'язку з працівниками;
- постійна підтримка взаємодії з клієнтами (партнерами): розсилка зі словами підтримки, інформацією про графік роботи, пропонування спеціальних умов на період воєнного стану (знижки, безкоштовні опції, гуманітарна допомога);
- забезпечення безпеки даних, серверів [3].

Усе вищезазначене є, безперечно, доцільним і актуальним. Але велика чисельність і різноманіття антикризових заходів, що розроблені теорією і практикою, може значно ускладнити процес обрання керівниками підприємств найбільш оптимальної альтернативи. Кожна окрема проблемна ситуація індивідуальна і вимагає виважених дій для розв'язання проблем, при цьому не аби яке значення має наявність відповідної актуальної інформації про стан ринку. Відповідні знання і ресурси має консалтинговий бізнес, який може стати у нагоді під час розроблення антикризових програм. Окрім значної кількості консалтингових фірм, зокрема провідних іноземних компаній, що мають значний досвід консультування, фахові консультації можуть надавати викладачі вишів та юристи безоплатної правової допомоги. Визначальна роль консалтингового супроводження українського бізнесу під час війни, полягає у постійному моніторингу змін та оперативній роботі по розробці антикризових дій з урахуванням швидко мінливих та непередбачених ситуацій.

Список використаної літератури

1. Шарапов В. Формування концепції антикризового менеджменту в умовах воєнного часу. *Humanities Studies. Філософія*. 2023. Вип. 14 (91). С. 196–207. URL: <http://humstudies.com.ua/article/view/277870/272618> (дата звернення: 10.09.2023).

2. Саврас І. З., Томаневич Л. М. Проблеми та особливості застосування антикризових методів управління підприємствами в умовах війни. *Вісник Львівського торговельно-економічного університету. Економічні науки*. 2022. № 69. С. 132–137. URL: <http://journals-lute.lviv.ua/index.php/visnyk-econom/article/view/1275/1202> (дата звернення: 10.09.2023).

3. Горбатова А. Вжити та перемогти: бізнес під час війни. 2022. URL: <https://blog.keycrm.app/uk/vizhiti-ta-peremogti-biznes-pid-chas-vijni/> (дата звернення: 10.09.2023).

4. Ватченко Б., Шаранов Р. Антикризове управління підприємством в умовах війни. *Економічний простір*. 2022. № 182. С. 38–43. URL: <http://prostir.pdaba.dp.ua/index.php/journal/article/view/1186/1143> (дата звернення: 10.09.2023).

Водолазська Н. В.

студентка магістратури

Класичний приватний університет

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Діяльність сучасних підприємств має певні особливості, головною з яких є їх включення в процес глобалізації. За цих умов вітчизняні підприємства поступаються іноземним, адже іноземні підприємства, що все більше виходять на український ринок, є технологічно сильнішими та конкурентоспроможнішими. На сучасному етапі конкурентний ринок характеризується стрімким зростанням вимог споживачів, що свідчить про посилення конкурентної боротьби, зміцнення позицій конкурентів і скорочення строків впровадження інноваційних технологій.

Конкуренція змушує суб'єктів ринку постійно тримати під контролем дії власних суперників, ухвалювати рішення, що зумовлюють подолання негативних наслідків їхнього конкурентного тиску та сприяють ста-

більшому розвитку суб'єкта в умовах конкуренції, тобто забезпечують його конкурентоспроможність.

Конкурентоспроможність є однією із центральних категорій сучасної економічної науки, з якою традиційно пов'язують успішність функціонування суб'єктів конкурентних відносин, ефективність та стабільність розвитку ринкового механізму в цілому.

Конкурентоспроможності підприємства найчастіше пов'язують з такими властивостями, як: здатність випускати конкурентоспроможну продукцію, послуги, спроможність до продуктивного та ефективного функціонування, здатність задовольняти потреби споживачів краще, ніж це роблять основні конкуренти.

Таким чином, конкурентоспроможність підприємства можна визначити як спроможність підприємства краще забезпечувати пропозицію товарів чи послуг, порівняно із конкурентами, за рахунок надання товарам чи послугам диференційованих властивостей за умов дотримання стандартів якості.

Конкурентоспроможність підприємства може бути охарактеризована як його потенційна якість, що включає:

1. здатність підприємства виявляти реальні очікування цільових груп споживачів і правильно визначати тренди в споживчій поведінці. Іншими словами, організація повинна об'єктивно, точно і своєчасно аналізувати потреби споживача, як в поточному часу, так і на прогностичний період в майбутньому. Даний аналіз можливий завдяки використанню наукової моделі цільової споживчої групи, яка враховує її психологічні, економічні та соціально-культурні фактори;

2. Здатність підприємства організувати виробництво, результати якого будуть відповідати очікуванням споживачів. В даному випадку, мова йде не тільки про споживчі якості товару, але і його маркетингові властивості (гарантія, ціна і т. д.);

3. Здатність реалізації ефективної маркетингової політики;

4. Здатність підприємства в пошуку і створенні умов зниження витрат на забезпечення факторами виробництва, а саме: робочою силою, капіталом, енергією, сировиною і матеріалами;

5. Здатність створювати і утримувати технологічне виробництво в порівнянні з галузевими конкурентами. Отже, створюється необхідність в постійному і своєчасному технологічному оновленні;

6. Здатність створювати і проводити ефективну маркетингову і виробничу стратегію, що базується на інноваціях;

7. Здатність створювати і реалізовувати, на виконавчому і управлінському рівнях, високий кадровий потенціал. Виконавчий персонал є якісним, якщо він здатний ефективно використовувати виробничі технології, що існують на підприємстві, і готовий освоювати нові технології. Управлінський персонал є якісним, якщо він здатний виявляти і ефективно використовувати ринкові можливості.

Реалізація даних якостей дає можливість підприємству створити реальні конкурентні переваги, що виражаються в зміцненні торгових марок,

зростанні ринкової вартості і створення додаткової стійкості по відношенню до несприятливих впливів зовнішнього середовища. У сукупності, це сприяє розширенню можливостей підприємства і зниження його питомих витрат, що в свою чергу відбивається на ціні вироблених товарів (робіт, послуг) і отриманого прибутку.

З метою підвищення конкурентоспроможності підприємства необхідно використовувати комплекс тактичних і стратегічних способів і інструментів служби маркетингу. Забезпечення конкурентоспроможності – це, свого роду модель роботи в ринкових умовах, спрямована на:

- вивчення потреб клієнтів і прогнозування їх розвитку;
- вивчення і розуміння поведінки і можливостей фірм конкурентів;
- постійний моніторинг ринку;
- вивчення навколишнього середовища і тенденцій її розвитку;
- здатність розробити такий товар (послугу) і таку систему збуту і стимулювання споживачів, щоб вони вважали за краще його аналогу;
- здатність реалізувати це в довгостроковій перспективі.

Таким чином, існує багато шляхів підвищення конкурентоспроможності підприємств, проте їх реалізація можлива тільки при наявності на підприємстві кваліфікованих кадрів, високого рівня організації виробничого процесу, кваліфікації та авторитету керівної ланки і ін.

Проблема підвищення конкурентоспроможності вітчизняних підприємств є в даний момент однією з найактуальніших. Заходи повинні застосовуватись як на державному так і регіональному рівнях. Вітчизняні підприємства могли б використовувати сучасне обладнання, використовувати досягнення науково– технічного прогресу, переймати досвід західних компаній, і відповідно виходити на світові ринки. Разом з тим необхідно також розвивати ринкову інфраструктуру на споживчому і товарному ринках, усувати численних посередників і монополістичні об'єднання.

Вьюнікова В. Р.

студентка магістратури

Класичний приватний університет

ПІДХОДИ ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ В УПРАВЛІННІ ІННОВАЦІЯМИ

Управлінське рішення розглядають як фіксований управлінський акт, який спрямовує діяльність трудового колективу у русло досягнення цілей, поставлених перед організацією або особою.

Управлінське рішення – це, власне, відповіді на запитання, в які строки, з витратою яких сил і коштів, в якому порядку, за якого розподілу обов'язків, прав і відповідальності, за якої організації контролю, з якими результатами має здійснюватися управлінський вплив. Управлінське рішення – це свідомий вибір альтернативи серед множини можливих, виконання якої веде до реалізації конкретних інноваційних цілей.

Управління інноваціями спрямовано на прийняття таких рішень, які могли б забезпечити створення конкурентоспроможної продукції, досяг-

нення ефективних результатів інноваційної діяльності. Особливості прийняття рішень в управлінні інноваціями залежать від ступеня невизначеності досягнення бажаних результатів, передбачених кінцевою і проміжною цілями інноваційного процесу.

Нині існує досить велика кількість сучасних наукових дисциплін, що вивчають проблему прийняття рішень. До них відносять математичне програмування, теорію ігор, теорію статистичних рішень, теорію оптимального автоматичного управління. Поряд з ними з'явилась низка новітніх прикладних дисциплін, назва яких ще не була відома років сорок тому. Це – дослідження операцій, системний аналіз, економічна кібернетика. Усі ці дисципліни вивчають одну й ту саму проблему – наукового аналізу можливих способів дії з метою визначення найефективнішої з них в сучасних умовах, тобто пошуку оптимального рішення стосовно об'єкта управління.

Саме управлінські рішення інноваційного характеру орієнтують компанії на якісні зміни у всіх бізнес-процесах і є основою для досягнення позитивного результату. Управлінське рішення – це свідомий вибір альтернативи серед безлічі можливих, використання якої веде до реалізації конкретних інноваційних цілей. При цьому таке рішення має розглядатися як продукт управлінської роботи, а його прийняття як процес, що веде до появи продукту.

Специфіка прийняття рішень в управлінні інноваціями обумовлена невизначеністю досягнення бажаних результатів, передбачених кінцевою і проміжною цілями інноваційного процесу. Кожний етап інноваційного процесу характеризує своя конкретна мета і ситуація під час її досягнення, що потребує відповідних рішень у процесі управління.

В одній ситуації управлінські рішення спрямовані на зменшення комерційного ризику інвесторів, в іншій – на подолання впливу численних змін конструкторської документації при виготовленні дослідних зразків нових виробів. Досягнення кінцевої мети потребує рішень щодо зменшення не тільки загальних витрат, а й прискорення в часі виходу на ринок з новим товаром. Тому під час прийняття рішень важливим є цілісне уявлення про всі без винятку роботи, що виконуються в межах інноваційної діяльності.

Управлінські рішення в інноваційній діяльності можуть прийматися як інтуїтивно, так і на основі наукового підходу. Інтуїтивний спосіб базується на емоційному сприйнятті та оцінюванні ситуації й передбачає наявність у менеджера професійних знань і чуття, які дають змогу миттєво приймати оптимальне рішення, що тривалий час не піддавалось логічним зусиллям, ґрунтуючись, головним чином, на здогаді, майже раптовому осяянні.

Інтуїція (лат. *intuitio*, від *intueor* – уважно дивлюся) – знання, що виникає без усвідомлення шляхів та умов його отримання; здатність безпосередньо пізнавати істину без будь-якого зв'язку з чуттєвим і раціональним пізнанням. Її тлумачать і як специфічну здатність, і як цілісне охоплення умов проблем. ситуації. Інтуїтивні компоненти виявляються у всіх про-

фесіях та різних життєвих ситуаціях, насамперед, пов'язаних із дефіцитом часу та інформації.

Науковий підхід розглядає прийняття управлінських рішень як єдиний складний процес, зміст якого дозволяє вивчити проблему, що виникла, проаналізувати можливі шляхи вирішення та вибрати найбільш ефективний з них. Науковий підхід забезпечує раціональні та оптимальні рішення. Раціональні рішення передбачають вибір такої альтернативи, яка принесе організації максимальну користь. Отже, раціональні рішення відрізняються від інтуїтивних тим, що вони базуються на аналізі та формально-логічному мисленні.

Раціональні рішення, таким чином, відрізняються від інтуїтивних тим, що базуються на об'єктивному аналітичному процесі та формально-логічному мисленні. Управлінські рішення у сфері інновацій мають відповідати таким вимогам:

- цільової спрямованості: досягнення певної інноваційної мети;
- ієрархічної субординації: рішення менеджера мають відповідати делегованим йому повноваженням;
- обґрунтованості: рішення повинні мати об'єктивне аудитування раціональності;
- адресності: рішення мають бути орієнтованими в просторі та в часі, тобто спрямованими на конкретного виконавця й обмеженими часом;
- забезпеченості: рішення мають передбачати необхідні ресурси і встановлювати витоки їх одержання;
- директивності: рішення мають бути обов'язковими для виконавців і мати плановий характер.

Оцінка ситуації вимагає порівняння реального стану інноваційної діяльності з потребами зовнішнього середовища та організаційними можливостями. Найпопулярнішим підходом до прийняття управлінських рішень є проведення та виконання наступних дій: ідентифікація проблеми, розв'язання завдань проблеми, вивчення проблеми за допомогою збору та обробки даних, обґрунтування альтернативних дій, порівняння та вибір альтернатив; формулювання та оприлюднення рішень.

Головіна О. В.

студентка магістратури

Класичний приватний університет

УПРАВЛІННЯ ЕФЕКТИВНІСТЮ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА РОЗДРІБНОЇ ТОРГІВЛІ

Розвиток економіки України в значній мірі залежить від забезпечення розвитку торгівлі, як провідної сфери господарювання. Торгівля, як одна з провідних сфер народногосподарського комплексу країни, забезпечує зростання задоволення потреб населення в товарах та торговельних послугах, та розвиваючись, стимулює розвиток вітчизняного виробництва, сфери послуг, фінансової сфери тощо. Разом з тим, розвиток торгівлі в сучасних умовах зумовлений впливом багатьох негативних факторів: нестабіль-

ність економіки держави, нестабільність національної валюти, зростання безробіття, зниження купівельних доходів населення, тощо. За таких умов виникає необхідність визначення основних напрямів підвищення ефективності торгівлі як на загальнодержавному, так і на регіональному та макрорівнях, що сприятиме забезпеченню розвитку торговельних підприємств та задоволенню потреб населення в товарах та послугах торговельного характеру.

Діяльність підприємств роздрібної торгівлі полягає в реалізації товарів і послуг безпосередньо кінцевому споживачеві для задоволення особистих потреб. Така форма продажу постійно розвивається у світі та набуває великої популярності в Україні. Значна кількість підприємств роздрібної торгівлі на ринку зумовила появу жорсткої конкуренції між ними.

Через жорстку конкуренцію, нерівномірність продажів, нестійкість економічного зростання, збільшення витрат на заробітну плату та інші фактори більшість роздрібних торговців прагнуть вміло реалізувати стратегію роздрібної торгівлі, тобто підвищити ефективність діяльності підприємства.

У процесі реформування економіки України відбуваються зміни, що стосуються широкого спектра видів діяльності та галузей, зокрема сфери роздрібної торгівлі, для якої визначальною є конкурентна поведінка підприємств. Результатом економічної реформи торгівлі у сучасному конкурентному середовищі є багатокладність форм власності і можливість розвитку різних типів торговельних підприємств.

Дослідження особливостей розвитку торгівлі та проведення впливу факторів середовища їх господарювання, дозволило визначити, що для розвитку торгівлі існують перешкоди як прямого впливу, так і опосередкованого. Зокрема, фактори прямого впливу – це висока конкуренція в торгівлі та ресторанному господарстві, а також ринків та позамагазинних каналів продажу, тінізація торгівлі; низька купівельна спроможність населення, особливо в сільській місцевості, постійна зміна потреб і смаків споживачів; низька якість товарів, які реалізуються, що впливає на імідж торгівлі; низька інвестиційна активність, відсутність державної фінансової підтримки галузі. Фактори опосередкованого впливу створюють загальні умови, «фон» функціонування та розвитку суб'єктів господарювання загалом, та торговельних зокрема, що формує загальний стан сфери торгівлі. Сюди відносяться: кризовий стан економіки держави, висока інфляція, недосконалість законодавчої бази, нестабільність економічної політики уряду; особливості формування та можливості для розвитку ВВП, стан зайнятості та безробіття в регіоні, рівень оплати праці та доходів населення тощо. Регіональні особливості розвитку торгівлі пов'язані в значній мірі із формуванням ефективного державного управління діяльністю господарюючих суб'єктів цієї сфери на регіональному рівні.

Метою роздрібного підприємства є оптимізація основних показників продуктивності і ефективної діяльності. Ефективність можна виразити як відношення витрат до обсягу продажів у відсотках; як час, необхідний ка-

сиру на виконання транзакції; відсоток клієнтів, які роблять покупки в «середній» день; розміри прибутку; обсяг продажів на м²; оборотність товарних запасів; зростання обсягу продажів тощо. Для роздрібною торгівлі найбільш значимими є ключові показники ефективності діяльності магазину: обсяг продажів, продаж на квадратний метр, коефіцієнт конверсії, середній чек, кількість повернень, зарплатомісткість.

Ефективність діяльності роздрібного підприємства можна підвищити декількома способами: покращити продуктивність праці співробітників, збільшити обсяг продажів в розрахунку на квадратний метр площі магазину, а також інші показники за допомогою досконаліших програм навчання, масштабної реклами, знизити витрати за рахунок автоматизації, передачі постачальникам деяких завдань, використання знижок, пошуку постачальників з більш низькими цінами на товари, виявляючи велику гнучкість в роботі.

Необхідно розглядати управління ефективністю діяльності роздрібного підприємства як складову управління самим підприємством, по-друге, використовувати загальну методологію науки управління для обґрунтування його теоретичних засад.

Використовуючи системний підхід в управлінні, вважаємо за доцільне удосконалити концептуальні положення управління ефективністю діяльності роздрібного підприємства, які мають висвітлювати такі основні питання:

- визначення сутності об'єкта управління ефективністю діяльності підприємства;
- обґрунтування можливості та необхідності управління ефективністю діяльності підприємства;
- ідентифікація суб'єктів управління ефективністю діяльності підприємства;
- формування мети (завдань) управління ефективністю діяльності підприємства;
- визначення функціонального змісту управління ефективністю діяльності підприємства;
- обґрунтування принципів (вимог) здійснення управління ефективністю діяльності підприємства;
- формулювання методичних засад оцінки управління ефективністю діяльності підприємства.

Івко Є. Є.

студентка магістратури
Класичний приватний університет

ПРОЦЕСНИЙ ПІДХІД В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ЕФЕКТИВНІСТЮ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Процесний підхід був сформований під впливом функціонального, але на відміну від останнього, розглядає управління підприємством як безперервну серію взаємозв'язаних функцій. Кожну управлінську функцію необхі-

дно розглядати як процес, оскільки складається із серії взаємозв'язаних дій. Процес управління є загальною сумою усіх функцій.

Як відомо, процесний підхід передбачає виокремлення та опис окремих функцій менеджера. Управління розглядається як процес, тому що робота щодо досягнення цілей за допомогою інших – це не яка-небудь одночасна дія, а серія безперервних дій, які називаються управлінськими функціями. Звідси процес управління являє собою суму усіх функцій, тобто видів цілеспрямованої діяльності щодо об'єкта управління. Вони зумовлені кооперацією і поділом праці всередині управлінського персоналу, і ним властиве замкнене коло робіт (підфункцій), що поєднані спільністю значення і відіграють певну роль в управлінській діяльності.

Використовуючи процесний підхід та враховуючи погляди А. Файоля, М. Мескона та інших науковців щодо класифікації функцій управління, пропонуємо розглянути п'ять функцій управління: цілевизначення, планування, організацію, мотивацію, контроль, а також два процеси: прийняття рішень і комунікації, які об'єднують окремі функції в єдиний процес управління ефективністю діяльності.

Функція «цілевизначення» зумовлює орієнтацію управління на досягнення певних цілей діяльності підприємства, що визначають майбутній стан об'єкта управління, якого необхідно досягти.

Слід зазначити, що в процесі формування комплексу цілей діяльності підприємства їх склад може змінюватися залежно від виду та пріоритетів його діяльності. Допускається об'єднання або поділ цілей, однак їх сукупність має бути достатньою для досягнення головної мети діяльності. Також має бути забезпечене дотримання вимог супідрядності цілей, їх повнота, порівнянність, взаємозв'язок, несуперечливість, визначеність та реальність.

Функція «планування» передбачає розробку стратегії та тактики досягнення встановлених цілей і завдань, складання планів і графіків реалізації окремих заходів управління ефективністю діяльності підприємства, орієнтованих на досягнення визначеної мети управління ефективністю діяльності. Реалізація даної функції здійснюється шляхом розроблення відповідних планів.

Функція «організація» у процесі управління ефективністю діяльності підприємства має забезпечувати практичну реалізацію прийнятих планів, тобто відповідати за хід їх виконання. З цією метою необхідно документально оформлювати прийняття плану у вигляді наказу, забезпечувати ознайомлення з ним персоналу, доводити конкретні завдання до виконавців і здійснювати систематичний контроль за процесом їх виконання. З даною функцією пов'язано і питання розподілу, створення умов для виконання запланованого графіка проведення окремих заходів.

Функція «мотивація» має забезпечувати використання мотиваційних регуляторів суб'єктів процесу управління ефективністю діяльності підприємства. Вона має поєднувати матеріальні (економічні) інтереси суб'єктів управління ефективністю діяльності з моральними, психо-

логічними мотивами. Перші полягають в адекватній оцінці кваліфікації управлінських знань і навичок спеціалістів у вигляді фіксованої оплати. Другі – ґрунтуються на таких потребах кожної особистості, як самореалізація в професійній діяльності, отримання задоволення від досягнутих результатів, забезпечення поваги суспільства та оцінки результатів праці.

Функція «контроль» у процесі управління ефективністю діяльності має забезпечувати нагляд і перевірку відповідності фактичних параметрів функціонування підприємства до встановлених, передбачає розробку стандартів його перебігу у вигляді певної системи кількісних показників, що дають змогу своєчасно реагувати на зміни щодо здійснення окремих заходів і приймати необхідні корегуючі управлінські рішення.

Поєднувальний процес «прийняття рішень» в управлінні ефективністю має забезпечувати вибір методів і конкретної тактики управління з великою кількістю альтернативних варіантів, які мають бути розроблені та запропоновані фахівцями з управління ефективністю діяльності.

Поєднувальний процес «комунікація» має забезпечувати процес обміну інформацією між суб'єктами управління ефективністю діяльності. Для досягнення загальних завдань управління ефективністю діяльності обмін інформацією повинен бути своєчасним, повним і адекватним.

Впровадження процесного підходу до управління підприємством не можливе без опису та регламентації системи процесів. Опис та регламентація системи процесів підприємства передбачає:

- розподіл відповідальності за результати перебігу процесів;
- опис системи взаємодії процесів підприємством між собою та зовнішніми постачальниками і споживачами;
- створення та затвердження переліку документації, необхідної для функціонування процесів (інструкції, порядки, положення, методики, посадові інструкції тощо);
- створення графіку щодо розробки та впровадження регламентної документації – визначення показників ефективності виконання процесів, способів збору інформації та порядку звітності;
- визначаються межі показників, що характеризують нормальний перебіг процесів;
- встановлюються критеріїв, за якими визначаються відхилення та починається роботи щодо усунення причин відхилення.

Карпунін С. М.

студент магістратури

наук. кер. – Томарева-Патлахова В. В., доктор економічних наук, професор

Класичний приватний університет

СТРАТЕГІЧНИЙ МАРКЕТИНГ ТА ЙОГО РОЛЬ У ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Одним з найважливіших елементів діяльності торговельних підприємств є товарна політика, основними напрямками якої є забезпечення послідовних рішень і заходів у вирішенні основних питань, що стосуються:

впровадження інновацій, забезпечення якості і конкурентоспроможності товарів, формування і оптимізація товарного асортименту, управління життєвим циклом товарів.

Одним з основних факторів успіху підприємства в конкурентній боротьбі є його здатність до постійних інновацій, тобто вміння розробляти і впроваджувати нові товари (товари ринкової новизни). Інновації в товарній політиці торговельні підприємства можуть здійснювати шляхом оновлення, адаптації, модифікації товарного портфелю.

Оновлення товарного портфелю здійснюється шляхом нарощування його за рахунок додавання нових класів товарів, нових видів товарів, нових різновидів товарів. Модифікація товарного портфелю за рахунок нової товарної одиниці на основі базової моделі.

Адаптація товарного портфеля чи товару передбачає їх пристосування до зміни потреб та вимог ринку, умов виробництва та експлуатації, дає можливість продовжити життєвий цикл товару чи товарного портфеля в умовах ринку, що здійснюється шляхом використання нових маркетингових засобів.

Значущим елементом товарної політики є марка товару, що забезпечує ідентифікацію товарів серед аналогічних, підвищення інформованості покупців про виробника товарів, сприяє просуванню товарів, полегшує процес сегментування ринку. Від ефективності управління товарною маркою залежить не тільки успіх товару на ринку, його життєвий цикл, а і успіх комерційної діяльності підприємства, оскільки марка є одним з основних інструментів позиціонування.

Управлінські рішення, що приймаються при здійсненні товарної політики підприємств, безпосередньо залежать від фази життєвого циклу товару. Тому, торговельним підприємствам необхідно забезпечити ефективне управління життєвим циклом товарів: продовжувати або скорочувати його в разі необхідності, корегувати стратегії підприємства (товарні, збутові, цінові, комунікаційні і кадрові), які в свою чергу, впливають на характер і тривалість життєвого циклу.

Протягом всього життєвого циклу товару важливе значення має позиціонування товару, тобто визначення його місця серед наявних на ринку конкуруючих аналогів та у свідомості споживачів.

Метою позиціонування є формування у споживачів прихильності до товарів підприємства шляхом визначення позитивних відмінностей даного товару від товарів конкурентів.

Загалом позиціонувати товар можна за перевагами, використанням (як кращого для певних цілей), споживачем (як найкращого для певної групи споживачів), конкурентами (продукт перевершує товар конкурента за якимось показником), за співвідношенням ціна/якість тощо.

Діяльність торговельних підприємств в умовах конкурентного ринку вимагає нових підходів до управління.

Так, на перший план висуваються економічні, ринкові критерії ефективності, підвищуються вимоги до гнучкості управління. Економічне середовище зараз вкрай нестабільне.

Науково-технічний прогрес і динаміка зовнішнього середовища змушують сучасні торгівельні підприємства перетворюватись у все більш складні системи.

Для забезпечення керованості таких систем необхідні нові методи, які відповідають складності внутрішнього і зовнішнього середовищ підприємств.

Сьогодні відбувається цілком об'єктивний процес зростання ролі та значення таких функцій управління, як облік, аналіз, планування і контроль, з одночасним переосмисленням їх завдань, наповненням новим змістом.

Новим явищем в управлінні стала поява контролінгу як функціонально відокремленого напряму економічної роботи на підприємстві, пов'язаного з реалізацією фінансово-економічної коментуючої функції в менеджменті, що забезпечує прийняття оперативних і стратегічних управлінських рішень.

Координуючи, інтегруючи і направляючи діяльність всієї системи управління підприємством на досягнення поставлених цілей, контролінг виконує функцію управління підприємством і є одночасно синтезом планування, обліку, контролю, економічного аналізу, організації інформаційних потоків і багато іншого.

Посідаючи особливе місце в системі управління підприємством, контролінг здійснює інформаційне забезпечення прийняття рішень з метою оптимального використання наявних можливостей, об'єктивної оцінки сильних і слабких сторін підприємства, а також з метою запобігання кризових ситуацій і навіть банкрутства.

Контролінг – це один з нових напрямів інформаційно-економічного розвитку підприємства. В сучасних умовах господарювання інтерес до нього проявляється у все більшій мірі.

Система контролінгу – це принципово нова концепція інформації та управління, яку можна визначити як обліково-аналітичну систему, що реалізує синтез елементів обліку, контролю, планування, яка забезпечує як оперативне, так і стратегічне управління процесом досягнення цілей і результатів діяльності підприємства.

Контролінг дозволяє підприємству адаптуватися до постійної зміни середовища та успішно виживати в умовах конкуренції. Адаптація вимагає здатності до розвитку, трансформації елементів господарської діяльності та системи управління в такому напрямку, який забезпечує виживання підприємства.

Ускладнення навколишнього середовища, в якому функціонує підприємство, вимагає ускладнення системи контролю за його діяльністю, тобто адаптації до нових умов. Критерієм здатності адаптуватися для підприємства є отримання позитивного результату фінансової діяльності, а тому орієнтація на прибуток показує, що підприємство демонструє свою волю вистояти, долаючи зміни, часто небажані, у навколишньому середовищі.

Ті підприємства, які орієнтуються на тривале і наполегливе виживання, повинні перейти від пасивної реєстрації господарської діяльності (фінансовий облік) до систем обліку, які дозволяють забезпечити дані для свідомого аналізу та оцінки своєї позиції у змінному оточенні (контролінг).

Контролінг служить підсистемою одного з блоків інформаційної системи управління, що обслуговує процес прийняття управлінських рішень. При цьому контролінг розглядається як концепція управління підприємством, яка орієнтована на його тривале і ефективне функціонування у господарських умовах, що постійно змінюються.

Вивчення контролінгу необхідне лише тоді, коли є бажання змінити і вдосконалити систему управління на підприємстві, пристосувати її до умов і потреб ринкової економіки.

Основною ідеєю в ході впровадження контролінгу має бути спрямованість на швидкий збір контролінгової інформації для того, щоб керівництво підприємства побачило реальну віддачу від роботи служби контролінгу.

Карпуніна М. С.

кандидат економічних наук, доцент кафедри менеджменту
Класичний приватний університет

УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ РЕСУРСОЗБЕРЕЖЕННЯМ В МЕТАЛУРГІЙНІЙ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ

Державна політика підтримки розвитку галузі є комплексом різнобічних заходів, що здійснюються державою з метою створення сприятливих умов для здійснення виробничо-господарської діяльності підприємств на її території.

Реалізація стратегічних завдань відбувається на етапах реалізації механізму управління процесом ресурсозбереження у галузі передбачених Концепцією до стратегії розвитку металургійної галузі України в умовах реалізації механізму ресурсозбереження (далі – Концепція). Практична їх реалізація підкріплюється державними програмами підтримки галузей виробництва металургійного комплексу. У цілому державна політика розвитку всіх галузей виробництва на підприємствах металургійного комплексу має враховувати специфіку технологічного процесу та забезпечити при цьому замкненість виробничого циклу.

Ситуація у металургійній галузі складна і неоднозначна. Покращення у сфері виробництва та випуску продукції металургійної галузі, збільшення продукції металургійного циклу, особливо експорт орієнтованої продукції, супроводжуються перешкодами та ризиками на шляху розвитку цієї галузі.

Незважаючи на потужність виробничого циклу великих підприємств, високої ціни на ресурси, нераціональність видобутку та використання ресурсів знижує ефективність діяльності підприємств галузі, а тому й загрожують загалом виробничому циклу господарства країни на перспективу.

Ще однією перешкодою і ризиком щодо поступового зниження конкурентоспроможності підприємств металургійної галузі можна вважати

той факт, що основні роботи з модернізації металургійної галузі України переважно проводилися на низьких технологічних переділах (підготовка сировини та виробництво напівфабрикатів).

Очевидно, що українські металурги свідомо позиціонували себе як виробники напівфабрикатів та поспішали скористатися позитивною кон'юнктурою на світовому ринку. Тим більше, що високо розвинуті держави не прагнуть розміщувати на своїй території підприємства, які можуть зашкодити стану навколишнього природного середовища. За цих умов стратегія українських металургів виявилася явно програшною.

Тому необхідно мати такий механізм розвитку галузі, що забезпечить перехід від підтримки старих потужностей до розвитку на базі нових виробництв та змін в системі управління, які володіють потенціалом сталого (постійного, відтворювального, стійкого) розвитку.

Зрозуміло, перехід до моделі сталого розвитку зажадає часу, але вже сьогодні потрібно створювати для нього певні умови, що робить за необхідне реалізацію механізму забезпечення сталого розвитку в системі управління металургійним підприємством.

Визначені проблеми розвитку металургійної галузі вимагають розробки концептуальних підходів щодо модернізації виробничо-господарської діяльності на підприємствах галузі. Формулювання стратегічних цілей і завдань розвитку металургійної галузі та визначення напрямів управлінських рішень щодо їх виконання стають основою концептуальних засад.

Так, Концепцією розвитку гірничо-металургійного комплексу України до 2010 року стратегічною метою розвитку металургії визначено створення збалансованої галузі, орієнтованої на виробництво конкурентоспроможної продукції, з обов'язковим вирішенням екологічних та соціальних проблем.

Насамперед, шляхом зниження енергоємності металопродукції, підвищенням її конкурентоспроможності, а також поліпшенням екологічних умов у районах з розвинутим металургійним виробництвом. Програмою також встановлено напрямки розвитку гірничо-металургійного комплексу. Пізніше було розроблено концепцію державної цільової науково-технічної програми розвитку та реформування гірничо-металургійного комплексу України на період до 2020 року.

Стратегічною метою розвитку підприємств металургії України є підвищення їх конкурентоспроможності на зовнішньому і внутрішньому ринках за рахунок впровадження у виробництво інновацій, наукоємних технологій, зниження потреби енерго- і матеріальних ресурсів та екологізації виробництва.

Організаційно-економічний механізм управління процесом ресурсозбереження має базуватися на таких засадах: якісні зміни у динаміці використання виробничих ресурсів; зміна співвідношень у темпах зростання кінцевого продукту витрат живої та упредметненої праці; досягнення за рядом видів ресурсів негативної прирістної ресурсоемності; зростання ресурсозберігаючого ефекту від застосування нової техніки і технологій;

трансформацію витрат на природоохоронну діяльність у важливий фактор економічного зростання; активну зміну первинних матеріалів і ресурсів вторинними, створення індустрії переробки відходів виробництва і споживання; досягнення синергетичного ефекту від зміни первинних матеріалів і ресурсів вторинними.

Для досягнення *стратегічної мети розвитку металургійної галузі* у напрямку підвищення її конкурентоспроможності на внутрішньому та світовому ринках за умов її сталого та інклюзивного розвитку, зокрема професор А. Пилипенко пропонує стратегічні заходи розвитку підприємств металургійної галузі на внутрішньому й зовнішньому ринках у напрямках встановлення на державному рівні цільових показників розвитку гірничо-металургійного комплексу та металоспоживчих галузей та визначення потенціалу та місткості внутрішнього ринку металопродукції.

У рамках державної політики підтримки металургійної галузі виявлені стратегічні заходи її розвитку у напрямках стимулювання розвитку конкурентного середовища; державної підтримки та інституційного забезпечення; структурної модернізації виробництва; ресурсо- та енергозбереження; інноваційно-інвестиційної підтримки; наукового розвитку. Виявлені стратегічні завдання розвитку металургійної галузі вимагають формулювання та дотримання принципів державної політики підтримки металургійної галузі, які мають узгоджуватися із принципами відповідно до запропонованої Концепції до стратегії розвитку металургійної галузі України в умовах реалізації механізму ресурсозбереження.

Клещунов А. М.

студент магістратури

Класичний приватний університет

ПРОБЛЕМИ І ПІДХОДИ УПРАВЛІННЯ СТРАТЕГІЧНИМ ПОТЕНЦІАЛОМ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ НЕСТАБІЛЬНОСТІ ЗОВНІШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

Успішне довгострокове керівництво організацією залежить від того наскільки ефективно менеджмент організації використовує стратегічне управління, визначають головні цілі діяльності, впроваджують стратегії розвитку для досягнення цих цілей, обмежують негативний вплив від зовнішнього і внутрішнього середовища, та розробляють плани, які постійно доповнюються та змінюються.

Загальна проблема в теоретичних дослідженнях стратегічного аналізу і планування моделі стратегічного планування полягає у тому, що не враховуються сучасні тенденції бізнесу. Фактично вихідним пунктом аналізу і планування стратегії є констатація того стану, в якому опинилася організація без широкого опрацювання чому організація опинилася в такому стані. Для забезпечення конкурентоспроможності та ефективної діяльності підприємства потрібно завжди мати план дій на майбутнє, добре розроблений з прорахованими ризиками та мати певні часові рамки для його виконання, в такому плані повинні бути певні блоки, по яких підприємство бу-

де орієнтуватися, наприклад: маркетинговий, фінансовий тощо. Процес формування потенціалу підприємства дуже залежить від обраної стратегії, якою керується підприємство в процесі свого розвитку.

Основна проблема для виявлення системи стратегічного потенціалу підприємства на самому початку її створення полягає у тому, що здатності, якими володіє організація і, якими вона керується в процесі діяльності, не відображають загальні класичні моделі стратегічного аналізу і планування. Загальна прогалина стратегічного планування, як системи управління орієнтованої на майбутній розвиток організації полягає в тому, що в майбутнє переносяться структурні параметри організації, що вже були задіяні у минулому.

Управління стратегічним потенціалом підприємства характеризується не тільки наявними ресурсами, але здебільшого можливостями підприємства для кращого та якомога ефективнішого їх використання, саме тому підприємству необхідно використовувати власні трудові, фінансові, матеріальні ресурси на максимум, в чому і допомагає правильно визначений стратегічний потенціал. В умовах нестабільності зовнішнього середовища та загальної невизначеності, управління стратегічним потенціалом постає в новому світі, бо такі умови дозволяють вирішити, які саме потенційні можливості та загрози існують у підприємства та на які сильні чи слабкі сторони слід більш детально звернути увагу.

З урахуванням еволюційного розвитку двох різноспрямованих підходів – ринкового та ресурсного є виникнення концепції управління стратегічним потенціалом підприємства в умовах нестабільності зовнішнього середовища. Деякі науковці намагаються знайти відповідь, чому існує в довгостроковій перспективі різний успіх у підприємств, це стосується національних зарубіжних підприємств.

Нестабільність зовнішнього середовища вимагає від національних підприємств впроваджувати збалансоване розподілення завдань в межах управління формуванням стратегічного потенціалу підприємства. Головними системи, які допомагають вирішувати різні види завдань – планування, створення і контроль. Функція розробки системи стратегічного управління опосередковано пов'язано із системою планування на базі аналізу ринку і внутрішньофірмових ресурсів Така система дозволяє менеджменту організації визначити стратегічний потенціал, який необхідно задіяти в майбутньому з урахуванням довгострокових цілей або намагатися шукати новий потенціал для освоєння нових ринків та підвищення конкурентоспроможності підприємства.

Аналізуючи літературу присвячену систематизації можливих варіантів у галузі створення потенціалу, виділяють чотири принципово важливих шляхи для ефективнішого використання потенціалу фірми.

1. Підприємство може максимально орієнтуватися на існуючий потенціал який є у фірми для ведення своєї діяльності на вже освоєних ринках.
2. Створення нового внутрішнього потенціалу на вже освоєних ринках.

3. Освоєння нових ринків за допомогою існуючого потенціалу.

4. Для освоєння нових ринків можна створювати новий потенціал, але такий шлях є найбільш складним, тому що підприємству не відома специфіка нового ринку і до того ж воно змушене розвивати нових кадрів, які повинні забезпечити йому довгострокові переваги перед конкурентами.

Для успішної діяльності підприємства в рамках стратегічного контролю на підприємстві постійно повинен відбуватися певний нагляд за діяльністю та впровадження певних аспектів функціонування підприємства без спеціальної спрямованості. У сучасних умовах господарювання стратегічний нагляд на підприємстві необхідний для виявлення потенційних загроз та пошуку нових шансів забезпечення конкурентоспроможного розвитку підприємства в умовах нестабільності зовнішнього середовища.

Сучасний етап розвитку ринкової економіки в Україні потребує впровадження системи управління стратегічним потенціалом підприємства задля подальшого зростання обсягів виробництва та підвищення конкурентоспроможності, саме тому, стратегічний потенціал підприємства має бути орієнтованим на довгостроковий розвиток, що сприяє досягненню поставлених цілей та підвищує вмотивованість персоналу, а це покращує стійкість компанії.

Отже, впровадження в економічний простір національної економіки ринкового та ресурсного підходів має сприйматися лише як певний крок до досягнення кращого управління стратегічним потенціалом підприємства.

Кокоріна В. І.

старший викладач кафедри менеджменту
Класичний приватний університет

ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ УПРАВЛІННЯ СТРАТЕГІЧНИМ ПОТЕНЦІАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ НЕСТАБІЛЬНОСТІ ЗОВНІШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

У сучасних ринкових відносинах українські підприємці змушені працювати в умовах невизначеності та обмеженості: труднощів з опрацюванням інформації, нестабільності зовнішнього середовища тощо. В таких умовах для підприємств постає проблема із визначенням подальшого майбутнього, вони вимушені постійно пристосовуватися до мінливого та нестабільного зовнішнього середовища. Рівень невизначеності прямо впливає на роль стратегічного управління в діяльності українських підприємств.

Науковці 60-х років минулого століття почали активно вивчати питання системи управління стратегічним потенціалом в умовах нестабільності зовнішнього середовища. Серед відомих вчених-економістів ХХ століття існувало одразу декілька підходів до опису управлінської стратегії підприємств, однак більшість описували поняття стратегії з огляду на економічний потенціал. Сучасний аналіз дозволяє розглядати поняття концепції стратегічного управління з різних підходів.

Класичним підходом до визначення системи управління стратегічним потенціалом підприємства є її співставлення із засобом досягнення цілей підприємства. Класичний підхід заснований на тому, що формулювання системи управління стратегічним потенціалом невід'ємно пов'язане з розробкою певних методів їх досягнення. Так А. Чандлер розглядав систему управління стратегічним потенціалом підприємства як визначення основних довгострокових цілей і орієнтирів підприємства, визначення курсу дій і розподіл ресурсів, необхідних для їх досягнення. Б. Карлофф визначив систему управління стратегічним потенціалом підприємства як узагальнюючу модель дій, необхідних для досягнення встановлених цілей певним ланцюгом розподілу ресурсів компанії. Г. Мінцберг визначав систему управління стратегічним потенціалом підприємства як план, що інтегрує основні організаційні цілі, політику та дії, які можна об'єднувати в єдине ціле. Отже, за класичним підходом систему управління стратегічним потенціалом підприємства охоплює процес утворення цілей і є засобом координації ресурсів підприємства.

Концептуальний підхід пояснює систему управління стратегічним потенціалом підприємства як певний набір правил для якнайкращого прийняття рішень. Концептуальний підхід пов'язаний з іменами таких вчених як: Д. Куїнн, І. Ансофф, М. Портер, Т. Пітерс. Досліджуючи систему управління стратегічним потенціалом на великих корпораціях в умовах конкурентного ринку, Том Пітерс виділяє сім ознак певних компаній, які правильно обрали систему управління стратегічним потенціалом, загальні ознаки таких компаній.

1. *Орієнтація підприємств на досягнення успіху.* Компанії здебільшого підходять до вирішення певних проблем з аналітичної точки зору, але також мають великий арсенал методик для збереження конкурентних позицій.

2. *Орієнтація на споживача.* Компанії намагаються змінювати слушні зауваження від споживачів та ставати кращими для отримання конкурентних переваг.

3. *Самостійно та завзято виконувати свої обов'язки.* Компанії налаштовані на те, щоб в організації було багато лідерів і новаторів для кращої роботи підприємства.

4. *Людина-працівник.* Компанії у трудових відносинах намагаються діяти за одно.

5. *Філософія та правильне керівництво.* Компанія орієнтується на дотримання своєї філософії яка відіграє набагато більшу роль у її досягненнях, ніж економічні ресурси, оргструктура, нововведення технологічні розробки тощо.

6. *Вірність та віра у свою справу.* Компанія намагається вирішувати свої проблеми та впроваджувати нові стандарти праці для покращення духу робітників.

7. *Невеликий штат управлінського персоналу.* Компанія тримає у штаті управлінського персоналу невелику кількість менеджерів, краще ке-

руватися витонченою простотою. Найвищий рівень керування нечисленний.

Система управління стратегічним потенціалом підприємства повинна забезпечити для підприємства логічне використання як власного капіталу так і вдале використання фінансових ресурсів; оптимізацію структури активів; використовувати допустимий рівень фінансового ризику у процесі реалізації стратегії розвитку підприємства тощо. Формування стратегії розвитку підприємства повинно також брати до уваги інтереси власників капіталу та їх добробуту, а також максимізації ринкової вартості та підвищення конкурентоспроможності підприємства для можливості подальшого зростання.

В умовах невизначеності, теоретичні засади системи стратегічного управління по багатьох параметрах не відповідають сучасним реаліям постсоціалістичних країн, тому що вони орієнтовані на стабільні економіки. Для країн із стабільною економікою притаманні: розвинена і збалансована законодавча система, відносна передбачуваність змін зовнішнього середовища, високий доступ до інформації, висока кваліфікованість кадрів, адаптованість населення до ринкових відносин. Цього не вистачає країнам з ринком, що розвивається.

За таких умов система управління стратегічним потенціалом підприємства має враховувати: існування певної циклічності у світовому економічному просторі та особливості трансформації національної економіки, що повинно брати до уваги періодичність піднесень і спадів у виробництві; перевірені на практиці методи, моделі та певні інструменти; розробки макростабілізаційних заходів, від яких залежить використання методів та інструментів системи управління стратегічним потенціалом підприємства.

Колеснік Н. В.

старший викладач кафедри освітнього менеджменту,
державної політики та економіки
КЗВО «ДАНО» ДОР»

Нікульченко В. В.

старший викладач кафедри освітнього менеджменту,
державної політики та економіки
КЗВО «ДАНО» ДОР»

КУЛЬТУРА ОХОРОНИ ПРАЦІ В СУЧАСНІЙ СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ОХОРОНОЮ ПРАЦІ

В організації з високою культурою, охорона праці відіграє важливу роль. Вона становить базову цінність для всіх працівників організації. І навпаки, компанії з низькою культурою вважають охорону праці несуттєвою, дратівливою, що відволікає від справ, які приносять дохід.

Культура охорони праці організації – складне явище, його формує і на нього впливає ціла низка факторів, наприклад: відданість керівників охорони праці, залучення до неї співробітників та підвищення їх мотивації; цінності, думки, вихідні переконання працівників (на них часто помітно

впливають національні та географічні особливості культури працівників); сприйняття працівниками охорони праці на робочих місцях (атмосфера або клімат безпеки); політики та процедури організації; пріоритети прямих керівників, їх зобов'язання, відповідальність.

За стійкої позитивної культури охорони праці кожен повинен відчувати відповідальність за безпеку і щодня стежити за її дотриманням. При цьому працівники не повинні обмежувати себе просто виконанням службового обов'язку, виявляючи умови та поведінку, що загрожують охороні праці. Вони без роздумів мають втручатися та виправляти недоліки. За стійкої позитивної культури охорони праці кожен працівник без вагань повинен звертатися до керівника підрозділу або директора підприємства, організації, установи, щоб обговорити проблеми охорони праці. При цьому така поведінка не вважатиметься надмірним службовим прагненням: організація цінуватиме і заохочуватиме його. Так само співпрацівники візьмуть за звичку регулярно контролювати один одного і вказувати на поведінку, що загрожує охороні праці, без остраху докорів з боку інших.

Переваги, які найчастіше пов'язані з культурою охорони праці: скорочення кількості ризикованої поведінки; низька аварійність та плинність кадрів; мала кількість прогулів; висока продуктивність. Організації із стійкою позитивною культурою охорони праці, як правило, блискуче проявляють себе у всіх аспектах діяльності.

Для створення розвиненої та стійкої культури охорони праці потрібні час та сили, це, як правило, займає кілька років. Участь керівників та працівників у вирішенні питань охорони праці має стати невід'ємною частиною повсякденної діяльності підприємства, організації, установи. Сформувати таку культуру допоможе низка послідовних кроків, спрямованих на неухильне вдосконалення системи охорони праці.

Під культурою охорони праці розуміється високий рівень розвитку системи збереження життя і здоров'я працівників в процесі трудової діяльності [1].

Законодавчо поняття культури охорони праці в Україні досі не визначено. Терміни «культура безпеки», «культура праці» вперше з'явилися в підсумковій доповіді МАГАТЕ (Міжнародне агентство з атомної енергії) з розгляду причин та наслідків аварії в Чорнобилі, опублікованій у 1986 р. У доповіді було зазначено, що однією з причин трагедії стала відсутність культури безпеки у працівників.

Про необхідність дотримання культури охорони праці в організаціях більшість українських роботодавців дізналися у квітні 2018 року після прес-конференції Голови Державної служби України з питань праці Романа Чернеги з нагоди Дня охорони праці в Україні, який відзначається, щорічно, 28 квітня.

Голова Держпраці наголосив у своєму виступі на важливості реформування системи управління охороною праці (СУОП), зазначив: «Культура охорони праці – це створення чітко сформульованої системи прав і

обов'язків, системи відповідальності, де принцип профілактики має найвищий пріоритет» [2].

Проблеми підвищення культури охорони праці багатогранні і потребують комплексного підходу до їх вирішення. Поняття культури охорони праці включає систему управління та практики, до яких залучені працівники, дисципліну на робочому місці та всі принципи, відносини і правила, які сприяють створенню безпечного та здорового робочого середовища за умов, в яких організація працює ефективно та якісно.

Культура охорони праці – нове поняття. Культуру охорони праці можна розглядати як концепцію, яка включає кілька інших теорій, які розглядають такі аспекти культури охорони праці, як ставлення до охорони праці, поведінка в системі та навіть клімат на робочому місці з точки зору безпеки праці. Ці теорії часто цитуються і описуються досить докладно.

Однак виникає питання, чи культура охорони праці є лише новим терміном для старої концепції, чи вона має нові значення, які можуть покращити наше розуміння того, як охорони праці розвивається в організаціях? Чи впливає культура охорони праці на розвиток підприємства?

Культуру охорони праці не можна прирівнювати ні до конкретних структур забезпечення охорони праці (відділ охорони праці, комісія з охорони праці тощо), ні до існуючих програм безпеки (визначення ризиків, контролююча діяльність типу інспекцій робочих місць, розслідування нещасних випадків, аналізу безпеки тієї чи іншої професії і т.д.). Аналізуючи різні теорії про вплив культури охорони праці на рівень безпеки праці, можна прийти до висновку про те, що існує особливий вид культури охорони праці, який є більш продуктивним для якісного функціонування системи безпеки. Іншими словами, ця культура охорони праці повинна бути комбінацією лідерства та підтримки з боку керівників вищої ланки, участі в справі менеджерів нижчого рівня та залучення робітників в дотримання заходів безпеки для збереження, перш за все, життя і здоров'я працівників. Численні дослідження показують, що там, де керівники вищої ланки приділяють увагу охороні праці і лідерства, це негайно позначається на якості роботи. Це сприяє формуванню культури охорони праці та розвиває мистецтво слухати інших і висловлюватись, а також мистецтво аналізувати проблеми та знаходити точки дотику. У результаті розвивається почуття спільності та власної ефективності, що допомагає роботодавцям і працівникам бути креативними.

Фактично, таку культуру охорони праці можна високо оцінити за двома основними параметрами охорони праці: місія охорони праці та «залучення в охорону праці» [3].

Місія охорони праці означає пріоритетність охорони праці в загальній місії підприємства, а залучення до охорони праці означає, що органи нагляду та працівники спільно створюють атмосферу взаємодопомоги у справі охорони праці на виконавчому рівні.

Культура охорони праці має бути орієнтована на турботу як керівництва, так і робітників у створенні безпечного клімату.

Якщо говорити про конкретні заходи щодо впровадження та забезпечення культури охорони праці, то до них можна віднести:

1. Організацію навчання в організації з тематичними приміщеннями (класами), обладнаними відповідними макетами і моделями, тренажерами, фотостендами, плакатами тощо.

2. Навчання нової техніки за три місяці до її впровадження.

3. Знайомство на навчанні не лише з досягненнями з охорони праці в своїй організації, а й із досвідом, новинками у галузі охорони праці на інших підприємствах.

4. Інформаційне обслуговування.

5. Проведення інструктажів перед початком роботи за відповідними планами.

6. Використання методу наставництва.

7. Проведення атестації робочих місць за умовами праці.

8. Навчання першої допомоги постраждалим.

9. Забезпечення спецодягом та іншими засобами індивідуального захисту, спеціальною літературою, журналами, плакатами та іншою продукцією з охорони праці.

Для ефективної організації роботи з охорони праці в організації необхідно мати чітко виражену рішучість вищого керівництва організації щодо підвищення культури охорони праці та створення сучасної системи управління охороною праці.

Таким чином, культура охорони праці як елемент управління, впровадження та профілактики організації, підприємства, установи означає забезпечення права людей на всіх рівнях користуватися безпечними та здоровими умовами праці, а роботодавці та працівники беруть активну участь у забезпеченні безпечних та здорових умов праці через чітко встановлену систему прав, обов'язків і відповідальності, де принцип обережності має найвищий пріоритет. Створення, сприяння та підтримка орієнтованої на профілактику культури охорони праці в умовах праці вимагає використання всіх можливих засобів для підвищення обізнаності, знань і розуміння концепцій і підходів до небезпеки та ризику, а також методів їх запобігання чи обмеження.

Список використаної літератури

1. Горностай О. Б., Станіславчук О. В. Цінність культури охорони праці у виробничому процесі: *Науковий вісник НЛТУ України*. 2012. Вип. 6. С. 376–381.

2. Роман Чернега: «Культура охорони праці – це створення чітко сформульованої системи прав і обов'язків». *Управління держпраці у Хмельницькій області*. URL: <http://km.dsp.gov.ua/news/617-roman-chernega-kultura-ohoroni-prac-ce-stvorennya-chtksformulovanoyi-sistemi-prav-obovyazkv.html> (дата звернення: 24.10.2022).

3. Кауненко М. В., Никитин А. А. Тенденции развития инновационных образовательных процессов применительно к обучению в области охраны труда. *Охрана и экономика труда*. 2011. № 1 (2). С. 49.

Король І. О.

студентка магістратури
Класичний приватний університет

УПРАВЛІННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЮ ПРИВАБЛИВІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА

У сучасних умовах розвитку економіки України та її структурної перебудови особливе значення має оновлення виробничого потенціалу підприємств. Необхідною передумовою його прискорення та забезпечення сталого й конкурентоспроможного функціонування і розвитку підприємств є достатність інвестиційних ресурсів та можливість їх залучення з урахуванням інвестиційної привабливості підприємств.

Інвестиційна привабливість підприємства є об'єктом управління, керуючи яким, можна залучати інвестиційні ресурси для інноваційного розвитку підприємства в необхідних обсягах та на прийнятних умовах. Часто привабливість вітчизняних підприємств для інвесторів в економіці невисока через низьку конкурентоспроможність українських товаровиробників на зовнішньому та внутрішньому ринках.

Змістовний аналіз процесу управління полягає у вивченні його з позицій зв'язку із соціальними процесами в суспільстві (виробництво, накопичення, споживання тощо), з видами виробничо-господарської діяльності організації (фінанси, конструкторсько-технологічна діяльність, збут тощо), а також з погляду співвідношення цілей управління, методів, засобів і принципів, які застосовуються для їх досягнення.

Безпосередньо ж процес управління інвестиційною привабливістю підприємства вітчизняні економісти, науковці тлумачать як:

- послідовність та спосіб управління;
- послідовність етапів і стадій, відповідних процедур та інструментів;
- сукупність інституціональних та організаційних структур і комплекс використовуваних ними форм та методів;
- послідовність застосування різноманітних способів впливу на ринкову вартість підприємства.

Процес управління інвестиційною привабливістю підприємства здійснюється в певній послідовності, основні етапи, що визначені у сучасній літературі, можна поділити на три групи:

1. Інформаційний, що передбачає формування інформаційної бази та системи показників оцінки інвестиційної привабливості підприємства, визначення переліку факторів та резервів росту інвестиційної привабливості підприємства.

2. Аналітичний, який передбачає аналіз фінансово-економічного стану підприємства; формування критеріїв інвестиційної привабливості підприємства; аналіз і планування інвестиційної привабливості; формування системи оцінки, контролю та управління інвестиційними ризиками.

3. Стратегічний, який включає виявлення місії та цілей підприємства, моніторинг зовнішнього середовища, виявлення загроз, аналіз внутрішньо-

го середовища, формування стратегічних альтернатив, вибір стратегії розвитку, оцінка та реалізація стратегії, контроль і коригування обраної стратегії.

Розробка стратегії формування інвестиційних ресурсів у процесі управління інвестиційною привабливістю підприємства повинна включати наступні етапи:

1. Прогнозування потреби у інвестиційних ресурсах для збереження фінансової стабільності підприємства.

2. Визначення можливостей формування інвестиційних ресурсів за рахунок різних джерел.

3. Визначення методів фінансування окремих інвестиційних програм і проектів.

4. Оптимізація структури джерел формування інвестиційних ресурсів.

5. Забезпечення прибутковості, ліквідності та мінімізації ризиків інвестицій для потенційного інвестора.

Після формування системи стратегічних цілей інвестиційної діяльності необхідно визначити перелік внутрішніх та зовнішніх факторів інвестиційного ризику на машинобудівному підприємстві та ступінь їх негативного впливу на інвестиційну привабливість. Основними складовими зовнішнього середовища інвестиційного ризику для потенційного інвестора можемо вважати:

- соціальну нестабільність в суспільстві;
- протиріччя чинного законодавства України;
- форс-мажорні обставини;
- перепрофілювання ринку продукції досліджуваного підприємства;
- входження в галузь державного підприємства більшої потужності;
- зміна пріоритетів в галузі охорони праці та промислової безпеки;
- якість інститутів;
- інфраструктура;
- макроекономічна стабільність;
- здоров'я та початкова освіта;
- вища освіта та професійна підготовка;
- ефективність ринку товарів та послуг;
- ефективність ринку праці;
- розвиток фінансового ринку;
- технологічний рівень;
- розмір внутрішнього ринку;
- конкурентоспроможність країни; інноваційний потенціал.

До складових внутрішнього середовища інвестиційного ризику для потенційного інвестора пропонуємо включити фактори, що характеризують виробничо-технічну, фінансово-економічну, маркетингову, інноваційну сферу діяльності підприємства, а також соціально-психологічні фактори.

Тому, інвестуючи в діяльність обраного підприємства, інвестор має визначити вплив кожної з груп показників, провести детальний аналіз та прийняти правильне рішення щодо доцільності вкладання коштів.

Кулаков О. О.

кандидат економічних наук, Ph.D. in Economics, докторант
Класичний приватний університет

АНАЛІЗ МІЖНАРОДНОГО ДОСВІДУ ІНВЕСТУВАННЯ В РОЗВИТОК АЛЬТЕРНАТИВНОЇ ЕНЕРГЕТИКИ

На світовому ринку зростає попит на альтернативну енергію в зв'язку з постійним підвищенням вартості паливно-енергетичних ресурсів, недостатньою кількістю ресурсів і необхідністю захисту навколишнього середовища. Однак альтернативна енергетика потребує значних інвестицій. Виникає необхідність аналізу міжнародного досвіду інвестування в розвиток альтернативної енергетики.

Сучасним проблемам розвитку паливно-енергетичного комплексу присвячено ряд публікацій вітчизняних вчених-економістів, таких як Бусарев Д. В. [1, с. 61], Савченко М. В. [2, с. 266], Ляшенко В. І. [3, с. 21].

Метою статті є аналіз міжнародного досвіду інвестування в розвиток альтернативної енергетики для розвитку національної економіки.

Проаналізуємо інвестиції у відновлювані джерела енергії та види палива в Сполучених Штатах Америки (США) та іноземних країнах Європи (табл. 1).

Таблиця 1

Інвестиції у відновлювані джерела енергії та види палива в іноземних країнах Європи та США, 2018-2022, мільярдів доларів США*

№	Країни	Роки				
		2018	2019	2020	2021	2022
1	США	41,6	62,3	56,8	55,0	49,5
2	Іноземні країни Європи	53,2	54,5	80,6	75,4	55,9

*Складено автором на основі даних з [4]

США залучили найбільше інвестицій у відновлювану енергію серед розвинутих економік, хоча інвестиції продовжили спад останніми роками, впавши на 10% до 49,5 мільярдів доларів США. Інвестиції скоротилися в сонячній енергії і вітрової енергії. Падіння інвестицій у США продовжило відображати виклики, які спостерігалися у 2021 році: труднощі з ланцюгами поставок, перешкоди у видачі дозволів та підключенні до мереж, зниження доступних федеральних податкових кредитів (які були скасовані протягом року) і триваюча невизначеність щодо тарифів та інших торгових заходів, які впливають на імпорт техніки.

В іноземних країнах Європи інвестиції в проєкти з відновлюваної енергетики впали на 26% до 55,9 мільярдів доларів США у 2022 році. Це

зниження відображає пов'язані з інфляцією виклики (витрати зростають вищими темпами, ніж очікуються доходи), а також національні інтервенції на ринках електроенергії, які встановлюють різні обмеження доходу для різних технологій, похитнули довіру інвесторів. Незважаючи на ці проблеми, деякі європейські країни продемонстрували значне зростання інвестицій.

В Італії інвестиції у відновлювану енергетику зросли на 53,2% до 3,69 мільярдів доларів США, а в Іспанії інвестиції зросли на 36,3% до 10,5 мільярдів доларів США. Болгарія, Естонія та Румунія також показали помітне зростання, хоча починаючи з набагато менших обсягів інвестицій. В інших країнах спостерігалось значне падіння інвестицій. У Франції, інвестиції впали на 35,6% до 4,4 мільярдів доларів США, у Німеччині інвестиції впали на 32,8% до 8,8 мільярдів доларів США, а у Великобританії – інвестиції різко впали на 81,4% до 2,2 мільярда доларів США. Різке падіння інвестицій у Великобританії відображає політику, яка забороняє використання сонячної енергії на сільськогосподарських угіддях (посилаючись на проблеми продовольчої безпеки), а також закони про планування, які заблокували наземні вітрові електростанції. У регіональному рейтингу Іспанія знову займає лідируючу позицію в інвестиціях у відновлювану енергетику, за Іспанією йдуть Німеччина та Польща [5].

Проведений аналіз міжнародного досвіду інвестування в розвиток альтернативної енергетики показує, що навіть в умовах серйозних викликів і зменшення інвестування у відновлювану енергетику розвинені країни зберігають значний обсяг цих інвестицій. Забезпечення існуючих потреб національної економіки в енергетичних ресурсах потрібно здійснювати за умов зниження рівня енергетичної залежності національної економіки від зовнішніх поставок палива та збільшення використання альтернативних джерел енергії. Для активного інвестування всіма країнами світу у альтернативну енергетику національної економіки потрібно міжнародне співробітництво України з іншими країнами.

Список використаної літератури

1. Бусарев Д. В. Паливно-енергетичний комплекс: пріоритетність забезпечення економічної безпеки. *Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії*. 2018. № 6. С. 60–63.
2. Савченко М. В., Філіпчук О. С. Методичний інструментарій аналізу й оцінки фінансового потенціалу підприємств паливно-енергетичного комплексу. *Бізнес Інформ*. 2021. № 6. С. 265–275.
3. Ляшенко В. І., Осадча Н. В., Шевченко В. Г. Світові тенденції розвитку атомно-енергетичного комплексу та їх вплив на атомно-промисловий комплекс України. *Вісник економічної науки України*. 2020. № 2. С. 20–35.
4. World Energy Investment 2022. *IEA*. URL: <https://iea.blob.core.windows.net/assets/b0beda65-8a1d-46ae-87a2-f95947ec2714/WorldEnergyInvestment2022.pdf> (date of request: 14.10.2023).
5. Renewables 2023 global status report – renewables in energy supply. *Renewables 2023 global status report*. URL: https://www.ren21.net/gsr-2023/modules/energy_supply/-01_energy_supply (date of request: 14.10.2023).

Лисенко А. А.

студент магістратури

Класичний приватний університет

ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ РОБОТИ АДМІНІСТРАТИВНО-УПРАВЛІНСЬКОГО ПЕРСОНАЛУ ОРГАНІЗАЦІЇ

Визначення ефективності системи управління персоналом на підприємстві є складною і багатогранною проблемою, яка потребує нових рішень в сучасних умовах. Оцінювання ефективності системи управління персоналом має особливо велике значення у зв'язку з кризовими явищами в Україні. Управління персоналом – це комплексна система адміністративно-управлінських, правових, організаційно-економічних і особистісних факторів, способів, методів впливу на персонал задля підвищення ефективності, конкурентоспроможності та прибутковості підприємств. Ефективне управління персоналом – це важливий фактор результативності, прибутковості та конкурентоспроможності підприємств.

Необхідність безперервного підвищення якості кадрового потенціалу, забезпечення його відповідності світовому рівню науково-технічного розвитку зумовлює потребу у висококваліфікованих кадрах, досвідчених, компетентних управлінцях з інноваційним мисленням, здатних до прийняття відповідальних управлінських рішень. Наявні підходи до розвитку управлінського персоналу, можна узагальнити певними тенденціями, які характеризуються людиноцентричним підходом до розвитку персоналу як сукупності організаційно-управлінських заходів щодо навчання персоналу, планування ділової кар'єри, службово-професійного просування, роботи з кадровим резервом, адаптації персоналу та формування умов для самоудосконалення, підвищення професійного рівня працівників відповідно до стратегії розвитку підприємства.

Сучасна парадигма наукової думки щодо розвитку персоналу визначає комплекс показників, що характеризують окремі складові розвитку управлінського персоналу, в першу чергу його професійне навчання, управління кар'єрою та формування кадрового резерву, а також розвиток професійно значущих якостей. Останні мають бути відправною точкою для самоідентифікації особистості як майбутнього керівника, а також базисом діагностики якостей, які необхідно розвивати, або, навпаки, викорінювати. Розвиток навичок, здібностей до управлінської діяльності має бути осмисленим, спланованим та відбуватись під контролем досвідчених управлінців. Запропоновані в даному дослідженні показники ефективності розвитку управлінського персоналу з позиції економічного, управлінського, педагогічного, акмеологічного підходів складають методологічну базу дослідження та розробки напрямів активізації людського капіталу управлінських кадрів та, відповідно, досягнення в довгостроковій перспективі економічних благ та комерційного успіху для підприємства.

Щоб підвищити ефективність управління персоналом необхідно: забезпечити обґрунтоване планування, підбір й залучення персоналу, впро-

вадити ефективний організаційно-економічний механізм забезпечення кваліфікованим персоналом; оптимізувати систему мотивації персоналу, забезпечити зростання сукупних доходів співробітників, забезпечити раціональне співвідношення між ефективністю й результативністю співробітників і витратами; сприяти розвитку ефективної системи оцінки персоналу, розробити й впровадити стандарти оцінки професійних знань і навичок; сформувати ефективну систему розвитку персоналу, провести моніторинг потреб у навчанні, розробити випереджальні програми навчання з використанням сучасних технологій; забезпечити ефективну роботу з установами освіти й молодими фахівцями. Впровадження запропонованих стратегічних напрямів підвищення ефективності використання персоналу дозволить: підвищити рівень мотивації працівників на підприємстві; збільшити продуктивність праці; зменшити плинність кадрів; регулювати та усунути недоліки, які виникають у процесі виробничих відносин; створити сприятливу атмосферу в трудовому колективі та сформувати корпоративну культуру на підприємстві; сформувати у працівників нові навички і вміння у процесі навчання, підвищення кваліфікації персоналу, розвитку творчого потенціалу; збільшити прибутки підприємства та у цілому поліпшити його іміджу, позиції в сучасному конкурентному ринковому середовищі.

Лисенко Є. А.

студент магістратури

Класичний приватний університет

ЗМІСТ ПРОЦЕСУ ПРИЙНЯТТЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ В ОРГАНІЗАЦІЙ

Формування та прийняття ефективних управлінських рішень є необхідною передумовою для забезпечення конкурентоспроможності підприємства та його продукції на ринку, створення раціональної організаційної структури, ефективної кадрової політики, регулювання соціальнопсихологічних відносин у колективі, створення позитивного іміджу. Стійке функціонування бізнесу залежить від своєчасного прийняття керівництвом рішення щодо подолання проблемної ситуації та її реалізації. Отже, ці процеси вимагають постійного покращення з метою підвищення якості управлінської діяльності. Незважаючи на видимі передумови для розвитку підприємницьких структур у нашій країні, українські підприємства стикаються з багатьма проблемами та перешкодами. На наш погляд, в основі ефективного розвитку будь-якого підприємства лежать питання розробки та прийняття управлінських рішень.

Кожна організація, здійснює ефективну діяльність, ставить собі мету та завдання, які у практиці управління іменуються менеджментом. Досягнення мети можливе лише шляхом виконання певних дій, які виконуються у визначеному порядку і служать на вирішення індивідуальних і часткових завдань. Керівник відповідає за вирішення завдань організації. Основний зміст його діяльності полягає у вирішенні управлінських завдань за наявності всіх управлінських функцій. Управлінська робота – це особливий вид

діяльності, який не створює певних суспільних благ, але опосередковано впливає на створення проміжного і кінцевого продукту організації.

Процес прийняття управлінських рішень в організації включає формування цілей розвитку, визначення термінів кожного виду діяльності, тип необхідних робіт, хто виконуватиме цю роботу, кількість матеріальних ресурсів, робочої сили та інвестицій. Тому одне з основних завдань у господарській та управлінській діяльності українських організацій сьогодні – виявлення проблемних ситуацій та пошук оптимальних рішень.

З метою ефективної діяльності сучасна організація повинна визначити цілі, реалізація яких можлива лише завдяки діям, що виконуються у зазначеній послідовності, та є способом вирішення окремих проблем. Вирішуючи організаційні проблеми, приймаються управлінські рішення про організаційну структуру, виробничий процес, розподіл праці та надання інструментів, ресурсів і т. д. Необхідною умовою є контроль, прийняття управлінських рішень про вибір керівництва, до завдань якого входить аналіз отриманої інформації та виконання коригуючих дій. Ступінь обгрунтованості цих рішень залежить від успіху чи невдачі організації, її процвітання чи занепаду. Розробка управлінських рішень охоплює досить широкі сфери. Вони широко застосовуються в управлінні, адмініструванні, адмініструванні.

Таким чином, процес управління представлений як «серія взаємопов'язаних операцій, які виконуються в певному порядку та спрямовані на вирішення певних завдань та досягнення цілей».

Управлінські рішення завжди спрямовані на розв'язання конкретних управлінських завдань, які характеризуються такими елементами: невизначеність, яка іноді суперечать рамковим умовам; відсутність інформації про можливі рішення та чіткі алгоритми їх вирішення; необхідність вирішення у обмежені терміни. Прийняття управлінських рішень вимагає від керівників високого рівня компетенції, багато часу, енергії, досвіду та відповідальності. Управлінські рішення – важлива частина управлінської діяльності, навколо якої обертається життя організації. Успіх організації залежить від адекватності та ефективності рішень, що приймаються менеджером.

Слід враховувати при визначенні сутності та оцінки управлінського рішення:

1) по-перше, рішення завжди містить певні причини, що визначають його потребу та доцільність;

2) по-друге, організація прийняття рішень - складний, відповідальний і формалізований процес, що вимагає професійної підготовки (дуже хороші управлінські рішення можуть приймати всі менеджери, але тільки ті, які мають професійні знання та навички);

3) по-третє, процес прийняття рішення, вибір того чи іншого варіанта прийняття рішення завжди буде творчим і залежатиме від керівника та його особистості.

Управлінське рішення можна визначити як сукупність наступних операцій:

- розробка варіантів проблемної ситуації;
- вибір найкращого варіанту;
- схвалення;
- реалізація.

Управлінські рішення – це рішення менеджменту, створені задля вирішення негараздів і досягнення певної мети, для реалізації якої необхідно вибрати підхід і його реалізації, що, своєю чергою, дозволяє досягти мети, якої ми прагнемо.

Управлінські рішення слід розглядати як випадкові. Обов'язковою умовою їх прийняття завжди є наявність проблеми, тобто розрив між цільовим та реальним станом об'єкта управління, що перешкоджає його нормальному функціонуванню та розвитку.

Конкретні управлінські завдання характеризуються: невизначеністю, іноді суперечливими умовами; відсутністю інформації про можливі рішення та точні алгоритми дозволу; необхідністю ухвалити рішення за обмежений час.

Таким чином, управлінське рішення – це добровільний акт із соціальними наслідками. Це набір можливих засобів досягнення поставленої мети за певних умов її реалізації.

Онищук І. В.

студент магістратури
Класичний приватний університет

СТРАТЕГІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ ОРГАНІЗАЦІЇ

Стратегічне управління персоналом стає найважливішою передумовою формування успішного менеджменту в умовах існуючих вимог забезпечення розвитку підприємств. Стратегія управління персоналом відбиває довгострокові інтереси підприємств.

Ефективне функціонування підприємства в сучасних умовах господарювання визначається адекватною стратегією ефективного використання та розвитку персоналу, яка є одним з найважливіших інструментів реалізації основних функцій системного управління. На думку фахівців, стратегічне управління і концепція управління персоналом можуть підвищити конкурентоспроможність підприємства, створити його додаткові цінності, сформувані ефективно управління підприємством.

Стратегічна мета системи управління персоналом полягає в забезпеченні розвитку підприємств за рахунок ефективного використання людського капіталу. При формуванні стратегії управління персоналом основним завданням стає визначення й урахування майбутніх змін і тенденцій, обґрунтування змін, що сприяють стійкому його розвитку.

У найбільш широкому розумінні під стратегією управління персоналом підприємства розуміється система довгострокових цілей управління персоналом, які визначаються ідеологією і загальними завданнями розвитку підприємства, а також вибір найбільш ефективних шляхів їх досягнення. Стратегію управління персоналом можна розглядати як генеральний

план дій підприємства у сфері кадрової діяльності, що визначає її форми і напрями, джерела і способи формування персоналу, які забезпечують досягнення стратегічних цілей розвитку підприємства. Стратегія управління персоналом підприємства дає змогу пов'язати численні аспекти управління персоналом з метою оптимізації їх впливу на персонал підприємства, в першу чергу на трудову мотивацію працівників та їх освітньо-професійні характеристики. Основними характеристиками стратегічного управління персоналом є:

- довгостроковий характер, що пояснюється її спрямованістю на розроблення і зміну психологічних установок, мотивації, структури персоналу, всієї системи управління персоналом або її окремих елементів;
- цілі стратегічного управління персоналом мають відповідати загальній стратегії розвитку підприємства; вони мають бути спрямовані на досягнення цілей економічного розвитку підприємства, а не суперечити їм;
- стратегічне управління персоналом повинне враховувати дію чинників зовнішнього і внутрішнього середовища підприємства, що може викликати необхідність коректування загальної стратегії розвитку підприємства, а відповідно і змін структури та чисельності персоналу, його навичок і кваліфікації, стилю і методів управління персоналом.

Стратегічні цілі з управління персоналом мають бути узгоджені не лише з місією підприємства, його загальними та функціональними стратегічними цілями, але й відповідати конкурентній позиції підприємства, оскільки саме персонал є основним джерелом підвищення конкурентоспроможності підприємства. Процес стратегічного управління персоналом підприємства складається з трьох основних етапів:

- стратегічне планування персоналом;
- стратегічна організація персоналу;
- стратегічний контроль персоналу.

Стратегічне управління персоналом підприємства формується з урахуванням стратегічних цілей розвитку, особливостями дії чинників зовнішнього середовища і тенденціями розвитку ринку праці, можливостями ресурсного забезпечення кадрових заходів. Цілі стратегічного управління персоналом, у свою чергу, впливають на реалізацію заходів кадрової політики підприємства. Стратегія розвитку персоналу тісно взаємозв'язана зі стратегією управління персоналом та стратегією управління організації. При цьому дві перші стратегії ґрунтуються на третій — стратегії управління організації. Запровадження нових напрямів діяльності, зміна курсу організації, виходячи з її внутрішніх ресурсів, вимагає в стратегії розвитку персоналу головні акценти змістити на опанування працівниками нових знань, умінь і навичок. Професійна перепідготовка та підвищення кваліфікації набувають особливого значення для реалізації стратегії зміни курсу.

Стратегічне управління персоналом дає змогу формувати необхідний кадровий персонал, орієнтує виробничу діяльність чи надання послуг відповідно до попиту споживача, здійснює гнучке регулювання та своєчасні зміни в організації, які відповідають виклику оточення і дають змогу дося-

гти певних конкурентних переваг. Стратегічне управління дає можливість організації зміцнити своє становище на ринку завдяки реалізації поставлених цілей. Кожному варіанту стратегії управління організації відповідає адекватний варіант стратегії розвитку персоналу.

Стратегія управління персоналом підприємства як функціональна стратегія має формуватися з урахуванням стратегічних цілей розвитку підприємства. При цьому формування стратегічних цілей управління персоналом визначається організаційним оточенням, особливостями дії чинників зовнішнього середовища і тенденціями розвитку ринку праці, можливостями ресурсного забезпечення кадрових заходів. Цілі стратегії управління персоналом, у свою чергу, впливають на реалізацію заходів кадрової політики підприємства.

Слід зазначити, що стратегічне управління персоналом є програмним способом мислення і управління, що забезпечує узгодження цілей, можливостей підприємства й інтересів працівників підприємства. Він передбачає не тільки визначення генерального курсу діяльності підприємства, але і підвищення мотивації, зацікавленості всіх працівників у його реалізації.

Поліщук І. Г.

кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки, організації та управління підприємствами
Криворізький національний університет

Волчков О. В.

студент магістратури
Криворізький національний університет

Серкін В. М.

студент магістратури
Криворізький національний університет

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ НА ГІРНИЧО-МЕТАЛУРГІНОМУ ПІДПРИЄМСТВІ

Завжди метал є одним з найбільш використовуваних товарів, і металургія стоїть на початку більшості ланцюжків створення вартості, поставляє необхідну сировину та матеріали для виробництв металічних виробів, машинобудування, будівництва, енергетики, добувної промисловості тощо. Тому питання її ефективного розвитку є дуже актуальним для національної економіки. Вітчизняна металургійна промисловість є частиною світової галузі, і її розвиток відбувається при постійному зростанні обсягів металургійного виробництва на основі перевищення виплавки металу над його споживанням з одночасним збільшенням концентрації виробництва, експорту та споживання металопродукції в десяти країнах-лідерах із виплавки металу. Україна знаходиться постійно в пошуку нових, більш креативних рішень щодо виробництва та збуту продукції; спроможності до генерації та впровадження інновацій.

Ціни на рудні матеріали залежать від кон'юнктури на внутрішньому та світовому ринках металургійної сировини. В 2019 р. відбулося зростан-

ня ціни залізорудного концентрату (із вмістом заліза в руді 62%). Підвищилися витрати на виробництво металопродукції близько 40%. При цьому темпи зростання середньої зарплати становлять не менше 18% на більшості підприємств ГМК [2]. Із-за відсутності даних неможна здійснити аналіз діяльності усіх підприємств за 2015–2022 роки, тому проведемо аналіз за 2015–2020 роки.

Перш ніж перейти до порівняння безпосередньо показників ефективності підприємств доцільним є розгляд основних результатів їх діяльності, від яких напряду залежить подальша оцінка ефективності. Показники діяльності аналізованих підприємств за 2015–2020рр. наведено у табл. 1.

Таблиця 1

**Показники діяльності металургійних підприємств України
за 2015–2020 роки, тис. грн**

Підприємство	Рік	Чистий дохід від реалізації продукції	Собівартість реалізованої продукції	Чистий фінансовий результат	Продуктивність праці, тис. грн./особу	Чисельність ПВП
ПАТ «Арселор-Міттал Кривий Ріг»	2015	46261289	45141096	1384750	1610,15	28731
	2016	52961756	47924608	2704116	1902,23	27842
	2017	66185876	56562119	5061847	2646,16	25012
	2018	67963171	54675902	9509163	3273,28	20763
	2019	62409226	63503128	-2265232	2683,57	23256
	2020	63496684	58845530	740902	3255,57	19469
ПрАТ «Металургійний комбінат «Азовсталь»»	2015	26419696	27436494	-1835472	2211,59	11946
	2016	32703660	30889262	558417	3187,49	10260
	2017	68973920	66084327	-130947	6628,84	10405
	2018	81960876	74709386	3570898	7603,05	10780
	2019	57293136	63938440	-5670917	5452,85	10507
	2020	50563254	46630693	420854	4724,65	10702
ПрАТ «Маріупольський металургійний комбінат ім. Ілліча»»	2015	31548298	31964835	-1585924	2061,71	15302
	2016	35696360	33609607	-152786	2268,02	15739
	2017	56635070	54549915	-828056	3513,12	16121
	2018	79091084	70609102	3372344	5168,67	15302
	2019	80921198	84509276	-5405193	5657,24	14304
	2020	77153912	69645483	186486	5213,10	14800
ПАТ «Запорізький металургійний комбінат «Запоріжсталь»»	2015	31395478	23582269	1804968	2242,85	13998
	2016	33158709	23699479	4690083	2613,60	12687
	2017	46746886	38309499	3348549	4137,62	11256
	2018	59153818	49414580	4719209	5666,07	10394
	2019	46493395	48834211	-4332802	4247,13	10947
	2020	45630637	43852136	-3678076	4365,73	10452

Загалом фінансовим результатом діяльності металургійних підприємств протягом 2015–2018 рр. був чистий прибуток. Проте, на кінець 2019 р. спостерігається показник чистого збитку на всіх підприємствах, особливо низькі результати на ПрАТ «МК «Азовсталь»» та ПрАТ «Маріупольський МК ім. Ілліча», що свідчить про негативні зрушення в діяльності даних підприємств, проте на кінець 2020 р. всі аналізовані підприємства мають чистий прибуток, що свідчить про підвищення ефективності діяль-

ності. Але ПАТ «Запорізький металургійний комбінат «Запоріжсталь» все одно має і у 2020 році чистий збиток.

Продуктивність праці для усіх комбінатів була найвищою у 2018 році: для ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» – 3273,28 тис. грн./особу; для ПрАТ «Металургійний комбінат «Азовсталь»» – 7603,05 тис. грн./особу; для ПрАТ «Маріупольський металургійний комбінат ім. Ілліча»» – 5168,67 тис. грн./особу; для ПАТ «Запорізький металургійний комбінат «Запоріжсталь»» - 5666,07 тис. грн./особу.

У 2019 році всі показники знижуються, у 2020 році дещо збільшуються, але для ПрАТ «Металургійний комбінат «Азовсталь»» та ПАТ «Запорізький металургійний комбінат «Запоріжсталь»» показники продуктивності праці не досягають значень 2018 року. З даних таблиці видно, що найвищу продуктивність праці має ПрАТ «Металургійний комбінат «Азовсталь»» у 2017 році – 6628,84 тис. грн. / особу та у 2018 році – 7603,05 тис. грн. / особу.

Чисельність персоналу на протязі 2015–2020 років поступово зменшується на всіх підприємствах. Це пов'язано із негативними наслідками на ринку металопродукції та впровадженням інформаційних технологій в усі процеси діяльності людини у наш час. Але людський фактор є дуже важливим для всіх сфер діяльності. Тому керівництво усіх металургійних комбінатів постійно підвищує заробітну плату, застосовує різні методи стимулювання персоналу.

Ми пропонуємо звертати увагу не тільки на матеріальні методи стимулювання, а і на нематеріальні методи. Такими можуть бути: надання працівникові гнучких форм зайнятості; забезпечення професійного розвитку та особистісного кар'єрного зростання; за проханням працівника надання в робочий час можливості для вирішення питань, пов'язаних з особистими інтересами; створення довірчих соціально-трудова відносин між роботодавцем і найманими працівниками та сприятливої психологічної атмосфери в колективі; надання можливості працівникам вносити пропозиції в організацію виробничого процесу, приймати рішення самостійно.

Зараз розвивається галузь HR-інжиніринг. Вона пов'язана з управлінням людськими ресурсами в організаціях [3]. Цей напрямок займається питаннями залучення, розвитку, оцінки та утримання персоналу. HR-інжиніринг розробляє та впроваджує процедури з управління персоналом, а також вивчає питання, пов'язані із лідерством, комунікацією та розвитком професійних навичок працівників. HR-інжиніринг відіграє важливу роль у підвищенні продуктивності та збільшенні ефективності управління персоналом. Це можливо завдяки впровадженню інформаційних систем управління, оптимізації структури та аналізу даних, які дозволяють приймати правильні рішення у галузі HR-менеджменту.

Отже за результатами виконаного дослідження ринкової кон'юнктури, чинників та результатів виробничої, збутової, зовнішньоекономічної діяльності підприємств ГМК України в 2019 р. та в першому півріччі 2020 р. підсумки діяльності були найгіршими за аналізований період. Ця

ситуація склалась в результаті сукупної дії зниження попиту на сталю продукцію на внутрішньому та зовнішніх ринках (торгові війни, посилення протекціонізму, сповільнення темпів розвитку та песимістичні очікування в галузях, які споживають метал тощо) та зростання витрат (на залізорудну сировину, паливо, енергоресурси, перевезення вантажів, оплату праці, екологію тощо).

Всі розуміють, що важливим ресурсом для будь-якого виробництва є працівники. Тому кадрова політика промислового підприємства повинна бути спрямована на задоволення потреб персоналу через різні методи стимулювання. Зараз кожне підприємство повинно звернути увагу на методи й процедури HR-інжинірингу. Ці засоби дозволять розробити правильну, дієву стратегію з управління персоналом.

Список використаної літератури

1. Рейтинг. Бізнес в офіційних цифрах. URL: <https://rating.zone/ekonomichnyj-ohliad-metalurhijnoi-haluzi-ukrainy> (date of request: 14.11.2023).

2. Гончарук О. В., Ігнашкіна Т. Б., Броннікова В. Ю. Сучасний стан гірничо-металургійного комплексу України: чинники, тенденції й результати. *Ефективна економіка*. 2020. № 9. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8189> (дата звернення: 14.11.2023).

3. Кифяк В. І., Запухляк В. М. Інструменти hr-інжинірингу в управлінні організаціями. *Ефективна економіка*. 2021. № 10. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=9434> (дата звернення: 14.11.2023).

Саричев А. М.

аспірант

наук. кер. – Томарева-Патлахова В. В., доктор економічних наук, професор
Класичний приватний університет

УПРАВЛІННЯ ТРУДОВИМИ РЕСУРСАМИ ЯК СКЛАДОВА ЕФЕКТИВНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ

Кадрова політика (механізм вироблення цілей і завдань, спрямованих на збереження, зміцнення і розвиток кадрового потенціалу, створення відповідального, високопродуктивного сплоченого колективу, здатного адекватно реагувати на постійно мінливі вимоги ринку) процвітаючих західних компаній, яка носить комплексний характер, включає безліч напрямків.

Маються на увазі: організація нових робочих місць з урахуванням впровадження передових технологій; підготовка програм розвитку персоналу, які забезпечують вирішення не тільки сьогоденних, а й майбутніх завдань організації шляхом вдосконалення систем навчання та службового просування працівників; формування мотиваційних механізмів підвищення зацікавленості і задоволеності працею; створення сучасних систем підбору персоналу, проведення маркетингу персоналу; розробка програм зайнятості, соціальних програм тощо.

Особливе місце в кадровій політиці займає планування, в завдання якого входять: визначення кількісного та кваліфікаційного складу необхідних працівників, способів їх залучення і можливості скорочення зайвого

персоналу; підтримку знань персоналу відповідно до вимог організації та забезпечення розвитку кадрів; розрахунок фінансових витрат на заплановані кадрові заходи тощо; стимулювання підвищення продуктивності праці та створення умов для задоволеності потреб.

Успіх управління трудовими ресурсами безпосередньо залежить від рівня кваліфікації зайнятого в службі персоналу.

Практика свідчить, що рівень освіти, професійна підготовка і компетентність кадровиків на держпідприємствах недостатньо високі, віковий склад несприятливий, рівень оплати праці низький. Перехід до акціонерної та приватної власності зумовив поліпшення якісного складу працівників служб управління персоналом, омолодження кадрової структури, підвищення рівня освіти, професіоналізму, відповідно змінилися сприйняття нових ідей, методи роботи з персоналом, зросла зацікавленість у результатах праці.

Функція управління трудовими ресурсами розглядається з позицій соціотехнічної системи та провідної ідеї менеджменту організацій – мотиваційного механізму. Дана функція відрізняється від кадрового менеджменту за своєю ієрархією і статусом в організації: кадровий менеджмент як проблемний функціональний менеджмент на рівні всього підприємства відповідає за його кадрову політику, а управління трудовими ресурсами (підлеглими) діє на рівні операційного менеджменту з позицій «кожний лінійний керівник – керівник відділу кадрів».

Основне завдання на цьому рівні – чітке розуміння мотиваційного механізму активізації індивідуальної та групової економічної поведінки членів трудового колективу на підставі їх самоорганізації.

Кадрове планування здійснюється в інтересах організацій і персоналу. Організація зацікавлена мати необхідну кількість персоналу відповідної кваліфікації для виконання фінансово-господарських завдань.

Для працівників сутність кадрового планування полягає в підтвердженні потреби у їх праці, гарантії зайнятості, розкритті перспектив службового зростання, організації таких робочих місць, які забезпечували б оптимальний розвиток здібностей, знань, досвіду, ефективну працю і відповідали своїм вимогам, відносно її гігієни.

Кадрове планування ефективно за умови інтегрованості в загальний процес планування діяльності організацій. Підбір і розстановка кадрів є важливою функцією менеджера, яка охоплює вирішення таких завдань; вибір працівником трудового шляху; формування особистості на основі властивостей і якостей.

Необхідних для виконання певної діяльності; вибір методів і способів вивчення здібностей працівника, встановлення професійної приналежності особи; визначення та врахування особливостей колективу; вивчення перших результатів праці.

Спираючись на ці критерії, можна оцінити людину як цілісну особистість. Орієнтація на цілісну особистість при підборі кадрів дає можливість

повніше прогнозувати поведінку кандидата у зв'язку із змінами ділової ситуації.

При відборі і розстановці кадрів велике значення набуває питання про методи та способи вивчення здібностей працівника.

До результативним методів належать: вивчення життєвого шляху працівника; думка колективу, в якому працює людина; відгуки найближчого оточення кандидата; створення ситуації, придатної для виявлення професійно важливих якостей та особливостей; вивчення висловлювань особистості про власну роль у тому чи іншому процесі.

Робота будь-якої організації неминуче пов'язана з необхідністю комплектування штату. Добір нових працівників не тільки забезпечує режим нормального функціонування організації, але і закладає фундамент майбутнього успіху.

Від того, наскільки ефективно поставлені робота з добору персоналу, у значній мірі залежить якість людських ресурсів, їхній внесок у досягнення цілей організації і якість виробленої продукції чи наданих послуг.

Досвід багатьох всесвітньо відомих фірм, що домоглися видатних успіхів у своїй сфері бізнесу, показує, що успіх організації залежить від уміння знайти людей з потрібним складом розуму, з потрібним відношенням до справи, готових з повною віддачею сил працювати для досягнення організаційних цілей.

Останнім часом більшість вітчизняних та іноземних дослідників зійшлися на думці, що найбільш продуктивними вважаються ті колективи, які побудовані на принципі взаємодопомоги.

Саричева А. С.

викладач кафедри менеджменту
Класичний приватний університет

УПРАВЛІННЯ МОТИВАЦІЄЮ ПЕРСОНАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

Реалізація цілей і завдань управління персоналом здійснюється через кадрову політику.

Існує багато різних точок зору щодо визначення поняття «кадрова політика». Кадрова політика - це сукупність принципів, методів, форм організаційного механізму з формування, відтворення, розвитку та використання персоналу, створення оптимальних умов праці, його мотивації та стимулювання. Таким чином, кадрова політика підприємства – це система принципів, ідей, вимог, що визначають основні напрямки роботи з персоналом, її форми і методи.

Основною метою кадрової політики є своєчасне забезпечення оптимального балансу процесів комплектування, збереження персоналу, його розвитку відповідно до потреб підприємства, вимог діючого законодавства та стану ринку праці. Основою формування кадрової політики підприємства виступає аналіз структури персоналу, ефективності використання робочого часу, прогнози розвитку підприємства і зайнятості персоналу.

Кадрова політика підприємства визначається внутрішніми і зовнішніми чинниками.

Так, до зовнішніх чинників, що визначають кадрову політику підприємства, належать: національне трудове законодавство; особливості сфери бізнесу; стан економічної кон'юнктури; ситуація на ринку праці; культурні традиції; рівень регулювання соціально-трудова відносин в галузі. Внутрішніми чинниками, що визначають кадрову політику підприємства, є: цілі підприємства; стиль управління; умови праці; якісні характеристики трудового колективу; тип влади; імідж підприємства.

Мотивація - це сукупність внутрішніх і зовнішніх рушійних сил, які спонукають людину до діяльності, задають межі і форми діяльності і додають цій діяльності спрямованість, орієнтовану на досягнення певної мети.

Поняття мотивації тісно зв'язано з проблемою керування персоналом. Нові економічні відношення висувають і нові вимоги до персоналу. Це не тільки добір, навчання і розташування кадрів, але і формування нової свідомості, менталітету, а отже, і методів мотивації.

Структури управління характеризують спосіб організації системи управління і відображають організаційні відносини між частинами системи управління і взаємини частин із системою управління в цілому. Ще більш широким поняттям є організаційні структури управління. Вони включають структуру управління і виробничо-господарський склад організацій. Їхньою задачею є забезпечення внутрішньої єдності, цілісності і стійкості системи управління щодо зовнішніх впливів і внутрішніх змін. Вони мають свою внутрішню організацію і складаються з взаємозалежних між собою елементів, що включають структурні підрозділи і виробничо-господарські одиниці, а також комплекс установлених між ними взаємозв'язків і організаційних відносин.

Важливий чинник формування управлінських структур - рівень розвитку на підприємстві інформаційної технології. Загальна тенденція до децентралізації «електронного інтелекту», тобто до росту числа персональних комп'ютерів при одночасному розширенні використання на рівні підприємства локальних мереж, веде до ліквідації або скорочення обсягу робіт із ряду функцій на середньому і низовому рівнях. Це відноситься насамперед до координації роботи підпорядкованих ланок, передачі інформації, узагальненню результатів діяльності окремих співробітників. Прямим результатом використання локальних мереж може бути розширення сфери контролю керівників при скороченні числа рівнів управління на підприємстві.

Таким чином, на підставі усього вище сказаного, можна дати загальну характеристику організаційній структурі, визначивши декілька положень, що визначають її значимість: організаційна структура управління підприємства забезпечує функції; структура організації визначає права й обов'язки на управлінських рівнях; від організаційної структури залежить ефективна діяльність підприємства, його виживання і процвітання; струк-

тура прийнята в конкретній формі, визначає організаційну поведінку її працівників, тобто стиль менеджменту і якість роботи колективу.

Кадрова стратегія (стратегія управління персоналом) – це специфічний набір основних принципів, правил і цілей роботи з персоналом, конкретизованих з урахуванням типів організаційної стратегії, організаційного і кадрового потенціалу, а також типу кадрової політики.

Структура управління персоналом повинна змінюватися у відповідності з зміною системи цінностей і стиля управління. Основною структурних змін в області управління людськими ресурсами підприємства країни є створення єдиної служби управління персоналом, яка повинна об'єднати функції відділів: кадрів, праці і заробітної плати, підготовки кадрів, техніки безпеки і соціально-психологічних проблем.

При пошуку і доборі кадрів аналізованому підприємству важливо дотримуватися декількох принципів, що не тільки дозволять вибрати кращих кандидатів на заповнення наявних вакансій, але і будуть сприяти їх більш легкому входженню в організацію і швидкий вихід на рівень робочих показників, що відповідають установленим вимогам.

Ефективність діяльності по пошуку і добору нових працівників підвищується, якщо цей напрямок роботи здійснюється під єдиним керівництвом і координується з іншими сферами діяльності, пов'язаними з управлінням персоналом, починаючи від ведення кадрової документації і закінчуючи питаннями нормування і соціального захисту. Це дозволяє не тільки дотримуватися більш чітких критеріїв і процедур при пошуку і доборі кадрів, але і забезпечує високі результати в професійній і соціальній адаптації нових працівників.

Системи мотивації ефективної трудової діяльності на виробництвах доцільно створити на таких засадах: забезпечення усім категоріям працівників оплати відповідно до кінцевих результатів праці, з урахуванням кількості та якості виробленої продукції; визнання внеску кожного працівника в успіх підприємства шляхом застосування різних форм матеріального та морального стимулювання; надання можливості підвищення кваліфікації та навчання; використання результатів праці як основного критерію для підвищення на службі та гарантії зайнятості; формування сприятливого соціально-психологічного клімату; створення безпечних умов праці, охорони здоров'я з використанням відповідних професійних послуг.

Зміни, що відбуваються в українському суспільстві, спрямовані на підвищення ефективності виробництва. Необхідно відшукати та зробити дієвими нерозкриті резерви підвищення якості продукції та зростання продуктивності праці, знайти конкретні шляхи переорієнтації кожного окремо взятого виробництва, щоб воно було рентабельним, а також на раціональне використання трудових ресурсів.

Зміни в економічній ситуації нашої держави повинні внести зміни у психологію працівників підприємств. Потрібно створити такий мотиваційний механізм трудової діяльності, який найкраще поєднає інтереси працівників. Впровадження соціальних технологій сприятиме цим цілям.

Сафронська І. М.

кандидат економічних наук, доцент кафедри
публічного управління, менеджменту та маркетингу
Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля

Катков Д. В.

студент магістратури
Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЩОДО СТРАТЕГІЧНИХ НАПРЯМКІВ УДОСКОНАЛЕННЯ СТРУКТУРИ УПРАВЛІННЯ В СУЧАСНИХ УМОВАХ РОЗВИТКУ АГРАРНОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ

Удосконалення структури управління в аграрній галузі України є критично важливим напрямком у контексті її розвитку в сучасних умовах.

Стратегічним напрямком удосконалення структури управління, що залишаються актуальними в сучасних умовах розвитку аграрного сектору України, притаманні наступні акценти, які характеризуються: широким використанням цифрових технологій, розвитком інфраструктури та кадрового потенціалу, стимулюванням інновацій і формуванням ринку та експорту продукції.

Впровадження сучасних ІТ-рішень і цифрових технологій у сільське господарство принесло безліч нових можливостей та змінило підхід до керування сільськогосподарськими процесами, що дає змогу значно поліпшити ефективність виробництва, моніторингу посівів, управління ресурсами та ланцюжком постачання.

Так, впровадження цифрових технологій, таких як сенсори, дрони, системи GPS, дозволяють збирати точні дані про рослини, ґрунт, умови розвитку культур, що сприяє кращому плануванню виробництва, оптимізації використання ресурсів і підвищенню урожайності. Аналіз великих обсягів даних (Big Data) дозволяє виявляти тенденції, прогнозувати розвиток посівів, визначати оптимальний час для обробки та поливу, уникнення захворювань тощо, що сприяє легкому управлінню даними. Інтеграція цифрових систем допомагає збирати та обробляти дані в реальному часі, що дозволяє керівникам приймати більш обґрунтовані та точні рішення щодо господарської діяльності і підвищує якість прийняття рішень. Використання різноманітних сучасних програмних рішень (наприклад, системи управління фермою) дозволяє автоматизувати багато аспектів сільськогосподарського виробництва, що спрощує керування та зменшує людський фактор помилок. Цифрові технології дозволяють аграріям бути більш конкурентоспроможними на ринку, забезпечуючи високу якість продукції та оптимізацію витрат. Визначаючи екологічний вплив цифровізації, зазначимо, що цифрові рішення дозволяють здійснювати більш точне та ефективне використання ресурсів, що сприяє зменшенню негативного впливу на довкілля.

Розвиток інфраструктури не лише поліпшує умови для виробництва, а й створює сприятливе середовище для управління аграрними підприємствами. Це робить можливим більш ефективне та ефективне управління ресурсами, виробництвом та реалізацією продукції.

Так, покращена інфраструктура транспорту дозволяє ефективніше перевозити сільськогосподарську продукцію до ринків, забезпечуючи швидку та надійну доставку. Це важливо для збереження якості продукції та зниження витрат. Доступ до стабільних та ефективних енергетичних мереж дозволяє сільським господарствам використовувати сучасні технології, такі як системи зрошення, обробка продукції тощо. Доступ до швидкого Інтернету та інформаційних технологій дозволяє сільським господарствам впроваджувати системи моніторингу, аналізу даних, а також отримувати своєчасну інформацію щодо цін на ринку та новітніх технологій. Зручний доступ до ринків, торгових мереж, експортних шляхів та інфраструктура для зберігання та переробки дозволяють аграріям краще планувати експорт та реалізацію своєї продукції. Розвинута інфраструктура також включає в себе системи безпеки, які важливі для захисту сільськогосподарських угідь та майна.

Розвиток кадрового потенціалу через навчання та залучення кваліфікованого персоналу допомагає підвищити рівень управління в аграрному секторі, сприяючи інноваціям, ефективності та конкурентоспроможності галузі в цілому.

Розглянемо деякі аспекти цього питання. Так, постійне навчання сприяє підвищенню кваліфікації працівників, що є важливим для впровадження новітніх технологій, методів управління та агротехнік. Оновлення знань сприяє уведенню інноваційних методів управління та сучасних підходів до агробізнесу, що може покращити ефективність виробництва. Розвиток керівництва та управлінських навичок працівників сприяє покращенню комунікації, прийняттю рішень та формуванню ефективних команд. Навчання допомагає персоналу легше адаптуватися до змін у виробництві, технологіях та ринкових умовах. Розвиток кадрового потенціалу стимулює сприйняття та впровадження інноваційних ідей в управлінських процесах. Компанії з кваліфікованими та навченими працівниками можуть створити конкурентну перевагу через вдосконалене управління та ефективно виробничу діяльність.

Розглядаючи питання стимулювання інновацій в аграрному секторі, зауважимо, що цей процес сприяє розвитку, підвищенню ефективності та конкурентоспроможності галузі. Це дозволяє підприємствам адаптуватися до змін у вимогах ринку та технологічних новаціях, оптимізувати процеси управління та досягати більшого успіху у виробництві та реалізації продукції.

Підкреслимо наслідки використання деяких з них наступними прикладами. Так, інновації в технологіях, методах вирощування та обробки рослин, використання сучасних машин і устаткування дозволяють підвищити продуктивність та знизити витрати на виробництво. Інноваційні цифрові платформи та програмне забезпечення сприяють збору та аналізу даних, що полегшує управління та прийняття рішень. Інновації дозволяють створювати нові види продукції, які відповідають ринковим потребам, та здійснювати їхню ефективну реалізацію. Аграрні підприємства, які активно

впроваджують інновації, мають перевагу на ринку через вищу якість продукції та ефективніші методи виробництва. Інновації можуть допомагати уникати ризиків, пов'язаних з негативними факторами, такими як погода, шкідники, коливання цін тощо, шляхом використання передових технологій та методів. Інновації стимулюють творчий підхід та постійний розвиток персоналу, що дозволяє створювати нові ідеї та підходи до управління.

Ефективне управління у сфері експорту та формування ринків вимагає комплексного підходу до стратегій управління, аналізу ринку та його вимог, а також навичок адаптації до змін у міжнародному середовищі.

В контексті розгляду цього питання визначимо на вирішенні яких моментів потрібно зосередити свою увагу. Так, у Управління повинно реагувати на зміни у попиті, розвивати стратегії продажу та маркетингу відповідно до ринкових умов, це потребує ефективного аналізу та управління інформацією. Для конкуренції на міжнародному ринку важливе управління якістю продукції, її виробництвом та упаковкою з урахуванням міжнародних стандартів. Управління ризиками, пов'язаними з експортом, такими як валютні ризики, транспортні проблеми чи політична нестабільність, вимагає ретельного планування та контролю. Управління відповідністю продукції міжнародним стандартам та процесам сертифікації також є важливою частиною структури управління для успішного експорту. Управління технологічними інноваціями, які підвищують конкурентоспроможність продукції на зовнішніх ринках, є важливим аспектом. Управління логістикою та постачанням для забезпечення своєчасної та ефективної доставки продукції до міжнародних ринків.

Зазначені актуальні питання, які сприяють удосконаленню структури управління, спрямовані на підвищення продуктивності, збільшення доходів сільськогосподарських товаровиробників та загального розвитку аграрного сектору України. Реалізація цих стратегічних напрямів на всіх рівнях управління - від державного до приватного сектору, дозволить підняти аграрний сектор України на новий рівень, забезпечивши стійкий та інноваційний розвиток.

Соріна О. О.

кандидат економічних наук, доцент кафедри менеджменту
Національний університет «Запорізька політехніка»

Іраки Є. С.

студент магістратури
Національний університет «Запорізька політехніка»

ОСОБЛИВОСТІ РЕКЛАМНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ АПТЕЧНОЇ УСТАНОВИ

Рекламна діяльність є складовою системи управління маркетинговими комунікаціями аптечної установи, яка взаємодіє з макро- і мікросередовищем та надає інформацію як споживачам, так і всім зацікавленим особам щодо іміджу, ділової активності та суспільних зв'язків. Маркетингові ко-

мунікації пов'язують воєдино всі елементи маркетингу-мікс аптечної установи та зосереджено на чотирьох напрямках: реклама; стимулювання збуту (сейлз промоушн), паблік рилейшнз (в т.ч. паблісіті); спонсорство.

В Україні реклама лікарських засобів регламентується Законами України «Про лікарські засоби» [1], «Про рекламу»[2], окремими підзаконними Актами і положеннями Міністерства охорони здоров'я України.

В Україні заборонено рекламу лікарських засобів, які:

- не зареєстровані на території України;
- застосовуються та розповсюджуються тільки за рецептом лікаря;
- містять наркотичні або психотропні речовини.

Без дозволу Міністерства охорони здоров'я України реклама не може містити посилання на терапевтичні ефекти стосовно захворювань, які не піддаються або важко піддаються лікуванню.

Реклама лікарських засобів повинна містити:

- повне (в тому числі, міжнародну фармакологічну) назву лікарського засобу та його виробника;
- інформацію щодо використання або застосування лікарського препарату.

Забороняється вміщувати в рекламі лікарських засобів відомості:

- які можуть створити враження, що за умови застосування лікарського засобу консультація з спеціалістів не є необхідною;
- про те, що ефект від застосування лікарського засобу абсолютно гарантований;
- про те, що цей лікарський засіб є продуктом харчування, косметичним продуктом або іншим товаром широкого застосування.

У рекламі косметичних, харчових продуктів, вітамінних та інших харчових добавок забороняються посилання на те, що ці товари мають лікувальні властивості, якщо наявність цих властивостей не доведена у встановленому порядку.

Реклама лікарських засобів для дітей і підлітків здійснюється з дозволу Міністерства охорони здоров'я України.

Положення Закону України «Про рекламу» не розповсюджуються на рекламу, призначену для медичних установ і лікарів. Порядок реклами лікарських засобів, призначеної для медичних установ та лікарів, визначається Міністерством охорони здоров'я України.

Реклама рецептурних лікарських препаратів має ряд особливостей:

- «споживач» реклами рецептурного лікарського препарату дуже часто не є його кінцевим споживачем;
- роль інституційної реклами при просуванні рецептурних лікарських препаратів набуває більшого значення в порівнянні з іншими видами реклами;
- реклама рецептурних лікарських препаратів дуже часто є освітньою за своїм характером і служить цінним джерелом інформації для фахівців з охорони здоров'я при виборі методик лікування;
- законодавчі норми, що регулюють рекламу рецептурних лікарських препаратів, зумовлюють необхідність усвідомлення не тільки позитив-

них властивостей (показань до застосування), але і негативних властивостей препарату (протипоказань, застережень при застосуванні);

– ефективність реклами рецептурних лікарських препаратів дуже сильно залежить від репутації видання. Позитивне ставлення фахівців з охорони здоров'я до реклами, що часто виникає на тлі довіри до видання, в якому розміщена реклама;

– остання, але мабуть найважливіша риса реклами лікарських засобів полягає в тому, що реклама повинна відповідати не лише законодавчим нормам, але і бути достовірною, чесною та застерігати споживачів щодо цих лікарських засобів.

Екранна реклама використовує як носії відео- і кіноролики, слайди тощо. Телебачення є одним з найдосконаліших засобів передачі рекламного звернення, але аптечні установи цей вид реклами практично не використовують. Єдиним недоліком даного медіаканала можна вважати дорожнечу, трудомісткість створення рекламного продукту і пов'язані з нею великі терміни виробництва.

Велику популярність у аптечних мереж завоювала реклама в маршрутних таксі. Використовується як друкована реклама, так і показ відеороликів під час поїздки. Серед основних переваг – охоплення великої аудиторії і можливість постійного повторення.

Реклама на радіо є одним з найбільш швидко прогресуючих напрямів рекламної діяльності серед аптечних мереж. На сьогодні радіореклама лікарських засобів не дуже поширена. При розміщенні реклами на радіо більшу увагу варто приділяти не всеукраїнським станціям, а місцевим локальним. Розміщення рекламних звернень на всеукраїнських станціях може бути досить дорогим і не досягати цільової аудиторії, тому що в більшості випадків, рекламні блоки радіостанцій в ефірі перекриваються блоками саме локальної реклами. Серед слухачів локальних радіостанцій є пенсіонери, саме тому в ефірі практично весь рекламний блок може складатися з реклами лікарських засобів. Рекламне звернення повинне містити інформацію про аптеку, різноманітні пільги для пенсіонерів, знижки на честь свят, нових надходжень, а також адреси аптек. Однією з переваг стане нижча ціна на розміщення реклами.

Основними носіями зовнішньої реклами є рекламні щити, вивіски на зупинках, об'ємні макети тощо. Одним з важливих елементів зовнішньої реклами є невеликі стенди в багатолюдних місцях, які вказують дорогу до аптеки або інформують про те, що в сусідньому дворі або магазині знаходиться аптечний пункт. Біля інших аптечних пунктів можна встановити такого роду покажчики, причому обов'язково зазначити, скільки метрів і в якому напрямі потрібно пройти, щоб знайти аптеку.

Що стосується великих рекламних щитів, то їх можна встановити біля найбільших аптечних пунктів та аптек мережі. Основним недоліком можна вважати організаційну складність встановлення щита: необхідно отримати згоду муніципальних органів, місцевих архітектурних органів та ін.

Аптечні мережі в якості сувенірної реклами випускає календарі, блокноти та ручки. Всі ці матеріали надходять в основному лікарям у найбільших лікарнях міста. Також використовується реклама на поліетиленових пакетах.

Варто також виділити рекламу безпосередньо в аптеці. Основна роль внутрішньоаптечної реклами полягає в активізації процесу продажу, в стимулюванні реалізації окремих товарів. Даний вид реклами ставить за мету привернути увагу потенційних покупців або до цієї аптеки, виділяючи її з ряду інших аптек, або ж до окремих товарів, які реалізуються в аптеці.

Розглянемо основні види внутрішньоаптечної реклами:

– світлова реклама - система рекламних засобів, що базується на використанні різних джерел світла. Основними засобами світлової реклами є вивіски, світлові плакати, світлові табло, рухомі світлові рядки. Основною особливістю світлової реклами є те, що вона доповнює інші рекламні засоби в той період, коли аптеки вже закінчують свою діяльність (у вечірній час);

– вітрина реклама - один з найпоширеніших постійно функціонуючих видів внутрішньоаптечних видів реклами. Це в першу чергу відноситься до віконних вітрин;

– демонстраційна реклама - проводиться вкрай рідко, тому що потребує дозволу відповідних органів на її проведення;

– друкована реклама;

– сувенірна реклама.

Об'єднання різних рекламних інструментів дозволяє одержати ефект синергії, коли сумісне використання окремих рекламних інструментів досягає більшого результату, ніж при їх роздільному використуванні.

Список використаної літератури

1. Про лікарські засоби : Закон України від 4 квітня 1996 р. № 123/96. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 123.

2. Про рекламу : Закон України від 4 квітня 1996 р. № 123/96. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 39. Ст. 181.

Статьєва Ю. П.

студентка магістратури

наук. кер. – Набока К. О., кандидат наук з державного управління, доцент

Класичний приватний університет

НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ СТИЛЮ УПРАВЛІННЯ КЕРІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я

Стилю управління, який в змозі задовольнити всіх членів колективу, не існує. Стиль роботи керівника складається поступово протягом тривалого часу, поки він визначить найбільш ефективні прийоми спілкування з підлеглими і засоби впливу на них. Для ознайомлення з діяльністю організації та оцінки професійного рівня підлеглих керівникові треба багато часу. Йому необхідно з'ясувати, як саме правильно спрямувати стимулюючі дії для кожного співробітника, і які обрати засоби покарання. Ситуативний підхід до управління передбачає застосування гнучкого стилю керівництва. Щоб точно оцінити ситуацію, керівник повинен знати здібності підлеглих,

завдання, потреби, повноваження тощо.

Успішне обрання стилю можливе за умов врахування керівником здібностей і готовності підлеглих виконувати його рішення, традицій, що склалися у колективі, а також оцінки власних можливостей (рівень освіти, стаж роботи, психологічні якості тощо). Вибір стилю неабиякою мірою також залежить від підготовки і поведінки підлеглих.

Оскільки найбільш поширеним серед керівників медичних закладів стилем управління визначено директивний стиль, орієнтований на завдання з недостатньою часткою колегіального компоненту, напрямом його удосконалення може бути інтеграція керівника з трудовим колективом.

Дії керівника щодо інтеграції з колективом організації повинні передбачати: виявлення найважливіших елементів інтеграції на початковій стадії і фокусування уваги на них в майбутньому; визначення заходів із забезпечення ефективного функціонування організації відповідно до покладених на неї завдань

Керівник заздалегідь повинен формувати певну організаційну атмосферу, що сприяє встановленню відповідного поточній і майбутній ситуації стилю керівництва. Запровадження ефективного інформаційного обміну в організації і його зв'язку з загальним інформаційним полем передбачає обов'язкове формування відповідної філософії міжособистісних відносин. У цьому напрямку видатне значення має розроблення етики керівника і цілеспрямований підбір працівників, які здатні працювати в умовах запровадженого етичного кодексу.

До переліку найважливіших завдань необхідно віднести організацію процесу ухвалення рішень з обов'язковою взаємодією з працівниками установи і їх орієнтацією на прийнятий стиль управління. Вельми корисними при цьому є індивідуальні зустрічі і бесіди, які сприяють критичній оцінці й відбору ключових працівників організації. Необхідними стають також загальні збори колективу не менше одного разу на тиждень, що сприяють поліпшенню взаємостосунків між керівником і підлеглими. Навіть за умови невеликої тривалості така зустріч дозволить скоректувати поставлені завдання.

Взаємодія керівника з колективом установи припускає накопичення ним досвіду щодо уміння вислухати, встановити необхідні взаємостосунки, розробити план управлінських дій, оцінити можливості підлеглих, забезпечити навчання ключових фахівців або всієї команди. Крім цього, керівник повинен вчитися виявляти твердість, порядність і послідовність в ухваленні рішень, розуміти чинні відмінності в культурі організації і кожного підлеглого.

Активне вислуховування має велике значення для управлінської діяльності. З його допомогою можна створити необхідний рівень довіри. Відомо, що поважаючи себе людина не братиме участь у бесіді, що відбувається у некомфортних умовах. Тому найкращим способом формування позитивного ставлення підлеглих до себе є демонстрація корисних намірів (вирішення конкретної проблеми). При вислуховуванні підлеглого важливе значення мають: увага до джерел інформації, скромність і людяність; емпатичність і уважність, повне виключення зарозумілості.

Побудова взаємостосунків (взаємозв'язків) неможлива без пізнання того, чим живуть підлеглі, наявності навичок з підтримки взаємостосунків, постійного аналізу і коректування плану управлінських дій, адаптації стилю управління до внутрішнього і зовнішнього середовища, відстеження знов виникаючих ситуацій.

Отже, для керівників медичних закладів рекомендаціями щодо формування гнучкого стилю керівництва можуть бути:

- здійснення об'єктивного оцінювання своїх можливості і розвиток якостей, яких бракує, що сприятиме підвищенню авторитету і дозволить бути зразком для наслідування (наприклад, увага до проблем інших людей, вміння вислухати);

- використання залежно від ситуації різних методів керівництва, проте дотримання демократичного стилю і при виконанні загальних завдань, врахування думки співробітників;

- прояв вимогливості не тільки до оточуючих, але і до себе, прагнення постійного вдосконалення;

- пошук підходу до кожного із співробітників, враховуючи його особисті та ділові якості;

- справедливе ставлення до всіх членів колективу;

- запобігання назріваючим конфліктам і розв'язання вже виниклих з найменшими збитками;

- проявлення гнучкості й вміння йти на компроміс при переконанні інших.

Якщо правила і вимоги, встановлені керівництвом, є єдиними орієнтирами для підлеглих, то вони працюють приблизно на 60 або 65% своїх можливостей, тобто виконують свої обов'язки на задовільному рівні, що дозволяє утриматися на робочому місці. Щоб досягти більш високого рівня використання здібностей працівників, керівник повинен володіти інформацією про їхні потреби і намагатися максимально задовольняти ці потреби.

Таким чином, у якості напрямів удосконалення стилю управління керівників закладів охорони здоров'я запропоновано поєднання ділових якостей з управління персоналом, управління конфліктами, формування команди, ведення переговорів і здійснення впливу з основними управлінськими компетенціями, серед яких: усні й письмові комунікації, розв'язання проблем персоналу, лідерство, навички міжособистісного спілкування, самоменеджмент та технічна компетентність.

Ткаченко В. П.

кандидат економічних наук, доцент, методист

НМЛ професійного розвитку педагогічних та науково педагогічних працівників
КЗВО «Дніпровська академія неперервної освіти» ДОР

УПРАВЛІННЯ САМОРОЗВИТКОМ ОСОБИСТОСТІ

Впродовж життя у кожного з нас змінюються світогляд та установки мислення. Щодня нам пропонуються унікальні можливості, і перед кожним постають грандіозні виклики. Коли ми цілеспрямовані в своїх діях і

дозволяємо собі бути зібраними, наше життя теж змінюється. Ми піднімаємося на новий рівень, який дарує свободу, і ми більше невідвласні поглядам інших людей і самостійно приймаємо необхідне рішення. Людина, яка має таку силу, стає максимально ефективною не тільки в особистому житті, але й у професійному.

Досягнення успіху відбувається за рахунок уміння вкладати свій час та енергію у важливі справи. Час та енергія безцінні і не безмежні, їх не можна витратити на речі, які насправді не є важливими для нас. Щоб досягти величчя в житті, важливо опанувати мистецтво визначення своїх цілей. Тому що у світі існує стільки можливостей та справ, що на все не вистачить ні часу, ні наших ресурсів. І нехай багато з них здаються нам цікавими, але по-справжньому необхідних лише кілька. Ми і тільки ми повинні визначити що стоїть за нашими обмеженими ресурсами і сфокусуватися на найважливішому. Визначення цілей – це важливий урок зосередженості і використання свого потенціалу для кращого життя.

Основну роль в цьому грає дисципліна. Необхідно навчитися розставляти акценти у своєму житті. Для визначення цілей можна виділити наступні поняття: зосередженість, розвиток, спрямованість на предмет, вимірювання, узгодженість та натхнення. Важливо не лише іноді нагадувати собі про цей принцип, але і дотримуватися його завжди і у всьому.

Зосередженість дозволяє енергії спрямуватися туди, на що зосереджена ваша увага. Цілі породжують зосередженість, це проста, але важлива ідея. Для цього ціль повинна бути реальною і надихати. Визначення цілей сприяє особистому розвитку. Цінність у досягненні цілей полягає не в отриманні результату, а в тому, які зміни сталися з нашою особистістю на шляху до мети. Дуже просто пустити своє життя на самоплив і за течією проживати свої дні. Проте, сформувавши свої цілі, а потім переглядаючи їх щоранку і плануючи свої дії, ми впливаємо на своє життя і живемо активно. Більше встигаємо за менший час і робимо менше помилок. Визначення цілей дає змогу здійснити вимірювання. А те, що можна виміряти, можна покращити. Тому з чітким усвідомленням цілей можна зробити кращий вибір і досягти кращих результатів. Секретом успіху є і те, що наші щоденні дії повинні узгоджуватися з нашими найбільшими цінностями. Визначення цілей з нашими найважливішими цінностями є чудовим способом досягнення успіху і особистої величчя. Процес формування цілей на аркуші паперу спонукає нас скористатися новими можливостями і змінити своє життя.

Успіх має чотири фази:

перша – чітко поставлена мета, що допомагає стати успішним;

друга – успіх робить нас фахівцем своєї справи, до якого можна звернутися. Так, у вас з'являється більше завдань і можливостей;

третя – чим більше завдань і можливостей, тим більше потрібно нашої уваги, тим більше потрібно наших зусиль і часу. Ми починаємо розпорощуватися;

четверта – ми починаємо відхилитися від основного завдання. І, як наслідок, у нас більше немає чіткої мети, яка привела нас до успіху, як першого разу.

Тому прагнення успіху може стати і причиною невдачі. Особисті успіхи відволікають нашу увагу від важливих речей і цей парадокс спостерігається майже з усіма і всюди. Причиною тому є факт, що варіанти вибору перевищили наші можливості. Нам стало складно розділяти важливе та другорядне. Зросла не лише кількість доступних нам варіантів вибору, а й сила, з якою на нас давлять зовнішні обставини. Ми перевантажені не лише фактами, а й приватними думками. Якщо ми самі не можемо вибрати, на що спрямувати свій час та енергію, за нас це роблять інші: керівництво, колеги, клієнти та, навіть, члени сім'ї. А через якийсь час ми перестаємо розуміти, що справді має для нас сенс. Отже, ми або самі ухвалюємо рішення, або дозволяємо іншим контролювати наше життя.

Коли людина вирішує проблему, вона шукає опору і вирішує з чого почати. Сподіватися і спиратися на когось іншого ризиковано, тому краще спиратися на себе. Для цього потрібно мати всього чотири якості:

- бути чесним та щирим перед собою;
- мати особистий досвід;
- мати нові знання;
- значення кінцевого результату особисто для нас.

Вирішувати проблему з опорою на себе ефективніше - ми зростаємо і у нас з'являється самоповага до себе. Ми повинні вірити у свій потенціал і силу впливу, перш ніж використовувати їх в реальному житті. Ми маємо відчувати свою неповторність, перш ніж стати оригінальними. Для того, щоб отримати вражаючі результати у зовнішньому житті, потрібно емоційно, навіть інстинктивно, створити проєкт свого бачення у внутрішньому житті. Один зі способів досягти цього почуття полягає в оточенні себе успішними людьми та всім першокласним. Наше оточення формує нашу самовіддачу. Наше самопочуття керує нашими діями. Оточуючи себе гарними речами, ми надсилаємо своїй підсвідомості: «Я цього вартий, і я на це заслуговую». Це надихає нас досягати ще більших висот. Щоправда, матеріальне майно не приносить тривалого щастя, в житті безліч важливіших речей. Але матеріальні речі також важливі.

Проте, багато людей дозволяють своїм страхам завадити їм досягти успіху. Вони дозволяють своїм обмеженням стати їхніми кайданами, а собі – найгіршими ворогами. Щоб отримати все те, що готове дати нам життя, застосуйте ефект бумеранга. Хочете, щоб люди вірили вам і тому, що ви робите? Будьте тими, хто вірить іншим. Розповсюджуйте віру як священний вогонь. Віддайте те, що ви найбільше хочете отримати самі. Таким чином, ви створюєте простір довіри до вас.

Цінним ресурсом є час. Від того, як ми з ним поведимось, значною мірою залежить те, яким є наше життя. Кожному виділено однакову кількість годин в добі. Та, на жаль, багато людей витрачають час на неважливі речі, метушаться, приділяють увагу тим видам діяльності, яким слід було б

сказати «ні». І все тому, що не знайшли часу на те, щоб подумати про свої пріоритети та цілі. Й усвідомити, чого хочете досягти в житті. Змарнований час – це втрачений час, який вже не вдасться повернути. Найбільше особистого часу мають люди, які вміють планувати своє життя. Люди, які постійно мають невідкладні справи, покладаються на долю, не дотримуються ніякого планування, і через це виникають тривоги, стреси та розчарування в житті. Чітко усвідомивши, чого ми хочемо від свого життя, ми підвищуємо свою обізнаність стосовно того, що в ньому є найважливішим. З кращим усвідомленням ми приймаємо кращі рішення, які дають кращі результати. Ясність породжує успіх.

Успіх не приходить просто так. Це проєкт, над яким слід працювати щодня. Просто потрібно не звертати з обраного шляху й прийняти успіх після того, як ми зробили для цього все можливе. Не достатньо просто дивитися на сходи, ними треба підійматися. Не відкладайте досягнення успіху на потім. Ваш час уже настав.

Список використаної літератури

1. Маккеон Г. Ессенціалізм. Путь к простоте. *Apqads Mantojums*. Рига, 2016. 208 с.
2. Стівен Р. Кові 7 звичок надзвичайно ефективних людей / пер. з англ. О. Любенко. 5-те вид. Харків : Книжковий Клуб «Клуб сімейного дозвілля», 2019. 384 с.
3. Шарма Р. Шлях до величчі / пер. з англ. Н. Лавської. Київ : КМ-БУКС, 2019. 248 с.

Трохимець О.

доктор економічних наук, професор
Класичний приватний університет, м. Запоріжжя, Україна

Собчик-Колбух А.

доктор
Університет бізнесу в Катовіце, м. Катовіце, Польща

Адамус-Матушинська А.

доктор хаб.
Університет економічний в Катовіце, м. Катовіце, Польща

Руприх М.

доктор
Університет економічний в Катовіце, м. Катовіце, Польща

СУЧАСНІ ІНСТРУМЕНТИ МАРКЕТИНГУ, ОРІЄНТОВАНІ НА МІНЛИВЕ СЕРЕДОВИЩЕ

У глобальному середовищі для підтримання конкурентоспроможності бізнесу необхідно застосовувати ефективний маркетинг. Оскільки середовище, у якому функціонують суб'єкти господарської діяльності, постійно змінюється й перебуває під впливом факторів та обставин, передбачити які в нинішніх умовах дуже складно, варто для зменшення залежності від них звертатися до сучасних інструментів маркетингу.

Бізнес-середовище протягом останніх років зазнало значних трансформацій. Цьому сприяли розвиток технологій у торгівлі та виробництві,

штучного інтелекту, е-комерції; диджиталізація; поступовий перехід в онлайн-формат. Таким чином, технології є невід’ємним складником розвитку та функціонування будь-якого бізнесу, застосування класичних інструментів маркетингу вже недостатньо для ефективного просування продукції, послуг та ведення бізнесу.

В умовах безперервного процесу диджиталізації практично всіх сфер господарської діяльності й виробництва, упровадження е-комерції інструменти маркетингу теж зазнали змін та представляють цілком новий рівень – диджитал, тим самим спонукаючи до нових відносин зі споживачами через диджитал-сервіс, онлайн-рекламу, збільшуючи можливості замовлення в інтернеті. Зараз здійснення покупки в інтернеті – звичайна поширена дія, яка є вигідною як для споживача, так і для бізнесу.

Умови сьогодення: пандемія COVID-19 у світі, карантинні обмеження, війна в Україні – призвели до нових викликів для бізнесу та сприяли розвитку інструментів диджитал-маркетингу в глобальному бізнес-середовищі. Диджиталізація розкриває нові можливості для оптимізації бізнес-діяльності, що було важливо під час пандемії та є важливим під час війни. Отже, ринок у своєму глобальному вимірі набув певних обмежень, як наслідок – нових правил, форм і методів ведення бізнесу, зокрема просування продукції, продажу, комунікації зі споживачами.

Варто зауважити, що цифровий маркетинг з 2015 р. став невід’ємним складником просування товарів та послуг. Маркетологи провідних компаній зазначають, що витрачають дедалі більшу частину своїх бюджетів на методи цифрового маркетингу, водночас зменшуючи витрати на традиційні. Це пов’язано з тим, що споживачі дедалі більше присутні в онлайн-каналах.

Отже, як свідчить практика, бізнес по всьому світу намагається притосувати та розвинути інструменти е-маркетингу, які адаптовано глобальною бізнес-спільнотою.

По-перше, пандемія COVID-19 і локдаун спонукали багатьох підприємців переформатувати своє «спілкування» зі споживачем та зосередити увагу на онлайн-форматі просування, продажу товарів і послуг, тобто здійснити перехід до е-комерції, а також забезпечити своєрідну комунікацію зі споживачем, стимулюючи останнього до покупки. Наприклад, під впливом карантину змін зазнали поведінка споживачів, їх звички та вподобання. Отже, у такому разі змінюється використання маркетингових інструментів. І ми не лише маємо на увазі останні події, які прискорили зміну та адаптацію до новітніх інструментів маркетингу.

Як бачимо, диджиталізація змінює економіку та повсякденне життя людей. Проведення господарської діяльності стало більш ефективними, створено нові бізнес-моделі. Споживачі та підприємства мають доступ до якісніших інноваційних продуктів, послуг або навіть абсолютно нових цифрових екосистем і платформ. Компанії по всьому світу, враховуючи глобальне конкурентне середовище, використовують диджиталізацію не лише

для оптимізації бізнес-процесів, як було зазначено раніше, а й для швидкої взаємодії з клієнтами.

Відомо, що під впливом смаку, моди та культури поведінка споживача постійно змінюється. Проте, поведінка споживача та методи просування продукції й використання інструментів маркетингу загалом зазнали сильного впливу пандемії COVID-19 та війни.

Сучасний цифровий маркетинг спирається на технології для аналізу комплексної ефективності маркетингової кампанії бізнесу та допомагає скеровувати майбутні стратегії й приймати рішення, використовуючи цифрову маркетингову платформу. Цифрова маркетингова платформа – це рішення, яке підтримує низку функцій у сфері маркетингу через інтернет.

Таким чином, для забезпечення конкурентоспроможності в сучасному бізнес-середовищі підприємства та організації мають бути присутніми на багатьох цифрових каналах і пристроях. Однак це не означає, що офлайн-канали потрібно взагалі ігнорувати – варто застосовувати багато-канальний підхід, поєднання офлайн і диджитал-елементів є одним із найкращих засобів просування.

Присутність в інтернеті, на платформах соціальних медіа підвищує привабливість для споживачів і спонукає до формування довіри між покупцями та продавцями.

Отже, завдяки безперервному процесу розвитку диджитал-елементів існують різноманітні засоби просування в інтернеті.

Соціальні медіа Ютуб, ТікТок, Інстаграм тощо не є найбільш інноваційними маркетинговими інструментами, але досить популярні. Вони дають можливість органічно просувати продукти чи ресурси серед підписників і взаємодіяти зі споживачами. Такі платформи, як Фейсбук, Інстаграм, ТікТок, і блоги захопили простір цифрового маркетингу.

Influencer Marketing, ведення блогів та Guest Posting також є популярними інструментами просування. Підприємства можуть формувати лідерські позиції, отримати органічний трафік і розширити свою присутність в інтернеті, постійно створюючи високоякісні записи в блогах на своїх вебсайтах.

У сучасному світі поширеним є використання деяких інструментів диджитал-маркетингу, а саме: email-маркетингу, Search Engine Optimization (SEO), Pay-per-click (PPC), Affiliate Marketing, мобільного маркетингу, платформ для автоматизації маркетингу, платформ аналітики маркетингу.

Утім, найбільш дієвими та поширеними інструментами є контент-маркетинг, онлайн-відео, реклама в соціальних медіа. Ці інструменти перебувають у фокусі маркетингологів усього світу.

Таким чином, бачимо відповідь бізнесу викликам сьогодення та адаптацію до нових умов просування продукції й послуг. Водночас разом із перевагами застосування сучасних інструментів маркетингу як для бізнесу, так і для споживачів існують певні недоліки. Наприклад, деякі споживачі виявляють низький інтерес до онлайн-покупок і використання диджитал-

інструментів, відсутність відповідних навичок. Проте, як показує практика, використання сучасних інструментів маркетингу значно розширює можливості бізнесу та забезпечує ефективну взаємодію зі споживачами по всьому світу.

Список використаної літератури

1. Kotler Ph., Kartajaya H., Setiawan I. Marketing 5.0: Technology for Humanity. New Jersey : John Wiley & Sons, Inc., Hoboken, 2021.
2. Wanniarachchi P., Rajakaruna S. E-marketing Tools for Food Businesses Amidst COVID-19 Pandemic: Advantages and Challenges. *Advances in Technology*. 2022. № 2(3). P. 266–276.
3. Tat-Huei C., Jun-Hwa C., Mumtaz A. M., Kim-Shyan F., Józsa L. Digitalization and its impact on contemporary marketing strategies and practices. *Journal of Marketing Analytics*. 2022. № 10. P. 103–105.
4. Федорович Р. Розвиток маркетингу в умовах глобалізації: сучасні тенденції та перспективи. Тернопіль : ТНТУ імені І. Пулюя, 2015.
5. Тульчинська С. О., Кириченко С. О., Савицький Н. Ю. Застосування сучасних інструментів маркетингу в умовах інноваційної економіки. *Агросвіт*. 2019. № 3. P. 19–23.
6. Тренди СММ на 2022 рік: Reels сприяють успіху в Instagram, а YouTube Shorts не актуальні. URL: <https://mmr.ua/show/trendi-smm-na-2022-reels-spriyayut-usphu-vinstagram-a-youtube-shorts-ne-aktualn> (дата звернення: 10.10.2023).
7. Соцмережі та війна – особливості ведення бізнес-акаунтів під час воєнного стану. URL: <https://odesseo.com.ua/smm-and-war/> (дата звернення: 10.10.2023).
8. Deiss R., Henneberry R. Digital Marketing for dummies. 2nd ed. New Jersey : John Wiley & Sons, Inc., Hoboken, 2020.

Шевченко О. А.

студент магістратури
Класичний приватний університет

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ СУЧАСНОЇ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ ОРГАНІЗАЦІЇ

Основним стратегічним ресурсом підприємства є люди, персонал, його трудові ресурси, вмiле використання потенціалу яких є запорукою успіху в сучасних умовах розвитку суспільних відносин. Уміння виробити адекватні моделі та методи управління ними дає змогу подолати велику кількість негативних тенденцій у розвитку підприємства, вийти підприємству на новий рівень виробничо-господарської діяльності. Отже, підприємства повинні намагатися сформувати таку систему управління персоналом, яка б сприяла забезпеченню їх ефективності, конкурентоспроможності. Управління підприємством в умовах економічної глобалізації значною мірою пов'язане з ефективною діяльністю його персоналу. Управління персоналом є складником соціального управління, що являє собою розуміння управління людьми та їх колективами. Особливе місце в загальній проблематиці управління персоналом посідає формування дієвої системи управління персоналом на підприємстві, адекватної умовам його функціонування та здатної забезпечувати досягнення цілей діяльності фірми як у короткостроковій, так і в довгостроковій перспективі.

У сучасних умовах ринкової економіки підприємства передбачають потребу в удосконаленні принципово новітніх заходів у системі управління персоналом із розумінням того, що першочерговим резервом організації є працівники, а також за його межами – споживачі, якість продукції чи послуги, а також конкурентоспроможність, яку забезпечує персонал. Технології, на яких базується ефективність управління персоналом, потребують постійного оновлення та уточнення, оскільки ринкове середовище функціонування національних підприємств постійно змінюється, тому для побудови високоєфективної системи управління персоналом необхідно дослідити суть та значення принципів формування відповідної системи в нових умовах ринку.

Сучасна система управління персоналом, яка склалася на провідних вітчизняних підприємствах під впливом упровадження ефективних закордонних технологій управління працівниками та використання закордонного досвіду, включає певні підсистеми:

- аналіз та підбір персоналу;
- планування і наймання персоналу;
- оцінювання ефективності працівників;
- організація тренінгів та підвищення кваліфікації працівників;
- атестація персоналу;
- керування грошовою винагородою;
- мотиваційний процес;
- облік працівників організації;
- організування процесу трудових відносин на підприємстві;
- створення комфортних умов для праці;
- соціальна підтримка;
- безпека на робочому місці.

При цьому «той або інший засіб впливу, певна сукупність операцій і процесів у процедурі формування та реалізації трудового потенціалу визначаються персонал-технологією або технологією управління персоналом».

Таким чином, управління персоналом як одна з функцій управління організацією може розглядатися як частина стратегічного менеджменту. Вітчизняні автори відзначають: для того щоб отримати синергійний ефект, необхідно забезпечити такі умови: хороший розвиток системи адаптації до зовнішнього та внутрішнього ринків праці; наявність гнучкої системи організації роботи використання платіжних систем на основі принципів комплексного обліку особистого внеску та рівня професійної компетентності кожного співробітника (а тому особлива увага повинна приділятися оцінці та оплаті праці працівника); високий рівень участі працівників та робочих груп в обговоренні проблем та управлінських рішень; делегування повноважень підлеглим, що є найважливішим і водночас найскладнішим принципом управління персоналом; функціонування розгалуженої системи комунікацій, яка є інтегруючим чинником у всій стратегічній моделі HR-менеджменту.

Система управління персоналом має визначати такі відношення, як взаємоповага, довіра і прозорість, як це вказано в «Кодексі ділової етики» (ООН ГД). Права людини у діловій практиці – один із головних принципів компанії. Підприємства мають підтримувати принципи Глобального договору ООН (ООН ГД) щодо прав людини і праці й прагнути слугувати добрим прикладом дотримання прав людини та добрих практик праці. Під час пошуку кадрів підприємства в сучасних умовах звертають увагу в першу чергу на працівника як на людину-професіонала зі своїми здобутками та досвідом роботи. Не потрібно забувати про те, що працівник, маючи потенціал та знання, може мати вищу продуктивність праці та вмотивованість, аніж кандидат із великим досвідом. Для перспективних працівників ставляться нові вимоги до рівня їх професіоналізму, компетенції та кваліфікації. Дані вимоги базуються на певних позиціях, таких як: ініціативність, навички працювати довгий час у стресових ситуаціях, креативність, навички швидко обробляти й освоювати велику кількість інформації, адаптивність до змін, ініціативність, здатність швидко та якісно приймати рішення, працювати і переконувати співробітника, можливість продовжувати навчання.

Загальним результатом реалізації системи управління персоналом повинні стати професійний ріст працівників (усіх відділів), прийняття якісно-нових економічних рішень і на їх основі – невинний приріст темпів випуску продукції і підвищення ефективності виробництва. На всіх рівнях суспільного виробництва система управління персоналом повинна ґрунтуватися виключно на новітніх, часто інноваційних методах підбору, навчання, стимулювання росту та мотивування персоналу.

Ясенєва О. В.

студентка магістратури

Класичний приватний університет

ПІДГОТОВКИ БАКАЛАВРІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ДО ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ У ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ЗДО

Сучасна Україна переживає складні виклики, серед яких глобального значення спочатку набув локдаун, пов'язаний з епідемією COVID-19, а з 24 лютого 2022 року – повномасштабне вторгнення російської армії на українські землі.

Перед державною освітою постали важливі завдання з подолання великих випробувань. Продовжити освітній процес із здобувачами в дистанційному режимі і забезпечити якість національної освіти. Одним з пріоритетних напрямів реформування освіти в Україні є діджиталізація освітнього процесу.

Діджиталізація освітнього процесу - це процес впровадження цифрових технологій у всі аспекти освітньої діяльності, від управління навчальним закладом до навчання та виховання дітей. Діджиталізація дозволяє підвищити ефективність освітнього процесу, зробити його більш доступним та цікавим для дітей.

Основними завданнями діджиталізації освітнього процесу в ЗДО є:

- підвищення якості освіти;
- забезпечення доступності освіти для всіх дітей;
- розвиток творчих здібностей дітей;
- формування навичок критичного мислення та вирішення проблем;
- підготовка дітей до життя в сучасному цифровому світі.

Діджиталізація освітнього процесу в ЗДО має ряд переваг:

- дозволяє індивідуалізувати навчання;
- створює нові можливості для творчості та самореалізації дітей;
- допомагає розвивати навички критичного мислення та вирішення проблем;
- готує дітей до життя в сучасному цифровому світі.

Приклади того, як цифрові технології можуть бути використані в освітньому процесі ЗДО:

1. Для створення інтерактивних освітніх матеріалів.

Цифрові технології дозволяють створювати інтерактивні навчальні матеріали, які є більш цікавими та захоплюючими для дітей. Наприклад, можна використовувати цифрові книги, відео, ігри та інші інтерактивні програми.

2. Для індивідуальної роботи з дітьми.

Цифрові технології дозволяють педагогам індивідуально працювати з кожною дитиною, враховуючи її індивідуальні потреби та інтереси. Наприклад, можна використовувати цифрові програми для навчання дітей читанню, письму, математиці та іншим предметам.

3. Для дистанційного навчання.

Цифрові технології дозволяють проводити дистанційне навчання, що є особливо важливим у період карантину або інших форс-мажорних обставин.

Діджиталізація освітнього процесу ЗДО має ряд переваг, зокрема:

1. Збільшує доступність освіти.

Цифрові технології дозволяють дітям з обмеженими можливостями отримувати освіту нарівні з іншими дітьми.

2. Покращує ефективність навчання.

Цифрові технології дозволяють зробити навчання більш цікавим, захоплюючим та ефективним.

3. Розвиває навички ХХІ століття.

Цифрові технології допомагають дітям розвивати навички, необхідні для успіху в сучасному світі.

Разом з тим, діджиталізація освітнього процесу ЗДО має і певні виклики. Надважливо підготувати педагогів до використання цифрових технологій у навчанні дітей дошкільного віку. Педагоги повинні мати необхідні знання та навички для створення ефективних цифрових освітніх ресурсів.

Вища освіта відіграє важливу роль у підготовці майбутніх педагогів до діджиталізації освітнього процесу. Вона забезпечує здобувачів вищої

освіти необхідними знаннями, навичками та цінностями для ефективного використання цифрових технологій у навчально-виховній роботі.

Модель підготовки бакалаврів «дошкільної освіти» до діджиталізації у освітньому процесі ЗДО може включати такі компоненти:

Теоретична підготовка:

- Основи інформатики та інформаційних технологій.
- Психолого-педагогічні основи використання ІКТ у дошкільній освіті.

Практична підготовка:

- Навчання роботі з ІКТ-засобами та програмами.
- Розробка власних ІКТ-продуктів для дошкільної освіти.
- Практична робота у дошкільних закладах.

У процесі теоретичної підготовки майбутні педагоги повинні отримати знання про основи інформатики та інформаційних технологій, психолого-педагогічні основи використання ІКТ у дошкільній освіті. Вони повинні навчитися працювати з ІКТ-засобами та програмами, розробляти власні ІКТ-продукти для дошкільної освіти.

У процесі практичної підготовки майбутні педагоги повинні отримати досвід використання ІКТ у дошкільній освіті. Вони повинні працювати з ІКТ-засобами та програмами під керівництвом викладачів, а також самостійно розробляти та реалізовувати ІКТ-проекти у дошкільних закладах.

Важливим аспектом підготовки бакалаврів «дошкільної освіти» до діджиталізації у освітньому процесі ЗДО є створення в університеті належних умов для навчання та практики. Університет повинен бути оснащений сучасними ІКТ-засобами та програмами, а також мати партнерські зв'язки з дошкільними закладами, де майбутні педагоги можуть проходити практику.

Отже, запропонована модель підготовки бакалаврів дошкільної освіти до діджиталізації у освітньому процесі ЗДО є інноваційною та спрямованою на формування у студентів теоретичних знань, практичних навичок та готовності до використання ІКТ у професійній діяльності. Реалізація моделі дозволить підвищити якість підготовки майбутніх вихователів дошкільних закладів, забезпечить майбутнім педагогам необхідні знання, вміння та навички для ефективного використання ІКТ у своїй професійній діяльності.

СУЧАСНІ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В УПРАВЛІННІ ТА ЕЛЕКТРОННЕ ВРЯДУВАННЯ

Adamus-Matuszyńska A.

Dr. Hab.

Uniwersytet Ekonomiczny w Katowicach, Poland

Sobczyk-Kolbuch A.

Dr.

Akademia Górnośląska w Katowicach, Poland

Ruprich M.

Dr.

Akademia Górnośląska w Katowicach, Poland

Trokhymets O.

Dr. Sc.

Classic Private University, Ukraine

KOMUNIKACJA POKOLENIA «Z» Z ORGANIZCJĄ I W ORGANIZACJI W CYFROWYM SPOŁECZEŃSTWIE

Zmiany w życiu społeczno-ekonomicznym dokonują się dzięki nowym technologiom, a te wpływają na coraz to nowe sposoby i techniki komunikowania. Każde kolejne pokolenie szybciej niż poprzednie uczy się i praktycznie stosuje nowe rozwiązania technologiczne, w tym także te, które ułatwiają im komunikowanie się ze sobą i z organizacjami. Pokolenie określane literą «Z»¹, urodzone w latach, gdy dostęp do internetu, urządzeń elektronicznych oraz szerokopasmowych sieci jest naturalną techniką i technologią, z łatwością i pewną naturalnością korzysta z tych możliwości. Poprzednie pokolenia musiały świadomie i metodycznie uczyć się elektronicznej komunikacji, a pokolenie «Z» uczy się rozwiązań wynikających z cyfryzacji świata w procesie socjalizacji pierwotnej i wtórnej. Dlatego tak ważnym jest zagadnienie konsekwencji dominacji elektronicznych środków komunikowania. dla komunikowania się tego pokolenia z organizacjami i w organizacjach.

W socjologii termin komunikowanie rozumiany jest jako mechanizm, dzięki któremu mogą powstawać i rozwijać się stosunki międzyludzkie [Cooley, 1909, 147]. Efektywne komunikowanie sprzyja budowaniu więzi tworzących się pomiędzy uczestnikami tego procesu opartemu na wzajemnym zrozumieniu, zaufaniu i zaangażowaniu [Anderson, Narus, 1990; Grudzewski i in., 2007]. Komunikowanie rozumiane jest jako proces pomiędzy podmiotami interakcji (osobami lub/i grupami, organizacjami), który polega na tworzeniu i

¹ Należy zaznaczyć, że w literaturze określanie lat, od których uznaje się to pokolenie jest zróżnicowane. Część specjalistów określa, że są to osoby urodzone po 1990 roku, inni, że w latach 1993 – 2010, a jeszcze inni, że są to osoby urodzone po 2000 roku. Dla potrzeb zrealizowanych badań przyjęto, że pokolenie Z to osoby, które urodziły się po 2000 roku i w latach 20 XXI wieku wchodzi na rynek pracy.

negocjowaniu znaczeń poprzez symboliczne, werbalne i niewerbalne interakcje [Mumby, 2013,14].

Amerykańscy badacze komunikowania społecznego – P. H. Watzlawick, J. Beavin i D. Jackson – w latach 60. sformułowali pięć uniwersalnych praw komunikowania [1967]:

1. każde zachowanie czy wypowiedź (lub brak wypowiedzi) jest formą komunikowania;

2. interakcja społeczna posiada dwa wymiary: treść i związek oraz może przybrać trzy postacie: (a) aprobatę dla opinii i postawy rozmówcy; (b) dezaprobatę dla przekonań rozmówcy; (c) utwierdzanie partnera w przekonaniu, że jego opinia na własny temat jest prawdziwa;

3. przebieg interakcji (pozytywny lub negatywny) wskazuje na zbieżność (lub rozbieżność) w definiowaniu sytuacji;

4. komunikowanie się może przybrać postać wymiany informacji za pomocą środków werbalnych, niewerbalnych i cyfrowych (lub kombinacji tych środków);

5. w przypadku, kiedy w procesie interakcji zachowania jednej ze stron są tożsame (lub zbieżne) z postawą drugiej strony pojawia się interakcja symetryczna; w przypadku rozbieżności w definiowaniu sytuacji przez strony występuje reakcja komplementarna.

Biorąc pod uwagę wymienione prawa oraz odnosząc je do XXI wieku, w którym dominuje komunikowanie cyfrowe, należy postawić następujące pytania badawcze:

Czy wypowiedzi w mediach społecznościowych tak charakterystyczne dla pokolenia «Z», są traktowane jako forma komunikowania z oraz w organizacjach?

Jak komunikowanie cyfrowe wpływa na interakcje przedstawicieli pokolenia «Z» z organizacjami?

Jaki jest kierunek interakcji zbudowanych na technikach cyfrowych, nastawiony na konwersację czy konformizm?

Jakie środki komunikowania wykorzystuje pokolenie w pełni wychowane na komunikacji cyfrowej?

Czy interakcje pokolenia «Z» z organizacjami mają charakter symetryczny czy komplementarny?

Odpowiedzi na tak postawione pytania wymagają wielu badań. Prezentowane w artykule wyniki dotyczą poznania gotowości pokolenia «Z» do budowania interakcji symetrycznych poprzez stosowanie orientacji konwersatoryjnej. Badania Ritchie i Fitzpatrick (1990) oraz innych badaczy pozwoliły na opracowanie dwóch orientacji komunikowania – konwersatoryjnej oraz konformistycznej. Tę pierwszą definiuje się jako «stopień, w jakim rodziny tworzą klimat, w którym wszyscy członkowie rodziny zachęcają do swobodnego udziału w interakcjach dotyczących szerokiego zakresu tematów» [Fitzpatrick, 2004, s. 173]. Z kolei orientacja na konformizm odnosi się do stopnia, w jakim rodziny tworzą stresogenny klimat jednorodność

postaw, wartości i przekonań» [Fitzpatrick, 2004, s. 173]. Opracowane skale zostały także wykorzystane w badaniach komunikowania organizacyjnego [Mikkelson, Hesse, 2023]. Biorąc pod uwagę zbadane wcześniej cechy pokolenia «Z», przyjęto hipotetycznie, że orientacja konformistyczna nie jest specyfiką tego pokolenia. Dlatego powstało pytanie, w jakim stopniu to pokolenie jest gotowe komunikować się z organizacjami i w organizacjach w sposób konwersatoryjny (rozmowy)?

Badania przeprowadzono na próbie celowego doboru w województwie śląskim na grupie 120 pracujących studentów, którzy wypełniali kwestionariusz zawierający skalę komunikowania orientowanego na konwersację oraz konformizm. Wyniki badań pokazują, że pokolenie «Z» jest gotowe na konwersację, czyli partnerskie, symetryczne komunikowanie z organizacjami.

References

1. Anderson E., Narus J. A. A Model of Distributor Firm and Manufacturer Firm Working Partnerships. *Journal of Marketing*. 1990. Vol. 54. P. 42–58.
2. Cooley Ch. H. *Social Organization: A Study of Larger Mind*. Cornell University Library, 1909.
3. Grudzewski W. M., Hajduk I. K., Sankowska A., Wańtuchowicz M. *Zarządzanie zaufaniem w organizacjach wirtualnych*. Warszawa : Difin, 2007.
4. Mikkelson A. C., Hesse C. Conceptualizing and Validating Organizational Communication Patterns and Their Associations with Employee Outcomes. *International Journal of Business Communication*. 2023. № 60 (1). P. 287–312.
5. Mumby D. K. *Organizational Communication: A Critical Approach*. SAGE Publication, 2013.
6. Fitzpatrick M. A. Family communication patterns theory: Observations on its development and application. *Journal of Family Communication*. 2004. № 4 (3–4). P. 167–179.
7. Ritchie L. D., Fitzpatrick M. A. Family communication patterns: Measuring intrapersonal perceptions of interpersonal relationships. *Communication Research*. 1990. № 17 (4). P. 523–544.
8. Watzlawick P. H., Beavin J., Jackson D. *Pragmatics of Human Communication. A Study of Interactional Patterns, Pathologies and Paradoxes*. New York : Mental Research Institute ; Norton Company, 1967.

Plutalova I.

Master of Economic Sciences, Senior Lecturer
Department of Economics and Enterprise Management
NPJSC «Abylkas Saginov Karaganda Technical University»

Aubakir L.

Master of Economic Sciences, Senior Lecturer
Department of Economics and Enterprise Management
NPJSC «Abylkas Saginov Karaganda Technical University»

EFFECTIVENESS OF USE OF INFORMATION AND COMMUNICATION TECHNOLOGIES IN THE FIELD OF PUBLIC ADMINISTRATION

Currently, in the era of global informatization, it is difficult to imagine any sphere of human activity without the use of information and communication technologies (ICT). Currently, computer technology is a huge amount of information tools that are constantly developing and improving.

Technical progress and the continuous emergence of new developments require constant improvement and development from specialists in the field of informatization. Processes related to enterprise automation, implementation of information systems, and the use of information and communication technologies are the most promising and in demand today in all areas of business. The development of information and communication technologies is one of the most important factors in increasing the competitiveness of the Kazakh economy [1].

ICT is also playing an increasingly important role in public administration. It is worth saying that this topic is relevant, since electronic lawmaking appears in modern public administration, thanks to the challenges of the modern world. Digitalization of all spheres of life greatly facilitates the process of interaction between people, since the digitalization of public authorities allows them to function smoothly in various situations, allows them to optimize resources and document flow. Informatization of the process of electing parliamentarians significantly increases the level of transparency of ongoing elections and legislative activity, which has a positive effect on reducing voter evasion from voting in elections.

ICT technology plays an important role in all areas of government, one of which is public administration. One of the most important tasks of public administration is the task aimed at ensuring the protection of both the citizens themselves and the state as a whole. Information and Communication Technology (ICT) plays a significant role in every area of government work, it provides services to citizens in a timely manner and plays a significant role in simplifying the work of government.

Nowadays, with the help of ICT technology, citizens receive various types of services while sitting right at home, be it shopping or paying any bills. ICTs provide easy access to all necessary information, simple and accessible.

The main goals of ICT in the field of public administration are:

- reduction of administrative barriers;
- improving the quality and accessibility of public services;
- simplification of the procedure and reduction of terms for their provision;
- development and implementation of uniform standards of public service.

The provision of a public service, in its essence, is nothing more than a citizen's appeal to a public authority as part of the exercise of his constitutional right to appeal to a public authority. So, for example, the Public Service Center (PSC), hereinafter referred to as the NJSC «State Corporation «Government for Citizens», its main task is to provide a wide variety of public services to all citizens of the country through the «single window» system. This allows you to forget about barriers and bureaucracy, and also completely eliminate them [2].

The «electronic government» portal has been operating since 2006. The creation of e-government was necessary in order to make the work of government bodies more efficient, open and accessible to citizens.

The main priorities for creating «electronic government» are providing access to Internet communications, increasing the level of education in the field of information and communication technologies, and modernizing the public administration system.

ICT technologies have allowed the administration to provide citizens with the following types of services:

- sign up for an appointment with the doctor;
- obtain a foreign passport;
- register your child in kindergarten;
- check and pay fines or court debt, etc.

The use of modern information and communication technologies makes it possible to eliminate idleness in long queues, significantly speed up the process of providing public services, expand the range of their provision, expand the possibilities of self-service for citizens, eliminate the corruption component, increase the legal awareness of the population, significantly increase the level of competitiveness of the economy, and take a leading position in the world arena, as well as increase the level of efficiency of public administration.

Along with this, problems arise in the development of e-government in the country. These include:

- computer illiteracy of certain segments of the population. A solution to this issue could be the organization of courses to gain primary skills in using electronic services, as well as the allocation of social workers to older people to inform and assist in obtaining government services remotely;
- inadequate cybersecurity remains a key challenge. Thus, most attacks are associated not with deficiencies in the platform's security, but with the inattention of the users themselves [3].

Thus, nowadays, the use of ICT technologies has increased in all spheres of public administration, and the role of public administration is increasing day by day, due to new challenges that the administration faces to solve. One of the biggest challenges currently is ensuring the cybersecurity of the population. The use of ICT has certain advantages, but it also poses certain problems. The administration must do everything possible to ensure the safety of citizens. A huge advantage is that with the use of ICT technologies, governance becomes more transparent and accountable to citizens.

The modern telecommunications industry occupies a special position in the country's economy, since it is closest to world standards in terms of such criteria as growth rates, competitiveness of services provided, level of development of the scientific and technical base, and professionalism of management.

References

1. Kabieva A. S. Problems and prospects for using information and communication technologies in the management system. *Bulletin of the Eurasian National University L. Gumileva*. 2022. № 5. P. 32–40.
2. Khaibullina S. A. Legal regulation of the provision of public services based on information and communication technologies. *Young scientist*. 2022. № 3 (398). P. 374–377.
3. Zhamankarin M. M. Development of information and communication technologies in Kazakhstan. *Young scientist*. 2020. № 4 (84). P. 175–176.

Ruprich M.

Dr.

Akademia Górnośląska w Katowicach, Poland

Trokhymets O.

Dr. Sc.

Classic Private University, Ukraine

Sobczyk-Kolbuch A.

Prof. Dr.

Akademia Górnośląska w Katowicach, Poland

Adamus-Matuszyńska A.

Dr. Hab.

Uniwersytet Ekonomiczny w Katowicach, Poland

**CYFROWA REWOLUCJA – NOWE HORYZONTY
W ZARZĄDZANIU I KOMUNIKACJI**

W erze współczesnej, środowisko biznesowe i społeczne ulega dynamicznym zmianom, głównie za sprawą cyfrowej rewolucji. Nowe technologie, takie jak sztuczna inteligencja i media społecznościowe, mają fundamentalny wpływ na zarządzanie i komunikację w organizacjach. Cyfrowa rewolucja, zainicjowana przez postęp technologiczny, wprowadziła nowe paradygmaty zarządzania, rewolucjonizując tradycyjne modele. W kontekście tych przełomowych zmian, istnieje potrzeba zrozumienia, jak cyfrowa rewolucja wpływa na model komunikacji organizacyjnej. Nowe paradygmaty zarządzania, wynikające z postępu technologicznego, rewolucjonizują tradycyjne modele i zmuszają organizacje do adaptacji. Warto zastanowić się, jak te zmiany kształtują nasze podejście do zarządzania oraz komunikowania się w nowoczesnym świetle biznesowym.

Cyfrowa rewolucja przyczynia się do transformacji procesów zarządzania, zapewniając nowe możliwości i narzędzia. W kontekście zarządzania, technologie cyfrowe umożliwiają automatyzację procesów, zbieranie i analizę danych w czasie rzeczywistym oraz dostęp do informacji na żądanie. Sztuczna inteligencja, w szczególności, wnosi inteligentne rozwiązania, takie jak systemy prognozowania, optymalizacji i automatyzacji decyzji.

Media społecznościowe stają się integralną częścią strategii komunikacyjnych organizacji. Platformy takie jak Facebook, Twitter czy LinkedIn umożliwiają natychmiastowy przekaz informacji, tworząc przestrzeń do dialogu zarówno wewnątrz, jak i na zewnątrz organizacji. Komunikacja oparta na mediach społecznościowych sprzyja budowaniu zaangażowania pracowników, kreowaniu korporacyjnego wizerunku oraz zwiększaniu transparentności działań. Postępująca ewolucja technologii informatycznych ma znaczący wpływ na dynamiczne przekształcenia relacji pomiędzy firmami a ich klientami. W kontekście nowego zarządzania, opartego na zaawansowanych technologiach informatycznych, następuje zacieśnienie relacji z klientami, nadzorowanie ich potrzeb oraz kreowanie platform współpracy, zarówno w relacji klienci–przedsiębiorstwo, jak i w ramach sieciowej współpracy pomiędzy samymi klientami. Efek-

tem tego powinna być nie tylko szybka dyfuzja wiedzy, lecz także wzajemne uczenie się poprzez wymianę informacji o indywidualnych doświadczeniach. Technologia staje się strategicznym narzędziem budowy zaangażowania i orędownictwa konsumenckiego, kształtując relacje, które nie tylko przewidują, ale i adaptują się do zmieniającej się natury ścieżek konsumenckich prowadzących do zakupu w erze ekonomii cyfrowej. W tym nowym paradygmacie, konsument nie jest jedynie odbiorcą komunikatów marketingowych, lecz aktywnie uczestniczy w procesie kreowania wartości marki. Wymiana informacji pomiędzy klientami odgrywa kluczową rolę w tym procesie, tworząc wspólnotę konsumencką opartą na wzajemnym zaufaniu i wymianie doświadczeń. Nowoczesne zarządzanie kładzie nacisk na budowanie trwałych relacji, w których technologia informatyczna służy jako narzędzie do personalizacji, interakcji i dialogu, wspierając dynamiczną integrację działań online i offline w erze cyfrowej. W ramach nowoczesnych strategii obserwuje się synergistyczne wykorzystanie sztucznej inteligencji (AI) w celu efektywnego zwiększania produktywności działań marketingowych oraz akcentu na łączność międzyludzką w celu wzmocnienia zaangażowania klientów. Kluczowym założeniem jest, że autentyczność i transparentność stają się fundamentem skutecznej interakcji z konsumentami w cyfrowym ekosystemie.

Globalizacja oraz cyfrowa komunikacja stwarzają równe szanse dla małych, młodych firm, na konkurowanie z wielkimi globalnymi korporacjami o ugruntowanej pozycji. Najistotniejsze siły wpływające na zmiany w nowoczesnym zarządzaniu to: zmiany w przepływie informacji, zmiany dotyczące konkurowania i zmiany w postrzeganiu zaufania do marek i firm. Zmiany w przepływie informacji są wynikiem wprowadzenia nowych technologii, dzięki którym pionowy przepływ informacji od rynku do klienta staje się przepływem poziomym, to znaczy rynek dostarcza pomysłów a firmy je komercjalizują. Koncepcja zmiany konkurencji z pionowej na poziomą zakłada, że rynek odchodzi od dużych marek na rzecz marek niszowych, kreując popyt na produkty innowacyjne i niepowtarzalne. Ten trend pozwala na wejście małym firmom na rynki, które w przeszłości były dla nich niedostępne.

Komunikacja cyfrowa stanowi istotny czynnik wpływający na proces podejmowania decyzji zakupowych. Ewolucja działań podejmowanych w ramach kampanii marketingowych ujawnia, że tradycyjne strategie oparte na wykorzystaniu autorytetów i specjalistów, których angażowano w celu budowania zaufania do marki lub produktów, nie generują obecnie oczekiwanych rezultatów. Współczesne tendencje konsumentów ukierunkowane są na większe zaufanie do opinii zawartych w dyskusjach internetowych, recenzjach w mediach społecznościowych i komunikatach przekazywanych przez znajomych, w porównaniu do informacji dostarczanych w ramach tradycyjnych kampanii reklamowych czy paneli eksperckich organizowanych przez przedsiębiorstwa. W kontekście tej ewolucji, cyfrowa transformacja komunikacji wpłynęła na dynamiczne przededefiniowanie preferencji konsumentów. W miarę postępu technologicznego i powszechności dostępu do Internetu, konsumenci zyskali łatwy dostęp do szerokiego spektrum opinii i doświadczeń innych użytkow-

ników online. W efekcie, zdolność przekazu informacji stała się kluczowym determinantem wpływu na decyzje zakupowe. Tradycyjne metody marketingowe, które bazują na autorytetach i ekspertach, utraciły część swojej skuteczności na rzecz społecznościowych interakcji i wymiany informacji online. W kontekście tej transformacji, konieczne jest dostosowanie strategii marketingowych do zmieniających się preferencji konsumentów, z naciskiem na budowanie zaufania poprzez autentyczność, zaangażowanie społecznościowe i efektywne zarządzanie reputacją marki w przestrzeni cyfrowej.

Cyfrowa rewolucja otwiera nowe horyzonty w zarządzaniu i komunikacji organizacyjnej. Media społecznościowe i sztuczna inteligencja stają się nieodłącznymi elementami modelu komunikacji, wpływając na strukturę organizacji, procesy zarządzania oraz relacje wewnętrzne i zewnętrzne. Przedsiębiorstwa, które skutecznie integrują te nowe technologie, zyskują przewagę konkurencyjną, podnosząc jakość komunikacji i efektywność zarządzania. Jednakże, sukces wymaga także świadomości wyzwań i odpowiedzialnego podejścia do transformacji cyfrowej.

References

1. Kotler P., Kartajaya H., Setiawan I. Marketing 4.0: Era cyfrowa. Warszawa : MT Biznes, 2017.
2. Kotler P., Kartajaya H., Setiawan I. Marketing 5.0. Technologie Next Tech. Warszawa : MT Biznes, 2021.
3. Meerman D. Nowe zasady marketingu i PR. Jak poprzez social media, podcasty, content marketing, newsjacking oraz sztuczną inteligencję dotrzeć bezpośrednio do kupujących. Warszawa : MT Biznes, 2022.
4. Shama S. The Zen of Social Media Marketing: An Easier Way to Build Credibility, Generate Buzz, and Increase Revenue. BenBella Books, 2016.
5. Stawarz B. Content Marketing i Social Media. Jak przyciągnąć klientów. Warszawa : Wydawnictwo Naukowe PWN, 2023.

Аксѐнов О. В.

викладач кафедри публічного управління та землеустрою
Класичний приватний університет

ПЕРСПЕКТИВИ УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ЗЕМЕЛЬНИМИ РЕСУРСАМИ З РОЗВИТКОМ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ ГЕОПРОСТОРОВИХ ДАНИХ

Збільшення економічного потенціалу, фінансової спроможності та впровадження ефективного управління територіями безпосередньо впливає на рівень життя і комфорту мешканців відповідного населеного пункту, територіальної громади.

Плата за землю, що складається із традиційного земельного податку, який сплачують постійні користувачі та власники земельних ділянок, та орендної плати за користування земельними ділянками комунальної власності є одними із найбільш питомих джерел наповнення місцевих бюджетів. Протягом 2021–2022 років у структурі доходів місцевих бюджетів самі тільки надходження від земельного податку з юридичних осіб становили близько 2% загального обсягу доходів [1].

При державному управлінні, плануванні використання, охороні та раціональному використанні земель, здійсненні державного і самоврядного контролю за їх використанням, не менш важливим є забезпечення прийняття управлінських рішень оперативною і змістовною інформацією про об'єкт – земельну ділянку.

Переважаюча частина інформації про земельні ділянки, інженерну інфраструктуру, створюється, оновлюється та систематизується у реєстрах за результатами топографо-геодезичної і картографічної діяльності, кадастрових робіт, містобудівної діяльності.

Питання картографічного забезпечення органів управління земельними ресурсами виходячи з рівня розвитку інформаційних технологій і високих вимог до достовірності та актуальності інформації розглядається як забезпечення кадастру цифровими геопросторовими даними [2].

Кабінетом Міністрів України були затверджені Програма топографо-геодезичного та картографічного забезпечення України на 1998–2002 роки [3], та Державна науково-технічна програма розвитку топографо-геодезичної діяльності та національного картографування на 2003–2010 роки [4], що були направлені на створення правових, організаційних, економічних та матеріально-технічних умов для ефективного забезпечення господарства, оборони, науки, освіти та культури України топографо-геодезичною та картографічною інформацією, визначали першочергові заходи для розвитку галузі. Знаковою подією став запуск національної кадастрової системи й відкриття у 2013 році публічної кадастрової карти України [5], яка містить геопросторову інформацію, актуальні відомості Державного земельного кадастру та підтримує інформаційну взаємодію Державного земельного кадастру, містобудівного кадастру, кадастрів інших природних ресурсів та інших інформаційних систем.

Національна кадастрова система, розвиток публічних електронних сервісів і геопорталів сприяли становленню та розвитку національної інфраструктури геопросторових даних, закон про яку прийнято у квітні 2020 року [6].

Законодавцем визначено, що національна інфраструктура геопросторових даних (далі НІГД) це взаємопов'язана сукупність організаційної структури, технічних і програмних засобів, базових та тематичних наборів геопросторових даних, метаданих, сервісів, технічних регламентів, стандартів, технічних специфікацій, необхідних для виробництва, оновлення, оброблення, зберігання, оприлюднення, використання геопросторових даних та метаданих, іншої діяльності з такими даними.

На сьогоднішній день, незважаючи на багаторічний процес створення якісних геопросторових даних та розбудову і розвиток електронно-інформаційних систем і технологій управління цими даними, спостерігається вагома частина неоднорідних, розрізнених та несумісних форматів даних у держателів цих даних. Так, наприклад, геопросторова інформація по проходженню адміністративної межі суміжних територіальних громад може не співпадати по їх координатах, або різнитися площа забудованих земельних ділянок у містобудівному та земельному кадастрах населеного пункту, різні формати наявних даних державних лісового та водного кадастрів, тощо.

Наявність неповних та розрізнених даних, їх поступове коригування, синхронізація та приведення до сумісних форматів є звичайним і нормальним процесом у великих інформаційних системах.

Узагальнено можна визначити НІГД як комплексне національне рішення для забезпечення простого, оперативного та ефективного доступу до географічної інформації в мережі геопорталів [7]. Сучасні інфраструктури геопросторових даних перетворюються на платформи інтегрування усіх ланок виробництва, постачання і використання геоінформаційних ресурсів для прийняття управлінських рішень у різних сферах.

Завдяки подальшому розвитку інфраструктури геопросторових даних, синхронізації розрізнених баз геопросторових даних, забезпеченні ефективного обміну ними, система управління земельними ресурсами як на місцевому так і державному рівнях отримує дієвий інструмент для здійснення своїх функцій, маючи оперативну і достовірну інформацію про геопросторові об'єкти при прийнятті управлінських рішень.

Список використаної літератури

1. Публічний звіт голови Державної казначейської служби України за 2022 рік. URL: <https://www.treasury.gov.ua/storage/app/sites/1/uploaded-files.pdf> (дата звернення: 01.10.2023).

2. Мерзляк А. В., Боклаг В. А. Інформаційне забезпечення державного управління земельними ресурсами України : монографія. Запоріжжя : вид-во КПУ, 2010. 152 с.

3. Про затвердження Програми топографо-геодезичного та картографічного забезпечення України на 1998–2002 роки : Постанова Кабінету Міністрів України від 16 лютого 1998 р. № 181. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/181-98-%D0%BF#Text> (дата звернення: 01.10.2023).

4. Про затвердження Державної науково-технічної програми розвитку топографо-геодезичної діяльності та національного картографування на 2003–2010 роки : Постанова Кабінету Міністрів України від 16 січня 2003 р. № 37. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/37-2003-%D0%BF#Text> (дата звернення: 01.10.2023).

5. Публічна кадастрова карта України. URL: <https://map.land.gov.ua/> (дата звернення: 01.10.2023).

6. Про Національну інфраструктуру геопросторових даних : Закон України від 13 квітня 2020 р. № 554-20. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/554-20#Text> (дата звернення: 01.10.2023).

7. Карпінський Ю. О. Основи створення інтероперабельних геопросторових даних. Київ : КНУБА, 2023. 302 с.

Бречко Н. А.

старший викладач кафедри інформаційних технологій та дизайну
Класичний приватний університет

СКЛАДОВІ БЕЗПЕКИ СУЧАСНИХ БАЗ ДАНИХ

База даних (БД) – це структурована сукупність інформації, яку можна зберігати, аналізувати та обробляти за допомогою СУБД (системи управління базами даних). Бази даних необхідно захищати та регулярно перевіряти актуальність цього захисту.

Захист баз даних є одним із найскладніших завдань, що стоять перед спеціалістами, які відповідають за створення інформаційної безпеки. Актуальність захисту повністю пов'язана із розвитком ІТ-технологій, що зумов-

лює зростання можливостей комп'ютерної техніки. Фундаментальним базисом виступає так звана тріада – конфіденційність, цілісність, доступність.

Однак різноманітність діяльності підприємств, структури бізнесу, інформаційних мереж та потоків інформації, прикладних систем та способів організації доступу до них не дозволяє створити універсальну методiku рішення. Тому чіткої та ясної методики комплексного вирішення задачі захисту баз даних, яку можна було б застосовувати у всіх випадках, на даний час не існує, у кожній конкретній ситуації доводиться знаходити індивідуальний підхід.

Список основних вразливостей систем управління базами даних (СУБД) не зазнав істотних змін за останні роки. Проаналізувавши засоби забезпечення безпеки СУБД, архітектуру баз даних, відомі вразливості та інциденти безпеки можна виділити наступні причини виникнення такої ситуації:

- проблемами безпеки серйозно займаються лише великі виробники;
- програмісти баз даних, прикладні програмісти та адміністратори не приділяють належної уваги питанням безпеки;
- при створенні програмних продуктів розробники намагаються використовувати лише стандартні засоби захисту, що надаються СУБД;
- різні масштаби та види даних, що зберігаються, вимагають різних підходів до безпеки;
- різні СУБД використовують різні мовні конструкції доступу до даних, організованим з урахуванням однієї й тієї моделі;
- з'являються нові види та моделі зберігання даних.

Розвиток засобів, методів і форм автоматизації процесів обробки інформації, а також масове застосування персональних комп'ютерів роблять інформацію набагато вразливішою.

Основними чинниками вразливості інформації є:

- збільшення обсягів та видів інформації, що обробляється за допомогою комп'ютерів, її збереження в електронному вигляді;
- накопичення інформації у сховищах та базах даних різнорідного призначення;
- розширення кола користувачів, що мають безпосередній доступ до ресурсів обчислювальної системи та масивів даних;
- ускладнення режимів роботи технічних засобів обчислювальних систем; обмін інформацією в локальних та глобальних мережах.

Майже всі великі виробники СУБД обмежуються розвитком концепції конфіденційності, цілісності та доступності даних, а їх дії спрямовані в основному на подолання існуючих і вже відомих вразливостей, реалізацію основних моделей доступу та розгляд питань, специфічних для конкретної СУБД. Такий підхід забезпечує вирішення конкретних завдань, але не сприяє появі загальної концепції безпеки такого класу програмного забезпечення, як СУБД. Це значно ускладнює завдання щодо забезпечення безпеки сховищ даних на підприємстві.

Класифікація загроз та вразливостей СУБД дозволить упорядкувати їх для подальшого аналізу та захисту, надає можливість фахівцям з безпеки

встановити залежність між вразливістю та причинами її виникнення. В результаті при запровадженні конкретного механізму в СУБД, у адміністраторів та розробників з'явиться можливість встановити та спрогнозувати пов'язані з ним погрози та заздалегідь підготувати відповідні засоби забезпечення безпеки.

Отже, для мінімізації ризику втрат необхідна реалізація комплексу нормативних, організаційних та технічних захисних заходів, насамперед:

- запровадження рольового управління доступом;
- організація доступу користувачів за пред'явленням цифрового сертифікату, а в найближчій перспективі - промислове рішення щодо вибіркового шифрування та застосування алгоритмів для шифрування вибраних сегментів бази.

Розподілення прав доступу до складових чи інформації сховища або бази даних полягає у поєднанні користувачів у певні групи, які мають визначені набори правил та обмежень. Такий підхід, залежно від СУБД, забезпечує багат шаровий доступ. Кожна СУБД використовує свої методи для шифрування та криптографії даних та програмних модулів.

У майбутньому мають також з'явитися типові методики комплексного розв'язання задачі захисту баз даних для підприємств різного масштабу – від дрібних до територіально розподілених.

Список використаної літератури

1. Пасічник В. В., Жежнич П. І., Кравець Р. Б., Пелешишин А. М., Тарасов Д. М. Глобальні інформаційні системи та технології. Львів : вид-во «Львівська політехніка», 2006. 350 с.
2. Пономаренко В. С., Журавльова І. В. Основи захисту інформації : навч. посіб. Харків : вид-во ХДЕУ, 2003. 176 с.
3. Козаченко І. П., Голубев В. О. Загальні принципи захисту інформації в банківських автоматизованих системах. URL: <http://www.bezpeka.com/ru/lib/spec/infosys/art92.html> (дата звернення: 01.10.2023).

Булуй О. Г.

кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки, підприємництва та туризму
Поліський національний університет

Плотнікова М. Ф.

кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки, підприємництва та туризму
Поліський національний університет

Присяжнюк О. Ф.

кандидат економічних наук, доцент кафедри менеджменту та маркетингу
Поліський національний університет

СУЧАСНІ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В БІЗНЕСІ ТА ГРОМАДАХ

Сучасне людство включилося в загальноісторичний процес, що має назву інформатизація. На відміну від індустріального суспільства, в якому акценти зміщені на виробництво матеріальних благ в інформаційному соціумі основним видом діяльності стає продукування інформації. Таке змі-

щення уваги викликане усвідомленням людства обмеженості ресурсів середовища, появою глобальних проблем (наприклад, енергетичних, екологічних, житлових, демографічних тощо), вирішення яких неможливо традиційними засобами. Інформація стає головним ресурсом розвитку світової спільноти та суттєво впливає на розвиток інших галузей і сфер життя: науки, техніки, соціальних сфер (культурного спілкування між людьми, освіти). Основними цінностями інформаційного суспільства стають: знання, кваліфікація, самостійність мислення, вміння працювати з інформацією і приймати на цій основі аргументоване рішення, а також обізнаність не тільки у вузькій професійній галузі, але і в суміжних областях.

Уміння мислити самостійно, спираючись на знання, досвід, цінується значно вище, ніж ерудиція або володіння широким спектром знань без вміння застосовувати їх у розв'язання конкретних проблем. На перший план виходить компетентність як вміння, яке породжує дію та визначає ступінь розвитку суспільства. Для прикладу Рада Європи виділив наступні параметри інформаційного соціуму: 1) відповідальність за участь у спільному прийнятті соціально-політичних рішень, 2) здатність співіснувати з людьми інших культур, мов, релігій, заснована на розумінні відмінностей, взаєморозуміння, 3) володіння усним і письмовим спілкуванням, що грає важливу роль у громадській та професійній діяльності, 4) здатність опанувати нові технології, 5) здатність критичного мислення (відрізнити правду від брехні), у тому числі які поширюються у ЗМІ, 6) здатність вчитися все життя, як основа безперервної підготовки у професійному плані, а також в особистому та суспільному житті.

Тому інформатизацію суспільства визначаємо як глобальний соціальний процес домінування збору, накопичення, продукування, обробка, передача і використання інформації на основі засобів мікропроцесорної та обчислювальної техніки, а також на базі різноманітних засобів інформаційного обміну. Інформатизація як система взаємопов'язаних процесів інформаційного відокремлення і подання соціально-значущої інформації у формі доступної для зберігання, обробки та передачі електронними засобами; пізнавального формування і збереження цілісної інформаційної моделі світу, що дозволяє суспільству здійснювати попереджувальне динамічне регулювання свого розвитку на всіх рівнях: від індивідуальної діяльності до функціонування суспільних інститутів; розвитку матеріального будівництва глобальної інфраструктури електронних засобів зберігання, обробки та передачі інформації.

Оскільки інформаційна технологія становить ядро найважливіших видів діяльності системи управління та адміністрування бізнесів та громад, їх організація повинна постійно враховувати зміни, що позначаються на технологічному рівні. Базові тренди становлення інформаційних технологій та систем є такими: а) бізнес-аналіз, що створює сприятливі можливості для підвищення конкурентоспроможності та оперативної ефективності; б) соціальні медіа як спосіб взаємодії фізичних осіб та організацій між собою та з метою проведення поглиблених ринкових досліджень, стимулю-

вання інновацій в товарній сфері, управління життєвим циклом товарів, регулювання взаємин з клієнтами тощо; с) consumerware (надсучасні споживчі товари): популярність мобільних пристроїв і додатків ускладнює ідентифікацію особистого та професійного; d) «хмарні обчислення», які є реальністю для інфраструктури; e) інформаційна безпека; f) великі масиви даних через повсюдне зондування та обчислення в різних видах природного, штучного та соціального середовища генерує неоднорідні дані в безпрецедентному масштабі та безпрецедентній складності – дані надходять з найрізноманітніших джерел, таких як мережі датчиків; наукові інструменти, медичне обладнання, сканери, потоки відеоінформації, дані про фінансові операції, електронні повідомлення, просторові графіки та карти, коли системний підхід уможливорює імітаційні моделі з метою управління інформацією, щоб отримувати від них вищу вигоду; g) доступ до Інтернету.

Наразі зростає роль економіки знань, інвестиції та інновації у нематеріальні активи й суспільство, розширюється попит права інтелектуальної власності, які є правовою основою для охорони нематеріальних активів. Наприклад, попит на патенти у світі зріс з 800 тисяч заявок на патент у 1980-х роках до 18 млн заявок у 2020 р. (найвищі темпи росту попиту відбулося з середини 1990-х років). Заявки на товарні знаки відрізняються аналогічною тенденцією внаслідок уваги до розпізнавання бренду на національному та світових ринках. Одним з пов'язаних з цим явищ є географічний зсув з точки зору використання інтелектуальної власності, що відображає основоположні тенденції в економічній діяльності, міжнародній торгівлі та технологічному виробництві. Хоча традиційно попит на права інтелектуальної власності був представлений компаніями Європи, Японії та США, наразі він домінує в Азії, зокрема, у Китаї та Республіці Корея (частка транскордонних патентних заявок Європи, Японії та США скоротилася з 77% на початку 1990-х років до 60% у 2010 р., а частка Китаю зросла на 15%, аналогічною є ситуація у Китаї, Японії та Кореї).

Інформаційно-комунікаційне забезпечення бізнесу та територіальних громад пов'язане з інформаційними технологіями як стандартного програмного забезпечення (наприклад, обробка текстів), виконанням адміністративних функцій (наприклад, управління відпустками), забезпеченням функціонування внутрішньої системи зв'язку (інтранет) і можливості підключення до Інтернету. В інших сферах підтримка зазвичай має форму спеціальних комп'ютерних систем, призначених для взаємодії з аналогічними національними або регіональними системами, наприклад, такими як у Мадриді та Гаазі як складових глобальної інфраструктури управління та адміністрування. Найважливіша роль інформаційно-комунікаційних технологій у міжнародній системі інтелектуальної власності, в тому числі щодо розвитку й полегшення управління організаціями, забезпечення необхідних функцій адміністративної підтримки та контролю. Загальні труднощі компаній у становленні та розвитку багатосторонніх угод вирішуються самими діловими колами або надаються за допомогою технології на тлі зростання ролі корпорації Google у забезпеченні глобальної цифрової бібліотеки

(«Google Books») і в поширенні Всесвітніх патентних даних, які є ілюстрацією цієї тенденції.

Завданням держави у стимулюванні інновацій і творчості в інтересах економічного, соціального і культурного розвитку країни є формування збалансованої та ефективної системи інтелектуальної власності, здатної забезпечити стратегічні цілі розвитку, які включають таке: а) глобальні послуги з інтелектуальної власності (новатори та комерційні підприємства займаються пошуком швидких та налагоджених міжнародних систем); б) глобальна нормативна база (полягає у сприянні збалансованому розвитку міжнародних норм та консультації із зацікавленими сторонами); с) глобальна інфраструктура інформаційних систем; d) розвиток адекватної інституційної інфраструктури та потенціалу людських ресурсів. Водночас інформаційна технологія є засобом забезпечення управління інформаційними системами та інфраструктурою.

Інформаційна технологія є елементом інфраструктурного забезпечення, засобом забезпечення управління та комунікації між усіма стейкхолдерами суспільних процесів, фактором, що дозволяє надавати адміністративні та управлінські послуги: а) інформаційно-технологічні системи та мережі дозволяють забезпечити надійне отримання, розгляд, переклад, публікацію і поширення даних в області інтелектуальної власності; б) створена глобальна інфраструктура інформаційних систем має на меті забезпечити інтерактивні платформи інформаційно-комунікаційних систем, а також структуровані бази даних з метою охоплення об'єктів інтелектуальної власності; с) доступ до інформації, включаючи технологію, є важливим для розвитку та надання суб'єктам суспільних відносин можливості реалізувати свої політичні, економічні та соціальні цілі.

Враховуючи, що попит на послуги інформаційних технологій та систем неухильно зростає. Обов'язковими елементами стратегії розвитку інформаційно-комунікаційних технологій є такі: а) послуги на сучасному рівні, б) безпека та системи захисту, с) безперебійне функціонування, d) ефективність, е) функціональна сумісність. Надання якісніших послуг у форматі стратегії підкреслює важливість інформаційно-комунікаційних систем, сприяє їх спільному функціонуванню та користуванню на рівні глобальних стандартів, форматів даних тощо.

Список використаної літератури

1. Скидан О., Бродський Ю., Топольницький П., Пивовар П. Космічні технології в системі виробництва сільськогосподарських виробників. *Наукові горизонти*. 2019. № 4 (77). С. 3–12.

2. Цал-Цалко Ю., Мороз Ю., Рябцева Н. Інформаційно-контрольні аспекти забезпечення оцінки якості туристичних послуг. *Наукові горизонти*. 2019. № 1 (74). С. 63–68.

3. Плотнікова М., Якобчук В., Войтенко А., Ходаківський Є., Яніцька Н. Державне адміністрування надання освітніх послуг в умовах діджиталізації. *Наукові перспективи*. 2022. № 4 (22). С. 53–64.

4. Плотнікова М. Ф., Присяжнюк О. Ф. Роль фрілансingu у реалізації проєктів та формуванні кваліфікаційних здібностей фахівців. *Перспективи та інновації науки. Серія: Педагогіка, Серія: Психологія, Серія: Медицина*. 2021. № 2(2). С. 98–109.

5. Ткачук В. І., Плотнікова М. Ф., Овдіюк О. М., Куриленко Д. В., Назімов І. Г. Інноваційний вектор управління інвестиційною та антикризовою діяльністю підприємств. *Агросвіт*. 2022. № 3. С. 57–63.

Веремєнко С. П.

аспірант

Класичний приватний університет

ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЯ ПУБЛІЧНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ КІБЕРБЕЗПЕКИ

Правову основу забезпечення кібербезпеки України становлять Конституція України, закони України щодо основ національної безпеки, засад внутрішньої і зовнішньої політики, електронних комунікацій, захисту державних інформаційних ресурсів та інформації, вимога щодо захисту якої встановлена законом, закон «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України» та інші закони України, Конвенція про кіберзлочинність, інші міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, укази Президента України, акти Кабінету Міністрів України, а також інші нормативно-правові акти, що приймаються на виконання законів України [1].

Закон України «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України» у якості об'єктів кібербезпеки визначає: конституційні права і свободи; сталий розвиток інформаційного суспільства; державний суверенітет; національні інтереси особи, суспільства та держави; об'єкти критичної інфраструктури. При цьому об'єктами кіберзахисту виступають комунікаційні системи всіх форм власності та об'єкти критичної інформаційної інфраструктури [1, ст. 4]. Суб'єктами забезпечення кібербезпеки визначено: Президента України через очолювану ним Раду національної безпеки і оборони України (координація діяльності у сфері кібербезпеки); Національний координаційний центр кібербезпеки (координація і контроль діяльності суб'єктів сектору безпеки і оборони); Кабінет Міністрів України (формування та реалізація державної політики у сфері кібербезпеки); міністерства та інші центральні органи виконавчої влади; місцеві державні адміністрації; органи місцевого самоврядування; правоохоронні, розвідувальні і контррозвідувальні органи, суб'єкти оперативно-розшукової діяльності; Збройні Сили України та інші військові формування; Національний банк України; підприємства, установи та організації, віднесені до об'єктів критичної інфраструктури; суб'єкти господарювання, громадяни України та об'єднання громадян [1, ст. 5].

Одним із визначених Законом напрямів забезпечення функціонування національної системи кібербезпеки є впровадження її організаційно-технічної моделі. Організаційно-технічна модель кіберзахисту (ОТМ) розроблена фахівцями Держспецзв'язку, ґрунтуючись на п'ятирічній практиці застосування норм та положень цього Закону, досвіді розбудови національної системи кібербезпеки, аналізі сильних та слабких сторін моделей кібербезпеки інших країн, практиці організації роботи у цій сфері та взаємо-

дії з іншими суб'єктами забезпечення кібербезпеки. Положення про ОТМ [2] визначає саму модель, її місію, склад та структуру, механізм функціонування та цілі. Вперше визначені дефініції сил та засобів кіберзахисту, команд реагування на комп'ютерні надзвичайні події, кібергігієни.

ОТМ передбачає багаторівневу архітектуру, яка являє собою структуровану систему, що складається з трьох інфраструктур, кожна з яких охоплює відповідні сектори, рівні та елементи. Верхній рівень – організаційно-керуюча інфраструктура – сукупність суб'єктів забезпечення кібербезпеки, що формують та/або реалізують державну політику у сфері кібербезпеки; середній рівень – технологічна інфраструктура – сукупність сил та засобів кіберзахисту та їх забезпечення; та базовий рівень – базисна інфраструктура – сукупність об'єктів критичної інформаційної інфраструктури та їх критичних активів, суб'єктів господарювання, громадян України та об'єднань громадян, інших осіб, які провадять діяльність та/або надають відповідні послуги.

Головним завданням технологічної інфраструктури є оперативний та ефективний захист кіберпростору в частині протидії кібератакам, кіберзлочинам, кібертероризму, кібершпигунству, а також забезпечення кібероборони та кіберрозвідки, зокрема через:

- збір, аналіз, оцінювання, узагальнення та поширення інформації про інциденти; допомогу іншим суб'єктам кіберзахисту у випадку кіберінцидентів;

- взаємне інформування суб'єктів кіберзахисту про нові загрози;

- створення умов для відповідального та довіреного обміну інформацією між суб'єктами кіберзахисту всіх секторів кіберзахисту.

Сили кіберзахисту, що діють у рамках технологічної інфраструктури:

- провадять заходи з оперативного та ефективного захисту кіберпростору в частині протидії кібератакам, кіберзлочинам, кібертероризму, кібершпигунству, а також забезпечення кібероборони та кіберрозвідки шляхом збору, аналізу, оцінювання, узагальнення та поширення інформації про інциденти;

- створюють системи оперативного (кризового) реагування на кібератаки та кіберінциденти (системи інформаційного обміну), впроваджують контрзаходи, спрямовані на усунення вразливостей комунікаційних систем;

- упроваджують заходи з кіберзахисту комунікаційних систем всіх форм власності, в яких обробляються національні інформаційні ресурси та/або які використовуються в інтересах органів державної влади, органів місцевого самоврядування, правоохоронних органів та військових формувань, об'єктів критичної інформаційної інфраструктури, комунікаційних систем, які використовуються для задоволення суспільних потреб;

- забезпечують функціонування систем своєчасного виявлення, запобігання та нейтралізації кіберзагроз, виявлення вразливостей і реагування на кіберінциденти та кібератаки щодо об'єктів кіберзахисту;

- розвивають мережі команд реагування на комп'ютерні надзвичайні події, взаємодіють з українськими командами реагування на комп'ютерні

надзвичайні події, а також іншими підприємствами, установами та організаціями незалежно від форми власності, які провадять діяльність, пов'язану із забезпеченням безпеки кіберпростору;

- здійснюють взаємодію між собою на основі протоколів та регламентів взаємодії, карт технологічних процесів, регламентів робіт, планів реагування на кіберінциденти, планів відновлення та інших документів, що регламентують взаємодію;

- інформують про наявні та потенційні загрози інших суб'єктів забезпечення кібербезпеки, опрацьовують отриману від них, у тому числі й від громадян, інформацію про кіберінциденти та кібератаки щодо об'єктів кіберзахисту, надають консультативну та практичну допомогу з питань реагування на кібератаки;

- сприяють державним органам, органам місцевого самоврядування, військовим формуванням, утвореним відповідно до закону, підприємствам, установам та організаціям незалежно від форми власності, а також громадянам України у вирішенні питань кіберзахисту та протидії кіберзагрозам; надають послуги із захисту інформації та кіберзахисту; створюють та забезпечують функціонування основних складових системи захищеного доступу державних органів до мережі Інтернет, системи антивірусного захисту національних інформаційних ресурсів;

- організують та проводять кібернавчання, розробляють програми та методики їх проведення, сценарії реагування на кіберзагрози та відпрацьовують заходи протидії таким загрозам.

Головною метою діяльності суб'єктів на рівні базової інфраструктури є:

- забезпечення конфіденційності, цілісності та доступності інформації та систем, яке досягається шляхом захисту національних інформаційних ресурсів, комунікаційних, інформаційно-комунікаційних і технологічних систем, зокрема тих, що використовуються для задоволення суспільних потреб;

- захист критичної інформаційної інфраструктури та критичних активів; захист прав громадянина та інтересів суспільства у кіберпросторі;

- реалізація національних та регіональних програм кібергігієни;

- упровадження заходів формування культури кібербезпеки в установах, на об'єктах критичної інфраструктури, підприємствах всіх форм власності;

- інформування громадян про кіберінциденти з метою підвищення їх обізнаності про небезпеку у кіберпросторі та формування практичних навичок безпечної поведінки в Інтернеті.

Розбудова базової інфраструктури кіберзахисту здійснюється шляхом впровадження ризик-орієнтованого підходу до захисту інформації, комунікаційних та технологічних систем, а також комплексного застосування сил та засобів захисту інформації для вирішення завдань із захисту інформаційної інфраструктури, суспільства і громадян України [3].

Список використаної літератури

1. Про основні засади забезпечення кібербезпеки України : Закон України від 5 жовтня 2017 р. № 2163-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2163-19#Text> (дата звернення: 07.11.2023).

2. Про затвердження Положення про організаційно-технічну модель кіберзахисту : Постанова Кабінету Міністрів України; Положення від 29 грудня 2021 р. № 1426. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1426-2021-п#Text> (дата звернення: 07.11.2023).

3. Науково-практичний коментар до Положення про організаційно-технічну модель кіберзахисту : Постанова Кабінету Міністрів України від 29 грудня 2021 р. № 1426. URL: <https://cip.gov.ua/ua/news/naukovo-praktichnii-komentar-do-polozhennya-pro-organizaciino-tekhnichnu-model-kiberzakhistu-zatverdzenogo-postanovoyu-kabinetu-ministriv-ukrayini-vid-29-grudnya-2021-r-1426> (дата звернення: 07.11.2023).

Власов І. О.

студент магістратури

Класичний приватний університет

ДОСЛІДЖЕННЯ ІНТЕГРАЦІЇ АРІ OPENAI У ПРОГРАМИ.NET

Інтеграція штучного інтелекту в додатки стає все більш важливою в сучасному програмуванні. OpenAI пропонує потужні АРІ для обробки природної мови, що дозволяє розробникам реалізовувати рішення з різноманітними функціями, від автоматичного текстового аналізу до генерації тексту.

OpenAI АРІ працює на основі різноманітного набору моделей із різними можливостями:

Набір моделей, які покращують GPT-3.5 і можуть розуміти, а також генерувати природну мову чи код.

Набір моделей, які покращують GPT-3 і можуть розуміти, а також генерувати природну мову чи код.

Модель, яка може створювати та редагувати зображення за допомогою природної мови.

Набір моделей, які можуть перетворювати текст на голосовий аудіо з природним звучанням.

Модель, яка може перетворювати аудіо в текст.

Набір моделей, які можуть перетворювати текст у числову форму.

Модель, яка може визначити, чи може текст бути конфіденційним чи небезпечним.

Набір моделей без інструкцій, які можуть розуміти, а також генерувати природну мову чи код.

Набір моделей, які можуть розуміти та генерувати природну мову.

Моделі генерації тексту OpenAI (які часто називають генеративними попередньо навченими трансформаторами або моделями великих мов) були навчені розуміти природну мову, код і зображення. Моделі надають текстові виходи у відповідь на свої введення. Вхідні дані для цих моделей також називаються «підказками». Розробка підказки – це, по суті, те, як ви «програмуєте» велику модель мовної моделі, зазвичай надаючи інструкції або деякі приклади того, як успішно виконати завдання.

Використовуючи моделі генерації тексту OpenAI, ви можете створювати програми для:

- Проектів документів.
- Написання комп'ютерного коду.
- Аналізу тексту.
- Репетиторства з ряду предметів.
- Перекладання мови.
- Симуляції персонажів для ігор.

Моделі чату приймають список повідомлень як вхідні дані та повертають згенероване моделлю повідомлення як вихідні дані. Незважаючи на те, що формат чату створено для полегшення багаточергових розмов, він настільки ж корисний для виконання одночергових завдань без жодної розмови.

Основним входом є параметр `messages`. Повідомлення мають бути масивом об'єктів повідомлень, де кожен об'єкт має роль («система», «користувач» або «помічник») і вміст. Розмови можуть бути короткими, як одне повідомлення або довгими.

Як правило, розмова спочатку форматується системним повідомленням, а потім чергуються повідомлення користувача та помічника.

Системне повідомлення допомагає налаштувати поведінку помічника. Наприклад, ви можете змінити особистість помічника або надати конкретні інструкції щодо того, як він має поводитися під час розмови. Однак зауважте, що системне повідомлення є необов'язковим, і поведінка моделі без системного повідомлення, ймовірно, буде подібна до використання загального повідомлення, наприклад «Ви корисний помічник».

Повідомлення користувача містять запити або коментарі, на які помічник має відповісти. Повідомлення помічника зберігають попередні відповіді помічника, але також можуть бути написані вами, щоб надати приклади бажаної поведінки.

Включення історії розмов є важливим, коли інструкції користувача посилаються на попередні повідомлення. Оскільки моделі не пам'ятають минулих запитів, уся релевантна інформація повинна надаватися як частина історії розмов у кожному запиті. Якщо розмова не вміщується в ліміт маркерів моделі, її потрібно певним чином скоротити.

Для забезпечення користувацького інтерфейсу і широкої інтеграції використовується клієнтська бібліотека Azure OpenAI для .NET . Так відбувається адаптація REST API OpenAI з рештою системи Azure SDK. Він може підключатися до ресурсів Azure OpenAI або до кінцевої точки OpenAI, що не належить Azure. Це робить його чудовим вибором для розробки OpenAI, не пов'язаного з Azure.

Azure OpenAI – це керована служба, яка дозволяє розробникам розгортати, налаштовувати та генерувати вміст із моделей OpenAI на ресурсах Azure.

Щоб взаємодіяти з Azure OpenAI або OpenAI, потрібно створити екземпляр класу `OpenAIClient`, а також налаштувати клієнт для використання

з Azure OpenAI. Після чого необхідно надати ресурсу Azure OpenAI дійсний URI кінцевої точки разом із відповідними обліковими даними ключа, обліковими даними маркера або ідентифікаційними даними Azure, яким дозволено використовувати ресурс Azure OpenAI. Після чого його можна використовувати для програмування.

Список використаної літератури

1. Welcome to the OpenAI developer platform. URL: <https://platform.openai.com/overview> (date of request: 11.11.2023).

Гарамов В. Е.

студент магістратури

Класичний приватний університет

ДОСЛІДЖЕННЯ ВИКОРИСТАННЯ ЕМОЦІЙНОГО АНАЛІЗУ ТЕКСТІВ ЗАСОБАМИ NLTK

У сучасному світі обробка природної мови стає все більш важливою, оскільки дедалі більше інформації передається через текстові дані.

Застосування штучного інтелекту (ШІ) в різних сферах людської життєдіяльності, інколи, навіть, не усвідомлюючи цього відбувається щодня. Людина вже почала відчувати певну емоційну прив'язаність до окремих програм, застосунків та робототехніки, створених на базі штучного інтелекту. Однак не завжди має сенс намагатися відтворити все, що відчуває людина, в машині. Наприклад, деякі фізіологічні відчуття, такі як голод і втома, є відчуттями, які сповіщають нас про стан нашого тіла і зазвичай викликаний гормонами та нашою травною системою.

У галузі робототехніки вчені працюють із роботами, які мають складні органи чуття такі як зір, звук, дотик та внутрішню інформацію таку як заряд батареї, рівень нагрівання системи, енергію, баланс тощо, – все, що потрібно для виконання заданих цілей. Ці дослідники мають за мету зрозуміти, як люди еволюціонують та розвиваються від дитячих років до дорослого віку, як люди навчаються та як приймають рішення, а потім прагнуть відтворити ці процеси у автономних роботах. Ці всі системи штучного інтелекту найближчі до розвитку синтетичних емоцій, подібних на людські [1].

Люди протягом тисячоліть розвивали свої емоції, щоб мати можливість вижити. У розвитку емоційного штучного інтелекту можна виокремити 2 основних підходи [2]:

1. Аналітичний підхід. Цей підхід до вивчення емоційного штучного інтелекту започатковано в царині афективних обчислень (тобто технологічних засобів, які забезпечують здатність комп'ютерних систем аналізувати емоції людини).

Згідно з прогнозами, світовий ринок технологій визначення і розпізнавання емоцій досягне позначки 56,0 млрд. доларів США до 2024 року у порівнянні з 21,6 млрд. доларів США в 2019 році. У сегменті програмних продуктів технологія розпізнавання облич та емоцій розвиватиметься найбільш швидкими темпами протягом періоду прогнозування [3].

2. Синтетичний підхід. Цей підхід активно реалізують у сучасній соціальній робототехніці, наділяючи роботів здатністю відображати та відтворювати емоції людини.

У межах вищезазначеного підходу вчені запропонували систему SEAI – соціальний емоційний штучний інтелект, який використовують для створення емоційних роботів. SEAI презентують як гібридну інтелектуальну систему та одну з сучасних вдалих спроб сформуванню у роботів емоційні здібності. Основними функціями емоційних роботів дослідники вважають: здатність розпізнавати емоції людини-співрозмовника, інтерпретувати їх, а також доречно виражати власні синтетичні емоції.

Одним з актуальних аспектів дослідження є визначення емоцій, які виражаються у тексті.

Методи емоційного аналізу засобами NLTK

Natural Language Toolkit (NLTK) є однією з найпопулярніших бібліотек для обробки природної мови у середовищі Python. Вона надає широкий спектр інструментів для аналізу тексту, у тому числі для емоційного аналізу текстів. [4]

NLTK дозволяє виявляти емоції в текстах, що відкриває широкі можливості для аналізу великих обсягів текстових даних.

NLTK надає кілька методів для емоційного аналізу текстів. Один з популярних методів - це використання словників або корпусів слів для визначення емоційних тонів окремих слів у тексті. Це дозволяє призначати кожному слову або фразі певний емоційний відтінок, що в результаті може бути використано для визначення загальної емоційної тональності тексту.

Ще одним методом є використання алгоритмів машинного навчання для класифікації текстів за емоційною тональністю. NLTK дозволяє навчати моделі на основі попередньо позначених даних, що дозволяє автоматично визначати емоційні відтінки у нових текстах.

Застосування емоційного аналізу засобами NLTK

Емоційний аналіз текстів засобами NLTK може бути використаний у багатьох сферах, включаючи соціальні науки, маркетинг, клінічну психологію та інші. Наприклад, аналіз емоцій може допомогти виявити настрої аудиторії у соціальних мережах або відгуках користувачів, що дозволить покращити стратегії впливу та комунікації. Також це може бути корисним інструментом у клінічній психології для визначення емоційного стану пацієнтів на підставі їх текстових висловлювань.

Припустимо, ви маркетолог і працюєте в рекламній агенції. Ваша мета - дослідити сприйняття клієнтами вашої рекламної кампанії та визначити, які емоції вона викликає у вашої цільової аудиторії. Використаємо засоби емоційного аналізу NLTK у маркетингу. Першим кроком є збір текстових даних. Потрібно зібрати відгуки, коментарі та повідомлення в соціальних мережах, пов'язані з вашою рекламною кампанією. Завантажити ці тексти у форматі, який можна обробити за допомогою NLTK. Другим кроком буде підготовка тексту для використання у NLTK це ам перед токенизація текстів, зняття стоп-слів і видалення пунктуації. Третій крок це проведення емоційного аналізу, наприклад використання модуля

SentimentIntensityAnalyzer з NLTK для аналізу емоцій в текстах. Він надає показник емоційності для кожного фрагменту тексту.

Приведемо приклад частини коду застосування NLTK на мові Python:

```
from nltk.sentiment.vader import SentimentIntensityAnalyzer
analyzer = SentimentIntensityAnalyzer()
.....
sentiment = analyzer.polarity_scores(text)
# Виведення результатів
print(sentiment)
```

Останнім кроком є аналіз отриманих результатів. Необхідно проаналізувати показники емоційності для всіх фрагментів текстів та визначити, які аспекти кампанії викликають позитивні або негативні емоції.

Наприклад, якщо аналіз показує, що багато клієнтів виражають негативні емоції стосовно певного аспекту реклами, ви можете внести зміни, щоб покращити цей аспект та підвищити загальну реакцію на кампанію.

Тому проводячи аналіз є можливість виправляти або оптимізувати рекламну кампанію на основі зібраних даних, щоб підвищити сприйняття аудиторією.

Таким чином, емоційний аналіз проведений засобами NLTK може стати потужним інструментом для маркетингу, допомагаючи зрозуміти, як споживачі реагують на ваші рекламні зусилля та покращити їх для досягнення кращих результатів. NLTK відіграє ключову роль у розробці імовірностних моделей для аналізу текстів з точки зору емоційної тональності. Його гнучкість і широкий спектр інструментів робить його важливим напрямом для дослідження емоцій в текстах. Це відкриває нові можливості для аналізу великих обсягів даних у різних сферах, що вимагають оцінки емоційної реакції.

Список використаної літератури

1. Team Will artificial intelligence ever have emotions or feelings? URL: <https://www.bitbrain.com/blog/artificial-intelligence-emotions> (date of request: 01.10.2023).
2. Дерев'янка С. П., Примак Ю. В., Ющенко І. М. Штучний інтелект та емоційний штучний інтелект як феномени сучасної когнітивної психології. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. Серія: Психологія. 2020. № 11. С. 115–119.
3. Емоційний AI: як технологія набуває людських рис. URL: <https://evergreens.com.ua/ua/articles/emotion-ai.html> (дата звернення: 01.10.2023).
4. NLTK. URL: <https://www.nltk.org/howto/sentiment.html> (date of request: 01.10.2023).

Давидова В. В.

студентка магістратури
Класичний приватний університет

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОГО ДИЗАЙНУ

Впродовж останніх років українці кардинально змінили ставлення до своєї країни і до самих себе. Все більше проявляється інтерес до всього українського. Впевнено разом з IT технологіями розвивається і дизайн, який має суттєвий вплив на споживачів навіть в умовах перенасиченого ві-

зуального середовища. Проте національно орієнтоване світобачення українських дизайнерів є досить актуальність. Останнім часом з'явилась велика кількість дизайнерської продукції на основі модифікацій візуальності української народної культури та національної символіки. І це не лише в графічному дизайні (рекламі, оформленні книжок, брендів). Але серед найбільш перспективних напрямків є графічний та вебдизайну, які відповідають сучасним вимогам комп'ютерного часу.

WEB сайти, що з'являються з українським фронтеймом ідентифікують приналежність авторів до України і намагаються поєднати український вайб зі своєю універсальною космополітичністю.

Частіше в інформаційному просторі зустрічається і Етно стиль з використанням в дизайнерських роботах елементів декоративно-прикладного мистецтва та хенд-мейду. У поєднанні з якісною типографікою й комп'ютерною обробкою це дозволяє створювати сучасні продукти українського дизайну, які емоційно виразні, самобутні і навіть унікальні. Використання народного мистецтва як джерела створення таких проєктів - є надзвичайно результативним під час пошуків засобів виразності для національно-орієнтованого дизайну. Галузями використання такого підходу, крім традиційних, тобто поліграфічних об'єктів графічного проектування, можуть бути й віртуальні об'єкти: презентації, веб-сайти тощо.

Український дизайн – то не лише вишиванки, віночки, шаровари. Не лише хати мазанки, Тарас Шевченко і Леся Українка. Український дизайн – то і українська графіка і український екслібрис (книжковий знак), українська книга, українська верстка. Це не тільки торгові знаки і логотипи, а і грошові знаки, марки і національна символіка. Це і дизайн, що зроблений в імміграції, як невід'ємна частина української ідентичності. Він живе у вивісках, пакуванні, в промисловому дизайні, навіть якщо він схований дуже глибоко під копіюванням інших зразків (бо то була така традиція/тенденція). Але він все одно може бути довгожителем. Бо гарний дизайн – це той, що не має тенденції до швидкої зміни (може жити 50-80 років). Це не лише стиль. Це – набагато більше! Будь-який вдалий продукт – це екосистема, яка побудована на цінностях.

Одним із базових досліджень у висвітленні теми українського національно ідентифікованого дизайну є публікації та докторська дисертація Віктора Даниленка, який давно піднімає питання про національну модель українського дизайну та аналізує наш спадок. Даниленко вважає, що «розвиток національно орієнтованого дизайну в Україні є можливим лише у стані єдності та суперечності національного і глобального».[1] Тобто український дизайн має трансформуватися у поєднанні з глобальними дизайнерськими інноваціями початку III тисячоліття. На його думку, реалізація національного не може відбуватися на іншій основі і привести до перемоги загальнолюдського може . лише зростання ролі національного.

Одним із найпопулярніших символів країни, що використовуються в дизайні для ідентифікації українських державних та політичних установ, громадських та спортивних об'єднань, навчальних закладів, тощо є зобра-

ження на фірмових знаках малого Державного Герба – тризуба. Перевага таких знаків в однозначності асоціації закладу з приналежністю Україні. І не зважаючи на велику різноманітність створених форм на основі цього символу, всі вони несуть урочистість і патріотизм.

Вагомими елементами української ідентифікації є кольори нашого прапора. Одне поєднання синього, жовтого та їх відтінків може викликати відчуття приналежності до українського і використовується в різних рекламних компаніях і дизайн проєктах. Але Україна дуже різнокольорова і є багато інших кольорових сполучень, що асоціюються з українністю.

Багато дизайнерських проєктів базуються на використанні фрагментів народного мистецтва або на його відновленні сучасною графічною мовою та переосмисленні. Повномасштабна агресія московії стимулювала нову хвилю звернень українців і українських дизайнерів до народних орнаментів, українських декоративних розписів, прадавніх символів. Все це починає знаходити своє відображення і в вебдизайні, на вебсторінках українських сайтів.

На сьогодні існує більш як 2000 українських шрифтів. І більш свідомі українці віддають перевагу саме продукції українських дизайнерів-шрифторобів. Частина із цих шрифтів має не лише українського розробника-автора, а й глибоке українське коріння. Так, наприклад, шрифти «Рутенія» (Василя Чебаника) створені митцем за зразками літер з українських рукописних книжок X–XV століть та стародруків XVI–XVII століть.

Український дизайн, таким яким він є, сформували його досвід і реакцію на нього. Саме як вольова реакція на буття виникла концепція сміливості і закріпилась у межах української свідомості та відобразилась в дизайнерських розробках.[2]

Сьогодні український дизайн продовжує своє формування. І формується на засадах автентичності, неповторності стилю, натхненний власною історією, традиціями, символами. Бренд-атрибут «Нація героїв» був найпопулярнішим серед публікацій світових ЗМІ, в яких згадувалась Україна в період II–III кварталу 2023 року.[3] Україна визнана як нація героїв. Ми цікаві світу такими, як ми є і нам не потрібно нікого копіювати. Потрібно лишатися собою.

Виходячи з вище сказаного погоджуюсь з думкою української дизайнерки Олександри Кричевської-Цехош, що війна дозволила нам сьогодні позбавитися від синдрому меншовартості і бажання порівнювати себе з іншими візуальними напрямками і проявила сміливість у повсякденному житті, яке вимагає проявляти результати тоді, коли все навколо є далеким від нормального. Дизайн – це життя у стані усвідомленості, в якому людина постійно стикається зі своїм буттям, взаємодіє з навколишнім світом і має можливість свідомо формувати його.

Список використаної літератури

1. Даниленко В. Я. Дизайн України у світовому контексті художньо-проектної культури ХХ ст. (національний та глобалізаційний аспекти). URL: <http://www.diss->

lib.org/dyzajn-ukrayiny-u-svitovomu-konteksti-khudozhno-proektnoyi-kultury-khkh-stolit-tja.html (дата звернення: 22.10.2023).

2. Кричевська-Цехош О. «Візуальна сміливість в українському дизайні». *Telegraf*. 2023. № 3. Ст. 32.

3. Звіт про сприйняття України у світі» підготовлений громадською організацією BRAND UKRAINE за експертної підтримки та в консультаціях з МЗС України. URL: <https://brandukraine.org.ua/uk/analytics/ukrayina-u-providnih-mizhnarodnih-onlajn-zmi-ta-socmerezah/> (дата звернення: 22.10.2023).

Жарий Є. О.

студент магістратури

Класичний приватний університет

ДОСЛІДЖЕННЯ ОБРОБКИ ТЕКСТУ ЗАСОБАМИ TENSORFLOW

Обробка тексту стала важливою галуззю в сучасному інформаційному суспільстві. Можливості автоматизованої обробки та аналізу тексту розширилися завдяки розвитку штучного інтелекту (ШІ) та глибокого навчання. Одним з найпопулярніших інструментів для роботи з текстом є бібліотека TensorFlow, розроблена компанією Google.

TensorFlow – це відкрите програмне забезпечення для машинного навчання і глибокого навчання. Вона надає інструменти для створення, навчання та розгортання моделей машинного навчання. TensorFlow дозволяє обробляти текстові дані, використовуючи різноманітні методи та алгоритми.

Одне з найбільш значущих застосувань ШІ та TensorFlow – це обробка природної мови (NLP). NLP дозволяє комп'ютерам розуміти, інтерпретувати та генерувати людську мову, завдяки чому системи штучного інтелекту можуть взаємодіяти з користувачами більш природним та інтуїтивно зрозумілим способом. TensorFlow відіграв важливу роль у розробці передових моделей NLP, які можуть виконувати такі завдання, як аналіз настроїв, машинний переклад і підсумовування тексту. Це призвело до створення інтелектуальних чат-ботів і віртуальних помічників, які можуть надавати персоналізовану підтримку та покращувати взаємодію з клієнтами.

Ще одна сфера, де штучний інтелект і TensorFlow справляють значний вплив, – це комп'ютерне бачення. Комп'ютерний зір передбачає навчання машин інтерпретувати та розуміти візуальну інформацію зі світу, таку як зображення та відео. TensorFlow використовувався для розробки найсучасніших моделей для виявлення об'єктів, розпізнавання облич і сегментації зображень. Ці можливості знайшли застосування в різних секторах, включаючи безпеку, охорону здоров'я та автомобільну промисловість. Наприклад, системи спостереження на основі штучного інтелекту можуть виявляти та відстежувати підозрілі дії в режимі реального часу, тоді як безпілотні автомобілі можуть використовувати комп'ютерне бачення для безпечної навігації на дорогах.

Обробка тексту засобами TensorFlow

На противагу звичайному програмуванню, у TensorFlow даними можна керувати, зберігаючи та обробляючи за допомогою трьох різних еле-

ментві програмування: – константи; – змінні; – заповнювачі. Перші виступають параметрами зі значеннями, які не змінюються. У випадку констант неможливо змінити їх значення під час обчислення. Змінні дозволяють нам додавати нові параметри для навчання графа. Визначення змінної відбувається у випадку її ініціалізації перед запуском графу в сеансі. У випадку заповнювачів, вони дозволяють передавати дані в модель TensorFlow ззовні моделі, що надає можливість надати значення пізніше. Основними перевагами використання TensorFlow [1] є: – TensorBoard – інструмент візуалізації даних, який дозволяє, серед іншого розбірливо представляти обчислювальні графіки, вхідні, вихідні дані або процес навчання. Завдяки цьому полегшується пошук помилок в архітектурі та оптимізація нейронних мережею, що досягається лише кількома рядками коду; – легкість поширення навченими моделями – за допомогою TensorFlow можливо легко ділитись навченими моделями, що не часто зустрінеш в інших фреймворках. Вони потребують представлення повного коду моделі, для завантаження її параметрів. У випадку TensorFlow, вимагається лише файл, що містить вагу та імена шарів, які використовуються для формування висновків (вхідний шар є найважливішим, тому, що без нього ми не можемо запустити граф обчислень). Загалом навчена модель може бути використана (без переписування або перекомпіляції) в різних проектах незалежно від використання мови програмування; – підтримка кількох мов програмування – TensorFlow розроблявся з підтримкою багатьох мов програмування. Офіційно підтримуються: Python, JavaScript, Swift, Go, Java, C++. Проте лише Python, як та, що використовується найчастіше, має підтримку всіх доступних функцій. Це дозволяє використовувати моделі машинного навчання для десктопних, мобільних і навіть веб-застосунків. До недоліків використання TensorFlow слід віднести: – невпорядкованість коду; – потреба у додатковому коді – кількість коду для додавання функціональності досить не велика. Тим не менш, конвенція про іменування може бути суперечливою, а складність модулів переважаючою. Кожне обчислення має бути викликано з обробника сеансу. Це створює ситуацію, коли використання TensorFlow схоже на використання іншої мови програмування. Іноді бібліотека TensorFlow не надає повної інформації щодо того, які додаткові інструкції слід включити у свій код, щоб він відпрацьовував коректно. Звідси можна зробити висновок, що ці модулі не завжди ідеально пов'язані один з одним, що призводить до відсутності зв'язку між ними; 44 – часте оновлення та випуск нових версій – при розробці краще уникати нових версій, які виходять кожні 1-2 місяці, особливо якщо вони можуть вплинути на зворотну сумісність. Зрозуміло, що деякі зміни в такому фреймворку, що швидко розвивається, неминучі.

TensorFlow надає декілька можливостей для обробки тексту:

Токенізація: TensorFlow має вбудовані інструменти для розділення тексту на токени (слова, речення тощо). Це дозволяє легко підготувати текст для подальшого аналізу.

Embedding Layer: TensorFlow надає можливість використовувати ембедінги слів (word embeddings), які допомагають представити слова у векторному просторі. Це корисно для подальшого використання у глибокому навчанні.

Рекурентні та згорткові мережі: TensorFlow дозволяє створювати рекурентні (RNN) та згорткові (CNN) мережі для обробки тексту. Це дозволяє вирішувати завдання, такі як класифікація тексту, відповіді на питання, аналіз тональності тощо.

Передньо-навчені моделі: TensorFlow також має підтримку для передньо-навчених моделей для обробки тексту, таких як BERT, GPT та інші. Це дозволяє використовувати сучасні моделі для рішення різноманітних завдань обробки тексту.

Використання TensorFlow для обробки тексту.

Для обробки тексту засобами TensorFlow, спочатку встановлюється бібліотека, після чого можна створювати моделі, виконувати навчання і прогнози. Важливо відзначити, що для успішної роботи з текстом важливо підготувати дані, правильно вибрати архітектуру моделі та налаштувати гіперпараметри.

Висновок

Обробка тексту засобами TensorFlow відкриває широкі можливості для розв'язання різноманітних завдань, пов'язаних з текстовими даними. Незважаючи на свої недоліки, TensorFlow є одним з найпоширеніших фреймворків машинного навчання, який використовується представниками передових технологічних розробок такими як IBM, Twitter, Google. У той же час TensorFlow надає широкий набір інструментів та дозволяє здійснювати кілька реалізацій однієї і тієї ж функціональності.

Використання глибокого навчання та передньо-навчених моделей робить цей інструмент надзвичайно потужним у сфері аналізу тексту.

Список використаної літератури

1. Zalety i wady korzystania z TensorFlow w środowisku produkcyjnym. URL: <https://geek.justjoin.it/zalety-wadykorzystania-tensorflow-srodowisku-produkcyjnym> (data złożenia wniosku: 11.10.2023).

2. Create production-grade machine learning models with TensorFlow. URL: <https://www.tensorflow.org/> (date of request: 11.10.2023).

Заїченко В. В.

студент магістратури

Класичний приватний університет

ДОСЛІДЖЕННЯ ВИКОРИСТАННЯ ЗАСОБІВ ПРОГРАМУВАННЯ ДРОНІВ

Актуальність та наукова новизна в програмуванні дронів є важливою для подальшого розвитку цієї технології та розширення її можливостей. Наведемо деякі напрями наукової новизни в програмуванні дронів:

Застосування штучного інтелекту (ШІ) покращує технологію дронів одним з ключових способів це покращення автономності. Традиційно

безпілотними літальними апаратами керували вручну, для керування їхніми рухами потрібен досвідчений пілот. Однак дрони на основі штучного інтелекту тепер можуть орієнтуватися та приймати рішення самостійно, без втручання людини. Це стало можливим завдяки використанню передових алгоритмів і методів машинного навчання, які дозволяють дронам обробляти дані з датчиків і приймати розумні рішення на основі середовища.

Наприклад, ШІ можна використовувати для підвищення точності та ефективності навігації безпілотників. Обробляючи дані з камер, GPS та інших датчиків, алгоритми штучного інтелекту можуть допомогти дронам уникати перешкод, слідувати конкретним маршрутам і навіть вивчати їхній минулий досвід, щоб оптимізувати свої маршрути. Ця підвищена автономність не тільки робить дрони більш універсальними та надійними, але й відкриває нові можливості для їх використання в складних середовищах, таких як міські райони або зони лиха.

Розвиток алгоритмів штучного інтелекту для дронів, які дозволяють їм самостійно приймати рішення на основі навколишнього середовища. Це включає в себе виявлення перешкод, автономне планування маршруту та автоматичну корекцію польотного шляху. [1]

Наступним способом є мультисенсорна інтеграція, а саме розробка та оптимізація дронів для роботи з різними типами сенсорів, включаючи візуальні, лідар, радіодатчики та інші. Інтеграція цих сенсорів дозволить дронам збирати більше інформації та покращити їхню спроможність взаємодіяти з навколишнім середовищем.

Використання методів навчання з підсиленням для покращення навичок дронів у виконанні завдань, таких як навігація та виконання завдань у відомому або невідомому середовищі. Навчання з підсиленням може допомогти дронам оптимізувати свої дії для досягнення поставлених цілей.

Розробка заходів безпеки та приватності для дронів, включаючи захист від несанкціонованого доступу та захист особистих даних, зібраних дронами. Забезпечення безпеки та приватності є важливими аспектами в розвитку дрової технології. Штучний інтелект може зіграти певну роль у вирішенні зростаючих проблем щодо безпеки та конфіденційності дронів. Оскільки дрони стають все більш поширеними, зростає ризик несанкціонованого використання або зловмисних атак. ШІ може допомогти зменшити ці ризики, дозволяючи безпілотникам розпізнавати потенційні загрози та реагувати на них. Наприклад, дрони зі штучним інтелектом можна запрограмувати на ідентифікацію та уникнення обмеженого повітряного простору або на виявлення підозрілої активності та повідомлення про не

Дослідження та розробка спеціалізованих програм та алгоритмів для конкретних вертикальних застосувань дронів, таких як агрономія, лісництво, рятувальні операції, транспорт тощо.

Розробка нових технологій для підвищення енергоефективності дронів та збільшення часу їхньої роботи без підзарядки.

Вивчення та розробка дронів, які мають менший вплив на навколишнє середовище та відповідають екологічним стандартам.

Засоби програмування дронів можуть бути поділені на кілька категорій в залежності від типу дрону та його призначення. Ось деякі популярні засоби програмування дронів:

DJI Software Development Kit (SDK) [2]:

Опис: SDK від компанії DJI дозволяє розробникам створювати додатки для дронів цієї компанії.

Мови програмування: Python, C++, Java, Swift.

Функціональність: Керування дроном, збір та обробка даних, створення власних алгоритмів навігації та контролю.

PX4 Autopilot [3]:

Опис: Відкрите програмне забезпечення для автономних дронів. Надає набір інструментів для розробки додатків та алгоритмів.

Мови програмування: C++, Python.

Функціональність: Автопілот для керування дронами, навігація, планування маршруту.

ROS (Robot Operating System) [4]:

Опис: Фреймворк для робототехнічних додатків, включаючи дрони. Надає багато корисних бібліотек та інструментів.

Мови програмування: C++, Python.

Функціональність: Управління роботами, навігація, обробка сенсорних даних.

Robotics Operating System for Drones (ROSflight):

Опис: Призначений для програмування автономних дронів на базі ROS. Надає інтерфейс для контролю різних аспектів політної діяльності.

Мови програмування: C++, Python.

Функціональність: Керування рухом дрону, навігація.

AirSim [5]:

Опис: Симулятор дронів, який дозволяє розробникам тестувати та тренувати алгоритми безпосередньо в віртуальному середовищі.

Мови програмування: C++, Python.

Функціональність: Симуляція поведінки дрону, збір сенсорних даних.

Ці інструменти надають розробникам можливість програмувати різні аспекти роботи дронів, від контролю руху до обробки сенсорних даних. Вибір конкретного засобу залежить від конкретних вимог проекту та власних вподобань розробника.

Таким чином, наукова новизна в програмуванні дронів є безмежною, і це лише деякі з напрямків, які можуть призвести до важливих розвитку в цій галузі. Дослідження та розробка нових інновацій допоможуть розширити можливості дронів і зробити їх більш корисними в різних галузях, включаючи науку, промисловість та громадський сектор.

Список використаної літератури

1. Frąckiewicz M. Роль штучного інтелекту в розвитку технології дронів. URL: <https://ts2.space.uk/> (date of request: 15.10.2023).

2. DJI Developer Technologies. URL: <https://developer.dji.com/> (date of request: 15.10.2023).

3. Open Source Autopilot For Drone Developers. URL: <https://px4.io/> (date of request: 11.10.2023).

4. ROS -Robot Operating System. URL: <https://www.ros.org/> (date of request: 11.10.2023).

5. AirSim announcement: This repository will be archived in the coming year. URL: <https://microsoft.github.io/AirSim/> (date of request: 11.10.2023).

Златанова З. В.

студентка магістратури

Класичний приватний університет

ДОСЛІДЖЕННЯ БАГАТОРІВНЕВОЇ АРХІТЕКТУРИ ДОДАТКУ МЕТОДОМ МОДУЛЬНОГО ТЕСТУВАННЯ

Модульне тестування було основним методом, коли комп'ютери обчислювали, а функції та процедури представляли одиниці обчислень. Процес проектування складав складну зовнішню функціональність із менших фрагментів, які, у свою чергу, організовували ще менші фрагменти, і так далі до рівня добре зрозумілих примітивів. Кожен шар підтримував шари над ним. Була можливість відстежити функціональність речей у нижній частині, які називаються функціями та процедурами, до вимог, які породили їх у людському інтерфейсі. Була надія, що хороший програміст зможе зрозуміти бізнес-ціль даної функції. І було можливо, принаймні в добре структурованому коді, знайти дерево викликів. Можна було змоделювати виконання коду під час перегляду коду. Об'єктно-орієнтоване програмування повільно захопило і перевернуло світ. [1]

По-перше, одиниці дизайну змінилися з речей, які обчислюються, на невеликі різномірні композити, які називаються об'єктами, які поєднують кілька артефактів програмування, включаючи функції та дані, разом в одному блоці. Об'єктна парадигма використовувала класи для обгортання кількох функцій разом зі специфікаціями даних, глобальних для цих функцій. Клас став формою для коду, з якого створювалися об'єкти під час виконання. У певному обчислювальному контексті точна функція, яку потрібно викликати, визначається під час виконання та не може бути виведена з вихідного коду, як це могло б бути раніш. Це унеможливило міркувати про поведінку коду під час виконання лише перевірки. Ви повинні були запусити програму, щоб отримати найменше уявлення про те, що відбувається. Отже, тестування знову стало актуальним. І це було модульне тестування.

Об'єктна цінність була від раннього зворотного зв'язку, що спонукало до зростання швидкості машин і збільшення кількості персональних комп'ютерів. Архітектура стала набагато більше зосередженою на даних, оскільки об'єкти формувались більше за структурою даних, ніж за будь-якими властивостями їхніх методів. Відсутність будь-якої структури явно-го виклику ускладнювало розміщення будь-якої окремої функції в контексті її виконання.

Тож інтеграційне тестування було замінено на модульне тестування. Системне тестування все ще існувало десь на задньому плані, але, здавало-

ся, або стало чиєюсь проблемою, або, що ним керували ті самі люди, які написали код як щось на зразок дорослої версії модульного тестування. Класи стали одиницями аналізу та, певною мірою, архітектури. Картки CRC були популярною технікою архітектури, де кожен клас був представлений людиною.

Класи додатково стали одиницями адміністрування, архітектури та програмування, і їхня антропоморфна природа викликала в майстрів кожного класу бажання випробувати її. І оскільки кілька методів класу мають таку саму контекстуалізацію, програмістам доводилося надавати контекст перед використанням методу.

Модульні тести дозволили користувачам ознайомитися з методами. Забезпечили контекст стану навколишнього середовища та інших методів, від яких залежав тестований метод. І тестове середовище постачалося з засобами для приведення кожного об'єкта в правильний стан під час підготовки до тесту.

Модульне тестування, звичайно, є проблемою не лише в об'єктно-орієнтованому програмуванні, але поєднання об'єктної орієнтації, гнучкої розробки програмного забезпечення та зростання інструментів і обчислювальної потужності зробили його обов'язковим.

По-перше, на сьогодні тести складніші, ніж сам код. Тому деякі модульні тести застають їх зненацька. Ви можете змодельовати будь-яку програму як стрічку Тьюрінга, і те, що може зробити програма, якимось чином пов'язане з кількістю бітів на цій стрічці на початку виконання. Якщо ви хочете ретельно перевірити цю програму, вам потрібен тест принаймні з такою ж кількістю інформації: тобто ще одна стрічка Тьюрінга з принаймні такою ж кількістю бітів. У реальній практиці примхи мови програмування ускладнюють досягнення такої компактності вираження в тесті, тому для повного тестування кількість рядків коду в модульних тестах мала б бути на порядки більшою, ніж у блок під час тестування. Небагато розробників визнають, що вони проводять лише випадкове або часткове тестування, і багато хто скаже вам, що вони проводять повне тестування для певного передбачуваного бачення завершеності. Такі бачення включають такі поняття, як з точки зору теорії обчислень, є чистим nonsensom з точки зору знання того, чи код виконує те, що повинен.

Таким чином:

– Модульні тести, які перевіряють ключові алгоритми, важливі коли для них існує широкий, формальний, незалежний оракул правильності та для яких існує приписувана бізнес-цінність.

– Створення тесту вимагає більшої ретельності, ніж сам код додатку.

– Тестування не може замінити гарну розробку: високий відсоток невдач тестування говорить про те, що вам слід скоротити інтервали розробки, можливо, радикально.

– Якщо ви виявите, що окремі тестовані функції додатку тривіальні, ще раз перевірте.

Список використаної літератури

1. Coplien J. O. Why Most Unit Testing is Waste. URL: <https://gist.github.com/ktzar/596ee5aae7c41f2e585331e4b71d1e2c> (date of request: 10.10.2023).

Кирилюк В. С.

студент магістратури

Класичний приватний університет

ДОСЛІДЖЕННЯ ВИКОРИСТАННЯ ЗАСОБІВ ЕМОЦІЙНОГО АНАЛІЗУ ТЕКСТІВ TEXTBLOB

Емоційний аналіз текстів є важливим завданням в сучасному аналізі даних та обробці природної мови. Здатність розпізнавати та розуміти емоції в текстах має різні практичні застосування, включаючи соціальні медіа моніторинг, клінічну психологію, рекламну аналітику та багато інших галузей. У цій статті ми розглянемо можливості емоційного аналізу текстів з використанням бібліотеки TextBlob, яка є потужним інструментом для обробки природної мови.

TextBlob – це бібліотека для обробки природної мови (NLP), яка надає широкий набір інструментів для аналізу текстів. Вона підтримує багато мов та має високу продуктивність. TextBlob надає можливості для токенизації тексту, виявлення частин мови, залежностей між словами та багато інших функцій, що роблять її потужним інструментом для NLP.

Емоційний аналіз текстів

Емоційний аналіз текстів полягає в ідентифікації та класифікації емоцій, виражених у тексті. Зазвичай це включає в себе визначення наявності та інтенсивності позитивних, негативних та нейтральних емоцій у тексті. Засоби TextBlob дозволяють використовувати різні моделі для досягнення цієї мети.

Використання TextBlob для емоційного аналізу

Для використання TextBlob в емоційному аналізі текстів, вам зазвичай знадобиться модель, яка навчалася на великому обсязі текстів і здатна класифікувати їх за емоційними категоріями. Однією з популярних моделей для цього є вбудована модель TextBlob, яка підтримує аналіз емоцій, таких як позитивність, негативність та об'єктивність тексту.

Важливим кроком є завантаження цієї моделі і використання її з TextBlob для аналізу тексту. Давайте розглянемо фрагмент коду, який показує, як це можна зробити:

```
from textblob import TextBlob
# Вхідний текст
.....
# Використання TextBlob для аналізу емоцій
blob = TextBlob(text)
emotion = blob.sentiment
print(f«Емоція: {emotion.polarity}») # Показник позитивності тексту
```

У цьому прикладі ми використовуємо TextBlob для аналізу емоцій в тексті та отримуємо показник позитивності.

Розглянемо приклад використання емоційного аналізу настроїв споживачів засобами TextBlob:

Припустимо, ви працюєте у відділі маркетингу і маєте завдання проаналізувати настрої споживачів щодо вашого продукту або бренду, використовуючи соціальні мережі та відгуки клієнтів.

Крок 1: Збір текстових даних, відгуки, коментарі та думки клієнтів з соціальних мереж, відгуків на сайтах, блогах тощо, які стосуються вашого продукту або бренду.

Крок 2: Підготовка тексту використовуючи TextBlob для токенизації текстів та обробки мови.

Крок 3: Емоційний аналіз використовуючи TextBlob який надає показники позитивності, негативності та об'єктивності тексту.

Фрагмент коду:

```
from textblob import TextBlob
```

```
.....
```

```
# Використання TextBlob для аналізу емоцій
```

```
blob = TextBlob(text)
```

```
emotion = blob.sentiment
```

```
# Виведення результатів
```

```
print(f«Позитивність: {emotion.polarity}»)
```

Крок 4: Аналіз результатів та показників позитивності та негативності для всіх текстів, пов'язаних з вашим продуктом або брендом.

Визначення загального настрою споживачів та знайдіть, які аспекти викликають позитивні або негативні емоції використовуючі результати для покращення продукту, рекламної кампанії чи комунікації з клієнтами.

Наприклад, якщо аналіз показує, що споживачі висловлюють велику позитивність стосовно певного аспекту продукту, ви можете акцентувати увагу на цьому аспекті у вашій маркетинговій стратегії.

Емоційний аналіз настроїв споживачів за допомогою TextBlob допомагає зрозуміти, як клієнти реагують на ваш продукт або бренд, та відповідно адаптувати ваші маркетингові зусилля для досягнення кращих результатів.

Висновок

Емоційний аналіз текстів є важливим інструментом для розуміння та аналізу великого обсягу текстових даних. Засоби TextBlob надають потужні можливості для реалізації цієї задачі та використання моделей, які навчені класифікувати текст за емоційними категоріями. Це допомагає великою мірою в різних галузях, від соціальних медіа моніторингу до аналізу настроїв споживачів в рекламі та маркетингу. TextBlob спрощує роботу з текстом та аналізом емоцій, роблячи її доступною для широкого кола користувачів.

Список використаної літератури

1. TextBlob: Simplified Text Processing. URL: <https://textblob.readthedocs.io/en/dev/> (date of request: 11.10.2023).

2. Tutorial: Quickstart. URL: <https://textblob.readthedocs.io/en/dev/quickstart.html> (date of request: 11.10.2023).

Ковтун В. А.

викладач кафедри інформаційних технологій та дизайну
Класичний приватний університет

ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ МОВИ ПРОГРАМУВАННЯ PYTHON

Сьогодні, коли обчислювальні потужності персональних комп'ютерів і серверів стали досить високими, з'явився величезний попит на інтерпретовані мови програмування. Адже крім запуску самої програми необхідний запуск інтерпретатора, що вимагає додаткових ресурсів. Саме такою мовою і є Python.

Якщо переглянути статистики останніх п'яти років, можна побачити, що дана мова входить до п'ятірки найбільш затребуваних в Україні, поступившись таким мовам як JavaScript, Java і C#. Це показує наскільки дана мова актуальна і затребувана на ринку.

Популярність Python обумовлена тим, що дана мова здатна вирішувати широке коло завдань і його застосування можливе на всіх популярних на сьогоднішній день платформах, за винятком мобільного сегменту, на якому щільно вкоренилися специфічні мови. В останні роки Python придбав свою популярність за рахунок ефективності в таких сферах розробки як Machine Learning і Data Science завдяки своїй розширюваності і гнучкості, що так необхідно в даному сегменті програмування. У той же час Python широко застосовується в WEB, в якому дана мова відчуває себе чудово з початку 2000-х років і до цього дня розвиває і вдосконалює цей напрям [1].

Перевагами даної мови програмування.

1. Гнучкість. Основна перевага мови, так як завдяки своїй гнучкості мова отримала популярність серед багатьох розробників.

2. Можливість розширення. Один із слоганів мови звучить як – Just Import! – що повністю пояснює, наскільки мова розширюється і була розширена за останні роки. Існують бібліотеки і фреймворки під будь-який тип завдань і потреб. Також величезним плюсом є те, що ми можемо використовувати C код з Python.

3. Простота синтаксису. Було прибрано все зайве, код чистий і зрозумілий без зайвих дужок і виразів.

4. Інтерпретованість. Інтерпретатор Python існує для всіх популярних платформ і за замовчуванням входить в більшість дистрибутивів Linux, а значить є на більшості серверів «з коробки».

5. PEP. Єдиний стандарт для написання коду, що робить код підтримуваним і читабельним навіть при переході від одного програміста до іншого. Це підтримує популярність Python.

6. Open Source. Код інтерпретатора Python є відкритим, що дозволяє будь-кому, хто зацікавлений у розвитку мови взяти участь в його розробці і поліпшити. Якщо дивитися деталі релізу однією з версій мови, то можна помітити, що величезні частини нового функціоналу реалізовані сторонніми розробниками [4].

7. Ком'юніті. Навколо Python утворилося досить дружнє і приємне ком'юніті, яке готове прийти на допомогу будь-якому починаючому або вже вмілому розробнику і розібратися в його проблемі [3].

Всі ці переваги мови зробили його популярним і затребуваним на даний момент, дозволивши Python розвиватися величезними темпами.

Але незважаючи на всі явні переваги, Python також має ряд недоліків.

1. Продуктивність. Більшість розробників, та й сам творець мови, сходяться на думці, що Python не такий швидкий, наскільки хотілося б. Це обумовлено тим, що Python інтерпретована мова. Але навіть у порівнянні з іншими інтерпретованими мовами помітно, що Python програє в продуктивності. Але це легко можна нівелювати за допомогою C реалізацій тієї чи іншої проблемної ділянки коду. В умовах сьогоденних потужностей – це не сильно помітно [3].

2. Динамічна типізація. Через динамічну типізацію Python споживає більше ресурсів, ніж міг би, але це часто компенсується внутрішнім кешуванням [2].

3. Global Interpreter Lock. На даний момент це є основною проблемою продуктивності в Python, а також цим обумовлена погана реалізація багатопоточності. Код GIL не змінювався з першої версії мови. Це явно вказує на те, що він застарів [4].

Усі перераховані вище переваги повністю перекривають недоліки задовольняючи більшість потреб при розробці програмних продуктів які вагоміші у сьогоденних реаліях. І не варто забувати, що мова розвивається. Це дає надію на те, що всі недоліки будуть або скорочені, або усунуті зовсім.

Мова програмування Python допомагає вирішити величезний спектр завдань. Від наукових обчислень, математичного і текстового аналізу до обробки великих обсягів даних. Python – це відмінна мова як для навчання, так і для реальної розробки.

Список використаної літератури

1. Девід М. Бізлі. Python. Детальна довідка. 4-е вид. Символ-Плюс, 2010. 864 с
2. Лутц М. Програмування на Python. Символ-Плюс, 2011. 992 с.
3. Офіційний сайт Python. URL: <https://python.org> (дата звернення: 11.09.2023).
4. Документація Python. URL: [https:// docs.python.org/3](https://docs.python.org/3) (дата звернення: 11.09.2023).

Кудирко О. В.

кандидат економічних наук, доцент кафедри
освітнього менеджменту, державної політики та економіки
КЗВО «Дніпровська академія неперервної освіти» ДОР»

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ПЕРСОНАЛУ В ДИСТАНЦІЙНОМУ ФОРМАТІ

Глобальні тенденції останніх років, які кардинально вплинули на способи взаємодії ринкових суб'єктів усіх рівнів, відобразились і на окремих аспектах управління внутрішньою системою організації, а саме мене-

джменту персоналу. За таких умов для підсистеми управління персоналом, яка є однією із ключових складових забезпечення економічного успіху, ключовим пріоритетом виступають процеси адаптації до нових вимог дистанційного формату роботи та віддаленого навчання.

Процеси управління розвитком персоналу постійно потребують відстеження та моніторингу ринкової ситуації, інноваційних трансформацій, залежать від економічних та соціальних змін, адже направлені на конкретну особистість з її індивідуальними потребами. Серед основних тенденцій, які визначають особливості управління та розвитку персоналу в сучасних умовах можна узагальнити, по-перше, гуманізацію процесів та персоніфікований підхід до навчання, який передбачає відношення до працівника як до ключової цінності організації, і водночас, орієнтацію на його бажання і потреби, сильні і слабкі сторони, узгодження внутрішній цілей із загальною стратегією. За таких умов фактор розвитку персоналу визначає загальну конкурентоспроможність організації. По-друге, активне використання цифрових технологій та штучного інтелекту, що відкриває нові можливості для корпоративного навчання і розвитку персоналу в обмежених умовах. Серед інших особливостей виділяють і підвищення гнучкості та креативності у процесах розвитку персоналу, і забезпечення доступності та широкого вибору навчальних програм і методів розвитку співробітників. Проте ключовою відмінністю сучасних процесів є перехід до нових форматів роботи – дистанційної та змішаної моделей. Оптимізація процесів розвитку персоналу в нових умовах є актуальним питанням у сфері управління персоналом сучасної організації.

Зважаючи на особливості навчання в дистанційному форматі важливо враховувати наступні аспекти в організації розвитку персоналу.

1. Встановлювати зрозумілі та чіткі завдання. Комунікаційні повідомлення при віддаленій роботі можуть зазнавати спотворення, відповідно чітка аргументація поставлених мети та завдань є необхідним для забезпечення очікуваних результатів навчання. При віддаленій роботі важливим є спільне визнання та розуміння поставлених цілей і відповідальність всіх учасників команди, адже загальна ефективність буде залежати від активності кожного.

2. Досягати максимальної задоволеності учасників від навчання. Окрім чітко визначених цілей ефективність розвитку буде залежати від міжособистісної взаємодії та їх кінцевої задоволеності. Менеджери проєктів та тренери, які проводять навчання повинні використовувати відповідні моделі та механізми для подолання складнощів дистанційного управління. Співробітники, які проходять навчання повинні працювати над забезпеченням контакту один з одним, вироблення спільного бачення, врахування сильних і слабких сторін учасників, встановлення довірчих відносин у колективі. Фактор довіри є особливо актуальним, оскільки віддалена не завжди сприяє відкритості у комунікаціях, відповідно формування позитивного клімату всередині колективу є важливим напрямом побудови ефективної комунікації.

3. Забезпечити оптимальний формат взаємодії менеджера та працівника під час навчання. Специфікою дистанційної роботи є можливість виконання поставлених завдань у будь який зручний час, проте запорукою ефективного організації процесів розвитку є формування налагодженого графіку роботи – онлайн зустрічей, навчання чи подання звітності. Регулярність і спланованість таких контактів забезпечить прозорість комунікації та розуміння працівників у можливості консультацій, отриманні потрібної інформації, розширення каналів зв'язку з колегами для обміну досвідом.

4. Вибір ефективних інструментів. Формуючи програму розвитку для власного колективу варто пам'ятати про значну кількість інструментів, які широко використовуються у HR-сфері. Сьогодні для навчання у дистанційному форматі існують різні технологічні інновації, які забезпечують широкі можливості і в безкоштовному, і в платному доступі. Поряд із відеоконференціями, які активно використовуються, активного поширення набувають і спеціалізовані програми управління персоналом, і рішення для віртуальної комунікації між працівниками.

5. Підтримка зворотного зв'язку зі співробітниками. Використання різних заходів розвитку персоналу повинно супроводжуватись постійним моніторингом процесу навчання. Це повинно стосуватись не лише етапів та контролю результатів, а і поточного щоденного стану працівників, адже від нього буде залежати рівень залучення, продуктивність під час роботи і ефективність кінцевого результату.

З огляду на зазначене, можна узагальнити, що найбільш популярними сьогодні є наступні інструменти розвитку персоналу у дистанційному форматі.

Цифрові платформи для спільного навчання. В організаціях з дистанційним форматом роботи спостерігається активне діджитал співробітництво на основі використання програм відеоконференцій Zoom, Microsoft Teams і Google Meet тощо. Цифровізація HR-процесів, зокрема навчання і розвитку персоналу супроводжується активним розвитком таких напрямків: онлайн-семінари і тренінги, електронні майданчики і платформи для створення курсів – все це відкриває широкі можливості для ефективного корпоративного навчання [1, с.38]. Поряд із названими ресурсами активного поширення набули програмне забезпечення для управління персоналом, яке оптимізує завдання управління персоналом, веб-сайти для спільної роботи та демонстрації учасників команди.

Віртуальні інструменти у розвитку персоналу. Члени колективу при дистанційному навчанні можуть відчувати себе відокремленими, не мати згуртованості, спостерігати брак особистого спілкування. Проте, в організації групових методів взаємодії та розвитку, подолання таких викликів є вкрай необхідним. Віртуальні команди повинні мати такі ж можливості як і реальні, особливо, доступ до комунікації, налагоджений зворотний зв'язок. Це забезпечить можливість формування контактів з колегами, становлення довіри, розуміння можливостей один одного. У практиці американських компаній пропонують рішення для віртуальної реальності для різних видів

навчання, таких як: навчання техніці безпеки, навчання клієнтів, розвиток лідерських якостей і переосмислення досвіду працівників [1, с.38]. Поряд із цим, існує багато заходів, які направлені на згуртованість та об'єднання команди під час навчання, а саме: віртуальні кімнати для організації дозвілля, наприклад, онлайн-ігри; віртуальні квести як загальної тематики, так і тематики програми навчання.

Нові умови, які визначають особливості сучасного управління, зумовлюють підвищення уваги до дистанційного формату у кадровому менеджменті. Поряд із численними перевагами віддаленої роботи, організація роботи в команді на відстані може мати складнощі, відповідно ключовим аспектом у роботі керівника повинні бути процеси адаптації та зміна управлінських підходів. Особливості роботи і розвитку персоналу у віддаленому форматі потребують аналізу готовності учасників до нового формату, налагодження моделі ефективної комунікації, підбір оптимальних інструментів для ефективної організації мережевої взаємодії на підприємстві.

Список використаної літератури

1. Даниленко О. А. Світові HR-тренди навчання та розвитку персоналу. *Стратегічні імперативи сучасного менеджменту* : зб. матер. V Міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ, 23–24 квітня 2020 р. Київ : КНЕУ, 2020. С. 37–40.

Кукса К. В.

студент магістратури

Класичний приватний університет

ДОСЛІДЖЕННЯ ВИКОРИСТАННЯ ЗАСОБІВ ЕМОЦІЙНОГО АНАЛІЗУ ТЕКСТІВ SPASU

Емоційний аналіз текстів є важливим завданням в сучасному аналізі даних та обробці природної мови. Здатність розпізнавати та розуміти емоції в текстах має різні практичні застосування, включаючи соціальні медіа моніторинг, клінічну психологію, рекламну аналітику та багато інших галузей. Ми розглянемо можливості емоційного аналізу текстів з використанням бібліотеки spaCy, яка є потужним інструментом для обробки природної мови.

spaCy – це бібліотека для обробки природної мови (NLP), яка надає широкий набір інструментів для аналізу текстів. Вона підтримує багато мов та має високу продуктивність. spaCy надає можливості для токенизації тексту, виявлення частин мови, залежностей між словами, та багато інших функцій, що роблять її потужним інструментом для NLP. [1]

NLTK(Natural Language ToolKit) – найвідоміша бібліотека NLP, створена дослідниками в даній галузі. Вона популярна в академічних колах і в основному використовується для навчання або створення різних методів обробки і не тільки використовуючи базові інструменти, які NLTK надає у величезній кількості та не завжди найкращі. Так само вона досить повільна через те, що написана повністю на Python і працює з рядками.

spaCy – у певному сенсі протилежність NLTK. Вона значно швидша, тому що вона написана на Cython і працює з об'єктами, про це далі. spaCy

надає переважно кращі інструменти для вирішення конкретної задачі. Вона – пупру зі світу NLP.

В цілому, SpaCy з її моделями, швидкістю, зручним API і абстракцією набагато краще підходить для розробників, що створюють готові рішення, а NLTK з величезною кількістю інструментів і можливістю гордити будь-які городи - для дослідників і студентів. У жодному разі для створення власних моделей ні та, ні інша бібліотека не підходить. Для цього всього існують Tensorflow, PyTorch та інші.

Центральними структурами даних у SpaCy є Doc і Vocab. Об'єкт Doc зберігає послідовності токенів і їх анотації. Об'єкт Vocab зберігає набір довідкових таблиць, що робить загальну інформацію доступною всім документам. При централізованому зберіганні рядків, векторів слів та лексичних атрибутів відсутня необхідність зберігання кількох копій цих даних. Це заощаджує пам'ять і забезпечує єдине джерело правди.

Об'єкт Doc володіє даними, а Span і Token є уявленнями, що дозволяє SpaCy працювати швидко, без зайвих копій, що вказують на них. Об'єкт Doc створюється об'єктом Tokenizer, а потім модифікується in-place компонентами pipeline. Об'єкт Language координує ці компоненти. Він бере необроблений текст і відправляє його pipeline, повертаючи анотований документ. [2]

Емоційний аналіз текстів

Емоційний аналіз текстів полягає в ідентифікації та класифікації емоцій, виражених у тексті. Зазвичай це включає в себе визначення наявності та інтенсивності позитивних, негативних та нейтральних емоцій у тексті. Засоби spaCy дозволяють використовувати різні моделі для досягнення цієї мети.

Використання spaCy для емоційного аналізу

Для використання spaCy в емоційному аналізі текстів, вам зазвичай знадобиться модель, яка навчалася на великому обсязі текстів і здатна класифікувати їх за емоційними категоріями. Однією з популярних моделей для цього є «TextBlob», яка підтримує аналіз емоцій, таких як позитивність, негативність та об'єктивність тексту.

Важливим кроком є завантаження цієї моделі і використання її з spaCy для аналізу тексту. Давайте розглянемо фрагмент коду, який показує, як це можна зробити:

```
import spacy
from textblob import TextBlob
# Завантаження моделі spaCy
nlp = spacy.load(«en_core_web_sm»)
# Вхідний текст
.....
# Обробка тексту spaCy
doc = nlp(text)
# Використання TextBlob для аналізу емоцій
blob = TextBlob(text)
```

```
emotion = blob.sentiment
```

```
print(f«Емоція: {emotion.polarity}») # Показник позитивності тексту
```

У цьому прикладі ми завантажуюмо модель spaCy, обробляємо текст, а потім використовуємо TextBlob для аналізу емоцій тексту.

Емоційний аналіз текстів є важливим інструментом для розуміння та аналізу великого обсягу текстових даних. Засоби spaCy надають потужні можливості для реалізації цієї задачі та використання моделей, які навчені класифікувати текст за емоційними категоріями. Це допомагає великою мірою в різних галузях, від соціальних медіа моніторингу до аналізу настроїв споживачів в рекламі та маркетингу. SpaCy спрощує роботу з текстом та аналізом емоцій, роблячи її доступною для широкого кола користувачів.

Список використаної літератури

1. Вікіпедія. <https://uk.wikipedia.org/wiki/SpaCy> (дата звернення: 11.09.2023).
2. Короткий огляд NLP бібліотеки SpaCy. URL: <https://habr.com/ru/articles/504680/> (дата звернення: 11.09.2023).

Логвінов В. Г.

кандидат економічних наук, доцент кафедри державного регулювання та публічного управління в ІТ-секторі
Державний університет інтелектуальних технологій і зв'язку

АУТСОРСИНГОВІ РІШЕННЯ ДЛЯ ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ

Питання підвищення ефективності управління, зниження витрат та раціонального використання ресурсів наразі стоїть як ніколи гостро для України та її органів публічної влади. Взятий Україною курс на цифрову трансформацію дав свої перші позитивні результати. Розроблена Міністерством цифрової трансформації платформа з надання послуг «Дія» знайшла своє визнання в усій Європі. Однак для підвищення ефективності та зменшення витрат в системі публічного управління важливо розширити межі застосування можливостей ІКТ, передавши частину функцій та процесів на аутсорсинг, у тому числі на ІТ-аутсорсинг. Завдяки чому вдасться оптимізувати не лише витрати й підвищити ефективність управління в органах публічної влади, а здійснити інституційну трансформацію всієї системи публічного управління, удосконаливши її функціонально і структурно.

На практиці інтерес до аутсорсингу як бізнес-моделі зумовлений, перш за все, економічними мотивами. Водночас, передаючи сервісній компанії виконання окремих завдань, процесів або функцій, замовник має можливість контролювати і результат виконання свої зобов'язань. Зокрема, практика використання ІТ-аутсорсингу у 2000–2016 роках дозволила урядам низки країн зменшити свої витрати, оптимізувати адміністративну діяльність, скоротити неефективні адміністративні процеси і тим самим підвищити рівень ефективності та гнучкості управління [5]. Крім цього, використовувати ресурси сторонніх компаній, які спеціалізуються на виконанні певних адміністративних процесів, функцій, завдань органам влади вдало-

ся розвантажити власних спеціалістів від невласливих природі публічного управління обтяжливих і витратних процесів.

Глобальна популярність аутсорсингу зумовлена низкою факторів, серед яких зростання інтересу до хмарних технологій, які стимулювали організації, в тому числі в державному секторі, відмовлятися від обробки своїх даних і відправляти їх на аутсорсинг, що призвело до зростання обсягів роботи ІТ-компаній та притоку інвестицій в публічну хмарну інфраструктуру (IaaS) і програмне забезпечення (SaaS) як сервіси, що є більш вигідними як економічно, так і організаційно [2]. Однак, не зважаючи на можливості ІТ-аутсорсингу, у світі ще не сформована єдина стратегія його застосування в державному секторі, існують лише розрізнені приклади у сфері аутсорсингу ІТ-інфраструктури. В одній із публікацій ІТ-аутсорсинг розглядається як певна послуга, наприклад оренда обладнання [1], в той час як в іншій – у якості окремої сфери досліджень, яка перекриває три різні напрями діяльності урядів – інформаційні системи (ІС), менеджмент і публічне управління [4].

Із викладеного вище та огляду літератури можна зробити висновок стосовно існування двох основних напрямів використання аутсорсингу в органах публічної влади, Один із них направлений на підвищення продуктивності виконання функцій, тобто на ефективне управління, а інший на зниження витрат на їх виконання. У першому випадку аутсорсинг використовується у якості інструменту досягнення стратегічних цілей під впливом бюджетних обмежень, а у другому зосереджується на технологічній інфраструктурі та аутсорсингу бізнес-додатків як засобу зниження витрат [3]. В той же час ці дослідження показали, що урядові та державні організації, орієнтовані на аутсорсинг для «підвищення продуктивності функцій», в середньому, були більш успішними в досягненні своїх цілей, ніж ті, хто очікував значного зниження вартості виконання функцій [1;2].

Практика застосування аутсорсингу в державному секторі вказує на існування певної ієрархії в аутсорсингових рішеннях (рис.1).

На верхньому рівні знаходяться функції органів публічної влади різних рівнів, які не можуть ефективно виконуватися ними. На двох нижніх рівнях піраміди розміщені аутсорсинг малоефективних процесів органів публічної влади процесів і аутсорсинг ресурсів. На практиці всі ці види аутсорсингу застосовуються в різних варіантах.

Рис. 1. Трьохрівнева структура аутсорсингових рішень для органів публічної влади

Аутсорсинг процесів (АП) відрізняється від аутсорсингу функцій (АФ) тим, що його предметом може бути не якась функція у цілому, а набір окремих адміністративних процесів, які виконуються під час її реалізації. Аутсорсинг процесів пов'язаний з аутсорсингом ресурсів через ланцюжок аутсорсингових процесів, що передається не лише для адміністрування, але й для управління і потребують відповідних ресурсів.

Одним із найбільш поширених видів аутсорсингу ресурсів (АР) є ІТ-аутсорсинг, який у свою чергу передбачає аутсорсинг ІТ-інфраструктури, ІТ-додатків і ІТ-процесів. Основними елементами ІТ-інфраструктури, які передаються на аутсорсинг є, зокрема, комп'ютерне, телекомунікаційне, технологічне обладнання, програмне забезпечення та ін.

Передана на аутсорсинг ІТ-інфраструктура допомагає в загальній трансформації системи надання ІТ-послуг і орієнтована на зниження витрат та підвищення продуктивності, покращуючи таким чином управління витратами на обслуговування ІКТ і оптимізуючи ІТ-процеси. Крім цього, аутсорсинг ІТ-інфраструктури підвищує гнучкість управління ІТ-ресурсами, знімає необхідність пошуку нових працівників для обслуговування обладнання.

Варто зазначити, що передана на аутсорсинг ІТ-інфраструктура відображає діяльність організації та пов'язує її з інноваційними технологіями, такими як програмне забезпечення як послуга (SaaS), мережеві та хмарні обчислення, платформа як послуга (PaaS), безпека даних тощо. Крім того, ІТ-інфраструктура забезпечує повний контроль процесів без необхідності фізично керувати серверами та іншим обладнанням (аутсорсинг IaaS), об'єднує всі системи разом в одну цілісну мережу та забезпечує найкращу продуктивність усіх компонентів інфраструктури та їх сумісну бездоганну роботу в органах публічної влади.

Другий вид ІТ-інфраструктури представлений спеціалізованим і прикладним програмним забезпеченням, так званими ІТ-додатками, які забезпечують можливість колективної роботи користувачів у рамках наданого функціоналу (електронна пошта, документообіг, довідкова інформація тощо).

Завдання, які має вирішувати даний вид ІТ-інфраструктури, направлені на:

- розробку та впровадження нових ІТ-додатків, у тому числі і на основі готових компонент, розроблених для конкретної предметної області;
- підтримку доступності ІТ-додатків, які існують в органах публічної влади у вигляді: а) персональних програм або пакетів програмного забезпечення, таких як MS Office тощо; б) аналітичних програм; в) системи електронного документообігу; г) колл-центрів, служб обслуговування або підтримки; д) веб-додатків (портали органів публічної влади, веб-сайти) тощо.

При вирішенні питання про передачу на аутсорсинг будь-яких ІТ-процесів (третій вид ІТ-аутсорсингу), які забезпечують процеси управління в органах публічної влади, важливо враховувати рівень зрілості ІТ-

інфраструктури державного сектора у цілому. З урахуванням цього, на аутсорсинг можуть бути передані наступні процеси:

– обслуговування та моніторинг стану серверного та активного мережевого обладнання, периферійних пристроїв, а також копіювального обладнання;

– адміністрування мережі, а також адміністрування мережевих операційних і поштових систем ;

– забезпечення інформаційної безпеки, включаючи антивірусний захист та ін.

Огляд літератури та практики підтверджує, що успіх діяльності організації залежить від правильно організованої ІТ-інфраструктури, а також її якісної підтримки в робочому стані. Інформаційні системи з часом стають все більш складними, виконують все більшу кількість нових функцій, розширюють апаратну та програмну складову. За таких умов передача органами публічної влади ІТ-аутсорсинговій компанії підтримку своєї ІТ-інфраструктури вважається правильним та аргументованим рішенням.

Список використаної літератури

1. Au A., Hale V. Outsourcing in Canada. 2019. URL: <https://www.lexology.com/library/detail.aspx?g=0bf24964-afdd-4dd2-a48b-da1d063408c3> (date of request: 10.11.2023).

2. IT outsourcing in the public sector: experiences form local government. URL: <https://www.semanticscholar.org/paper/IT-outsourcing-in-the-public-sector%3A-experiences-Cox-Roberts/bb09bec1b73a6e05fbd3759f342a2597d9d31c33> (date of request: 10.11.2023).

3. Future Trends of Outsourcing: 6 Predictions for 2023 (2022). *Dehabit blog*. URL: <https://devabit.com/blog/future-of-it-outsourcing-trends-2022> (date of request: 10.11.2023).

4. Gantman S. IT Outsourcing in the Public Sector: A Literature Analysis. *Journal of Global Information Technology Management*. 2011. № 14 (2). P. 48–83.

5. GovCentres. Government Outsourcing Strongest Quarter Since 2016. URL: <https://contact-centres.com/government-outsourcing-records-strongest-quarter-since-2016/> (date of request: 10.11.2023).

Набока К. О.

кандидат з державного управління, доцент
Класичний приватний університет

Гриценко Д. О.

аспірант
Класичний приватний університет

ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТОК ЕЛЕКТРОННОГО УРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ

Основними завданнями впровадження електронного урядування фахівці визначають: інформуванні громадян та бізнесу про діяльність державних органів на відомчих сайтах; надання державних послуг у режимі онлайн; залучення громадян та бізнесу до обговорення та прийняття управлінських рішень; автоматизацію діяльності окремих державних органів та міжвідомчої взаємодії; забезпечення підконтрольності влади суспільству. Відповідно до цих завдань виділяють такі класичні моделі або рівні реалізації електронного урядування:

1. G2G – «government to government» (Уряд – уряду). Це електронна взаємодія державних органів між собою задля виконання поставлених перед ними завдань, зокрема щодо керування роботою державного апарату, координації діяльності регіональних управлінь і територіальних підрозділів та ведення внутрішнього діловодства.

2. G2B – «government to business» (Уряд – бізнесу). Модель передбачає взаємодію органів державної влади з бізнесом через електронні зв'язки, що стимулює автоматизацію податкових витрат, проведення електронних тендерів на постачання продукції, що в свою чергу економить значну частину фінансових ресурсів.

3. G2C – «government to citizens» (Уряд – громадянам) – електронна взаємодія органів виконавчої влади з громадянами, завдяки чому громадяни залучаються до роботи державних органів через контроль та оцінювання їх діяльності, подання електронних петицій, а також мають можливість отримувати довідки та різноманітні форми у електронному режимі. При цьому бюджетні витрати на адміністрування типових процедур суттєво зменшуються.

Центральним органом виконавчої влади, що забезпечує реалізацію державної політики у сфері впровадження та удосконалення системи електронного урядування є Міністерство цифрової трансформації України, яке відповідає за формування та реалізацію державної політики у сфері цифровізації, цифрової економіки, цифрових інновацій, електронного урядування та електронної демократії, розвитку інформаційного суспільства, розвитку цифрових навичок та цифрових прав громадян, відкритих даних, розвитку національних електронних інформаційних ресурсів та інтегрованості, розвитку інфраструктури широкосмугового доступу до Інтернету та телекомунікацій, електронної комерції та бізнесу, надання електронних та адміністративних послуг, електронних довірчих послуг, розвитку ІТ-індустрії.

Ще одним органом, призначеним забезпечувати функціонування і розвиток державної системи урядового зв'язку, формування та реалізації державної політики у сферах кіберзахисту, телекомунікацій, конфіденційного зв'язку та інших завдань відповідно до закону є Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України, основними завданнями якої є надання послуг з ліцензування, електронного рішення про видачу та анулювання ліцензії, про звуження провадження господарської діяльності, створення переліку суб'єктів, що мають ліцензії на провадження господарської діяльності з надання послуг у галузі криптографічного захисту інформації (крім послуг електронного цифрового підпису) та технічного захисту інформації.

Основними перевагами впровадження в Україні концепції електронного урядування є:

- надання населенню адміністративних послуг у форматі он-лайн та інформації про діяльність державних органів;
- забезпечення ефективного моніторингу діяльності державних установ;

- організація міжвідомчого електронного документообігу;
- запобігання корупції у сфері державних закупівель.

Попри це, забезпечення розвитку електронного урядування потребує інтенсифікації зусиль за такими напрямками:

- оптимізація бюрократичного апарату шляхом скорочення його чисельності, усунення дублювання функцій і підвищення ефективності його функціонування;
- забезпечення захисту персональних даних, що унеможливорює торгівлю персональними даними громадян;
- територіальне розширення доступу до Інтернету з урахуванням фінансового аспекту;
- розроблення і реалізація програм із залучення людей похилого віку до користування гаджетами;
- підвищення кваліфікації і мотивації державних службовців до застосування інструментів електронного урядування у повсякденній роботі.

Для впровадження та розвитку електронного урядування на рівні держави й у регіонах доцільно застосовувати проектну діяльність, яка впроваджує принципи та технології інформаційного суспільства в повсякденне життя громадян, використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій. Реалізація мініпроектів дасть поштовх до оновлення та розширення ціннісних парадигм суспільства з метою зміцнення довіри до держави та її політики.

Розвиток електронного урядування не тільки у містах, а й у сільській місцевості є перспективним напрямом, який може покращити якість життя громадян та сприяти створенню більш ефективного та інноваційного суспільного середовища. Якісне планування, забезпечення доступності і кібербезпеки є ключовими чинниками для успішної імплементації електронного урядування та досягнення позитивних результатів його застосування. Введення воєнного стану в умовах повномасштабного вторгнення РФ на територію України значною мірою вплинуло на функціонування інструментів електронного урядування в Україні, що спричинило деякі обмеження для пересічних громадян. Але ці обмеження не мають постійного характеру і будуть зняті після закінчення війни. Тенденції до розвитку електронного урядування на державному рівні не зменшилися.

Некрасов А. О.

аспірант

Класичний приватний університет

ПЕРЕВАГИ ВИКОРИСТАННЯ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ У ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ

Інтернет-комунікації або соціальні мережі наразі проникли у майже всі сфери людського життя. Тому використання зазначених технологій у процесах спілкування органів публічного управління з громадянами є достатньо природнім. Соціальні мережі дозволяють користувачам, не виходячи з дому, швидко отримати відповіді на свої запитання. Такий формат

комунікації забезпечує зворотний зв'язок з аудиторією. У фоловерів є можливість надіслати повідомлення та висловити власну думку щодо якості роботи, вказати на можливі недоліки або запропонувати ідеї щодо кращого обслуговування. Також читачі можуть залишати коментарі під дописами, показуючи так їхню значущість або ж виражаючи свої погляди. Таким чином, соціальні мережі створюють платформу для культури прозорості у діяльності установи, спільного доступу та співпраці [1].

На думку доцента кафедри публічного управління та адміністрування Інституту гуманітарної підготовки та державного управління Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу В. Малімона перевагами соціальних мереж є: можливість охоплювати як цільову аудиторію, так і нових користувачів; можливість отримувати зворотний зв'язок; можливість здійснювати аналіз аудиторії за різними факторами завдяки спеціальному аналітичному сервісу; можливість здійснювати оперативний контроль за змістом і часом розміщення інформації; додаткове місце для проведення інформаційно-роз'яснювальної роботи; можливість синхронізації офіційного вебсайту зі сторінкою у соцмережі та ін. [2, с. 35].

На думку Х. Передало і Г. Козар, головними причинами привабливості соцмереж у сучасних умовах є те, що вони будують зв'язки, що можуть впливати на функціонування інформаційного суспільства; сприяють налагодженню зв'язків між соціальними групами; прискорюють обмін інформацією між користувачами соцмережі; налагоджують зворотний зв'язок і сприяють оперативному реагуванню на запити громадян; створюють умови для більш прозорих економічних і політичних процесів; здійснюють представництво інтересів не лише соціальних груп, а й цілих соціальних верств населення [3, с. 251].

На думку Л. Литвинова та Н. Збираник, присутність органів публічного управління в соцмережах зумовлена можливістю проводити моніторинг реакції користувачів на ту чи ту дію органу влади; соцмережі полегшують збір пропозицій та визначення ініціатив, що найбільшою мірою підтримуються суспільством; розвиток публічності та збільшення інформаційної відкритості діяльності державного органу сприяє підвищенню рівня довіри громадян до діяльності державних структур; завдяки можливості тиражування і поширення повідомлень найбільш затребувана інформація поширюється в геометричній прогресії [4].

Серед основних можливостей використання соцмереж у публічному управлінні Л. Косар і співавтори зазначають: необмежений доступ громадян до інформації щодо органу публічного управління та результатів його діяльності; поширення максимально повної та коректної інформації, яка є корисною для громадян (новини, сповіщення, оновлення); через соцмережі громадяни мають можливість брати участь у процесах вироблення політики і прийняття рішень; спільну роботу у різних форматах для досягнення певних цілей через соцмережі, причому як між кількома установами, так і між громадянами чи між установами і громадянами з метою досягнення

суспільно важливих цілей; використання аналітичних даних соцмереж для моніторингу суспільної важливості й актуальності щодо різних тем; виявлення потенційних ризиків, їх аналіз та оцінювання тощо [5].

Підсумовуючи вищезазначене, можна узагальнити, що використання соціальних мереж як каналу комунікації між публічною владою і громадянами є одним з наслідків впливу науково-технічного прогресу на соціально-економічне життя суспільства, що спроможне значно підвищити якість та ефективність комунікаційного процесу. Попри це, як і будь-яке нововведення, застосування соціальних мереж органами публічної влади потребує відповідного нормативно-правового врегулювання, забезпечення збереження персональних даних, забезпечення належного рівня комунікативної культури публічних службовців, рівня їх інформаційно-комунікаційної компетентності. Зазначені вище переваги використання соціальних мереж можуть суттєво покращити комунікаційні процеси лише за умови усунення наявних і потенційних загроз, що продукує Інтернет-середовище.

Список використаної літератури

1. Соціальні мережі як незамінний інструмент комунікації. 2020. URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/inshe/socialni-merezhi-yak-nezaminniyy-instrument-komunikaciyi.html> (дата звернення: 19.11.2023).

2. Малімон В. І. Комунікативні технології в публічному управлінні : навч.-метод. матер. Івано-Франківськ : ІФОЦППК, 2018. 51 с. URL: <https://nung.edu.ua/sites/default/files/2021-01/Малімон%20В%20І%20Комунікативні%20технології.pdf> (дата звернення: 19.11.2023).

3. Передало Х. С., Козар Г. А. Соціальні мережі як інструмент формування ділової репутації підприємства. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Економіка*. 2018. Вип. 1. С. 250–256. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuuces_2018_1_42 (дата звернення: 19.11.2023).

4. Литвинова Л. В., Збираник Ю. В. Теоретичні аспекти розвитку комунікації в органах публічної влади в Україні. *Державне управління: теорія та практика*. 2015. № 2. С. 4–11. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Dutp_2015_2_3 (дата звернення: 19.11.2023).

5. Косар Л., Камініс Я., Халісте Е. Комунікативний інструментарій для державних службовців. Київ, 2018. 134 с. URL: <https://eu-ua.org/sites/default/files/communication-toolkit-a4u-mipukr.pdf> (дата звернення: 19.11.2023).

Ніколаєв Д. В.

студент магістратури

Класичний приватний університет

ДОСЛІДЖЕННЯ РОЗРОБКИ ВЕБПОШУКОВОЇ СИСТЕМИ З ВИКОРИСТАННЯМ МЕТОДІВ АНАЛІЗУ ТЕКСТУ

Інтелектуальний аналіз тексту є одним із найважливіших способів аналізу та обробки неструктурованих даних, які складають майже 80% даних у світі. Сьогодні більшість організацій та установ збирають і зберігають величезні обсяги даних у сховищах даних і на хмарних платформах, і ці дані продовжують експоненціально зростати щохвилини, оскільки нові дані надходять із багатьох джерел. У результаті компаніям і організаціям стає складно зберігати, обробляти й аналізувати величезні обсяги текстових даних за допомогою традиційних інструментів.

Завдяки своїй зручності та багатству інформації в Інтернеті пошук в Інтернеті все більше стає домінуючим методом пошуку інформації. Люди все рідше ходять до бібліотек, але все більше шукають в Інтернеті. Веб-пошук стає головною галузю дослідження у пошуку інформації, яка допомагає користувачеві знаходити необхідну інформацію у великій колекції текстових документів. Традиційний пошук інформації припускає, що основною інформаційною одиницею є документ, і велика колекція документів доступна для формування текстової бази даних. В Інтернеті документом є веб-сторінками. [1]

Отримання інформації просто означає пошук набору документів, який відповідає запиту користувача. Найпоширенішим форматом запиту є список ключових слів. Пошук інформації відрізняється від пошуку даних у базах даних за допомогою запитів SQL, оскільки дані в базах даних добре структуровані та зберігаються в реляційних таблицях, тоді як інформація в тексті є неструктурованою. Для пошуку тексту не існує структурованої мови запитів, як-от SQL.

Можна з упевненістю сказати, що веб-пошук є найважливішим застосуванням пошуку інформації. Успіх пошукових систем висунув пошук інформації на перше місце. Проте пошук – це не просто пряме застосування традиційних пошукових-моделей. Він використовує деякі результати, але також має свої унікальні методи та створює багато нових проблем в дослідженнях пошуку інформації.

По-перше, ефективність є першочерговим питанням для веб-пошуку, але лише другорядним у традиційних пошукових-системах головним чином через те, що колекції документів у більшості пошукових-систем не дуже великі. Однак кількість сторінок в Мережі величезна. Наприклад, Google проіндексував понад 8 мільярдів сторінок. [2] Користувачі Інтернету також вимагають дуже швидкої відповіді під час пошуку. Незалежно від того, наскільки ефективним є алгоритм, якщо пошук не може бути виконаний ефективно, мало хто ним скористається.

Веб-сторінки також значно відрізняються від звичайних текстових документів, які використовуються в традиційних пошукових системах. На веб-сторінках є гіперпосилання та прив'язні тексти, яких немає в традиційних документах. Гіперпосилання надзвичайно важливі для пошуку та відіграють центральну роль в алгоритмах ранжування пошуку. Прив'язні тексти, пов'язані з гіперпосиланнями, також мають вирішальне значення, оскільки фрагмент прив'язного тексту часто є більш точним описом сторінки, на яку вказує його гіперпосилання.

Веб-сторінки напівструктуровані. Веб-сторінка – це не просто кілька абзаців тексту, як у традиційному документі. Веб-сторінка має різні поля, наприклад заголовки, метадані, тіло тощо. Інформація, що міститься в певних полях (наприклад, поле заголовка), важливіша, ніж в інших. Крім того, вміст на сторінці зазвичай організований і представлений у вигляді кількох структурованих блоків (прямокутної форми). Деякі блоки важливі, а деякі – ні (наприклад, реклама, політика конфіденційності, повідомлення про ав-

торські права тощо). Ефективне виявлення основного блоку(ів) вмісту веб-сторінки є корисним для веб-пошуку, оскільки терміни, які з'являються в таких блоках, важливіші.

Нарешті, розсилка спаму є основною проблемою в Інтернеті, але не викликає занепокоєння в традиційних пошукових системах. Це тому, що рейтинг сторінки, яку повертає пошукова система, надзвичайно важливий. Якщо сторінка відповідає запиту, але має дуже низький рейтинг (наприклад, нижче топ-30), то користувач навряд чи подивиться на цю сторінку. Якщо сторінка продає товар, то це погано для бізнесу. Щоб покращити рейтинг деяких цільових сторінок, часто використовуються «нелегітимні» засоби, що називаються спамом, для підвищення їхніх позицій у рейтингу. Виявлення веб-спаму та боротьба з ним є критичною проблемою, оскільки він може підштовхнути низькоякісні (навіть нерелевантні) сторінки що з'являються на вершині рейтингу пошуку, що погіршить якість результатів пошуку та досвід пошуку користувача.

Розроблена схема архітектури вебсканера, яка підтримує такі процеси: веб-сканування, індексування, пошук.

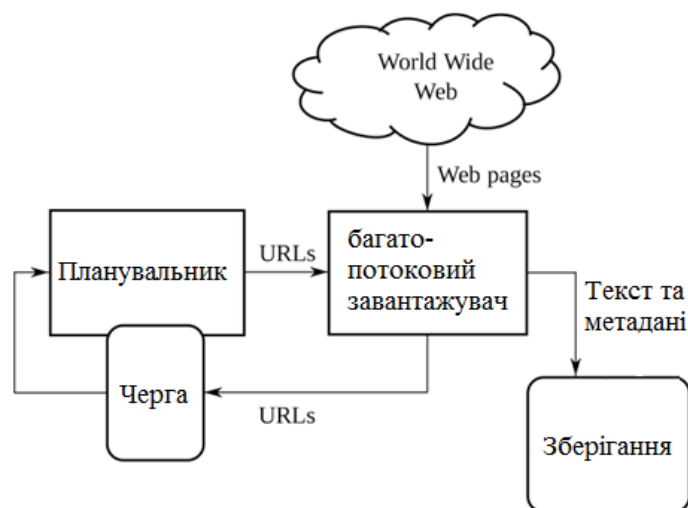

Рис. 1. Схема архітектури вебсканера

Існує два типи запитів: однослівні та багатослівні. Запит з одним словом – це найпростіший випадок із лише одним терміном. Отримавши сторінки, що містять термін, з інвертованого індексу, ми обчислюємо скалярний добуток вектора ваги типу та вектора ваги підрахунку кожної сторінки, що дає нам пошукову-оцінку сторінки. Оцінка пошук інформації кожної сторінки потім об'єднується з оцінкою її репутації для отримання остаточної оцінки сторінки.

Для багатослівного запиту ситуація схожа, але складніша, оскільки зараз виникає проблема врахування близькості термінів і порядку. Якщо спростити проблему, проігнорувавши термін ordering на сторінці, так як терміни, які зустрічаються на сторінці поруч один з одним, повинні мати більшу вагу, ніж ті, які зустрічаються далеко один від одного.

Таким чином, необхідно зіставити кілька термінів, щоб можна було ідентифікувати найближчі терміни. Для кожного відповідного набору обчислюється значення близькості, яке базується на тому, наскільки далеко один від одного знаходяться терміни на сторінці. Підрахунки також обчислюються для кожного типу та близькості. Кожна пара типу та близькості має вагу типу близькості. Підрахунки перетворюються на підрахунки-ваги. Скалярний добуток *count-weights* і *type-proximity-weights* дає пошукову оцінку сторінки. Тобто упорядкування термінів можна розглядати подібним чином і включати в оцінку пошуку інформації, яка потім поєднується з оцінкою репутації сторінки для отримання остаточної оцінки рейтингу.

Список використаної літератури

1. Zong Woo Geem. Recent Advances in Harmony Search Algorithm. *Studies in Computation Intelligence*. 2016. P. 51–75.
2. Google PageRank. URL: <https://ahrefs.com/blog/google-pagerank/> (date of request: 11.09.2023).

Овруцька Г. А.

студентка магістратури
Класичний приватний університет

ДОСЛІДЖЕННЯ ТЕХНОЛОГІЇ БЛОКЧЕЙНУ ДЛЯ МІКРОКРЕДИТУВАННЯ В ОСВІТНІЙ СФЕРІ

Сучасна система мікрокредитування має свої обмеження і ризики. Традиційні банки встановлюють високі відсоткові ставки та вимагають велику кількість документів для отримання кредиту. Крім того, існує проблема контролю за використанням коштів, наданих в рамках мікрокредиту. Технологія блокчейну може забезпечити прозору та автоматизовану систему, яка дозволить студентам та молодим дослідникам отримувати мікрокредити за доступними умовами.

Метою нашої роботи є дослідження технології блокчейну для мікрокредитування в освітній сфері шляхом створення моделі смарт-контракту для надання мікрокредитів на платформі Ethereum.

Науковці представляють фундаментальні принципи блокчейну, зосереджуючись на його потенціалі для освітнього сектору. Вони пояснюють, як ця технологія може одночасно порушити інституційні норми та розширити можливості учнів. Вісім сценаріїв застосування блокчейну в освітньому контексті на основі поточного стану розвитку та розгортання технологій [1].

Timothy Arndt надає огляд недавніх досліджень застосування технології блокчейну в освіті. Він розглядає, блокчейн, як відкрити та розподілену книгу, що може ефективно записувати транзакції між двома сторонами у незмінному форматі без потреби в третій стороні [2].

W.Räther, S.Kolvenbach, R.Ruland, J. Schutte, C.Torres, F. Wendland, досліджували використання технології блокчейну в освіті. Вони розглядають, як може допомогти технологія блокчейн довгостроково зберігати освітні записи в доступних та захищених від змін реєстрах. Автори пред-

ставляють платформу «Blockchain for Education» як практичне рішення для видачі, моніторингу, перевірки та обміну сертифікатів [10].

Однак, у вище згаданих статтях не наведено конкретних прикладів застосування блокчейн в освітньому секторі, а також немає обговорення можливих проблем або викликів, пов'язаних з його впровадженням. Критичний аналіз цих аспектів міг би бути корисним для користувачів. Крім того, вони не аналізують специфічних для країни аспектів застосування блокчейн в освітньому секторі.

Мікрокредитування на основі блокчейну – це інноваційний підхід до надання малих кредитів, який використовує технологію блокчейну для полегшення та удосконалення процесу надання та управління мікрокредитами.

Мікрокредитування на основі блокчейну може значно полегшити доступ до фінансування для малих підприємців, студентів та інших потенційних користувачів, покращуючи ефективність та прозорість цього процесу. Для цього необхідно розробити смарт-контракт та розгорнути його.

Смарт-контракти і блокчейн – це дві ключові складові, які працюють разом для створення безпечних, децентралізованих та автономних систем. Ось як вони поєднуються.

Смарт-контракти містять умови та правила для виконання автоматизованих дій на основі певних подій або умов. Смарт-контракти дозволяють автоматизувати виконання угод і правил, зменшуючи ризик помилок та швидше виконуючи дії. Вони виконують дії лише відповідно до попередньо визначених умов, що додає надійності та прозорості в угоди.

Блокчейн - це розподілена база даних, яка зберігає та публікує дані в режимі реального часу на тисячах вузлів (комп'ютерів) у всьому світі. Ця база даних транзакцій, яка оновлюється та доступна з багатьох комп'ютерів у мережі. Щоразу, коли додається група транзакцій, з'являється «блок» – звідси і назва «блокчейн» (тобто «ланцюжок блоків»). Це публічна база даних, і інформація, яку зберігають смарт-контракти, доступна для перевірки всіма учасниками мережі. Це створює високий рівень прозорості та довіри.

Завдяки смарт-контрактам можливе безпосереднє укладення угод між сторонами, що виключає потребу в посередниках, таких як банки чи юридичні консультанти. Це може значно зменшити витрати та прискорити процеси.

Ефективне рішення для проблеми мікрокредитування може надати технологія блокчейн. Розглянемо послідовність дій технології.

1) Спершу, користувачі реєструються на платформі мікрокредитування на базі блокчейну та проходять ідентифікацію. Їх особисті дані зберігаються в блокчейні, що забезпечує високий рівень безпеки.

2) Користувачі можуть подавати запити на мікрокредити через платформу. Ці запити записуються у блокчейні.

3) Спеціалізовані алгоритми аналізують дані, які зберігаються в блокчейні, для визначення кредитоспроможності користувачів. Це може включати інформацію про фінансову історію, роботу та інші фактори.

Смарт-контракти на видачу кредиту: Якщо користувач має прийнятну кредитоспроможність, то через смарт-контракти на блокчейні може бути автоматично видача кредиту. Умови кредиту, такі як відсоткова ставка та строк, також фіксуються в смарт-контракті.

4) Користувачі можуть вносити платежі за кредит через блокчейн, і ці транзакції також будуть зафіксовані у розподіленому реєстрі.

5) Прозорість блокчейну дозволяє стежити за всіма операціями та забезпечує можливість проведення аудиту.

Створення повноцінного коду для надання малих кредитів на блокчейні – це досить складна задача і вимагає розробки великого проекту.

На даний момент існує безліч платформ для розробки смарт-контрактів. Ось деякі з них: *Binance Smart Chain* – це блокчейн, який працює паралельно з *Binance Chain* і підтримує смарт-контракти. *Polkadot* – це мультиблокчейн-платформа, яка дозволяє інтегруєбельність між різними блокчейнами. *Cardano* – це блокчейн, який використовує мову програмування *Haskell* і має вбудовану підтримку смарт-контрактів. *Ethereum* – це мережа комп'ютерів по всьому світу, які дотримуються набору правил, які називаються протоколом *Ethereum*. *Solana* – це високошвидкісний блокчейн, який підтримує смарт-контракти. *Tezos* – це самозмінюваний блокчейн, який використовує мову програмування *Michelson* для смарт-контрактів. *Avalanche* – це блокчейн-платформа, яка підтримує різні віртуальні машини, включаючи *EVM (Ethereum Virtual Machine)*. *EOS* – це платформа для створення децентралізованих додатків, яка підтримує смарт-контракти. *Tron* – це блокчейн, який також підтримує смарт-контракти і фокусується на розвитку додатків та контенту.

Кожна з цих платформ має свої особливості та переваги, і вибір платформи для розробки смарт-контрактів залежить від конкретних вимог вашого проекту та вашого досвіду.

Спільна робота смарт-контрактів та блокчейну відкриває безліч можливостей для створення нових додатків і систем, в яких автоматизовані умови і правила грають ключову роль в децентралізованому світі. Це може бути застосовано в багатьох галузях, включаючи фінанси, логістику, управління ресурсами, медицину, голосування та багато інших.

Список використаної літератури

1. Grech A., Camilleri A. *Blockchain in Education*. Luxembourg : Publications Office of the European Union, 2017.

2. Arndt T. An Overview of Blockchain for Higher Education. *Knowledge Discovery, Knowledge Engineering and Knowledge Management* : Proceedings of the IC3K 2019-11th International Joint Conference, Vienna, 17–19 September 2019. Vienna, 2019. P. 231–235.

3. Räther W., Kolvenbach S., Ruland R., Schutte J., Torres C., Wendland F. Blockchain for education: lifelong learning passport. *Blockchain workshop 2018. European Society for Socially Embedded Technologies (EUSSET)* : in Proceedings of 1st ERCIM. 2018.

Онiшкевич Ю. В.

кандидат економічних наук, доцент кафедри
інформаційних технологій та дизайну
Класичний приватний університет

Андрусик О. В.

студент магістратури
Класичний приватний університет

ЗАСТОСУВАННЯ WEBRTC-ТЕХНОЛОГІЇ В РІШЕННЯХ ДЛЯ КОМУНІКАЦІЇ ЗА ДОПОМОГОЮ БРАУЗЕРІВ КОРИСТУВАЧІВ

WebRTC (Web Real-Time Communication) – це безкоштовна і відкрита технологія, призначена для забезпечення комунікації від-браузера-до-браузера (peer-to-peer) в реальному часі. Вона надає набір API для створення відеочатів, аудіоконференцій та передачі даних без необхідності встановлення додаткових плагінів або програм. Реальні приклади використання WebRTC охоплюють широкий спектр галузей та програм, наприклад:

- відеоконференції – платформи для відеоконференцій (Zoom, Google Meet, Microsoft Teams) використовують WebRTC для відеодзвінків у браузері без встановлення додаткового софту;
- онлайн-геймінг – WebRTC дозволяє гравцям в онлайн-іграх взаємодіяти між собою через аудіо та відео, вбудовані в інтерфейс;
- фінансові технології (FinTech) – вебпрограми для онлайн-банкінгу та фінансових консультацій використовують WebRTC для забезпечення безпечного та захищеного зв'язку з клієнтами;
- інтерактивні трансляції в реальному часі – сервіси типу Twitch, YouTube Live і Facebook Live можуть використовувати WebRTC для взаємодії з глядачами;
- системи дистанційного керування – промислові програми, такі як системи віддаленого моніторингу та керування, можуть використовувати WebRTC для передачі відеопотоку та даних з віддалених об'єктів;
- системи розумного будинку – деякі розумні пристрої та системи домашньої автоматизації можуть використовувати WebRTC для взаємодії з користувачем через відеоінтерфейс.

Ці приклади підкреслюють гнучкість та різноманітність застосування WebRTC у різних галузях, де важлива надійна та ефективна комунікація через веббраузери з надійною та безпечною передачею даних у реальному часі.

Технологія включає механізми шифрування даних для забезпечення конфіденційності під час передачі. Використовується протокол DTLS (Datagram Transport Layer Security) для шифрування транспортного рівня, а також SRTP (Secure Real-time Transport Protocol) для шифрування мультимедійних даних (аудіо та відео). Аутентифікація учасників сесії може

відбуватися за допомогою сертифікатів, що генеруються браузером, для підтвердження справжності учасників перед встановленням з'єднання. Встановлення обмежень на кількість учасників у сесії може запобігти перевантаженню серверів у разі DoS-атаки. Вбудоване шифрування даних допомагає запобігти перехопленню інформації третіми сторонами в процесі передачі даних, а браузери постійно покращують свої реалізації WebRTC, виправляючи вразливості та поліпшуючи безпеку. Крім того, вебсторінки можуть встановлювати обмеження на доступ до даних, запобігаючи запитам ресурсів з інших джерел.

WebRTC інтегрується з іншими вебтехнологіями, такими як WebSocket, для покращення функціональності та ефективності рішень для комунікації у реальному часі. WebSocket надає надійний, двосторонній канал зв'язку, дозволяє ефективно керувати сесіями та обміном інформацією між клієнтами та сервером, зміною параметрів потоку та іншими аспектами сесії. Використання WebSocket дозволяє інтегрувати рішення на базі WebRTC з існуючими вебтехнологіями, такими як сервери програм, бази даних, іншими інфраструктурними компонентами. Інтеграція WebRTC з WebSocket дозволяє створювати гнучкі та потужні рішення для комунікації у реальному часі, поєднуючи переваги обох технологій.

Google Chrome та Mozilla Firefox забезпечує повну підтримку всіх основних функцій, включаючи аудіо та відеочат, передачу даних, а також підтримку мережевих протоколів STUN, TURN та ICE. Не відстають від них Microsoft Edge та Opera. Apple Safari підтримує WebRTC, але на деяких етапах розгортання не має всіх можливостей, доступних в інших браузерах, через що компанія активно працює над покращенням підтримки технології. Ступінь підтримки в Android Browser та iOS Safari варіюється в залежності від версії та пристрою.

Таким чином, існують усі передумови для популяризації WebRTC та витіснення аналогів у всіх галузях, де важлива надійна та ефективна комунікація в реальному часі через веббраузери.

Дана технологія застосована для створення WEB-додатку для комунікації між користувачами, які намагаються командою знайти оптимальне рішення професійної задачі. Проєкт побудований на базі рішень від Microsoft, а саме бізнес-логіка – із застосуванням ASP.NET Core API, клієнтська частина – фреймворку ASP.NET Core Blazor та JS. В якості сервера для з'єднання користувачів використана бібліотека ASP.NET Core SignalR, заснована на транспортному протоколі WebSocket.

Список використаної літератури

1. Офіційна документація WebRTC. URL: <https://webrtc.org> (дата звернення: 11.09.2023).
2. Робінсон Д. Мережа розповсюдження контенту: фундаменти, дизайн та еволюція. Хобокен : Wiley, 2017. 171 с.
3. WebRTC Protocol: What is it and how does it work? URL: <https://getstream.io/glossary/webrtc-protocol/> (date of request: 11.09.2023).

Плетінь І. Г.

студент магістратури

Класичний приватний університет

ДОСЛІДЖЕННЯ ПЕРЕТВОРЕННЯ ФАЙЛІВ У БАЗІ ДАНИХ ЗА ДОПОМОГОЮ BERT

Багато сучасних застосунків вимагають обробки та аналізу текстових даних. Це може включати в себе обробку текстових файлів, таких як документи, літературні тексти, логи, тощо. BERT (Bidirectional Encoder Representations from Transformers) - це одна з передових моделей для роботи з текстовими даними. У цій статті ми розглянемо, як BERT може бути використаний для перетворення текстових файлів у базі даних та аналізу їх змісту.

Огляд технології.

BERT – це модель глибокого навчання, яка базується на трансформаторі, і яка навчається для розуміння мови. Однією з ключових особливостей BERT є можливість розуміння тексту в контексті, використовуючи бі-дірекціональну архітектуру. Вона здатна виділяти значущі залежності та семантику у тексті, що робить її корисною для багатьох завдань обробки природної мови (NLP).

Перетворення файлів за допомогою BERT

Перед початком роботи з текстовими файлами потрібно завантажити та підготувати модель BERT. Є декілька доступних варіантів, таких як BERT-base, BERT-large, і інші. Важливо вибрати модель, яка найкраще підходить для конкретної задачі.

```
from transformers import BertTokenizer, BertModel
# Завантаження та підготовка моделі та токенизатора
tokenizer = BertTokenizer.from_pretrained('bert-base-uncased')
model = BertModel.from_pretrained('bert-base-uncased')
```

Для обробки текстових файлів ми повинні спершу прочитати їх та підготувати текст для подальшої обробки. Ми можемо використовувати бібліотеки для роботи з різними форматами файлів, такими як **docx2txt** для файлів формату .docx, або **PyPDF2** для файлів .pdf.

```
import docx2txt
import PyPDF2
# Приклад читання тексту з файлу .docx
text = docx2txt.process('example.docx')
# Приклад читання тексту з файлу .pdf
text = «»
with open('example.pdf', 'rb') as pdf_file:
    pdf_reader = PyPDF2.PdfFileReader(pdf_file)
    for page_num in range(pdf_reader.getNumPages()):
        text += pdf_reader.getPage(page_num).extractText()
```

Після отримання тексту з файлів ми можемо використовувати модель BERT для отримання векторних представлень цього тексту.

```

import torch
# Токенізація тексту та отримання векторних представлень
...
input_ids = tokenizer.encode(input_text, add_special_tokens=True)
input_ids = torch.tensor(input_ids).unsqueeze(0)
with torch.no_grad():
    outputs = model(input_ids)
    embeddings = outputs[0]

```

Отримані вектори можна зберегти в базі даних разом з іншими важливими даними, такими як ім'я файлу або метадані.

Після перетворення файлів у векторні представлення, ми можемо використовувати їх для аналізу та пошуку. Зазвичай, це включає в себе використання схожості косинуса для порівняння векторів тексту та пошук схожих документів.

```

from sklearn.metrics.pairwise import cosine_similarity
# Пошук схожих документів
query_vector = get_vector_from_bert(«Ваш текст запиту»)
similar_documents = []
for doc_vector in database:
    similarity = cosine_similarity(query_vector, doc_vector)
    similar_documents.append((doc_vector, similarity))
similar_documents.sort(key=lambda x: x[1], reverse=True)

```

Порівняння швидкодії перетворення тексту моделі BERT та бібліотеки FastText

Модель BERT і бібліотека FastText - це два різні підходи до обробки текстових даних, які мають відмінні характеристики щодо швидкодії. Нижче наведено порівняння обох підходів за цим параметром:

Навчання моделі BERT займає декілька днів або навіть тижнів, залежно від обсягу даних та ресурсів.

Бібліотека FastText зазвичай потребує менше часу для навчання, ніж модель BERT, оскільки FastText працює з підсловами та не вимагає глибокого навчання.

Модель BERT вимагає значної обчислювальної потужності та спеціалізованих обчислювальних ресурсів, таких як графічні процесори (GPU) або тензорні процесори (TPU).

BERT вимагає менше обчислювальних ресурсів у порівнянні.

Перетворення текстових даних за допомогою моделі BERT зазвичай потребує значного часу. Від мілісекунд до секунд, в залежності від обсягу тексту та обладнання.

FastText перетворює текст в вектори відносно швидко. Від мілісекунд до секунд, в залежності від обсягу тексту та обладнання.

Модель BERT створює вектори з контекстуальною інформацією, що дозволяє їй краще враховувати семантику слів та контекст у тексті.

FastText може створювати вектори для слів, які не були частиною навчального корпусу, завдяки розбиттю слів на підслова.

Щодо швидкодії, бібліотека FastText перевершує модель BERT. Вона навчається швидше і перетворює текст в вектори значно ефективніше. Проте, BERT зазвичай надає вищу якість векторів завдяки контекстуальній обробці тексту. Вибір між цими підходами залежатиме від конкретних вимог завдання, ресурсів та швидкодії, яку ви готові прийняти.

BERT може бути потужним інструментом для перетворення текстових файлів у векторні представлення та аналізу їх змісту. Ця технологія дозволяє легко організовувати та знаходити дані в базі даних, особливо коли потрібно враховувати

Список використаної літератури

1. BERT. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/BERT> (date of request: 29.09.2023).

Рябчук Є. А.

студент магістратури

Класичний приватний університет

ДОСЛІДЖЕННЯ СУЧАСНИХ МЕТОДІВ ТА ПРОГРАМНИХ ЗАСОБІВ ДЛЯ ПОШУКУ БАЛАНСУ ЕФЕКТИВНОГО СТИСНЕННЯ ЗОБРАЖЕНЬ

Без сумніву, SEO оптимізація зображень має вирішальне значення для підтримки залучення користувачів та підвищення продуктивності ресурсу. Не оптимізовані картинки можуть займати зайве місце на сайті та знижувати швидкість завантаження. За статистикою, найповільніше завантаження є причиною того, що приблизно 39% відвідувачів залишають сайт, навіть не подивившись на нього. Головна мета роботи з картинками - зменшити розмір файлу без шкоди якості, що також зменшує споживання ресурсів, дозволяє швидше завантажуватися сторінкам і позитивно впливає на SEO-просування.

Основні чинники, на які впливає робота з картинками на вебресурсі:

1. Швидкість сторінки. Великі неоптимізовані картинки можуть зробити сайт повільним та незграбним. Користувачі не чекатимуть, поки завантажиться сторінка, так що оптимізація зображень має велике значення для забезпечення швидкого завантаження.

2. Користувальницький досвід. Коли вебресурс завантажується нескінченно довго, налагодження найкращої взаємодії з користувачами перебуває під великим питанням. У наш час швидкостей люди очікують, що сторінки будуть відкриватися максимально швидко й на будь-якому пристрої.

3. SEO-просування. Опрацювання картинок забезпечує їхнє високе ранжування в пошуковій видачі Google, буде корисним для загальної оптимізації проекту. А також коректна робота з файлами позитивно оцінюватиметься алгоритмами Google.

4. Пропускна здатність та застосування дискового простору. Стиснуті зображення допомагають ефективно використовувати простір для зберігання інформації на сервері.

5. Апаратні потужності. Чим нижче навантаження на сервер від кодування даних, тим більша кількість зображень може обробитися одночасно, і тим швидше відображення картинки на стороні клієнта, коли той завантажив ресурс.

Саме через великий рівень затребуваності в оптимальних алгоритмах стиснення зображень, я і вирішив провести дослідження цієї теми та впровадити новітні методи в свою практичну роботу. Суть її полягала в створенні повнофункціональної веб-платформа для публікації професійних фотографій різних авторів з метою заробітку на своїй творчості. Потенціально така платформа може бути використана для поширення стокових фотографій, які можуть слугувати матеріалом для рекламних компаній підприємств.

Програмне забезпечення такого роду працює з великою кількістю відносно великих даних (зображення в форматі raw, dng, tiff чи png, великих розмірів), тому це ідеальний об'єкт для досліджень. Основними показниками для вимірювання ефективності стиснення є швидкість завантаження веб-сторінок в різних розділах сайту, швидкість кодування та декодування зображень, об'єм займаного місця на сервері (розмір зображення), якість зображення в порівнянні з іншими методами, навантаження на ресурси сервера.

Коли ми говоримо про стиск без втрат, ми маємо на увазі, що існує алгоритм, зворотний алгоритму стиснення, що дозволяє точно відновити вихідне зображення. Для алгоритмів стиснення із втратами зворотного алгоритму немає. Існує алгоритм, який відновлює зображення не обов'язково точно збігається з вихідним. Алгоритми стиснення та відновлення підбираються так, щоб досягти високого ступеня стиснення і зберегти візуальну якість зображення.

Для стиснення зображень часто використовуються кодеки з втратами, так як вони дозволяють досягти більшого ступеня стиснення, ніж кодеки без втрат при прийнятному рівні якості. Однак, вибір кодека та ступеня стиснення залежить від типу та призначення зображення, а також від вимог до якості та швидкості обробки. Кодек (від англ. coder-decoder) - це програмний або апаратний модуль, який виконує дві функції: кодування та декодування.

В процесі вивчення теми я зміг виділити такі основні формати з втратами, як

- BMP(алгоритм RLE);
- JPEG 2000, (алгоритм Deflate), кодування бібліотекою libjpeg-turbo;
- Контейнер WebP який використовує кодек VP8;
- Контейнер AVIF який використовує кодек кодеком AV1;
- Контейнер BPG / HEIF з кодеком x265/HEVC;
- FLIF у режимі з втратами.

Формат AVIF. Вищий рівень стиснення є важливим, але хіба ми вже не маємо безліч рішень для цього? Як щодо WebP на основі формату VP8, який призначений замінити JPEG і нещодавно отримав підтримку в біль-

шості браузерів? Також є багато інших кандидатів, напр. JPEG 2000, JPEG XR і, нарешті, HEIF на основі стандарту відеокодеків HEVC.

Варто зауважити ще одну річ: фотографії розміром 800×1200 із розміром 4 МБ явно не оптимізовані, навіть із звичайним JPEG ми можемо стиснути їх до ~500 КБ без значної втрати візуальної якості. І навіть більше з найсучаснішими кодувальниками JPEG, такими як mozjpeg і guetzli.

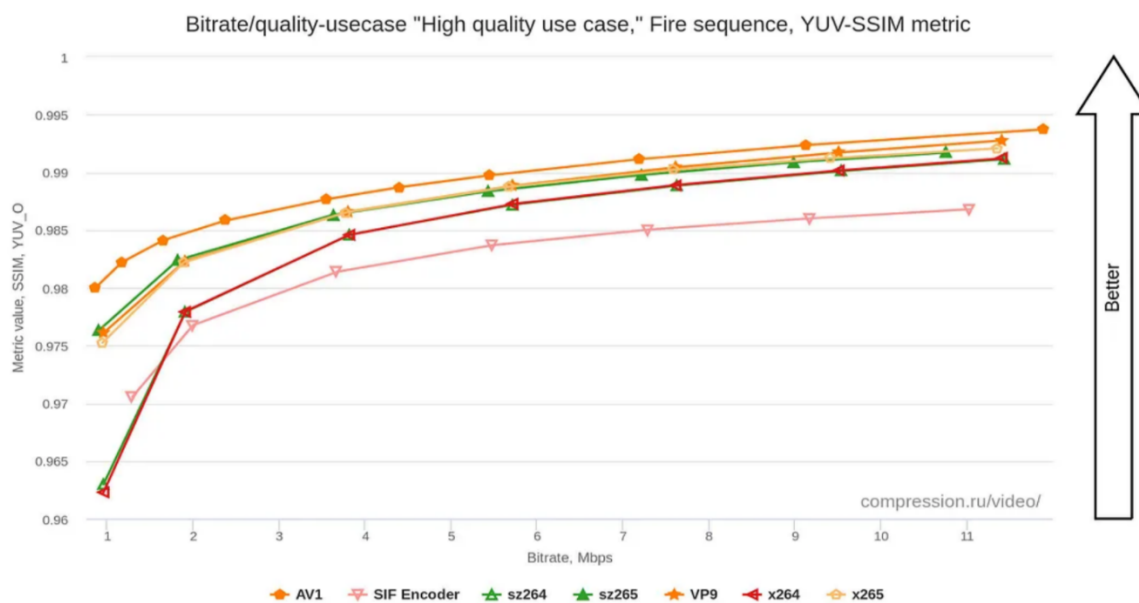

Рис 1. Порівняння кодеків MSU (4 квітня 2019 р.)

Що ж, здається, що інструменти кодування AV1, нового формату кодування відео, розробленого Alliance for Open Media, є найбільш перспективними на даний момент для отримання найвищого можливого стиснення, особливо на низьких бітрейтах. (див. контрольні показники рис. 1). Оскільки нам у будь-якому випадку потрібно було б повторно стиснути зображення, щоб отримати переваги нового формату, чому б не вибрати найкращий?

Ще одна перевага AV1 полягає в тому, що це безкоштовний формат, що означає, що вам не потрібно платити власникам патентів. На жаль, патенти на програмне забезпечення все ще актуальні. Такі формати, як JPEG XR, не отримали широкого поширення переважно через патенти. Тому рішення на основі AV1 привабливі як з технічної, так і з юридичної точок зору.

AVIF (формат файлів нерухомих зображень AV1) – це новий формат нерухомих зображень, заснований на AV1. Специфікація була випущена та затверджена як 1.0.0 нещодавно, що означає, що вона готова до використання у виробництві. Файл AVIF – це в основному ключовий кадр AV1, упакований у контейнер ISOBMFF, майже ідентичний структурі HEIF, за винятком використання відеоформату AV1 замість HEVC.

Як було сказано раніше, файл AVIF – це не що інше, як внутрішній кадр AV1 у контейнері ISOBMFF. Таким чином, ми можемо використову-

вати будь-який доступний кодер AV1 для створення фактичного зображення. Для тестування швидкості кодування я використовував: libaom, rav1e, SVT-AV1 (кодери) та VMAF (метрика якості зображення) на рис 2.

Ця графіка, створена av1-bench, рекламує libaom як явного переможця: він має найкращий результат за показником VMAF (результати libjpeg надаються для довідки.) Це можна пояснити компромісами між швидкістю та якістю, обраними у SVT-AV1 та rav1e.

Формат WebP. WebP та AVIF – це формати наступного покоління, які призначені для створення меншого розміру файлів при збереженні високої якості зображення. Google представив нам WebP в 2010 році, тоді як AVIF набагато молодше. Він був створений лише у 2019 році. WebP був спочатку запущений як заміна традиційних форматів зображень JPEG, JPG і PNG. WebP був представлений як спосіб досягнення кращої якості зображення з розміром файлу, схожим на JPG:

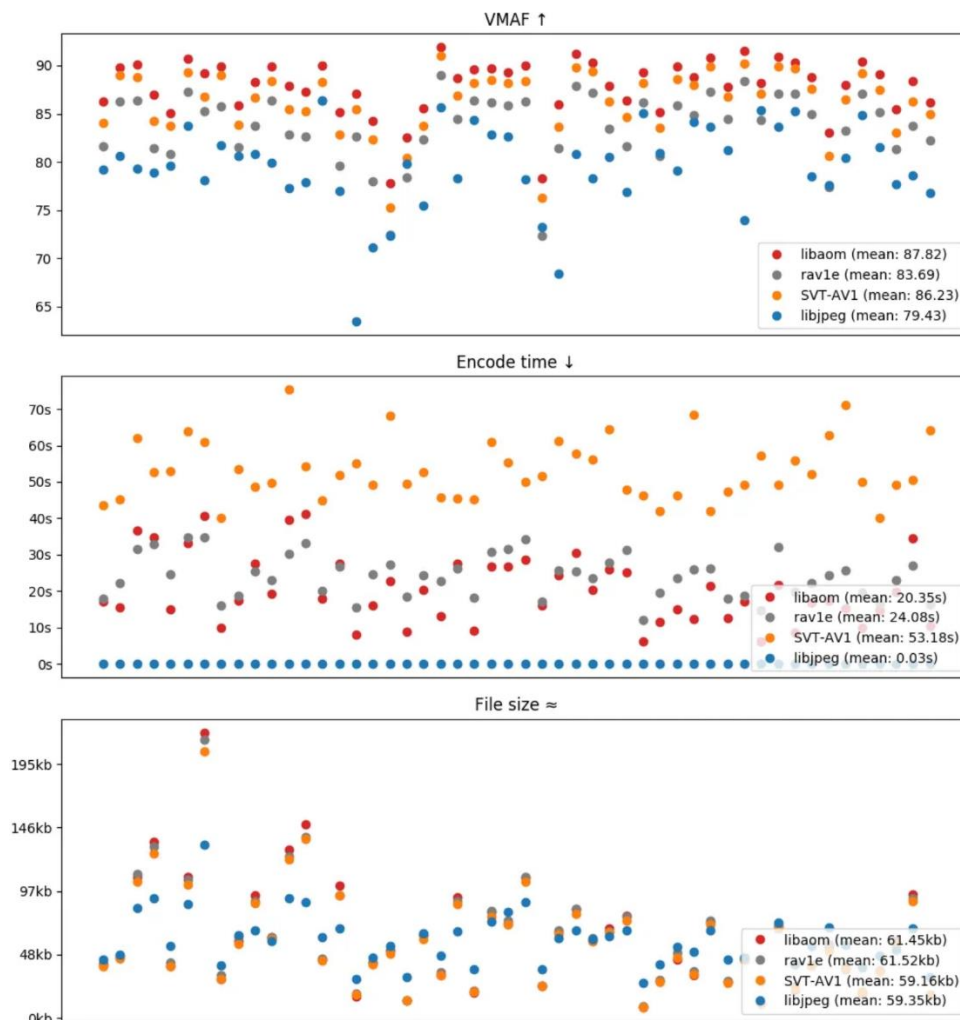

Рис. 2. Порівняння ефективності внутрішнього кодування

Однак, як і з JPG, ви іноді можете зіткнутися з неприємними побічними ефектами, такими як блочність, розмитість та колірний відтінок. З іншого боку, з AVIF ви можете отримати більш гладке, чітке зображення з

тим самим розміром файлу. Крім того, рідко виникають будь-які з вищезгаданих негативних ефектів. Це перевага AVIF для зображень з високою деталізацією. Крім того, якщо на зображенні є текст, то AVIF підійде краще, оскільки на фотографії потрібна деталізація, з якою цей формат справляється відмінно. Якість зображення відноситься до точності представлення деталей, збережених у пікселях, таких як колір, контраст та тіні. Високоякісне зображення виглядатиме чітким та різким. Зазвичай, що вища роздільна здатність зображення, то вище якість, оскільки кожен дюйм показується більше пікселів.

Обидва формати файлів зображень мають певні обмеження за розміром. Наприклад, AVIF має обмеження на роздільну здатність зображення 65538 на 65536 пікселів і розмір зображення 6780 на 4320 пікселів, а максимальна кількість пікселів у зображенні WebP становить 16 383 на 16 383. Думаю, ви вже розумієте, що для високо деталізованих зображень цей формат не найкращий вибір. Ми також можемо порівняти AVIF та WebP у термінах бітової глибини. Цей термін стосується кількості бітів, необхідних для відображення кольору одного пікселя. В основному, чим вища бітова глибина, тим більше кольорів може відобразитися на зображенні. Як і JPEG, WebP підтримує максимальну бітову глибину 8, що становить приблизно 16 мільйонів кольорів. AVIF розширює це, підтримуючи глибину біт 10. Отже, AVIF здатний відобразити набагато більше кольорів, але отримані файли можуть займати більше місця на диску і вимагати більшої потужності обробки. Крім того, обидва формати підтримують зображення з HDR. Чудово підходить для фотографії. Однак, у цьому аспекті AVIF має перевагу за рахунок широкого колірною діапазону та підтримки хромінасної субдискретизації. Таким чином, ви можете зменшити кількість інформації кольорів у сигналі, не впливаючи на якість зображення.

Саглаєв Б. Р.

студент магістратури
Класичний приватний університет

ДОСЛІДЖЕННЯ КРОСПЛАТФОРМОВОГО МЕХАНІЗМУ РОБОЧИХ ПРОЦЕСІВ WEXFLOW

Wexflow надає кросплатформовий сервер робочих процесів, серверну частину для проектування, управління та відстеження робочих процесів, послідовних робочих процесів, робочих процесів з блок-схемами та робочих процесів затвердження загальних бізнес-об'єктів, які називаються записами.

Wexflow – це високопродуктивний, розширюваний, модульний і кросплатформний механізм робочого процесу. Метою Wexflow є автоматизація повторюваних завдань. За допомогою Wexflow автоматизація будівель і робочі процеси стають простішими. Wexflow також допомагає зробити довгострокові процеси простими. Зв'язок між системами або програмами стає легким завдяки цьому потужному механізму робочого процесу.

Wexflow використовує .NET Core , кросплатформну версію .NET для створення веб-сайтів, служб і консольних програм. Таким чином, Wexflow надає кросплатформний сервер робочих процесів і кросплатформну серверну частину для легкого та гнучкого управління, проектування та відстеження робочих процесів. Сервер Wexflow і його бекенд працюють на Windows, Linux і macOS.

Wexflow надає більше 100 дій для різних типів завдань і дозволяє інтеграцію, що настроюється, з іншими рішеннями за допомогою налаштованих дій і API Wexflow.

Wexflow надає можливість створювати робочі процеси, які починаються залежно від виразу cron. cron – це інструмент UNIX, який існує протягом тривалого часу, тому його можливості планування є потужними та перевіреними.

Робочі процеси Cron часто більш корисні, ніж тригерні або періодичні робочі процеси, якщо вам потрібен графік звільнення, який повторюється на основі календарних понять, а не на точно визначених інтервалах.

За допомогою робочих процесів cron ви можете вказати розклади запуску, наприклад «кожної п'ятниці опівдні», «кожного робочого дня та 9:30 ранку», або навіть «кожні 5 хвилин між 9:00 ранку та 10:00 ранку щопонеділка, Середа і п'ятниця».

Вираз cron – це рядок, що складається з 6 або 7 полів, розділених пробілом. Поля можуть містити будь-які дозволені значення разом із різними комбінаціями дозволених спеціальних символів для цього поля.

Поля такі:

* * * * *

```

| | | | | | | Year (1970 - 2099) (Optional) (Allowed Special
Characters: , - * /)
| | | | | Day of week (1 - 7) (Sunday=1) (Allowed
Special Characters: , - * ? / L #)
| | | | Month (1 - 12) (Jan=1) (Allowed Special
Characters: , - * /)
| | | Day of month (1 - 31) (Allowed
Special Characters: , - * ? / L W)
| | Hours (0 - 23) (Allowed
Special Characters: , - * /)
| Minutes (0 - 59)
(Allowed Special Characters: , - * /)
Seconds (0 - 59)
(Allowed Special Characters: , - * /)

```

Цей тип робочих процесів можна створити з Wexflow Designer або за допомогою редагування XML. Однак ось зразок робочого процесу, який починається кожні дві хвилини:

```
<?xml version="1.0" encoding="utf-8"?>
```

```

    <Workflow xmlns=«urn:wexflow-schema» id=«75»
name=«Workflow_Cron» description=«Workflow_Cron»>
    <Settings>
    <Setting name=«launchType» value=«cron» />
    <Setting name=«cronExpression» value=«0 0/2 * * * ? » /> <!-- Every
two minutes -->
    <Setting name=«enabled» value=«true» />
    </Settings>
    <Tasks>
    <Task id=«1» name=«FilesLoader» description=«Loading files»
enabled=«true»>
    <Setting name=«file» value=«C:\WexflowTesting\file1.txt» />
    </Task>
    <Task id=«2» name=«Wait» description=«Wait for 10 seconds... »
enabled=«true»>
    <Setting name=«duration» value=«00.00:00:10» />
    </Task>
    <Task id=«3» name=«FilesCopier» description=«Copying files»
enabled=«true»>
    <Setting name=«selectFiles» value=«1» />
    <Setting name=«destFolder» value=«C:\WexflowTesting\Cron» />
    <Setting name=«overwrite» value=«true» />
    </Task>
    </Tasks>
</Workflow>

```

Усе, що відбувається у Wexflow, відстежується та реєструється. Завдяки системі журналювання Wexflow ви можете легко відстежувати свої робочі процеси та залишатися в курсі за допомогою моніторингу в реальному часі та сповіщень електронною поштою.

Журнали Wexflow записуються в C:\Program Files\Wexflow\Wexflow.log. Є один файл журналу на день. Старі файли журналу зберігаються в такому форматі: Wexflow.loguuuuMMdd

Можна налаштувати Wexflow на надсилання звітів про інциденти, коли виникає помилка, використовуючи log4net.Appender.SmtpAppender у файлі конфігурації Wexflow C:\Program Files\Wexflow\Wexflow.Clients.WindowsService.exe.config.

Wexflow надає вам чудову інформаційну панель для перегляду статистики ваших робочих процесів у реальному часі. Інформаційна панель дозволить вам легко відстежувати свій сервер робочого процесу.

Сторінка «Історія» у серверній частині також дозволить відстежувати всі ваші робочі процеси та все, що відбувається на сервері робочих процесів. Дійсно, на цій сторінці ви матимете огляд усіх екземплярів робочого процесу, які виконуються на сервері робочого процесу.

Наприклад, якщо завдання виконує операцію над колекцією файлів і ця операція успішна для всіх файлів, тоді його статус має бути Успіш-

ний. Інакше, якщо ця операція успішна для одних файлів і невдала для інших, її статус має бути Попередження. Інакше, якщо ця операція завершиться невдало для всіх файлів, її статус має бути Помилка.

Властивість `Condition` призначена для завдань блок-схеми. Окрім статусу завдання, завдання блок-схеми повертає значення `true` або `false` після виконання своєї операції.

Для властивості `Condition` завжди має бути встановлено значення `false` для послідовних завдань.

`SwitchValue` призначений для використання вузлами блок-схеми `Switch`. Якщо встановити значення у властивості `SwitchValue` і використувати це завдання у вузлі блок-схеми `Switch`, буде виконано реєстр, що відповідає значенню. В іншому випадку, якщо встановлено реєстр за замовчуванням, він буде виконаний.

Ви можете використовувати конструктор `TaskStatus`, який відповідає вашим потребам.

Щоб відновити налаштування, ви можете скористатися такими методами:

```
string settingValue = this.GetSetting(«settingName»);  
string settingValue = this.GetSetting(«settingName», defaultValue);  
string[] settingValues = this.GetSettings(«settingName»);
```

Wexflow також використовує систему планування завдань із відкритим кодом `Quartz.NET`, яка використовується у великих корпоративних системах. Таким чином, Wexflow пропонує гнучкість у плануванні робочих завдань, таких як робочі процеси `cron`.

Список використаної літератури

1. Wexflow. URL: <https://github.com/aelassas/wexflow/wiki/Logging> (date of request: 21.09.2023).

2. Wexflow. URL: <https://gitee.com/pikaih/Wexflow#wexflow> (date of request: 21.09.2023).

Смачна О. В.

студентка магістратури
Класичний приватний університет

ОПТИМІЗАЦІЯ ДОДАТКІВ, ЩО ПРАЦЮЮТЬ ІЗ ВЕЛИКИМИ ДАНИМИ, НА ВСІХ ЕТАПАХ РОЗРОБКИ

Зацікавленість обраною темою з'явилась декілька років тому, під час розробки WPF додатку, який працює із базою даних `MS SQL Server`, при використанні методів і технологій розробки, які вивчались. Але готовий додаток мав помітні недоліки, найбільшим з яких була повільна швидкість обробки запитів навіть при роботі із базою порівняно невеликим об'ємом даних.

Перехід на новіші технології розробки значно покращив кінцеву ефективність розробки, а саме розробка аналогічного за призначенням додатку, цього разу на платформі `.NET Core` і з використанням архітектури `ASP.NET Core Web API` для серверної сторони та клієнтського `Angular` додатку, проте побудова проекту наново із новою архітектурою зайняла бі-

льшість часу, якого не вистачило на оптимізацію одних стадій розробки і підбір більш ефективних технологій роботи із даними на інших. Тому проблемою є робота додатків, що працюють із великими даними, на всіх етапах розробки.

Кількість даних, що створюються, зберігаються і оброблюються зростає щорічно із експоненціальною швидкістю. Ці дані можуть використовуватись як у якості продукту так і в якості основи для прийняття важливих рішень малим бізнес структурами й великими корпораціями. На фоні високої конкуренції, можливість запропонувати якісний продукт для роботи із даними, що допоможе максимізувати прибутки клієнта, є вірними шляхом до успішної кар'єри в ІТ.

На сьогоднішній день існує достатньо досліджень стосовно оптимізації роботи баз даних, проте переважна більшість зосереджена на самперед на оптимізації структури бази та ефективності виконання запитів [1]. На справді ж база даних існує не у вакуумі, а є лише одним з елементів комплексної системи технологій з яких складається будь-який ІТ продукт. Більшість з цих технологій, хоча можуть і не мати прямого відношення до бази даних, з великою вірогідністю можуть вплинути на кінцевий опит користувача при роботі з даними в додатках.

Метою дослідження є визначення певного алгоритму та ряду рекомендацій для оптимізації додатків, що працюють із великими даними, на всіх етапах розробки.

Для досягнення заданої мети необхідно виконати наступні теоретичні і практичні завдання:

- розглянути такі етапи розробки, а саме вибір і вплив хостинг-системи на роботу із даними; вибір СУБД; структура бази та її особливості при роботі з великими даними, шардування та розділення баз даних [1];

- проаналізувати технології, які найсильніше впливають на ефективність роботи з даними на кожному етапі розробки додатку, а саме технології і методи зберігання складених типів даних; оптимізація запитів; вибір платформи розробки та технології доступу до бази [2, 3]; оптимізація продуктивності Entity Framework Core; пулінг підключень та управління ресурсами; стратегії кешування даних; асинхронне програмування; дизайн інтерфейсу користувача, що має надавати можливість інтуїтивно працювати із даними, при цьому використовуючи мінімальну можливу кількість ресурсів для відображення графічних елементів;

- розробити додаток та протестувати розглянуті технології, фокусуючи увагу на елементах, що були найбільш проблематичними під час первинного процесу розробки, та вже існуючих рішення, що помітно сповільнюють роботу системи;

- на основі проведених тестів оцінити вплив наведених технологій і визначити, котрі з них ефективніші при інвестуванні часу та ресурсів.

Розроблено клієнтський додаток та модуль для його тестування. Даний модуль використовує `HttpRequestInterceptor` для отримання часу відповіді на запити до API серверу та бібліотеку `NGX Charts` для графічного відображення результатів тестування.

Першим етапом оптимізації став перехід на новішу версію .NET Core (із 3.1.32 на 6.0.25). Використання актуальної версії .NET важливо насамперед тому, що відкриває доступ до новіших версій бібліотеки EF Core. Окрім того .NET 6 містить багато покращень продуктивності. Серед них: оптимізація FileStream, оптимізація за допомогою профілів і компіляції AOT та ін. [6].

Результати тестів після переходу на нову версію .NET показали що середнє покращення часу обробки GET запиту становить 0.12 секунд у виборці із 1000 запитів, де середній час відповіді на запит становить 0.43с для старої версії і 0.31с – для нової. Проте варто зазначити, що на .NET версії 6.0 інколи з'являються зависання, що можуть спричинити довгий час відповіді на запит (до кількох секунд), чого не спостерігалось на версії 3.1. Не дивлячись на це, однозначно можна дати рекомендацію використовувати новішу версію .NET, адже вона матиме довший період підтримки, а існуючі помилки, вірогідно, будуть виправлені у найближчих оновленнях.

В майбутньому аналогічні тести планується провести для порівняння часу відповіді різних СУБД, декількох хмарних сервісів та інших технологій зберігання зображень та інших перерахованих вище технологій.

Список використаної літератури

1. Qianglai Xie, Wei Yang, Leiyue Yao. A Database Optimization Strategy for Massive Data Based Information System. China : Jiangxi University of Technology, 2019.
2. Офіційна документація платформи .NET Core. URL: <https://learn.microsoft.com/en-us/dotnet/core/introduction> (дата звернення: 04.09.2023).
3. Офіційна документація бібліотеки Entity Framework Core. URL: <https://learn.microsoft.com/en-us/ef/core> (дата звернення: 04.09.2023).
4. Kanjilal J. How to improve data access performance in EF Core. Microsoft architect. 2023. URL: <https://www.infoworld.com/article/3676583/how-to-improve-data-access-performance-in-ef-core.html> (date of request: 04.09.2023).
5. Kalafatis K. Database Caching Strategies. 2022. URL: <https://dev.to/kalkwst/database-caching-strategies-16in> (date of request: 04.09.2023).
6. Toub S. Performance Improvements in .NET 6. Microsoft Software Engineer. 2021. URL: <https://devblogs.microsoft.com/dotnet/performance-improvements-in-net-6> (date of request: 04.09.2023).

Степаненко Д. І.

студент магістратури

Класичний приватний університет

ДОСЛІДЖЕННЯ ПЕРЕТВОРЕННЯ ФАЙЛІВ У БАЗІ ДАНИХ ЗА ДОПОМОГОЮ БІБЛІОТЕКИ FASTTEXT

У сучасному світі обробка та пошук інформації стали надзвичайно важливими завданнями. Це особливо актуально в галузі обробки даних та управління інформацією. Одним з популярних інструментів для роботи з текстовими даними є FastText, який використовує векторні укладення слів для представлення текстової інформації. У цій статті ми дослідимо застосування FastText для перетворення файлів у базі даних з метою поліпшення пошуку та організації цих файлів.

FastText – це бібліотека для роботи з текстовими даними, розроблена Facebook AI Research. Основною ідеєю FastText є використання нейроме-

режевих моделей для створення векторних представлень слів та текстів. Ця технологія дозволяє представити слова та текстові документи у векторній формі, що дозволяє виконувати різноманітні завдання, такі як класифікація текстів, машинний переклад, та, в нашому випадку, організація файлів у базі даних. [1]

Для дослідження застосування FastText для перетворення файлів у базі даних, ми використовували наступну методику:

- Ми створили базу даних, яка містила різні типи файлів, такі як текстові документи, зображення, аудіофайли тощо.

- Для кожного типу файлу ми використовували відповідний алгоритм для перетворення файлу в текстову форму. Наприклад, текстові документи були просто взяті у вигляді тексту, а зображення та аудіофайли піддавалися опрацюванню для видобуття текстової інформації.

- Ми використовували бібліотеку FastText для створення векторних представлень отриманих текстових даних. Модель була навчена на великому корпусі тексту.

- Кожен файл був перетворений в вектор, використовуючи навчену модель FastText. Цей вектор представляє семантичну інформацію про зміст файлу.

- Ми використовували отримані вектори для організації файлів у базі даних та для пошуку файлів за схожістю.

Зважаючи на те, що FastText спеціалізується на роботі з текстом, ми застосовували її для організації текстових документів у базі даних з текстовими документами різних типів, такими як документи формату .txt, .docx і .pdf. спочатку ми зберігали ці документи у базі даних, а потім швидко знаходили схожі документи за змістом.

По-перше, потрібно підготувати наші дані. Ми можемо взяти текст з кожного документа і зберегти його у базі даних, призначивши унікальний ідентифікатор кожному документу.

По друге ми можемо використовувати ці тексти для навчання моделі FastText. Використовуючи ці текстові дані, ми можемо навчити FastText створювати векторні представлення для слів та текстів.

```
from gensim.models import FastText
# Припустимо, що texts - це список з текстів кожного документа
model = FastText(texts, size=100, window=5, min_count=1, workers=4,
sg=1)
```

У цьому фрагменті коду ми навчаємо FastText модель на наших текстових даних. **size** - розмір векторів, **window** - максимальна відстань між поточним та передбачуваним словом у реченні.

По третє ми перетворюємо та зберігаємо документи у базі даних.

Тепер, коли маємо навчену модель FastText, ми можемо перетворити текстові документи у вектори за допомогою цієї моделі та зберегти їх у базі даних разом із відповідним ідентифікатором.

```
# Припустимо, що doc_text - це текст документа, doc_id - унікальний ідентифікатор документа
doc_vector = model.wv[doc_text]
```

```
# Збереження doc_vector та doc_id в базі даних
```

В четверте ми виконуємо пошук схожих документів. Тепер, коли маємо вектори документів у базі даних, ми можемо використовувати їх для пошуку схожих документів за змістом.

```
def find_similar_documents(query_text, model, database):  
    query_vector = model.wv[query_text]  
    similar_documents = []  
    for doc_id, doc_vector in database.items():  
        similarity = model.wv.cosine_similarities(query_vector, [doc_vector])[0]  
        similar_documents.append((doc_id, similarity))  
    # Сортування за схожістю у зворотньому порядку  
    similar_documents.sort(key=lambda x: x[1], reverse=True)  
    return similar_documents
```

У цьому фрагменті коду `query_text` - це текст запиту користувача. Ми порівнюємо вектор запиту з векторами документів у базі даних та повертаємо список схожих документів разом із ступенем їх схожості.

Таким чином, використання FastText для перетворення текстових документів у векторні представлення може значно полегшити організацію та пошук даних у базі даних.

Word2Vec та FastText - це дві популярні техніки для отримання векторних представлень слів. Порівняння швидкодії перетворення тексту за технологією Word2Vec та бібліотеки FastText дало наступні результати.

Нижче наведено порівняння їх швидкодії.

1. Час навчання моделі Word2Vec триває від декількох секунд до годин, залежно від розміру навчального набору та параметрів моделі. В той час навчання моделі FastText зазвичай триває трохи довше, ніж модель Word2Vec, оскільки FastText враховує морфологічну інформацію та працює з підсловами.

2. Ресурси. Модель Word2Vec може навчатися на стандартних комп'ютерах і не вимагає великої обчислювальної потужності. FastText вимагає подекуди більше обчислювальних ресурсів у порівнянні з Word2Vec.

3. Перетворення текстових даних. Час перетворення тексту в вектори за допомогою навченої моделі Word2Vec зазвичай займає мілісекунди до секунд.

Перетворення текстових даних в FastText зазвичай трохи повільніше ніж Word2Vec через додаткову обробку підслів.

4. Якість векторів: Для рівних слів, навчена модель Word2Vec дає сталі вектори. FastText здатний створювати вектори для слів, які не були частиною навчального корпусу, завдяки розбиттю слів на підслова.

Таким чином, результати нашого дослідження показали, що застосування FastText для перетворення файлів у базі даних має декілька переваг:

– Використання векторів FastText дозволяє швидко та ефективно знаходити файли, схожі за змістом на запит користувача. Це поліпшує продуктивність та точність пошуку.

– Файли можуть бути організовані у кластери на основі схожостей за допомогою векторів FastText. Це полегшує навігацію та доступ до пов'язаних файлів.

– Цей метод може бути застосований в різних галузях, включаючи управління документами, архівування мультимедійних файлів, аналіз даних та інше.

FastText навчається трохи довше і вимагає трохи більше ресурсів у порівнянні з Word2Vec, проте він може надати кращі результати для слів, які відсутні в навчальному корпусі. Вибір між цими техніками залежатиме від конкретних вимог завдання та обсягу текстових даних. Застосування FastText для перетворення файлів у базі даних є обіцяючим підходом для поліпшення організації та пошуку інформації. Цей метод дозволяє ефективно використовувати семантичну інформацію для покращення доступу до даних.

Список використаної літератури

1. FASTTEXT. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/FastText> (date of request: 12.09.2023).

Супрун М. Є.

студент магістратури

Класичний приватний університет

ДОСЛІДЖЕННЯ ВИКОРИСТАННЯ ЗАСОБІВ ЕМОЦІЙНОГО АНАЛІЗУ ТЕКСТІВ NLP

Аналіз емоцій в текстах стає все більше важливим завданням в галузі обробки природної мови (Natural Language Processing, NLP). За допомогою NLP можна виявити, розпізнати та категоризувати емоції, виражені в текстових документах. Це має велике значення в різних сферах, включаючи маркетинг, соціальні дослідження, клієнтський сервіс та багато інших.

NLP застосовується при щоденній взаємодії з мобільними пристроями, наприклад через Siri або Alexa, використанні розумних помічників, таких як Cortana в операційній системі Windows, в автоматичному визначенні спам-пошти у Gmail, при використанні онлайн-перекладачів, перевірці текстів на предмет помилок у Grammarly тощо.

NLP (Natural Language Processing), або обробка природної мови – це окремий технологічний напрямок в частині штучного інтелекту, який присвячений тому, як машина розуміє, аналізує та відтворює природну мову, якою людина звертається до неї. В науковій сфері існує так званий тест Тюрінга, який говорить про те, що якщо людина, при спілкуванні з комп'ютером, не може визначити, що з нею спілкується машина, то машина є штучним інтелектом.

Методи емоційного аналізу текстів

Один із найпростіших методів аналізу емоцій в текстах - це використання словників емоційних слів.

Специфіка завдань, розв'язуванню яких підпорядковані тлумачні словники (пояснення споживачам значення слів та нормування цих значень), детермінує особливості формулювання дефініцій для таких словників. Суть проблеми полягає в розвитку пізнавальної діяльності, мабуть, не-

має таких загальноновживаних слів, які б не належали до терміносистеми певної галузі наукової чи практичної діяльності. Для прикладу, усі загальноновживані назви тварин чи рослин є термінами біології, усі назви меблів за стандартизовані в термінологічних стандартах меблевої промисловості, усі слова, якими описують стан погоди, належать до терміносистеми метеорології; за стандартизовані також терміни, які є назвами одягу, засобів гігієни, побутової техніки, освітлювальних приладів і т. ін. Тому, під час формування для таких слів дефініцій відповідно до завдань тлумачного словника (пояснення для нефхівців і нормування значень слів), виникає потреба виконання протилежно спрямованих дій.

У такому підході текст аналізується на предмет наявності слів, які вказують на позитивний або негативний емоційний відгук. Це може бути корисним для оцінки загального настрою тексту, але не завжди точним для складних виразів.

Використання методів машинного навчання для емоційного аналізу текстів є більш складним і точним підходом. Моделі навчаються на даних, де кожен текст має емоційну мітку, і вони вчаться розпізнавати емоції на основі цих міток. Популярними методами є класифікація текстів, регресійний аналіз та глибинне навчання.

Глибинний аналіз текстів використовує векторні представлення слів. В цьому підході текст розбивається на слова, які перетворюються в числові вектори. Це дозволяє моделям розуміти семантику тексту та виявляти складні зв'язки між словами.

Застосування емоційного аналізу в різних галузях.

Компанії використовують емоційний аналіз для визначення реакції клієнтів на їхні продукти та рекламні кампанії. Це допомагає аналізувати, які емоції викликають їхні продукти та реклама в споживачів.

Емоційний аналіз важливий для аналізу настроїв та відгуків користувачів у соціальних мережах. Це дозволяє компаніям відстежувати реакції на їхні продукти та послуги, а також реагувати на коментарі користувачів.

Емоційний аналіз текстових відгуків допомагає компаніям розуміти проблеми та скарги клієнтів. Вони можуть швидше реагувати на проблеми та задовольняти потреби клієнтів.

Застосування бібліотек NLP для емоційного аналізу

Використання бібліотек NLP, таких як NLTK, spaCy, TextBlob, допомагає аналізувати текст та визначати семантичну спрямованість. Ці бібліотеки містять інструменти для аналізу настрою, лематизації та видалення стоп-слів.

Бібліотека Spacy пропонує 4 різних варіанти розділення: модель на основі дерева залежностей, модель на основі класифікатора, на основі правил та на основі власних правил. Якщо ми застосуємо для вхідного тексту перший варіант, який йде по замовчуванню. Як результат, бачимо добре розділений вхідного тексту на чотири окремі речення. Але коли ви працюватиме з великим корпусом даних, не факт, що цей варіант підійде. В залежності від специфіки текстів, розділення на речення може відбуватися не завжди очікувано.

Емоційний аналіз текстів засобами NLP має велике значення в багатьох галузях. Він допомагає передбачити ринкові коливання, виявляти проблеми та скарги користувачів, та приймати обґрунтовані рішення. З розвитком технологій NLP цей метод стає все більше доступним та точним.

Список використаної літератури

1. Іванюк П. 10 практичних підходів у NLP. URL: <https://petroivaniuk.medium.com/10-nlp> (дата звернення: 14.09.2023).

Ткаченко С. М.

кандидат технічних наук, доцент кафедри
інформаційних технологій та дизайну
Класичний приватний університет

СУЧАСНІ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В УПРАВЛІННІ

Сьогодні, підприємства та організації активно працюють над впровадженням технологічних інновацій, пов'язаних з використанням інформаційно-комунікаційних технологій у своїй діяльності. Кожного року виникає низка нових можливостей і викликів для розвитку та імплементації новацій в компаніях. Основним фактором для успішного розвитку підприємства залишається постійний інноваційний процес: інвестування у нові технології, створення нових бізнес-моделей та вдосконалення комунікаційних систем.

Проаналізувавши історію розвитку інновацій у бізнес-моделях, можна зробити висновок, що саме впровадження інновацій у сфері електронних технологій робить бізнес конкурентоспроможним, допомагає оптимізувати витрати та спрощує управління ризиками. На прикладі Google можна побачити, як постійне впровадження новацій сприяло становленню цієї компанії як одного з лідерів у світі. З початку свого існування в 1998 році, Google безперервно вдосконалював свою систему, і на сьогоднішній день вона об'єднує мільярди сторінок та комерційних сервісів. Ця платформа включає в себе корпоративну електронну пошту, серверне сховище, рекламу, аналітику, можливості для покупок, соціальні мережі та штучний інтелект [1].

Google продовжує бути прикладом того, як інновації та постійне прагнення до удосконалення можуть привести до успіху в сучасному світі бізнесу. Ця компанія не лише адаптувалася до змін у технологічному середовищі, але й встановила нові стандарти в сфері пошуку інформації та онлайн-сервісів, що допомагають людям та підприємствам у всьому світі знаходити та використовувати інформацію більш ефективно.

В сучасних умовах інвестування в електронну комерцію не просто представляє собою цікавий інноваційний підхід, але і відкриває можливості для підвищення конкурентоспроможності підприємства, зростання його прибутковості та розширення аудиторії на як на внутрішньому, так і на міжнародному рівнях.

Це також дозволяє компаніям бути більш гнучкими та адаптованими до змін на ринку та вимог споживачів, сприяючи збільшенню їхньої конкурентоспроможності. Відтак, інвестування у сферу електронної комерції стає стратегічним кроком, що дозволяє досягти позитивних результатів як

на внутрішньому ринку, так і на міжнародному рівні, підвищуючи прибутковість та розширюючи сферу впливу бізнесу.

За результатами опитування, яке провела консалтингова фірма BDO United Kingdom [2], було виявлено, що 71% фінансових директорів розцінювали інвестування в інформаційні технології як свою основну пріоритетну стратегію протягом 2021 року. Ця тенденція є реакцією на зміни в попиті, і це призвело до збільшення фінансування в галузі електронної комерції на 64% всього за шість місяців 2021 року.

Сучасні компанії швидко реагують на нові умови на ринку та інновації в галузі електронної комерції. Під впливом пандемії Covid-19, лише за 2020 рік обсяги інтернет-продажів у всьому світі зросли на 27,6% [2]. Ця ситуація показала, наскільки важливою стала швидка переорієнтація та адаптація підприємства до змін у світі.

У останній час спостерігається зростання популярності реклами та просування бізнесу в соціальних мережах, таких як Facebook, YouTube, Twitter, LinkedIn та канали RSS [3]. Помітний також ріст кількості приватних мереж, таких як WhatsApp та Snapchat [3]. Явною стала тенденція до збільшення кількості блогів, які створюють як індивідуальні особи, так і підприємства [3]. Ці блогери приносять різноманітність, включаючи короткі та інформативні відеоролики, до контенту, який створюється та споживається, основним чином на мобільних телефонах. Цей розвиток вказує на зростання важливості соціальних медіа та нових форм комунікації у сучасному медіа-середовищі.

Останні роки до організації бізнес-процесів активно залучається штучний інтелект. Вони підвищують ефективність роботи, шляхом автоматизації повторюваних завдань, швидкого аналізу великих обсягів інформації та генерації передбачень на основі отриманих даних. Завдяки ШІ відбуваються трансформації у секторі торгівлі, виробництва, освіти, охорони здоров'я, фінансовому та державному секторах [4, с. 9]. Сьогодні найчастіше використовуються такі технології штучного інтелекту, як аналіз зображень, віртуальні асистенти, створення прогнозів, машинне навчання, розпізнавання природної мови, автономне управління та роботизація. Згідно з прогнозами PwC до 2023 року, завдяки використанню штучного інтелекту ВВП в середньому по світу може збільшитись на 11,9% [5, с. 31]. Так, з 2017 по 2022 рік робота в сфері розробки та навчання штучних інтелектів дозволила збільшити кількість компаній-«однорогів» на 14% в Китаї [6, с. 58].

У банківському секторі також широко використовуються технології штучного інтелекту. Він допомагає оцінити та зменшити ризики: допомагає банку передбачити невиклату кредитів та запобігти шахрайським схемам, через аналіз відносин юридичних і фізичних осіб. Прогнозування майбутніх доходів та трендів на фінансових ринках спрощує процес аналізу та зменшує ризик людської помилки у прогнозах. Віртуальні асистенти та чат-боти використовуються для надання швидких та ефективних відповідей на запитання клієнтів, що покращує якість обслуговування. [7], [8].

Наприклад, шведська компанія BehavioSec створила інноваційну AI-систему, яка впізнає особистість користувача за унікальними характерис-

тиками його набору тексту на клавіатурі, включаючи швидкість, темп, силу натискання на клавіші та інші параметри. Завдяки цьому біометричному аналізу банк може виявити спроби обману, коли хтось намагається представити себе як іншу особу [9].

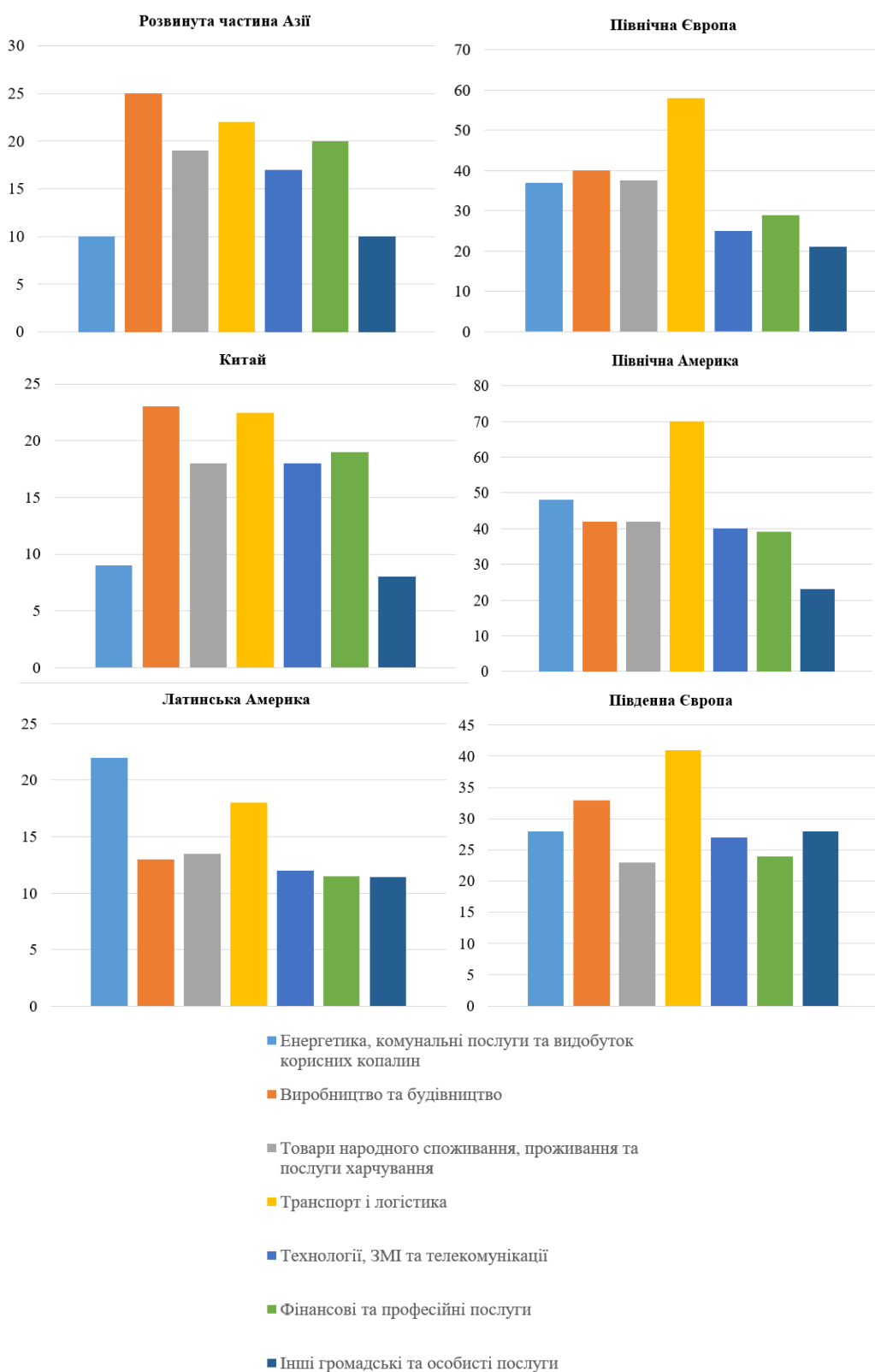

Рис. 1. Відсоток робочих місць з високим ризиком автоматизації по регіонам*
*Складено автором на основі [1–9]

Проте, зважаючи на всі переваги та позитивні сторони штучного інтелекту можна виділити і такі загрози як зникнення професій, які можуть бути замінені роботою ШІ.

Консалтингова компанія PwC зробила припущення, що до 2030 року відсоток робочих місць з високим ризиком автоматизації загалом по світу збільшиться на 26%. Найбільш вразить імплементація штучного інтелекту у процес виробництва такі галузі як транспорт і логістика, енергетика, комунальні послуги та видобуток корисних копалин та виробництво та будівництво.

Штучний інтелект сьогодні є необхідним інструментом для забезпечення конкурентоспроможності підприємств у сучасному світі. Він відіграє важливу роль у впровадженні технологічних інновацій та розвитку бізнесу. Інтеграція штучного інтелекту в різні галузі, включаючи фінансовий сектор, призводить до підвищення продуктивності, зменшення ризиків і поліпшення обслуговування клієнтів. Ці передові технології дозволяють підприємствам оптимізувати витрати, покращувати передбачення та відкривають нові можливості для розвитку.

Список використаної літератури

1. Tkachenko S., Beridze T., Baranik Z., Dashko I., Hamova O. Assessment of investment risks of an industrial enterprise. *Financial and credit activities: problems of theory and practice*. 2021 № 5 (40). P. 429–436.

2. Tkachenko S., Mishchuk I., Hamova O., Skliar N., Bulhakova O., Levandivskiy O. Influence of vertical integration of enterprises on change of their financial indicators and economic security. *Academy of Accounting and Financial Studies Journal*. 2021. Vol. 25. Iss. 5. P. 1–8.

3. Tkachenko S. M. Modern information and communication technologies in management and electronic government. *Формування ефективних механізмів державного управління та менеджменту в умовах сучасної економіки: теорія і практика* : матер. X Міжнар. наук.-практ. конф. 25 листопада 2022 р. / за ред. В. М. Огаренка, О. В. Покатаєвої. Запоріжжя : КПУ, 2022. С. 264–267.

4. Tkachenko S., Mishchuk I., Riabykina Y., Ushenko N., Hamova O., Yastremska N. Intellectual capital as a factor forming economic security of enterprises in Society 5.0. *Wseas transactions on business and economics*. 2022. P. 269–277.

5. Tkachenko S., Lokhman N., Beridze T., Baranik Z., Dashko I. Modeling of investment impacts on industrial enterprise profits. *Naukovyi visnyk natsionalnogo hirnychoho universytetu*. 2022. № 4 (190). P. 151–155.

6. Tkachenko S. M., Makarenko V. D., Gots V. I., Khomutetska T. P., Makarenko Yu. V., Argatenko T. V. Study of the Influence of Reinforcement Degradation on the Durability of Reinforced Concrete Structures of Marine Berths. *Strength of Materials*. 2022. № 4 (478). P. 74–79.

7. Tkachenko S., Beridze T., Baranik Z., Dashko I., Hamova O. Fundamental imperatives of eliminating uncertainty on the basis of monitoring the activity of the iron ore enterprise. *Науковий Вісник Національного гірничого університету*. 2023. № 3. С. 151–156.

8. Tkachenko S. M., Maksimov S. Yu., Makarenko V. D., Panchenko O. S. Influence of Temperature and Long-Term Operation on Metal Durability of Pipelines of Hydrotechnical Structures. *Key Engineering Materials*. 2023. P. 25–33.

9. Tkachenko S., Beridze T., Baranik Z., Kutova N., Korolenko O. Investment principles in value-target processes of electricity consumption at iron ore enterprises. *Науковий Вісник Національного гірничого університету*. 2023. № 6. С. 180–185.

Торопов М. М.

студент магістратури

Класичний приватний університет

ДОСЛІДЖЕННЯ ПЕРЕТВОРЕННЯ ФАЙЛІВ У БАЗІ ДАНИХ ЗА ДОПОМОГОЮ WORD2VEC

У сучасному світі обробка текстових даних в базах даних відіграє важливу роль у багатьох галузях, включаючи інтернет-пошук, рекомендаційні системи та аналіз текстової інформації. Однією з потужних технологій для роботи з текстовими даними є Word2Vec. У цій статті ми розглянемо, як Word2Vec може бути використаний для перетворення текстових файлів у базі даних та аналізу їх вмісту.

Word2Vec – це техніка векторного представлення слів, яка була розроблена для векторизації слів на основі контексту, в якому вони з'являються. Вона може бути використана для створення векторних представлень слів та документів у текстових даних. Word2Vec дозволяє враховувати семантику слів та виявляти схожість між ними.

Перед тим, як почати перетворення файлів, ми повинні завантажити та навчити модель Word2Vec на наших даних. Існує багато бібліотек, які дозволяють це зробити, такі як Gensim.

```
from gensim.models import Word2Vec
# Навчання моделі Word2Vec
sentences = [['«це», «приклад», «речення»], [«це», «інший», «приклад»]]
model = Word2Vec(sentences, vector_size=100, window=5,
min_count=>1, sg=0)
```

Для обробки текстових файлів ми повинні спершу прочитати їх та підготувати текст для подальшої обробки. Ми можемо використовувати бібліотеки для роботи з різними форматами файлів, такі як docx2txt для файлів формату .docx, або PyPDF2 для файлів .pdf, а потім розділити текст на речення або слова.

```
import docx2txt
import PyPDF2
import nltk
# Читання тексту з файлу .docx
text = docx2txt.process(«приклад.docx»)
# Читання тексту з файлу .pdf
text = «»
with open(«приклад.pdf», «rb») as pdf_file:
    pdf_reader = PyPDF2.PdfFileReader(pdf_file)
    for page_num in range(pdf_reader.getNumPages()):
        text += pdf_reader.getPage(page_num).extractText()
# Розділення тексту на слова
nltk.download('punkt')
sentences = nltk.sent_tokenize(text)
```

```
words = [nltk.word_tokenize(sentence) for sentence in sentences]
```

Після навчання моделі Word2Vec та обробки текстових файлів ми можемо використовувати цю модель для отримання векторних представлень слів та документів.

```
# Отримання векторних представлень слів
```

```
word_vector = model.wv['слово']
```

```
# Отримання векторних представлень документів
```

```
document_vector = model.infer_vector(words)
```

Отримані вектори можна зберегти в базі даних разом з іншими важливими даними, такими як ім'я файлу або метадані.

Після перетворення файлів у векторні представлення ми можемо використовувати їх для аналізу та пошуку. Наприклад, ми можемо використовувати схожість косинуса для порівняння векторів тексту та знаходження схожих документів.

```
from sklearn.metrics.pairwise import cosine_similarity
```

```
# Пошук схожих документів
```

```
query_vector = model.infer_vector(«Ваш текст запиту»)
```

```
similar_documents = []
```

```
for doc_vector in database:
```

```
    similarity = cosine_similarity([query_vector], [doc_vector])
```

```
    similar_documents.append((doc_vector, similarity))
```

```
similar_documents.sort(key=lambda x: x[1], reverse=True)
```

Word2Vec - потужна технологія для перетворення текстових файлів у базі даних та аналізу їх вмісту. Вона дозволяє ефективно враховувати семантику слів та документів

Порівняння швидкодії перетворення тексту техніки Word2Vec та моделі BERT.

Word2Vec та модель BERT – це дві різні технології для обробки текстових даних, і вони мають різні характеристики щодо швидкодії. Нижче наведено порівняння обох підходів за цим параметром:

Word2Vec має час навчання від декількох секунд до кількох годин, залежно від обсягу даних та параметрів моделі.

Модель BERT має час навчання **від** декілька днів або навіть тижнів, в залежності від обсягу даних і ресурсів.

Модель Word2Vec може навчатися на стандартних комп'ютерах і не вимагає великої обчислювальної потужності.

BERT вимагає значної обчислювальної потужності та спеціалізованих обчислювальних ресурсів, таких як графічні процесори (GPU) або тензорні процесори (TPU).

Перетворення текстових даних відбувається відносно швидко. Перетворення тексту в вектори за допомогою навченої моделі Word2Vec зазвичай займає мілісекунди до секунд.

Перетворення тексту за допомогою моделі BERT зазвичай потребує значного часу. Від мілісекунд до секунд, в залежності від обсягу тексту та обладнання.

Для рівних слів, навчена модель Word2Vec дає сталі вектори. Модель BERT створює вектори з контекстуальною інформацією, що дозволяє їй краще враховувати семантику слів та контекст у тексті.

Швидкодія перетворення текстових даних за допомогою Word2Vec та моделі BERT значно відрізняється. Word2Vec є значно швидшою технологією як для навчання моделі, так і для перетворення тексту, і вимагає менше обчислювальних ресурсів. Однак модель BERT надає вищу якість векторів завдяки урахуванню контекстуальної інформації. Вибір між цими технологіями залежатиме від конкретних вимог завдання, доступних ресурсів та швидкодії, яку ви готові прийняти.

Список використаної літератури

1. WORD2VEC. URL: <https://ru.wikipedia.org/wiki/Word2vec> (date of request: 27.09.2023).

Хрипко О. С.

викладач кафедри інформаційних технологій та дизайну
Класичний приватний університет

ІННОВАЦІЙНІ ТЕНДЕНЦІЇ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ ПРАЦІВНИКІВ КОМПАНІЙ

Виникнення зростаючого попиту на онлайн-навчання стало справжньою революцією в глобальному освітньому просторі. Віддалені технології стали важливим інструментом для забезпечення доступу до якісної освіти в будь-якому куточку світу. Загострений пандемією та іншими глобальними викликами, які впливають на традиційні форми навчання, світ стає свідком активного впровадження онлайн освіти. Організації та навчальні установи, розуміючи важливість гнучкості та доступності, все більше переходять на онлайн-формат навчання, що визначає перехід від традиційних методів до інноваційних підходів у сфері освіти. Попит на онлайн-навчання у світі відкриває нові перспективи і визначає напрями розвитку нових освітніх систем.

Зокрема, зарубіжні компанії США, Канади та Австралії ефективно використовують інтернет-платформи для навчання персоналу, а також для збагачення знань та вмінь працівників у корпоративному середовищі. Наприклад, компанії використовують LinkedIn Learning для надання співробітникам доступу до широкого спектру навчальних курсів, які охоплюють різні теми, включаючи керівництво, технічні навички, м'які навички та багато іншого.

Актуальним напрямом у сучасному бізнес-середовищі стає використання інтернет-платформ для навчання співробітників компаній.

Десять років тому, до широкого використання сучасних можливостей онлайн-навчання, роботодавці стикалися із рядом проблем, які ускладнювали процеси навчання та управління персоналом. Наприклад, організація освітніх тренінгів та семінарів для співробітників часто вимагала великих фінансових витрат на прокладання маршрутів, проживання та інші витрати. Також традиційні методи навчання не завжди сприяли залученості

та активній взаємодії співробітників, обмін досвідом та знаннями між співробітниками був менш активний через відсутність зручних інструментів для цього. Доступ до відповідних навчальних матеріалів та ресурсів був обмеженим, що ускладнювало забезпечення співробітників актуальною інформацією. А також співробітники не завжди мали можливість вибрати формат навчання, який найкраще відповідає їхнім індивідуальним потребам.

Сучасні технології та навчальні онлайн платформи дозволяють компаніям навчити своїх співробітників будь-яким тематичним знанням, кваліфікованим навичкам та вмінням.

Сучасний тренд онлайн освіти визначає не лише новий спосіб передачі знань, але й ставить перед компаніями чітке завдання – забезпечити свій персонал необхідними навичками та компетенціями у зручний, доступний та ефективний спосіб. При цьому онлайн-платформи для навчання надають компаніям можливість створювати індивідуальні програми для кожного працівника, враховуючи його потреби та особливості роботи. Вони також стають інструментом для впровадження новітніх методик та стратегій у сфері навчання, дозволяючи компаніям підтримувати конкурентоспроможність на ринку та адаптуватися до обставин, що швидко змінюються. Підхід до корпоративного навчання не лише ефективний з точки зору підвищення професійної компетентності, але й підкреслює зобов'язання компанії до постійного розвитку свого персоналу. Це стає стратегічним кроком у напрямку створення корпоративної культури, сприятливої для навчання, і підтримує філософію безперервного саморозвитку серед працівників.

В сучасному бізнес-середовищі при підборі працівників власники компаній дедалі частіше звертають увагу на кандидатів, які не лише володіють базовим комплектом навичок і знань зі своєї спеціалізації, але й виходять за межі стандартів. Також компанії виявляють великий інтерес до працівників, які мають нестандартне та творче мислення, мають здатність генерувати інноваційні ідеї та вносити неочікувані рішення в бізнес-процеси.

Сучасний підхід до набору працівників акцентує увагу на тому, що наразі ефективність та конкурентоспроможність компаній визначаються не лише кількістю співробітників, а й якістю їхніх здібностей, універсальністю їхніх вмінь та потенціалом для інновацій. При цьому навіть зменшення кількості працівників у компаніях не обов'язково означає втрату потужностей. Навпаки, це може служити джерелом для зростання можливостей кожного окремого працівника. Роботодавці мають на меті сформувані універсальних працівників, здатних впоратися з різноманітними завданнями та приймати творчі рішення в різних сферах діяльності компанії.

Компанії вкладають багато зусиль в створення навчальних програм, спрямованих на розвиток навичок та компетенцій працівників, активно підтримують індивідуальний розвиток кожного члена команди, тому працівники отримують можливість вивчати різноманітні напрямки. Напри-

клад, вони мають можливість глибше досліджувати ті аспекти, які цікавлять їх особисто, або вивчати ті навички, які є ключовими і необхідними для виконання суміжних додаткових професійних функцій. Це збільшує мотивацію серед працівників, оскільки вони мають можливість обирати напрямок навчання самостійно.

Такий підхід сприяє особистому та професійному зростанню працівників, адже вони можуть спрямовувати свої зусилля на вивчення того, що для них важливо і цікаво. Компанії, в свою чергу, отримують перевагу у вигляді високо вмотивованих та досвідчених спеціалістів, здатних виконувати різні функціональні обов'язки.

Компанії постійно вдосконалюють свої підходи до надання можливостей саморозвитку своїм працівникам. Це може включати в себе доступ до онлайн-навчання через платформи, які пропонують різноманітні тематичні курси та тренінги. Крім того, компанії можуть впроваджувати системи менторингу та коучингу, які сприяють особистому та професійному росту працівників.

В сучасному бізнес-середовищі роботодавці все більше визнають важливість розвитку своїх працівників і надають їм можливість підвищувати свій рівень знань під час роботи або у свій вільний від роботи час. Це відкриває нові горизонти для самовдосконалення та особистого росту кожного працівника за свій рахунок. Такий підхід відображає сучасні тенденції управління персоналом та підкреслює важливість постійного професійного розвитку.

Зокрема, на прикладі зарубіжних компаній можна побачити, що вони проявляють великий інтерес до розвитку своїх працівників та активно впроваджують інноваційні методи освіти. Найпоширеніші практики включають доступ до різноманітних онлайн-платформ та внутрішніх освітніх програм, що надають співробітникам можливість вибору курсів залежно від їхніх потреб.

Наведемо деякі онлайн ресурси:

Coursera for Business надає можливість компаніям створювати корпоративні програми навчання, використовуючи курси від провідних університетів та організацій. Це дозволяє працівникам отримувати актуальні знання з різних галузей.

Udemy for Business надає доступ до широкого спектру відео уроків та навчальних курсів. Компанії можуть створювати власні корпоративні колекції курсів, адаптованих до своїх потреб.

Skillsoft пропонує корпоративні навчальні рішення, які включають в себе інтерактивні курси, відео, книги та інші ресурси для навчання працівників в різних галузях.

EdX for Business співпрацює з великими університетами та інститутами для надання корпоративним клієнтам доступу до високоякісних навчальних курсів, що допомагає працівникам розвивати свої навички та компетенції.

В Україні також спостерігається зростаючий інтерес компаній до впровадження сучасних підходів до розвитку персоналу. Українські підприємства поступово впроваджують системи онлайн-освіти та індивідуального розвитку працівників через внутрішні та зовнішні освітні платформи, надаючи можливість обирати курси залежно від потреб та амбіцій кожного співробітника.

Окрім того, українські компанії активно досліджують можливості впровадження практик менторингу та коучингу для забезпечення ефективного зростання свого персоналу.

Таким чином, це сприяє створенню корпоративного середовища, яке сприяє постійному вдосконаленню та розвитку співробітників відповідно до сучасних стандартів корпоративного управління. Компанії створюють програми менторства, де досвідчені працівники надають підтримку та поради менш досвідченим колегам, сприяючи таким чином обміну знаннями та вміннями внутрішньою командою. Такі ініціативи додатково допомагають підвищувати ефективність роботи команди та стимулюють особистий і професійний розвиток працівників.

Список використаної літератури

1. Nair S., Kaushik A., Dhoot H. Conceptual framework of a skill-based interactive employee engaging system: In the Context of Upskilling the present IT organization. *Applied Computing and Informatics*. 2023.

2. Davy K., Ching A., Law S. Online learning in management education amid the pandemic: A bibliometric and content analysis. *The International Journal of Management Education*. 2023.

3. Schröder S., Wiek A., Farny S., Luthardt P. Toward holistic corporate sustainability – Developing employees' action competence for sustainability in small and medium-sized enterprises through training. *Business Strategy and the Environment*. 2023.

4. Adedoyin O., Soykan E. COVID-19 pandemic and online learning: the challenges and opportunities. *Interactive learning environments*. 2023.

5. Leow A., Chua S., Billett S., Hai Le A. Employers' perspectives of effective continuing education and training in Singapore. *Higher Education, Skills and Work-Based Learning*. 2023.

Хрипко С. Л.

доктор технічних наук, професор, завідувач кафедри
інформаційних технологій та дизайну
Класичний приватний університет

СТВОРЕННЯ КВАНТОВОЇ СУПЕРПОЗИЦІЇ ТА ВИМІРЮВАННЯ КВАНТОВОГО СТАНУ

Для моделювання квантових систем до яких, наприклад відносяться складні системи фотосинтезу, надпровідності та молекулярних утворень відмінно підходять квантові комп'ютери. Вони можуть впоратися зі складністю та невизначеністю системи, яка може перевантажувати класичні комп'ютери.

Квантовий комп'ютер працює з кодовою інформацією у вигляді кубітів – квантових аналогів бітів. А квантові вирахування – це маніпуляції з набором кубітів. Коли проводяться маніпуляції з кубітами, в якості

пам'яті виступає деякий набір квантових дворівневих систем. Такі системи можуть мати різну фізичну природу. Якщо є фізична система, в якій є два стани – логічний нуль і логічна одиниця, то існують і довільні суперпозиції – квантовий стан фізичної системи в так званому Гільбертовому просторі. Це значить, що складно однозначно виділити одиницю чи нуль в таких системах. Важливо відмітити, що суперпозиції в досвіді недоступні, спостережати можна лише два вихідні стани. Коефіцієнт суперпозиції визначає ймовірність того, що ми отримаємо в результаті. Однією з властивостей квантової теорії є те що результат вимірювання завжди стає принциповою ймовірністю.

Для роботи пристроїв потрібно розуміння квантових вираховань.

Принциповою та фундаментальною різницею між класичним бітом та кубітом полягає в тому, що кубіт може знаходитись в стані, що відрізняється від нуля або одиниці. Такий стан кубіта визначається лінійною комбінацією базисних станів. Математичний опис базисних станів зводиться до їх представлення в матричному вигляді.

Коли частки об'єднуються в одну систему, при цьому не має значення, наскільки далеко вони знаходяться одна від одної, спостереження за однією з частинок можуть автоматично надавати інформацію про інші заплутані частинки, незалежно від відстані між ними. Квантова заплутаність дозволить миттєво впливати одним об'єктом на інший.

Наприклад, для квантової телепортації потрібні класичні лінії зв'язку, якими можна передавати інформація про результат вимірювань. І тільки тоді можна перевести одну з частинок заплутаної пари в необхідний квантовий стан. Крім того, сама заплутана пара має бути спочатку розподілена.

Важливим шагом роботи квантових алгоритмів є процедура виміру стану. Після виміру кубіт переходить до базисного стану, що відповідає класичному результату виміру.

Фундаментальне значення має операція виміру кубіта. Така операція виконується класичним комп'ютером і вона перетворює стан одного кубіта в ймовірнісний класичний біт відповідно до принципів квантової теорії. Результати вимірів дозволяють використовувати квантово-механічні схеми для отримання інформації про систему.

Квантовий комп'ютер складається з трьох основних частин:

- область, де розміщуються кубіти;
- метод передачі сигналів кубітам;
- класичний комп'ютер для виконання програм та надсилання інструкцій.

Для створення квантової суперпозиції та вимірювання було створено програму на мові програмування Python. Для квантових обчислень було застосовано програмний фреймворк з відкритим кодом Qiskit. Він надає інструменти для створення та керування квантовими програмами та запуску їх на прототипі квантових пристроїв на IBM Q Experience або на симуляторах на локальному комп'ютері.

Він слідує моделі квантової схеми для універсальних квантових обчислень і може бути використаний для будь-якої реалізації квантового комп'ютера. На даний момент підтримує надпровідний квантовий комп'ютер та квантовий комп'ютер на йонних пастках [2], які відповідають цій моделі.

Фрагмент коду:

```
# Створюємо квантову схему з одним кубітом
qc = QuantumCircuit(1)
# Додаємо квантовий гейт для створення суперпозиції
qc.h(0) # Гадамар гейт
# Додаємо гейт для вимірювання квантового стану
qc.measure_all()
# Виводимо схему
print(qc)
# Оптимізуємо схему для виконання на симуляторі Aer
simulator = AerSimulator()
transpiled_qc = transpile(qc, simulator)
# Запускаємо симуляцію
job = execute(transpiled_qc, simulator)
result = job.result()
# Виводимо результати симуляції
counts = result.get_counts()
print(«Результати симуляції: », counts)
# Візуалізуємо результати
plot_histogram(counts)
```

Таким чином було створено квантову схему з одним кубітом. Для створення суперпозиції було застосовано Гадамар гейт, а потім вимірювався квантовий стан. Результати схеми та вимірювання приведено на рис.1.

```
>>> qc.h(0) # Гадамар гейт
<qiskit.circuit.instructionset.InstructionSet object at 0x000002110FE97580>
>>>
>>>
>>> qc.measure_all()
>>>
>>>
>>> print(qc)
q: ──── H ──── M ────
      │       │
      │       └───┘
      │       0
      └───┘
meas: 1/══════════
0

>>>
>>>
>>> simulator = AerSimulator()
>>> transpiled_qc = transpile(qc, simulator)
>>>
>>> job = execute(transpiled_qc, simulator)
>>> result = job.result()
>>>
>>> counts = result.get_counts()
>>> print("Результати симуляції:", counts)
Результати симуляції: {'0': 552, '1': 472}
>>>
>>> plot_histogram(counts)
<Figure size 700x500 with 1 Axes>
```

Рис. 1. Результати схеми та вимірювання

В результаті дослідження було отримано результати симуляції з застосуванням квантових вирахувань де {'0':552, '1':472}.

Список використаної літератури

1. Хрипко С. Л. Квантовий комп'ютер: можливості та використання. *Інформаційні технології: бізнес, наука, освіта* : матер. II Міжнар. наук.-практ. конф., м. Дніпро, 10 квітня 2023 р. Дніпро : Університет імені Альфреда Нобеля, 2023. С. 49–51.

2. Вікіпедія. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Qiskit> (дата звернення: 24.10.2023).

Целіковський В. В.

аспірант

Класичний приватний університет

ОСНОВНІ ЗАВДАННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ ІНФОРМАТИЗАЦІЇ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

Інформатизація – це сукупність взаємопов'язаних організаційних, правових, політичних, соціально-економічних, науково-технічних, виробничих процесів, що спрямовані на створення умов для задоволення інформаційних потреб, реалізації прав громадян і суспільства на основі створення, розвитку, використання інформаційних систем, мереж, ресурсів та інформаційних технологій, побудованих на основі застосування сучасної обчислювальної та комунікаційної техніки. Обчислювальна та комунікаційна техніка, електронні комунікаційні мережі, бази і банки даних та знань, інформаційні технології (ІТ), система інформаційно-аналітичних центрів різного рівня, виробництво технічних засобів інформатизації, системи науково-дослідних установ та підготовки висококваліфікованих фахівців є складовими національної інформаційної інфраструктури і основними чинниками, що забезпечують економічне піднесення.

Державна інформаційна політика це політика, яка засобами державної влади створює та забезпечує функціонування правової системи регулювання інформаційних відносин, захисту прав людини й основних свобод, та забезпечення збалансування інтересів людини, суспільства та держави у всіх сферах інформаційної діяльності. Іншими словами під державною інформаційною політикою розуміється регулююча діяльність державних органів, спрямована на розвиток інформаційної сфери суспільства, що охоплює не тільки інформаційні системи, телекомунікації і засобів масової інформації, але й всю сукупність виробництва і відносин, пов'язаних зі створенням, одержанням, зберіганням, обробкою, використанням і поширенням інформації у всіх її видах – статистичної, адміністративної, масової, інформації про діяльність органів державної влади та органів місцевого самоврядування, правової інформації, інформації про особу, інформації довідково-енциклопедичного характеру та соціологічної інформації.

Державна політика інформатизації формується як складова частина соціально-економічної політики держави в цілому й спрямовується на раціональне використання промислового та науково-технічного потенціалу, матеріально-технічних і фінансових ресурсів для створення сучасної інформаційної інфраструктури в інтересах вирішення комплексу поточних і пе-

спективних завдань розвитку України як незалежної демократичної держави з ринковою економікою. Для прискорення процесу інформатизації, що потребує відповідної концентрації ресурсів, в основу державної політики має бути покладено державне регулювання процесів інформатизації на основі поєднання принципів централізації та децентралізації, саморозвитку, самофінансування й самоокупності, державної підтримки через систему пільг, кредитів, прямого бюджетного фінансування. Першочергові пріоритети надаються створенню нормативно-правової бази інформатизації, включаючи систему захисту авторських прав й особистої інформації, розробленню національних стандартів у галузі інформатизації; формуванню телекомунікаційної інфраструктури, перш за все оптимізації діючої мережі магістралей передачі даних, будівництву нових сучасних каналів, включаючи волоконно-оптичні й супутникові системи зв'язку; формуванню комп'ютерної мережі освіти, науки й культури як частини загальносвітової мережі Internet; здійсненню заходів щодо інформаційної безпеки.

Державна політика у сфері інформаційної безпеки зосереджена на задоволенні та захисті життєво важливих інтересів та потреб громадянина, суспільства і держави в інформаційній сфері щодо: продукування, споживання, розповсюдження і розвитку національного стратегічного контенту та інформації в інтересах громадянина, суспільства і держави; функціонування та захищеності кібернетичних, телекомунікаційних та інших автоматизованих комп'ютерних систем, що формують інфраструктурну основу внутрішньодержавного інформаційного простору.

Національна програма інформатизації складається з: 1) сукупності завдань, проектів, робіт з інформатизації, що виконуються замовниками; 2) окремих завдань, проектів, робіт з інформатизації, що виконуються за рахунок видатків за бюджетною програмою Національної програми інформатизації генерального замовника; 3) галузевих програм, проектів та робіт з інформатизації; 4) регіональних програм, проектів та робіт з інформатизації; 5) програм, проектів та робіт з інформатизації органів місцевого самоврядування.

Програми, завдання, проекти та роботи з інформатизації, які спрямовані на створення, розвиток, інтеграцію та підтримку інформаційно-комунікаційних систем, мереж, ресурсів та інформаційно-комунікаційних технологій, передбачають придбання засобів інформатизації з метою забезпечення діяльності замовників, виконуються як складові Національної програми інформатизації. Окремі завдання, проекти, роботи з інформатизації формуються за пропозиціями замовників у встановленому законодавством порядку як такі, що потребують надання ресурсної підтримки замовникам для виконання програм, проектів, робіт з інформатизації, для яких не передбачено фінансування на відповідний бюджетний рік.

Таким чином, державна інформаційна політика має спрямовуватися на вирішення наступних завдань: формування національного інформаційного простору, розвиток інформаційної інфраструктури; забезпечення інформаційної безпеки на трьох основних рівнях (особа, суспільство, держа-

ва) та безпеки інформації (захист від несанкціонованого використання, псування інформації, захист конфіденційної інформації та інформації, що становить державну таємницю); створення належних умов для інтеграції України у світову інформаційну спільноту; становлення галузі інформаційної індустрії: виробництво засобів комунікації, зв'язку, опрацювання інформації, надання інформаційних продуктів і послуг; формування інформаційного ринку та усунення передумов для його тінізації; формування суспільної свідомості людини для її майбутньої життєдіяльності в умовах інформаційного суспільства.

Щербаков С. С.

аспірант

Класичний приватний університет

СТВОРЕННЯ БЛОКЧЕЙНУ НА БАЗІ ETHEREUM

Цей комплекс ПЗ побудований на базі ядра публічного блокчейна Ethereum. Публічний Ethereum використовує консенсус типу Proof-of-Work, а його численні тестові мережі – різні види Proof-of-Authority і Proof-of-Stake консенсусів. ПО відповідає найсуворішим критеріям безпеки, перевірено в десятках реально працюючих мереж і, на мій погляд, є найбільш розвиненим для створення блокчейнов з будь-якими видами консенсусів та повноцінними, багатофункціональними смарт-контрактами. Потрібно відзначити роль проекту POA Network, чиї розробники виконали величезну роботу і запустили вже кілька швидких і надійних мереж. POA Network істотно швидше оригінального Ethereum, але при цьому має ту ж стійкістю і універсальністю для укладення будь-яких угод, а роль валідаторів виконують комп'ютери, чесна робота яких засвідчується юридично. Цю мережу можна вважати еталоном для запуску корпоративних блокчейнів на базі Ethereum [1].

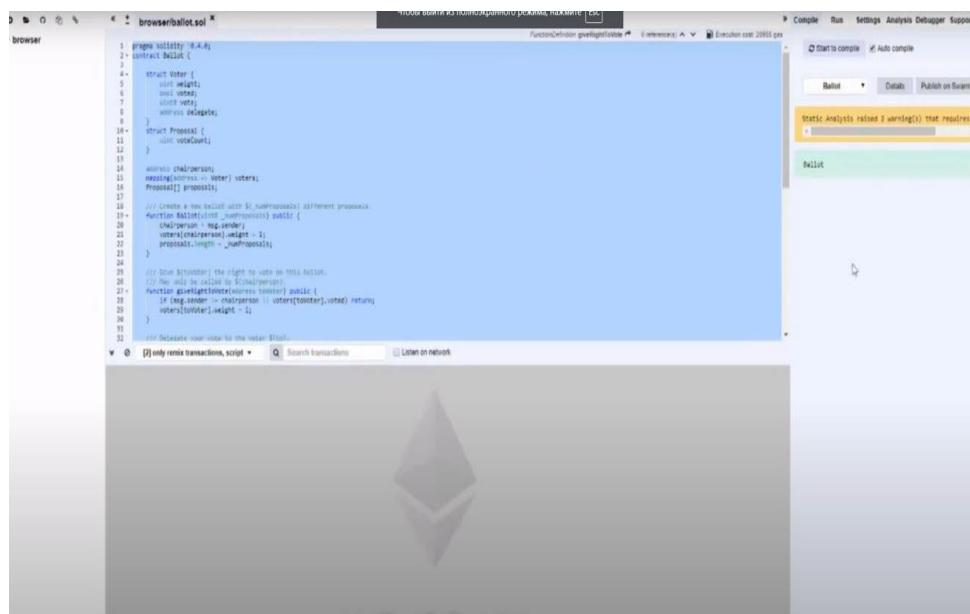

Рис. 1. Процес створення блокчейну на базі Ethereum

Існують дві основні імплементації коду Ноди Ethereum: на мові Rust (код, назви: `poa-parity` (старе) або `openethereum` (нове)) і на Go (код, назва: `geth`). На момент написання при побудові POA-мережі на `geth` (Go) вам доступний тільки консенсус `Clique` - це найпростіший і небезпечний протокол без фіналізації, який можна використовувати тільки в тестових цілях [2].

Консенсус, реалізований в `poa-parity` (Rust), складається з двох алгоритмів: `schedule` валідаторів `Aura` і `finality gadget GRANDPA`. Саме цей варіант, перевірений і безпечний, працює в POA-мережах на базі Ethereum. POA Network працюють також над імплементацією перспективного BFT-консенсусу `HoneyBadger`. Окремої згадки заслуговує нова блокчейн-нода `Nethermind`, написана на C # для платформи `.NET Core`. Вона повністю підтримує Ethereum, велике число операційних систем і є відмінним вибором для компаній, які використовують `.NET Core`.

POA Ethereum використовує віртуальну машину EVM і смарт-контракти, які найкраще писати на мові `Solidity`. EVM давно стала стандартом для віртуальних машин з великою кількістю готового коду і патернів розробки. Код контрактів під EVM відповідає за великі суми криптовалюта, і будь-яка знайдена уразливість викликає потужну реакцію спільноти та ЗМІ, тому безпека контрактів EVM на поточний момент вкрай висока. З плином часу із ростом інтересу до Ethereum та блокчейнів загалом, безпека смарт-контрактів стала критично важливою. Як ви вказали, смарт-контракти, які керують значними сумами криптовалюти, можуть стати об'єктом атак і зловмисних дій. Тому важливо враховувати кращі практики безпеки при розробці смарт-контрактів на мові `Solidity` для EVM.

Деякі засади безпеки смарт-контрактів включають:

1. Перевірку вхідних даних і валідацію: ніколи не довіряйте вхідним даним від користувачів. Проводьте перевірку даних та валідацію перед обробкою.

2. Мінімізація атакованих повернень: уникайте викликів функцій, які можуть спричинити несподіване повернення виконання смарт-контракту.

3. Використання актуальних версій `Solidity` та бібліотек: оновлюйте ваші смарт-контракти та використовуйте актуальні версії `Solidity` та бібліотек для безпеки.

4. Аудит смарт-контрактів: проводьте аудит смарт-контрактів, щоб виявити можливі уразливості перед їх розгортанням.

5. Зміцнення безпеки гаманця: забезпечуйте безпеку приватних ключів гаманця та механізмів взаємодії з контрактами.

Управління списком валідаторів здійснюється за допомогою смарт-контрактів – це приголомшливо зручно. Можна оперувати одним або декількома токенами або взагалі позбутися від них. Можна зробити процедуру додавання валідаторів гнучкою або максимально спростити, додавши «всемогутній» аккаунт. Міць цієї схеми в тому, що буквально один розробник контрактів може створити повну економіку мережі на одній платфо-

рмі з високим рівнем безпеки і переносимості, реалізувавши відразу і управління мережею, і логіку угод, і інші властивості [3].

Для Ethereum можна використовувати JavaScript-бібліотеки web3.js, незалежно від консенсусу, валідаторів і її розташування. Бібліотека web3.js – це популярна JavaScript-бібліотека, яка надає простий і зручний спосіб взаємодіяти з блокчейном Ethereum за допомогою JavaScript-коду. Вона дозволяє вам відправляти транзакції, отримувати дані з смарт-контрактів, слідкувати за станом мережі та багато іншого.

Основні функції, які можна виконати за допомогою web3.js, включають в себе:

1. Відправлення транзакцій на мережу Ethereum.
2. Зчитування та запис даних в смарт-контракти Ethereum.
3. Отримання інформації про стан блокчейна, таку як номер поточного блоку, баланс гаманця та інше.
4. Підпис транзакцій та взаємодія з гаманцями.

Бібліотека web3.js добре підтримується і має велику спільноту розробників. Ви можете використовувати її для створення різноманітних додатків та послуг, які взаємодіють з мережею Ethereum, незалежно від типу консенсусу чи інших параметрів мережі.

Таким чином, Ethereum надає можливість використовувати бібліотеки web3.js для зручної взаємодії з мережею незалежно від типу консенсусу, валідаторів та розташування мережі. Бібліотека web3.js відкриває широкі можливості для відправлення транзакцій, роботи з смарт-контрактами, отримання інформації про стан блокчейна та багато інших завдань в розробці додатків, що взаємодіють з ним.

Список використаної літератури

1. Awerbuch B., Scheideler C. Towards a scalable and robust DHT. In Proceedings of the Eighteenth Annual ACM Symposium on Parallelism in Algorithms and Architectures, SPAA. New York, 2006. P. 318–327.
2. Boneh D., Bonneau J., Bünz B., Fisch B. Verifiable delay functions. In CRYPTO. 2018.
3. Douceur J. R. The Sybil attack, in: 1st International Workshop on Peer-to-Peer Systems (IPTPS 02). 2002.

Щербина О. В.

аспірант

Класичний приватний університет

ЦИФРОВІЗАЦІЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПУБЛІЧНИХ ІНСТИТУЦІЙ В УКРАЇНІ

Цифровізація – це процес покращення процедур, механізмів, методів діяльності через запровадження інформаційно-комунікативних технологій у діяльність та комунікацію. Цифровізація публічного управління – це використання цифрових технологій, можливостей он-лайн комунікацій в системі прийняття та реалізації державно-управлінських рішень, надання адміністративних послуг, формування дієвих державних механізмів реалізації державної політики у всіх сферах життєдіяльності суспільства. Цифрові

технології покликані максимально скоротити етап передачі інформаційних повідомлень від органів державної влади та місцевого самоврядування до кінцевого споживача за допомогою ефективного використання цифрового простору. І це, по-перше, спрощує отримання важливих для людини адміністративних послуг та дозвільних документів, по-друге, скорочує фінансові ресурси на обслуговування системи надання адміністративних послуг оф-лайн, по-третє, мінімізує прояви корупції, адже немає безпосереднього контакту надавача адміністративних послуг та громадянина.

Цифрова трансформація процесів публічного управління може призвести до скорочення чисельності державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування, підвищення ефективності адміністрування (за рахунок підвищення об'єктивності прийнятих рішень та усунення можливості технічних помилок при прийнятті типових рішень), зростання якості та доступності державних та муніципальних послуг за рахунок переведення їх у цифровий формат, а також підвищення рівня безпеки їх отримання.

Серед провідних технологій цифровізації, що використовуються в державному секторі саме в контексті реалізації публічних послуг, А. Алієв виділяє такі: багатоканальне інформування та залучення громадян; відкриті дані; електронну ідентифікацію громадян; повсюдну аналітику; «розумні» машини та засоби; «інтернет речей»; «цифрові» державні платформи. Розглянемо їхній потенціал більш предметно [1].

Для досягнення ефективності в процесі взаємодії із громадянами необхідно використовувати багатоканальний підхід. У результаті, стане можливим перехід від макрорівня «громадяни» до мікрорівня «конкретний громадянин», водночас звичайне інформування громади перетвориться на активність залучення громади до вироблення конкретних політичних рішень, пов'язаних із реалізацією інтересів громадян, на яких вони як носії цих інтересів розуміються значно краще за бюрократа, що відповідає за певний набір функцій. Отже, державні структури з необхідністю приходять до усвідомлення потреби оновлення методологічного інструментарію ідентифікації та зчитування інтересів населення. Зокрема, починають використовуватися соціальні мережі для комунікацій та активізацій в обговореннях політичних процесів; використовуються можливості громадян визначати умови своєї участі у відповідних процесах тощо.

У контексті надання державних послуг технологія «відкриті дані» є корисною в сенсі оцінки та контролю роботи держави, її інститутів. Відкриті дані доступні через відкриті програмні інтерфейси і демонструють рівень доступності та поширеності інформації, яка стосується задоволення потреб громадян.

Зростаючі обсяги цифрових даних, якими оперує держава та громадяни під час інтеракцій, потребують посилення надійності цифрової ідентифікації, отже, формування безпечного інформаційно-комунікаційного простору, що забезпечуватиме доступ населення до ключових послуг та ресурсів. Саме тому державні структури мають застосовувати перманентну

авторизацію для підтвердження особи і лише тоді надавати безперешкодний доступ до запитуваних даних.

Динамічний перманентний процес збору й аналізу інформації потрібен для отримання надійної та структурованої системи знань, що допоможе розробляти належні реакції на ситуаційні запити та стратегічні заходи. Залучення повсюдної аналітики на різних етапах урядової та державної діяльності та надання послуг дозволить державним структурам відмовитися від застарілої стандартизованої звітності, що хибує неактуальними даними, і перейти до автономних процесів, які розширяють потенціал стосовно ухвалення рішень через наявність актуальних і всебічних даних.

Органи державної влади повинні ставитися до «розумних» машин та засобів як до можливості вдосконалення наявних методів надання та створення нових державних послуг. До останніх можна віднести, зокрема, голосові сервіси державних контакт-центрів, системи автоматичного оперативного оповіщення щодо надзвичайних ситуацій, що спрощуватиме взаємодію громадян із державними установами.

«Інтернет речей». Архітектура відповідного простору є екосистемою функціонування фізичних об'єктів, засобів зв'язку, аналізу даних, що в державному секторі найперше використовується в економічній галузі. Як приклади даної технології можна назвати, зокрема, «оплату за використання», моделі оподаткування за передплатою, «розумний» збір сміття на міських вулицях, віддалений моніторинг пацієнтів похилого віку тощо.

«Цифрові» державні платформи. Сучасна сервісна політика держави орієнтована на одночасне підвищення якості державних послуг, оптимізацію кількості державних службовців та зменшення бюджетних витрат. «Цифрові» платформи, наприклад, ERP або CRM, використовуються для розв'язання саме цих завдань. Державні структури покладаються на «цифрові» платформи для спрощення й оптимізації внутрішніх процесів, поліпшення взаємодії із громадянами та скорочення витрат.

Список використаної літератури

1. Алієв А. Цифровізація як механізм реалізації сервісної політики держави. *Вісник Львівського університету. Серія: Філософсько-політологічні студії*. 2019. Вип. 22. С. 125–129. URL: http://fps-visnyk.lnu.lviv.ua/archive/22_2019/20.pdf (дата звернення: 02.11.2023).

**Формування ефективних механізмів
державного управління та менеджменту
в умовах сучасної економіки: теорія і практика**

Матеріали

*XI Міжнародної заочної науково-практичної конференції
24 листопада 2023 р.*

Матеріали подано в авторській редакції
Технічний редактор Ю. В. Бабич
Дизайнер обкладинки Я. В. Зоська

Підписано до друку 27.12.2023.

Формат 60×84/16. Папір офсетний. Друк ризографний. Гарнітура Times.
Умовн.-друк. арк. 19,29. Обл.-вид. арк. 21,96. Тираж 300 пр. Зам. № 2-11-2023К.

Видавець та виготовлювач
Класичний приватний університет
69002, м. Запоріжжя, вул. Жуковського, 70 б

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
Серія ДК № 3321 від 25.11.2008